T.C.
POLİS AKADEMİSİ
GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
GÜVENLİK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ANABİLİM DALI

TERÖRİZMDE TANIM SORUNU VE YAKLAŞIMLAR

DOKTORA TEZİ

Sabri DİLMAÇ

Danışman

Doç. Dr. Mustafa ÇUFALI

Ankara – 2011

T.C.

POLİS AKADEMİSİ

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜVENLİK YÖNETİMİ VE STRATEJİLERİ ANABİLİM DALI

TERÖRİZMDE TANIM SORUNU VE YAKLAŞIMLAR

DOKTORA TEZİ

Sabri DİLMAÇ

Bu tez 01/ 03/ 2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından **Oybirliği**/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

Juri Başkanı: Prof. Dr. Sertaç H. BAŞEREN

Üye: Doç. Dr. Mustafa ÇUFALI

Üye: Doç. Dr. Ertan BEŞE

Üye: Doç. Dr. Ersel AYDINLI

Üye: Doç. Dr. Süleyman KORKMAZ

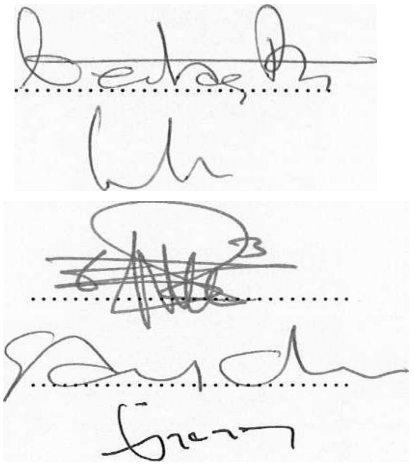

T.C.

POLİS AKADEMİSİ BAŞKANLIĞI

GÜVENLİK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doktora tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlardan her seferinde yollama yaparak yararlandığımı belirtir; bunu şerefimle beyan ederim.

Enstitü veya başka herhangi bir mercii tarafından belli bir zamana bağlı kalmaksızın, tezimle ilgili bu beyana aykırı bir durumun tespit edilmesi durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

01/03/2011

Sabri DİLMAÇ

Ö Z E T

Dilmaç, Sabri, (2011), Terörizmde Tanım Sorunu ve Yaklaşımlar, Doktora Tezi, Danışman: Doç.Dr. Mustafa Çufalı, 266 sayfa.

Çağın gelişimine bağlı olarak hareket kabiliyeti ve etkinliği artan terör örgütlerinin, günümüzün teknolojik imkân ve kabiliyetleri ile asimetrik tehdit potansiyeli de buna paralel olarak artmıştır. El Kaide'nin dünya genelindeki terör eylemleri sonrasında ise terörizm ülkelerin tehdit sıralamasında birinci öncelik kazanmış, ulusal ve uluslararası alanda güvenlik algılamalarını önemli ölçüde etkilemiştir. Bu çalışmada, dünyada en önemli güvenlik problemi olarak kabul edilen terörizm sorunu ele alınmaktadır. Yerel ve bölgesel etkileri uluslararası düzeye taşınan ve günümüzde artık küresel bir tehdit haline gelmiş olan terörizm sorununda en çok tartışılan alanlardan biri olan tanım sorunu ve kavramsal boyut çalışmanın esasını teşkil etmektedir. Terörizm sorununda tanım sorunu ve tespit edilen ortak unsurlar kavramsal açıdan incelenmekte, yerli ve yabancı bilim adamları, uzmanlar, uluslararası kuruluşların gerçekleştirdiği çalışma sonuçları ve değişik ülkelerin yasal metinlerinden elde edilen terörizmin tanımlarından hareketle tanım sorunu ve tanımlardan çıkartılan ortak unsurlar geniş şekilde ele alınmaktadır. Bu kapsamda temel unsurlar olan ideoloji, örgütlenme ve şiddet kavramları detaylı ele alınarak bunların genel bir değerlendirmesine yer verilmektedir. Konu ile ilgili çalışmalarda bulunan uzman, akademisyen ve güvenlik görevlilerinin sıklıkla öne sürdüğü bir husus olan terörizmin tanımının yapılamaması iddialarından hareketle, aslında terörizmin tanımının kelime anlamı itibariyle yapıldığı, hemen her tanımda aynı temel unsurlara yer verildiği ve dolayısıyla aynı içerikte tanımlamaların ortaya konduğu ispatlanmaktadır. Bu doğrultuda yerli ve yabancı uzman ve akademisyenlere ait 88 ayrı tanım incelenmiş, bu tanımlardaki ortak noktalar tespit edilmiş ve tespit edilen bu ortak noktalardan hareketle terörizmin tanımının ortak unsurlar üzerinden yapıldığı belirlenmeye çalışılmıştır. Elde edilen neticede sorunun terörizmin tanımının olmadığı, esas sorunun siyasal görüş ve çıkarlarına bağlı olarak tanımlara yüklenen anlamlardan kaynaklandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, tanım sorunu, ideoloji, şiddet, örgüt.

ABSTRACT

Dilmaç, Sabri, (2011), The Definition Problem of Terrorism and Approaches, PhD Thesis, Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa Çufalı, 266 pages.

There is an increase of mobility and efficiency of terrorist organizations due to development of the era. In parallel to this the terrorist organizations' potential asymmetrical threat have raised with the recent technological capabilities. Following the terrorist activities of Al Qaida throughout the world, terrorism has gained the first priority in threat ranking and significantly affected the security perceptions in national and international areas. In today's world terrorism which has an international impact has become a global threat. In this thesis study, the terrorism problem has been discussed conceptually. The definition problem of terrorism has been examined conceptually which is obtained from the results of the studies carried out by; scientists, experts, international organizations and from the judicial texts of different countries. In this context, the concepts of ideology, organization and violence being the main factors have been discussed. Although it has been considered as the definition of terrorism cannot be made, it has been proven that the definition of terrorism is made with the same words, and the same main factors are mentioned in almost all definitions. After studying 88 different definitions which are made by the experts and academicians, the common points in these definitions have been determined. Overall, it has been seen that the problem is not the definition of the terrorism; the problem is caused by the meanings attributed to the definitions which depends on the political views and benefits of the countries, institutions and people.

Key Words: Terrorism, definition problem, ideology, organization, violence.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET….....I

ABSTRACT…..... II

İÇİNDEKİLER… III

KISALTMALAR….....IV

TABLOLAR… VII

ŞEKİLLER… VIII

GİRİŞ… 1

BİRİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZME KAVRAMSAL BAKIŞ

1.1. TERÖRİZM KAVRAMI ……..... 13

1.1.1. Terörizm Tipleri ve Özellikleri 14

1.1.2. Eski ve Yeni Terörizm 18

1.1.3. Hamilton'un Terörizm Teorileri 20

1.1.4. Devlet Destekli Terörizm 22

1.1.5. Bireysel Terörizm..... 27

1.1.6. Terörizm Sorununa Bakış ve Tartışmalar..... 28

1.2. TERÖRİZM DALGALARI VE ULUSLARARASI SÜRECE ETKİSİ 41

1.2.1. Terörizm Dalgaları..... 41

1.2.1.1. Radikal Sol Terör Dalgası (Yeni Sol)..... 43

1.2.1.2. Dini (İnanç) Suistimalli Terör Dalgası 45

1.2.1.3. Küresel Terör Dalgası 49

1.2.2. Terörün Uluslararasılaşması 54

1.2.3. Terörizm Sorununa Yönelik Uluslararası Çalışmalar 61

1.2.3.1. El Kaide'nin 11 Eylül 2001 Saldırıları Öncesi Durum 61

1.2.3.2. El Kaide'nin 11 Eylül 2001 Saldırıları Sonrası Durum 64

1.3. TÜRKİYE PERSPEKTİFİNDEN TERÖRİZM SORUNU 70

1.3.1.Radikal Sol Terör..... 71

1.3.2.Bölücü (Etnik) Terör 75

1.3.3.Dini (İnanç) Suiistimal Eden Terör..... 77

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖRİZMDE TANIM SORUNU

2.1. TANIMIN NEDEN OLDUĞU SORUNLAR 81

2.2. TERÖRİZMİN TANIMI 83

2.2.1.Etimolojik Açıdan Terörizm Kelimesi 89

2.2.2. Ansiklopedi ve Sözlük Tanımları 92

2.2.3. Uluslararası Alanda (Örgütlerde) Terörün Tanımı 93

2.2.4. Bazı Ülkelerin Hukuklarında Yer Alan Terör Tanımları..... 97

2.2.5. Akademisyen ve Uzman Tanımları 98

2.3. TANIMLARDAKİ BELİRLEYİCİ ORTAK NOKTALAR 108

2.4. SOSYO-EKONOMİK VE SİYASAL SORUN MERKEZLİ TERÖRÜ TANIMLAMAK..... 122

2.4.1.Sosyal ve Ekonomik Sorunların Etkisi 122

2.4.2. Siyasal Sorunların Etkisi..... 124

2.4.3. Sorunların Yoğunluk Düzeyinin Teröre Etkisi..... 127

2.5.TANIMLAR VE YAKLAŞIMLAR..... 131

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERÖRİZMİN TANIMINDA YER ALAN TEMEL UNSURLAR

3.1. TANIMIN BİRİNCİ UNSURU: İDEOLOJİ (SİYASAL MOTİVASYON)141

3.1.1. Terörizmde İdeolojinin Önemi 141

3.1.2.İdeolojinin Tanımlanması 143

3.1.3.Terörizm-İdeoloji İlişkisi..... 147

3.1.4.Komünizm İdeolojisi..... 152

3.1.5.Milliyetçili İdeolojisi ve Aşırı Sağ……157

3.1.6. Dini Referanslı İdeolojiler..... 161

3.1.7. Türkiye Perspektifinden İdeolojiler ve Terörizm İlişkisi..... 164

3.1.7.1. Komünizm İdeolojisi ve Türkiye'ye Etkisi 165

3.1.7.2. Türkiye'de Milliyetçilik İdeolojisi..... 170

3.1.7.3. Türkiye'de Dini Referanslı İdeolojilerin Teröre Etkisi 173

3.2. TANIMIN İKİNCİ UNSURU: ÖRGÜTLENME..... 175

3.2.1. Merkezi Yapılanma ve Liderlik (Yönetim Kadrosu)..... 183

3.2.2. Silahlı Yapı (Askeri Kanat) ve Eylem Hücreleri 186
3.2.3. Propaganda Birimi - Yasadışı ve Legal Faaliyetler 189
3.2.4. Örgütsel İşleyiş Kuralları 192
3.2.4.1. Gizlilik 192
3.2.4.2. Merkeziyetçilik 193
3.2.4.3. Denetim (Rapor veTalimat) 194
3.2.4.4. Kollektif Düşünce ve Hareket 196
3.2.4.5. Toplantı 197
3.2.4.6. İnisiyatif 198
3.2.4.7. Özeleştiri 198
3.2.4.8. Disiplin 200
3.3. TANIMIN ÜÇÜNCÜ UNSURU: ŞİDDET 202
3.3.1. Şiddet Kavramı ve Neden Şiddet? 205
3.3.2. Şiddetin Türleri (Eylem Şekilleri) 212
3.3.2.1. Küresel Terörizm Harici ve Küresel Terörizm Kapsamında Şiddet 213
3.3.3. Küreselleşen Dünyada Şiddetin Bir Yansıması: Kitle İmha Silahları 214
3.3.4. Şiddet Eylemlerinin Amacı 216
SONUÇ 221
KAYNAKÇA 230
E K L E R 262

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e. : adı geçen eser

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

APEC : Asia-Pacific Economic Cooperation

ASALA : Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia

ASEAN : The Southeast Asian Nations

ATU : Antiterrorist Unit

AU : African Union

Bkz : Bakınız

BM : Birleşmiş Milletler

BM GK : Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi

CBRN : Chemical, Biological, Radiological and Nuclear

CODEXTER : Committee of Experts on Terrorism

CIA : Central Intelligence Agency

CICTE : The Inter-American Committee Against Terrorism

CTAG : Counter-Terrorism Action Groupe

CTC : Counter-Terrorism Committee

CTITF : Counter-Terrorism Implementation Task Force

CTTF : Counter-Terrorism Task Force

Der : Derleyen

Dev Genç : Devrimci Gençlik

Dev Sol : Devrimci Sol

Dev Yol : Devrimci Yol

DHKP/C : Devrimci Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi

EOKA : Ethniki Organosis Kyprion Agoniston

ETA : Euskadi Ta Askatasuna

EU : European Union

FATF : The Financial Action Task Force

FBI : Federal Buroeu of Investigation

FKF : Fikir Kulüpleri Federasyonu

FLNC : National Liberation Front of Corsica

FLQ : Front de Liberation de Quebec

G-7 : Dünya'da en gelişmiş 7 ülke

HEP : Halkın Emek Partisi

IRA : Irish Republican Army

ISAF : International Security Assistance Force

İKT : İslam Konferansı Teşkilatı

KİS : Kitle İmha Silahları

MDD : Milli Demokratik Devrim

MİT : Milli İstihbarat Teşkilatı

M.L. : Marksist Leninist

MOSSAD : İsrail İstihbarat Teşkilatı

NATO : North Atlantic Treaty Organization

OAE : Operation Actif Endover

OIC : Organisation of the Islamic Conference

PFLP : Popular Front for the Liberation of Palestine

PLO : Palestine Liberation Organization

PKK : Partiya Karkeren Kurdistan

PNV : Partido Nacionalista Vasco

RAF : Red Army Faction

RAND : The RAND Corporation

RF : Rusya Federasyonu

s. : Sayfa

SDP : Sosyalist Devrim Partisi

SHP : Sosyal Demokrat Halkçı Parti

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STÖ : Sivil Toplum Örgütleri

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TEP : Türkiye Emekçi Partisi

THKP/C : Türkiye Halk Kurtuluş Partisi / Cephesi

THKO	: Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TİİKP	: Türkiye İhtilalci İşçi Köylü Partisi
TİKKO	: Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TKP/ML	: Türkiye Komünist Partisi / Marksist Leninist
TSCTP	: Trans-Sahara Counterterrorism Partnership
TSİP	: Türkiye Sosyalist İşçi Partisi
VP	: Vatan Partisi
UN	: United Nations
yy	: Yüzyıl

TABLOLAR

		Sayfa
Tablo 1 :	Dünya Geneli Terör Olayları İstatistiği ……	57
Tablo 2 :	Türkiye 2000-2007 yıllarına ait terör istatistiği ……	79
Tablo 3 :	Tanımlarda yer alan ortak noktalarda ağırlık oranı ….	110
Tablo 4 :	Unsurlar ve faaliyetin niteliği …….	117
Tablo 5 :	Terör Eylemlerinin Tipolojisi ……..……	217

ŞEKİLLER

		Sayfa
Şekil 1:	Terörizmin ortaya çıktığı alan ……	128
Şekil 2 :	Terörizmin ortaya çıktığı alandaki yoğunluk değişmesi..	130
Şekil 3 :	Terör örgütü yapılanma şeması ……..	176
Şekil 4 :	Terör örgütü yapılanma piramidi ……	178

GİRİŞ

Devletlerde, yöneten ve yönetilen ayrımında, tarihin hiçbir döneminde, hatta günümüzde en iyi yönetim şekli olarak kabul edilen demokrasilerde bile %100 bir uyum sağlanamamıştır. Kimi zaman marjinal şekilde, kimi zaman daha geniş siyasi hareketler olarak yönetimlere karşı muhalefet olgusu her zaman var olmuştur. Muhalif düşünceler, otoriteye karşı kabul edilebilir siyasal hareketlerden en radikal şiddet hareketlerine kadar çok geniş bir yelpazede ortaya çıkmış ve çıkmaktadır. Otoriteye karşı örgütlenen muhalif hareketlerden, kabul edilebilir (yasal) çizginin dışına taşarak, cana ve mala zarar verecek seviyede şiddete başvurmaları genelde terör kapsamı içerisinde kabul edilmektedir.

Ulusal kurtuluş hareketleri, anarşizm, siyasal çatışmalar ve etnik milliyetçilik akımlarının doğurduğu ihtilalcı terör hareketleri, esas itibariyle devlet yönetimlerini, eylemlerin sonucu itibariyle halkı da tehdit eden önemli bir güvenlik sorunu olarak etkisini birçok ülkede göstermiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ve 1990'lı yıllarda soğuk savaş döneminin sona ermesi ile birlikte uluslararası ilişkiler yeniden şekillenmeye başlamıştır. Bu süreçte, yeni tehditler ve tehdit algılamaları da ortaya çıkmıştır. Teknolojik gelişmelerin de etkisiyle, hareket kabiliyeti ve etkinliği artan terör faaliyetleri,[1] günümüzde elde ettiği yeni imkân ve kabiliyetleri ile asimetrik tehdit potansiyelini de buna paralel olarak artırmıştır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) meydana gelen terör saldırılar sonrasında diğer ülkeleri de etkileyen terör saldırıları nedeniyle terörizm, tehdit sıralamasında en üst sıraya yerleşmiştir.[2]

11 Eylül saldırıları sonrası yaşanan gelişmeler, terörle mücadele gerekçesiyle özellikle Afganistan'a yönelik ABD önderliğindeki askeri müdahale, 21. yüzyılın, küresel terörizmle mücadeleyle şekilleneceğini ortaya koymuş ve bu mücadele 'savaş' olarak tanımlanmıştır. Hatta bundan dolayı, NATO'nun bu savaşta daha aktif

---

[1] Wardlaw, Grand, (1982), *Political Terrorism: Theory, Tactics and Countermeasures*, Londra: Cambridge University Press, s.25.

[2] European Union, (2003), *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*, Brüksel: y.y., s.3.

rol üstlenmesi gerektiği tartışılmaya başlanmıştır.[3] Bu tartışmalara paralel olarak da NATO, tarihinde ilk defa terör saldırıları nedeniyle aktif olarak Afganistan'a karşı askeri operasyona başvurmuştur. Gelinen noktada terörizm ulusal ve uluslararası alanda en önemli güvenlik sorunu olarak yerini almıştır. Güvenlik boyutunun yanı sıra, siyasal, sosyal ve ekonomik alanlara da önemli etkileri görülen terörizm ile ilgili en önemli tartışmalardan biri tanım sorunu etrafında yaşanmaktadır. Terörrizm Türkiye dahil, dünyanın bir çok ülkesinde ve uluslararası alanda uzun süredir tartışılmasına rağmen henüz terörizm kavramı ve tanımı konusunda net bir uzlaşma sağlanamamış ve önemli bir sorun oluşturmuştur.[4] Terörizmin tanımı etrafındaki tartışmalar ve üzerinde mutabakat sağlanan bir tanımın oluşturulamamasının neden olduğu sorunların başında özellikle uluslararası alanda terörizmle mücadelede müşterek ve etkili politikalar geliştirilememesi gelmektedir. Bu nedenle ABD gibi bazı ülkeler ile BM ve AB gibi kuruluşların yayınladıkları terör örgütü listeleri ve özellikle BM bünyesinde terörizm bağlantılı ortaya çıkan sorunlara yönelik kararlar alınmak suretiyle terörizmle mücadele alanında yaşanan sıkıntılar aşılmaya çalışılmaktadır.

Bu tezin amacı, terörizmde tanım sorununun bir tanım yazım sorunu değil bir gerekçe, bakış ve değerlendirme sorunu olduğu varsayımını incelemektir. Yapılan bu çalışmada terörizm kavramının tartışılmasında ve terörizmle mücadelede uzmanlar ve yöneticiler tarafından sıklıkla ileri sürülen, üzerinde mutabakat sağlanan bir tanımın yapılamadığı iddiaları ele alınmakta ve buradan hareketle yapılan tanımların kelime anlamlarının genelde aynı olduğu, tanımlarda aynı unsurlara yer verildiği, esas sorunun yapılan tanımlarda değil, siyasal nedenlere bağlı olarak bu tanımlara yüklenen anlamlardan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmak istenmektedir. Bu nedenle tezin konusu terörizmde tanım sorunu etrafında yaşanan tartışmalar kapsamında kavramın ele alınması, çeşitli örneklerden hareketle tanım sorununun incelenmesi ve böylece terörizm faaliyetini ortaya çıkartan unsurların tespiti ve bu unsurların açıklanması olarak belirlenmiştir.

---

[3] Ham, Peter ve Kugler, Richard, (2002), *Western Unity and the Transatlantic Security Challenge*, y.y.y.: VIB, s.3, 8 ve ayrıca bkz.: NATO, (2004), *NATO's Military Concept For Defence Against Terrorism*, y.y.y.: y.y.

[4] Bahar, H.İbrahim, (2009), *Sosyoloji,* Ankara: USAK Yayınları, s.240.

Terörizm kavramı ve tanım sorunu üzerinde yıllardır tartışılan ve tatmin edici bir netice alınadığı için de hala sorun olmaya, tartışılmaya devam eden bir alandır. Özellikle siyasal bakış açıları ve ülkelerin politikaları bu alanı çok daha zor hale getirmektedir. Bu nedenle tez çalışmasında üzerinde fikir birlikteliği oluşturulamayan oldukça zor bir alan inceleme konusu olarak ele alınmıştır. Konunun önemi ve alandaki çalışmaların azlığı bu zor alanda çalışma yapmanın gerekliliğini doğurmuştur. Bu konu kapsamında akademik alanın yanı sıra güvenlik bürokrasisinde görevli uzmanlarca ya da politikacılarca dile getirilen tanım sorunu tartışmalarının nasıl anlaşılması gerektiği önemli bir inceleme konusudur. Diğer yanda kavram üzerinde yaşanan tartışmalar ve bunların bilimsel bir temelde nasıl ele alınması ve tanımlanması gerektiği bir diğer konudur. Ayrıca terörizmle ilgili uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile ülkelerin yaklaşımlarının soruna etkisi incelenmesi gereken bir başka alan olarak görülmektedir. Sorunun doğru tanımlanabilmesi açısından bütün bu konuların bilimsel açıdan incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekir.

Tanım sorununun siyasal nedenlerden bağımsız olarak ele alınmasının zor olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada terörizm faaliyetini belirleyen ve açıklayan temel unsurların terörizmin tanımlanmasında ne derece belirleyici oldukları tartışılmakta ve dolayısıyla terörizmin tanımlanmasında, temel unsurların doğru belirlenmesi ve açıklanmalarının rolü incelenmektedir. Terörizmle mücadele alanında siyasal ön kabullerin etkili olduğu ve özellikle ulusal veya uluslararası alanda şiddetin örtülü veya açık bir çözüm veya çözümsüzlük aracı olarak görüldüğü ve çıkarların öncelik taşıdığı dikkate alındığında tanım sorunu tartışılmaya devam edecek ve terörizmle mücadelenin önünde bir engel ve mazeret olarak kalacaktır.

Çalışma, terörizmin kavramsal boyutu ile tanım sorunu ve terör faaliyetini tanımlayacak temel unsurların tespitiyle sınırlandırılmıştır. Tez çalışmasında, kaynak araştırması yöntemi esas alınmıştır. Ayrıca yirmi yıl süreyle (1987-2007) terörle mücadele birimlerinde çalışmış olmanın birikimleri ile yine uzun yıllar bu alanda görev yapmış yerli ve yabancı güvenlik birimleri mensupları ile görev süresince yapılan değerlendirmelerden elde edilen birikimler de çalışmaya yansıtılmıştır.

Çalışmanın hareket noktasını, yerli ve yabancı bilim adamları, uzmanların ortaya koyduğu tanımlar ile uluslararası kuruluşların gerçekleştirdiği çalışma sonuçlarından çıkan ve değişik ülkelerin yasal metinlerinden elde edilen terörizmin tanımlarından hareketle, tanım sorununun irdelenmesi ve bu irdeleme sonucu olarak da tanımlardan çıkartılan ortak unsurların ele alınması oluşturmaktadır. Çalışmada yer verilen sözlük tanımları (**6)**, uluslararası örgütlerce ortaya konan **(12)**, bazı ülkelerin mevzuatlarında yer alan **(10),** akademisyen ve uzmanlarca ortaya konan **(48)** olmak üzere rastgele seçilmiş (**76**) tanım incelenmek suretiyle bu tanımlarda belirleyici olan ortak vurgular tespit edilmekte ve bunların açıklanması suretiyle tanım sorunu tartışılmaktadır. Dolayısıyla metodolojik olarak daha önce ortaya konmuş tanımlardan hareketle terörizm faaliyetinde yer alan özelliklerinin tespiti, incelenmesi ve terörizm süreci esas alınmak suretiyle sonuç elde edilmeye çalışılmaktadır. Terörizm bir bilim dalı olmadığından ve bu nedenle somut parametreler bulunmadığından bilimsel tespitler yapmak zor olmakla birlikte bazı verilerden hareketle terörizm faaliyetinin unsurlarının tespitine çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda, tanım sorunu ve terörizm kavramına açıklık getirecek bazı tespitler ve tanım önerileri geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Tez çalışmasında ele aldığımız şekilde terörizmin kavramsal açıdan incelendiği ve tanım sorununun tartışıldığı müstakil çalışmalar çok azdır. Bu kapsamda ortaya konmuş en önemli çalışmaları; Paul Wilkinson'un "Political Terrorism",[5] Walter Laqueur'ın "Terrorism",[6] Brian M. Jenkins'in "The Study of Terrorism: Definitional Problems",[7] Alex P. Schmid ve Albert J. Jongman'ın "Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature"[8] olarak belirtmek mümkündür. Wilkinson çalışmasında terörizmi şiddetin nedenlerine bağlı olarak detaylı şekilde tasnif ederek ele almakla birlikte esas vurguyu siyasal terörizme ve alt başlığı olan devrimci terörizme yapmaktadır. Terörizmin anlaşılması için terörist şiddetin, ideolojik temellerin

[5] Wilkinson, Paul, (1974), *Political Terrorism*, London: MacMillan.
[6] Laqueur, Walter, (1977), *Terrorism*, Boston: Little Brown and Company.
[7] Jenkins, Brian M., (1980), *The Study of Terrorism: Definitional Problems*, California: The Rand Corporation.
[8] Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books.

incelenmesi gerekliliğine değinen yazar terörist faaliyetlerde örgütlerin savundukları düşüncelerin, örgütsel yapı ve metotlarının önemine işaret etmektedir. Laqueur kitabında terörizmin tanımının yapılamayacağı iddiasından hareketle terörizmin kendine özgü bir fenomen olduğunu ileri sürmekte ve çoğu terörist örgütlerin mevcut siyasal yapılardaki radikalleşme sonucu ortaya çıktığını belirtmektedir. Jenkins ise, terörizmin tanımlanması sorununun kişilerin bakış açısına bağlı olarak değiştiği düşüncesinden hareketle sorunu ele almakta ve terörizmin tanımındaki sorununun terörizm mi, özgürlük savaşı mı ikilemini doğurduğunu söylemekte ve terörizmin tanımlanmasında faaliyetin siyasal motivasyonuna, eylemlerin fiziki zararlarından ziyade toplum üzerindeki etkisine ve eylemler üzerinden avantaj elde etme yönüne dikkat çekmektedir. Schmid ve Jongman'ın çalışması tanım sorununu detaylı inceleyen en önemli yayınlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Daha önce başka yazarlar tarafından tanım sorunu üzerine yapılmış önemli araştırmalara da yer verilen ve terörizm tiplerinin de ele alındığı bu kitapta farklı ülkelerden bu alanda çalışmaları bulunan 109 yazarın çalışmalarında yaptıkları tanımlara yer verilmek suretiyle tespit ettikleri noktalar üzerinden sorun tartışılmakta ve tanımlardaki ortak noktalara vurgu yapılmaktadır. Yazarlar bu kitapta ortaya koydukları tanım ile ilgili olarak, terörizm alanında çalışmalarda bulunan araştırma merkezlerindeki çok sayıda kişinin yorumlarına başvurmak suretiyle terörizm sorunu üzerine tespitlerde bulunmuşlardır.

Türkiye açısından bakıldığında, son 30 yıllık süreçte önemli bir güvenlik sorunu olan, 11 Eylül 2001 saldırıları ve akabinde yaşanan gelişmelerle de dünya barışı için de ciddi anlamda tehdit oluşturan terörizm konusunun farklı bakış açılarından incelenmesi önem taşımaktadır. Diğer yanda, terörden çok fazla etkilenen ülkelerden biri olarak, Türkiye'de tanım sorunu va kavram üzerine akademik çalışmalar müstakil ve detaylı olmayıp, bölümler şeklinde kitaplarda yer almaktadır. Akademik nitelikteki çalışmalara örnek olarak İhsan Bal'ın Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler,[9] Fatma Taşdemir'in Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi,[10]

[9] Bal, İhsan, (2006), *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler*, Ankara: USAK Yayınları.
[10] Taşdemir, Fatma, (2006),*Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Ankara: USAK yayınlar 10.

Mesut Hakkı Çaşın'ın Uluslararası Terörizm[11] ve Ekin Noyan Altuntaş'ın Terörizme Karşı Savaş Stratejisi[12] gibi kitaplar örnek olarak verilebilir. Bal kitabında terör, terörizm ve küresel terörle mücadelenin farklılığına vurgu yapmanın yanında, terörle mücadele konusunda İngiltere, Fransa, İspanya ve ABD ulusal deneyimlerini inceleyerek rasyonel genellemelere ulaşmaya çalışmaktadır. Taşdemir, terörizmde devletlerin rolü ve uluslararası hukuk yaklaşımları ile meşru müdafaa hakkı ve kuvvet kullanma yetkisine değindiği kitabının ilk bölümünde özet olarak tanım sorununa da yer vermektedir. Çaşın ise tanım sorununa çeşitli kaynaklara atıfta bulunmak suretiyle yer vermektedir. Altuntaş ise terörizme karşı savaş stratejisini ABD'nin stratejik bölgelere yönelik operasyonlarda kullandığı önemli bir argüman olarak ele aldığı kitabının ilk bölümde terörizm tanımı ile ilgili tartışmalara da değinmektedir. Müstakil olarak terörizm kavramı ve tanım sorununu inceleyen kaynakların azlığı nedeniyle Türkiye'de bu alanda çalışmaların yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç konuyu seçmemizde etken olmuştur.

Terörizm, çeşitli şekillerde tasnif edilerek özelliklerine göre tiplere ayrılmaktadır. Bu çalışmada terörizm konusu incelenirken terörizmin tiplerinden günümüzde en yaygın ve etkili olan ve 2. Dünya Savaşı sonrasında gelişmeye başlayan ve siyasal terörizm[13] kapsamında aşağıdan yukarıya terörizm veya devlete karşı terörizm,[14] isyancı terörizm[15] veya devrimci terörizm[16] olarak tasnif edilen terörizm tipi esas alınmıştır. Bu terör tipi, Türkiye'de ve çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren terör örgütlerini kapsamakta ve dolayısıyla terörizm denince akla gelen faaliyetleri içermektedir. Bu nedenle çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Tez çalışmasının ilk bölümünde konunun ve terörizm sorununun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla terörizmin nasıl algılandığı, neyi ifade ettiği, etkilerinin ve

[11] Çaşın, Mesut Hakkı, (2008), *Uluslararası Terörizm*, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
[12] Altuntaş, Ekin Noyan, (2009), *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*, Ankara: İmge Kitabevi.
[13] Wilkinson, Paul, (1974), a.g.e. s.9'dan aktaran, Başeren, Sertaç, (1987), *Uluslararası Hukuk Açısından Yabancı Devlet Memurlarına Karşı İşlenen Terör Eylemleri ve Doğurduğu Sonuçlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s.7.
[14] Ergil, Doğu, (1980), *Türkiye'de Terör ve Şiddet,* Ankara: Turhan Kitabevi, s.26.
[15] Schmid, Alex P. ve Graaf, Janny de, (1982), *Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media*, Londra: Sage Publications, s.88.
[16] Wilkinson, (1974), a.g.e., s.9'dan aktaran, Başeren, (1987), a.g.e., s.9.

yansımalarının ne olduğu ortaya konacaktır. Terörizmin tanımlanması ve kavramın içeriği, geçmişten bugüne ortaya çıkmış olan terör hareketleri ve meydana gelen, yaşanan terör olaylarına bağlı olarak oluşturulmaktadır. Çeşitli yazarlarca oluşturulan tanımlar ve kavram tartışmaları bu kapsamda ortaya çıkmaktadır. Kavramın şekillenmesi ve terörizmin tanımının yapılması terör örgütlerine, faaliyetlerine ve özellikle gerçekleştirdikleri terör eylemlerine bağlı olduğundan dolayı genel anlamda terörün gelişiminin ve eylemlerinin de inceleme konusu yapılması gerekir. İçeriği tam olarak ortaya konmamış bir kavramın tanımlanması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle tanımın yapılabilmesi veya yapılan tanımların irdelenebilmesi için tartışılan konunun ne olduğu, ne ifade ettiği, nasıl algılandığı, değişim ve gelişim süreçleri gibi konuların da incelenmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle ilk olarak terörizmin tipleri ve özellikleri incelenmek suretiyle çalışmamızda terörizmin hangi şeklinin üzerinde durulacağı belirlenecektir. İkinci olarak güncel bir sorun olarak terörizm tehdidinin ulaştığı boyut ve dünyaya etkileri ele alınacaktır. Önemli bir güvenlik sorunu olarak terörizmin yerini korumaya devam ettiği, sadece belirli ülkeleri etkileyen bir güvenlik sorunu olmaktan çıkarak dünyanın genelini etkileyen bir olgu haline geldiği, bu nedenle kamuoyunun, akademik ve entelektüel çevrelerin ilgisini artırdığı, terör eylemlerinin yıkıcı etkisinin artarak asimetrik bir savaş şekline dönüştüğü, bu nedenle de ülkelerin ve uluslararası örgütlerin öncelikli güvenlik sorunu haline geldiğine değinilecektir. Modern dünyanın teröre etkisi ve terörizme nasıl bakıldığı, terörizm olgusu karşısındaki yaklaşım farklılıkları, iç ve dış politik alanda terörizmin bir araç olarak kullanıldığı/desteklendiği iddiaları ve siyasal nedenlere dayalı farklı yaklaşımlar nedeniyle neyin terörizm olduğu sorununun ortaya çıktığı ve terörizmin anlaşılmasının zorlaştığı üzerinde durulacaktır. Bu bölümde ayrıca terörizm kavramının tartışılmasında ve anlaşılmasında önemli bir yeri olan devlet destekli terörizm konusu ele alınacak, ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, bu alanın değerlendirilmesinde yaşanan zorluklar, devlet desteğinin meydana getirdiği sorunlara değinilecektir. Terörizmin günümüzdeki yeni yüzü küresel terörizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle küresel terörün ortaya çıkışı ve terörün uluslararasılaşması konusu ele alınmak suretiyle tanım sorunu bağlamında bu yöndeki gelişmelere de yer verilecektir.

Birinci bölümün ikinci başlığı altında, küresel terörizme yer verilecektir. Küreselleşmenin bir yansıması olarak terörizmin bu süreçteki etkileri, ortaya çıkardığı sonuçlar, küresel terörizm ile terörizmin uluslararasılaşmasının farkları, küreselleşme sürecinde terörizmin kazandığı boyut ve devletlerin rolüne değinilecektir. Terörizm konusundaki uluslararası çalışmalara kısaca değinilecek ve 11 Eylül 2001 terör saldırıları bir dönüm noktası olarak alınacaktır. Bu nedenle önce 11 Eylül terör saldırıları öncesi uluslararası alanda ortaya konan çabalar, yaşanan gelişmelere, 1963 yılında BM bünyesinde ele alınan ilk sözleşme ile başlayan sürec, terörizm sorunu ve tanımı etrafında yaşanan tartışmalara yer verilecektir. 11 Eylül terör saldırıları ile birlikte ortaya çıkan yeni sürecin nasıl geliştiği, terörle mücadelenin neden savaş olarak tanımlanmaya başladığı, BM başta olmak üzere uluslararası ve bölgesel kuruluşların süreçteki tepkileri, yaklaşımlardaki farklılıklar ortaya konacaktır. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak terörizmin gelişimi ve değişimi sürecinde gündeme gelen farklı terör dalgaları ve bu dalgaların etkileri, radikal sol terör dalgası, dini (inanç) suistimalli dalga ve küresel terör dalgası olmak üzere üç başlık altında incelenecektir. Türkiye boyutunda sorunun doğru anlaşılabilmesi ve tanımlanabilmesi için ise Türkiye'de terörizmin gelişimi ve etkilerinden bahisle, terörizmin ortaya çıkışı, ülkede meydana getirdiği yıkıcı etkilerine yer verilecektir.

Tez çalışmasının esasını teşkil eden ikinci bölümde öncelikle terörizmde tanım sorunu ile ilgili yaşanan tartışmalar ve ortaya çıkan sorunlara detaylı şekilde değinilecek ve terörizmin tanımının yapılamadığı iddialarının ortaya çıkışı ve bunun etrafında yaşanan tartışmalara yer verilecektir. 1977 yılında kaleme alınmaya başlayan terörizmin genel kabul gören bir tanımının yapılamayacağı tartışmaları günümüze kadar süregelmiştir. Bir insanlık sorunu olan terörizmle mücadele edilebilmesi ve sorunun çözümü noktasında uluslararası alanda kabul gören ortak bir tanımın yapılmasının gerekliliği ve önemi üzerinde yaşanan tartışmaların geldiği noktaya değinilecektir. Sorunun doğru anlaşılabilmesini sağlamak için hemen her alanda ortaya konan çalışmalar ve yazılan eserlerden elde edebildiğimiz birçok tanıma yer verilmek suretiyle tanım sorununun irdelenmesine çalışılacaktır. Terörizm konusunda çalışan farklı yazar, akademisyen ve uzmanların 1970'lerden bu yana ortaya koyduğu tanımlar, yine çeşitli uluslararası örgütlerin çalışmaları sonucu

yayımlanan metinlerde yer alan tanımlardaki ortak unsurların tespit edilerek incelenmesinde, aslında ortak bir yaklaşımın ortaya konduğu gösterilecek ve bu noktada siyasal yaklaşımların etkisine dikkat çekilecektir.

Bu kapsamda etimolojik olarak terörizm kelimesinin incelenmesi ile başlanacak, ansiklopedik ve sözlük tanımlarına yer verilecektir. Uluslararası örgütlerde yapılan çalışmalara bağlı olarak ortaya çıkan terörizm tanımlamalarına, yine bazı ülkelerin hukuklarında yer alan terör tanımlarına yer verildikten sonra yerli ve yabancı uzman, akademisyen ve araştırmacıların ortaya koydukları tanımları ve yorumlarından hareketle farklı yaklaşımlara değinilecektir. Terör konusu ile ilgilenen yazar, akademisyen ve uzmanların tespit ve yorumlarının başında terörün ortak bir tanımının yapılamayacağı değerlendirmesi gelmektedir. Özetle, terörün tanımının kavramsal olarak incelenmesi ve sanıldığının aksine tanımlarda farklılığın olmadığı, uygulama ve yorum/anlamada farklılığının bulunduğu görülecektir. Terörizm konusunda sorunun ortak tanım geliştirilememesinden kaynaklanmadığı, esas sorunun siyasal nedenlere bağlı olarak ülkelerin çıkarlarına dayalı olduğu, bu nedenle bir ülkenin terör olarak gördüğünü bir başka ülkenin terörizm kapsamında değerlendirmediği, yaşanan tartışmalar nedeniyle ortak tanımın oluşturulamadığı, bu nedenle tanım sorununa, ortaya konan tanımlarda tespit edilen ortak unsurlardan hareketle en azından metin olarak bir çözüm getirmenin mümkün olup olmadığı tartışılacaktır.

Tanımlar üzerine genel bir değerlendirme yapılmak suretiyle, terörizmin ne anlama geldiği, ne tür sorunların terörizme etki ettiği ve terörizmi doğurduğu, özellikle siyasal, sosyal ve ekonomik etkilerin terörizme yansımalarının neler olduğu, terörizm sorununu nasıl etkiledikleri açıklanacaktır. İkinci bölümün ikinci başlığında çalışmada yer verdiğimiz 76 tanımdan hareketle tespit ettiğimiz ortak noktalar ele alınacaktır. Buradan hareketle terörizmin unsurlarının belirlenmesinde gerekli olan ölçütlere yer verilecek ve hareket (yani işlenen fiil, eylem), fail ve saik olarak tespit edilen bu ölçütlere bağlı olarak ele alınan bu tanımların çözümü yapılacaktır. Tanımlardan ortaya çıkan ve terörizmin tanımı açısından mutlaka olması gereken unsurların varlığı ile bir faaliyetin terörizm kapsamında yer alıp almadığı hususunun izah edilebileceği ölçütler de aynı zamanda belirlenmiş olacaktır. Bütün bu

değerlendirme ve tespitlerden hareketle de terörizmin tanımı yapılacaktır. İkinci bölüm üçüncü başlığı altında tanımlarla ilgili yaklaşımlara yer verilecek, tanımların farklı yorumlanmasının nedenlerine değinilecektir. Bu yaklaşımlardaki siyasal etkilere ve devletlerin politikalarına vurgu yapılacaktır. Terörizm alanında esas sorunun ulusal veya uluslararası alanda ortak bir tanımın geliştirilememesi olmadığı, ortak bir tanım yapılmasının terörle mücadeleye beklendiği gibi bir katkı sağlamayacağı, esas sorunun, kişi/grup/ülkelerin konuya yaklaşımındaki farklılıklardan ve sahip olunan siyasi düşünce ve iç-dış politika hedeflerinden kaynaklandığı görülecektir. Bu kapsamda, ulusal veya uluslararası alanda, gerek kuruluşlar açısından, gerekse uzman ve akademisyenlerin bakış açısıyla terörün tanımında ortak bir noktaya varılması halinde, tanım üzerinde anlaşılsa bile, ülkelerin uygulamalarının, terörle mücadele açısından politik yaklaşımların fazla değişmeyeceği, geçmişten beri süregelen tartışmaların devam edeceği ve bunun nedenleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Tezin üçüncü bölümünde, bir önceki bölümde incelediğimiz tanımlardan hareketle ve belirlediğimiz ölçütlere bağlı olarak tespit ettiğimiz terörizmin ortak unsurları olan ideoloji, örgüt ve şiddet unsurlarına yer verilecektir. Terörizmin unsurlarından biri olan ve terörizmin ortaya çıkışında en önemli etken olan ideoloji unsurunun tanımlanması yapılarak terörizm-ideoloji ilişkisine yer verilecektir. Terörizme teorik planda dayanak oluşturan ideolojileri üç ana temelde incelemek mümkündür. Bir dönem çok etkin olan terör örgütlerinin felsefi dayanağı olan Komünizm, milliyetçilik ve paralelinde aşırı sağ fikirler ve özellikle günümüzde çok fazla etkinliği görülen dini referanslı ideolojilerin terörizm içerisindeki rolü ve teröre etkileri genel olarak değerlendirilecek ve ayrıca Türkiye'deki yansımalarına da yer verilecektir. İkinci başlıkta terörizmin unsularından ikincisi olan ve terörizm kavramını kuramsal alandan somut alana taşıyan örgüt unsuru, örgütlenmenin terörizmdeki işlevi açıklanacaktır. Terör faaliyetlerindeki örgütlenme modeli incelenecek ve örgüt yapısını oluşturan liderlik ve merkezi yapılanma, silahlı yapılar ve propaganda birimlerinin fonksiyonlarına değinilecektir. Bu bölümde ayrıca, terörizmi kamuoyu gündemine getiren ve tehdit özelliği kazandıran üçüncü unsur olarak şiddet unsuruna yer verilecek, terörizm ile şiddet ilişkisi irdelenmeye

çalışılacaktır. Şiddet kavramını ele alacağımız bu bölümde, terörizm ile şiddetin nasıl ve neden birleştiği, siyasal şiddetin neden kabul gördüğü ve terör örgütlerinin şiddeti nasıl meşrulaştırdıkları, neden şiddete başvurulduğu konularında değerlendirmeler ve tespitler yapılmaya çalışılacaktır. Şiddet kavramı incelenmek suretiyle şiddet türlerine yer verilecek, bu kapsamda küresel terör harici ve küresel terör kapsamında gündeme gelen şiddet ele alınacaktır. Böylece tanımlardaki ortak unsurların ortaya konması ve detaylı bir şekilde incelenmesi ile birlikte terörizm kavramına daha geniş bir bakış açısı kazandırılacaktır.

Çalışmanın sonucunda birçok yazar ve değişik aktörler tarafından ifade edidiği gibi terörizmin ortak bir tanımının yapılamadığı iddialarının doğruluğu ele alınacak, çalışmada örnek olarak verilen 76 tanımdaki ortak unsurların tespiti ve değerlendirilmesinden hareketle tanımın kelime itibariyle çoğunlukla aynı şekilde yapılıp yapılmadığı ortaya konmaya ve sorunun siyasal değerler ve politikalara ne derece bağlı olduğu açıklanmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
TERÖRİZME KAVRAMSAL BAKIŞ

Terörizm, günümüz dünyasında ülkelerin iç ve dış politikalarına etki eden temel güvenlik sorunlarından birini oluşturmaktadır. Ülkeden ülkeye değişkenlik gösterse de önemli siyasal ve sosyal sonuçlara yol açmaktadır.[17] Terör olayları, asimetrik etkisine bağlı olarak, ülkelerin iç ve dış güvenlik konseptlerine yön verdiği gibi aynı zamanda uluslararası alandaki politikaların şekillenmesinde de önemli etkileri görülmektedir. Terörizmin asimetrik gücünün doğurduğu sonuçların yanı sıra insanların hayatına, özgürlük ve güvenliğine karşı tehdit oluşturması gibi nedenlerle önemli bir insanlık suçu [18] olarak da kabul edilmesi terörizm kavramının çok geniş çerçevede ele alınmasına neden olmaktadır. Bu nedenle terörizm çalışmaları ve tartışmalarında tanım sorunu önemli bir yer tutmaktadır. Terörizmin tanımının yapılamaması üzerindeki tartışmalar ve kavram belirsizliği aynı zamanda mücadele politikalarını da etkilemektedir.[19] Kavram etrafındaki belirsizlikler ve ortak bir tanım etrafında konsensüs sağlanamama sorunu devam ettiği sürece terörizm politik bir araç [20] olarak kullanılacak ve terörle mücadele özellikle küresel ve bölgesel alanda sorunlu bir alan olarak tartışılmaya devam edecektir.

Tanım sorununu incelemeye başlamadan önce terörizmin ne olduğunu, nasıl algılandığını ve etkilerini incelenmek, terörizme ilişkin bazı tespit, düşünce ve bilgilere yer vermek gerekir. Genel olarak bakıldığında terörizmde tanım sorunu, terörizm kavramı etrafındaki tartışma ve değerlendirme farklılıkları ve ülkelerin

---

[17] Reinares, Fernando, (2003), "Terrorism", Heitmeyer, Wilhelm ve Morgan, John (Der.), *International Handbook of Violence Research,* Hollanda: Kluwer Academic Puplishers, s.316.

[18] Terörizmin insanlık suçu olarak nitelendirilmesi ile ilgili olarak yapılan tespit ve değerlendirmeler için bkz.: Office of the United Nations High Commissioner of Human Rigts, (2008), *Human Rigts, Terrorism and Counter-terrorism,* Cenevre: United Nations.

[19] Atalay, Beşir, (2010), "İçişleri Bakanı Atalay, Eit'te "Terörizm"'e Değindi", http://www.haberler.com/utf-8-b-imsww4fesmwetevsxlagqk-2434973-haberi/, 24.12.2010, (Erişim Tarihi: 25.12.2010)

[20] Gardner, Hall, (2007), *American Global Strategy and the War on Terrorism,* Büyük Britanya: Antony Rowe Ltd., s.51.

siyasal yaklaşımlarındaki ayrılıklardan kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, tanım sorununa esas teşkil eden konuların öncelikle incelenmesi tanım sorununun açıklanması açısından gerekli görülmektedir. Terörün ne olduğu, nedenleri, etkileri, sorun etrafında yaşanan tartışmalar, süreç içerisinde etkileri görülen terör dalgaları, sorunun uluslararasılaşması ve konunun uluslararası arenada bulduğu karşılıklar terörizm kavramının anlaşılması açısından ele alınmalıdır. Tanımın yapılması ve tanım etrafındaki tartışmalar ancak bu hususların incelenmesi ile anlam kazanmış olacaktır. Daha önce de belirttiğimiz gibi tanımı ortaya çıkartan ve kavramı şekillendiren terörizm etrafında yaşanan tartışmalar, terörizmin ortaya çıkardığı dalgalar, bu süreç içerisinde terörün uluslararasılaşması ve yine soruna yönelik uluslararası alandaki çalışmalar tanımı şekillendiren hususlar olduğundan çalışmanın bir parçasını oluşturacaktır. Dolayısıyla bu bölümde çalışmanın nasıl bir kuramsal ve kavramsal çerçevede incelendiği, konunun hangi boyutta ele alındığı anlatılacaktır. Terörizmin tipleri ve özellikleri açıklanmak suretiyle terörizmin hangi yönünün çalışmamıza esas teşkil ettiği, hangi tip terörizmin esas alındığı belirlenecektir. Güncel bir sorun olarak terörizmin günümüze yansıyan yönüyle nasıl algılandığı, neyi ifade ettiğine değinilecek, bu kapsamda önemli tartışma alanlarından birini oluşturan devlet destekli terörizme de yer verilecektir. Terörizm konusunun daha iyi algılanabilmesi için bu bölümde ayrıca küresel terörizmin ne olduğu, terörün uluslararası alana nasıl yansıdığı ve etkileri ile terörizm sürecinin gelişimi de inceleme konusu olacaktır. Terörizmin ülkeden ülkeye değişkenlik gösteren yüzünün olduğu düşüncesinden hareketle de terörizm çalışmalarında önemli bir mutfak olduğunu düşündüğümüz Türkiye açısından terörizmin ne olduğu ve etkileri çalışmaya eklenmek suretiyle sorunun Türkiye perspektifine değinilmiş olacaktır. Kısaca, tanımın anlaşılabilmesi için terörizm nedir, terörizm sorunu nedir ve nasıl algılanmaktadır, bu kapsamda yaşanan gelişmelere değinilecektir.

1.1. TERÖRİZM KAVRAMI

Bu başlık altında öncelikle hangi tür faaliyetlerin terörizm olarak ortaya konduğuna dair bilgilere yer vermek ve terörizm tiplerine değinilmek suretiyle çalışmamıza esas teşkil eden terörizm tipi belirlenecektir. Terörizm kavramına açıklık kazandırabilmek

amacıyla terörizme devlet desteği ile terör sorunu etrafında ortaya konan düşünce ve tartışmalara değinilecektir.

1.1.1. Terörizm Tipleri ve Özellikleri

İnsanların yaşam haklarına ve fiziki unsurlara kasıtlı ve iradi olarak zarar vermeyi önemli bir strateji olarak benimsemekte olan terörist faaliyetleri sahip oldukları birtakım özelliklere göre tasnif etmek mümkündür. Günümüzde çok farklı nedenlere bağlı olarak terörizme başvurulmaktadır. Daha çok bilinen yönüyle siyasal unsur yani siyasal motivasyon terörizmin temel nedeni olarak kabul edilmekle birlikte bazı yazarlarca adi suçluların, devletlerin ortaya koyduğu şiddet de terör olarak değerlendirilmektedir.[21] Ancak terörizmi diğer şiddet türlerinden ayıran temel nokta siyasal nedenlere dayalı olarak şiddete yönelmesidir.[22] Ortaya konan şiddette motivasyonun siyasal olması, siyasal sonuçlar doğurmaya yönelik olması esas belirleyici noktayı teşkil etmektedir.

Terörizm tiplerinin belirlenmesi, terörizm faaliyetlerinin anlaşılması ve açıklanması açısından da önem taşır ve bu konuda farklı yorumlamalara bağlı olarak terörizm tipleri ortaya konur. Bu tiplerin oluşturulmasında terör eylemini gerçekleştirenler, siyasal neden, amaç ve motivasyon gibi çeşitli temel noktalar üzerinden hareket edilmektedir.[23] Eylem şekilleri ve eyleme yönelik hareket tarzları açısından karşılaşılan benzerliklerin doğru analiz edilmesi bu ayrımlarla mümkün olacaktır. Terörizm tiplerinin belirlenmesinde karşılaşılan problemlerden biri olarak terörizmin genel kabul gören bir tanımının yapılamayışı gösterilmektedir.[24] Bu açıdan yaklaşıldığında da tanım sorununun önemi karşımıza çıkmaktadır.

Wilkinson "Political Terrorism" adlı kitabında terörizmi dörde ayırmaktadır:

---

[21] Başeren, Sertaç, (1987),*Uluslararası Hukuk Açısından Yabancı Devlet Memurlarına Karşı İşlenen Terör Eylemleri ve Doğurduğu Sonuçlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, s.5.

[22] Horgan, John, (2005), *The Psychology of Terrorism*, New York: Routledge, s.1.

[23] Terörizm tipleri üzerine yapılan detaylı bir çalışma olarak bkz: Schmid, Alex P. ve Albert J. Jongman, (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books,.

[24] a.g.e., s.56.

1) Psişik terör; büyüsel, gizemsel, dini inançlardan, rasyonel olmayan korkulardan doğan terör.

2) Adi suçluların terörü; adi suç işleyen kişilerin ya da grupların kendi maddi çıkarları için yarattıkları terör.

3) Savaş terörü; askeri terör.

4) Siyasal terör; siyasal nedenlere bağlı ortaya konan terör.[25] Wilkinson'un yaptığı bu ayırımın şiddetin kullanılma nedenleri üzerine geliştirilmiş bir tasnif olduğunu söylemek mümkündür.

Günümüzde en çok tartışılan ve terörizm denince anlaşılan terörizm tipi olan siyasal terörü Wilkinson üçe ayırmaktadır:

1) Devrimci terörizm; siyasal devrimi gerçekleştirmek için terörist şiddet yöntemlerinin sistematik olarak kullanılması.

2) Alt-devrimci terörizm; devrim ya da hükümetin devrilmesi dışında kalan diğer siyasi amaçlar için başvurulan terör.

3) Bastırıcı terörizm; terör yöntemlerinin sistematik olarak kişilerin, belirli grupların ya da kabul edilemez nitelikte görülen davranış biçimlerinin bastırılması için kullanılması. [26]

Yukarıdaki ayırım içerisinde günümüzdeki terörizm olgusunu en açık şekilde ifade eden Devrimci terörizmi ise yedi alt başlığa ayıran Wilkinson bu ayırımı aşağıdaki şekilde yapmaktadır:

- Terörizmi tek silah olarak kullanan salt terör örgütleri,
- Terörizmi yardımcı bir silah olarak kullanan devrimci ve ulusal kurtuluş hareketleri,
- Şehir ve kır gerillası terörizmi,
- Devrimci ayaklanma sürecinde ortaya konan kısa süreli isyancı terörizm,
- Dini, ırki azınlıklara ya da sınıflara yöneltilen devrimci terörizm rejimi,
- Uzun dönem devrimci emellerle donatılmış, eylemle propaganda terörizmi,

[25] Wilkinson, (1974), a.g.e., s.9'dan aktaran, Başeren, (1987), a.g.e., s.7.
[26] a.g.e., s.9-10.

- Devrimci emellerle donatılmış, siyasal uyuşmazlığa taraf devletlerden birisinin ya da tümünün sınırları dışında işlenen uluslararası terörizm.[27]

Günümüze yansıyan ve tartışma konusu olan terörizm sorunu açısından bakıldığında Wilkinson'un siyasal terörün altında tasnif ettiği devrimci terörizmin konuya önemli oranda açıklık getirdiğini söylemek mümkündür. Çağdaş ve yeni terörizm açısından veya son yıllarda yerel, bölgesel ve küresel ölçekte etkileri gözlenen terör hareketlerine bakıldığında Wilkinson'un "devrimci terörizm" alt başlığında yaptığı tespitlerin terörizm kavramının anlaşılmasında önemli olduğu görülmektedir. Çalışmalarında siyasal terörizmi esas alan Schmid ve Jongman, hedefin kimliğine dayalı olarak siyasal terörizm ile suikast eylemlerinin ayrılması gerektiğini belirtmekte ve suikast eylemlerini; siyasal bir nedenle ve siyasal sonuç elde etmek için, siyasal bir sembolün öldürülmesi olarak açıklamakta ve suikastta hedefin kimliği belirleyici olmakta iken terörizmde hedefin kimliğinin çok fazla önemi bulunmadığını ileri sürmektedir. [28]

ABD Ulusal İstişare Komitesi'nin (National Advisory Committe) 1976 yılında hazırladığı raporda terörizm tipleri aşağıdaki şekilde verilmektedir: [29]

- Siyasal terörizm; politik nedenlere bağlı olarak, halk üzerinde veya halkın bir bölümü üzerinde korku oluşturmaya yönelik şiddet içeren suçlar,

- Siyasal olmayan terörizm; özel nedenlere bağlı olarak, şiddet kullanarak korku oluşturmak, (örnek: organize suç örgütlerinin faaliyetleri)

- Benzeri (Quasi) terörizm; siyasal nedenlere bağlı olmadan işlenen suçlar, (uçak kaçırma, rehine alma gibi)

- Sınırlı siyasal terörizm; siyasal motivasyonla işlenmekle beraber, devletin kontrolünü ele geçirmeye yönelik ihtilalcı bir faaliyet kapsamında olmayan, özel nedenlere dayalı suç eylemleri,

- Resmi veya devlet terörizmi; yönetimin halka karşı baskı ve korku oluşturmak için gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri. Wilkinson'a göre daha dar olarak

[27] a.g.e., s.10.
[28] Schmid ve Jongman, (1988), a.g.e., s.8.
[29] Wikipedia.org, (2010), (http://en.wikipedia.org/wiki/Terrorism, Erişim Tarihi: 28.08.2010)

yapılan bu tasnifteki terörizm tiplerinden "siyasal terörizm"'in günümüzde konu olan terörizm tipini belirlediği görülmektedir.

Schmid ve de Graaf'ın ortaya koyduğu ayırımda terörizm tipleri;

- Siyasal terörizm,
- Kriminal, adi suç terörizmi,
- Özel durumlarla ilgili terörizm (idiosyncratic), (psikotik yani akıl ve ruhsal bozukluklar dâhil), olmak üzere üç ana başlıkta toplanmakta ancak esas vurgu siyasal teröre yapılmaktadır.[30] Siyasal terörizmi, isyancı terörizm, yasa dışı düzen sağlayıcı grupların oluşturduğu terörizm (vigilante terrorism) ve devlet terörizmi olarak üç grupta tasnif edilmekte ve esas vurgu isyancı terörizme yapılmaktadır. İsyancı terörizm ise üç başlıkta tasnif edilmektedir. Bunlar, Sosyal-Devrimci terörizm, ayrılıkçı terörizm ve tek bir nedene dayalı terörizm (single-issue terrorism).

Terörü, terörizmin hem öncüsü ve hem de mirasçısı olarak gören Ergil terörizmi **"yukarıdan terör"** ve **"aşağıdan terör"** olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Yukarıdan terörü, devletin, yani iktidar seçkinlerinin ya da egemen güçlerin uyguladıkları terör, kaçınılmaz bir egemenlik yöntemi, siyaset stratejisi ve iradi bir yöntem biçimi olarak açıklamakta;[31] aşağıdan terörü ise, yönetilenlerin içinde bulundukları koşullara, o koşulları yaratan sisteme\rejime, yani egemen güçlere yöneltilen şiddet olarak ifade etmektedir.[32] Daha önce yer verdiğimiz tasniflere göre sade ve kapsayıcı olan Ergil'in yaptığı bu tasniften hareketle terörizmi, *devlet terörü* ve *devlete karşı terör* başlıkları altında da ifade etmek mümkündür. Günümüzde terörizm kavramının çok geniş ve tartışmalı olduğu dikkate alındığında Ergil'in tasnifinin günümüzdeki bütün terör tiplerini kapsayıcı olduğu düşünülmektedir. Çünkü terör ya devletler tarafından kendi halkına veya başka ülkelerin halklarına yönelik olarak ortaya konmakta veya yönetilenler tarafından bir veya birden fazla ülkenin yasal otoritelerine karşı bir başkaldırı olarak kendini göstermektedir. Palmer

[30] Schmid ve de Graaf, (1982), a.g.e., s.88.
[31] Ergil, (1980), a.g.e., s.26.
[32] a.g.e., s.39.

ve Palmer daha da ileri boyutda küresel anlamda dünya düzenine, düzenin parçası olan ülkelere karşı bir başkaldırı, savaş ilanı olarak belirebildiğini ifade etmektedir. [33]

1.1.2. Eski ve Yeni Terörizm

Terörizm kavramının açıklanmasında yer verilen bir başka ayırımda eski ve yeni terörizm şeklinde yapılmaktadır. Rosenthal ve Muller bu ayırımda terörizmin doğası ve manifestosundaki değişikliklere dikkat çekmekte ve eski terörizmi geçmiş yüzyılın terörü olarak ifade ederek eski terörizmin krallığının artık sona erdiğini belirtmektedirler.[34] Bu tespit eski terörizmin tamamen sona erdiği anlamında düşünülmemeli, etkisinin azaldığı ve eski terör örgütlerinin kendilerini yeniden gözden geçirmeleri gerekeceği şeklinde algılanmalıdır. Ayrıca eski terör örgütlerinin de yeni terör dalgasına kapılmayacakları konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Rosenthal ve Muller eski terörizmi açıklarken bir bölge veya alanda bağımsız devlet kurma iddiasında bulunan Quebec Özgürlük Cephesi (FLQ), İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Bask Vatanı ve Özgürlüğü (ETA) ve Filistin Kurtuluş Örgütünü veya ideolojik devrim peşinde olan Kızıl Ordu Fraksiyonu (RAF), Kızıl Tugaylar, Japon Kızıl Ordusu, Uruguay'daki Tupamaros ve Peru'daki Aydınlık Yol örgütlerini örnek vermektedir. [35]

Terörizmin tarihçesini çok gerilere götürmek mümkün, ancak eski ve yeni terörizmin farkının ortaya konmasında çok gerilere gitmeye gerek yoktur. Bütün dünyayı etkileyen terörizmin 1960'larda başladığını söylemek mümkündür. Eski terörizmde eylemler propagandaya yönelik olup şiddetin sınırlı kullanımı söz konusudur.[36] Eski terörist gruplar, açık şekilde ortaya koydukları taleplerinin maksimum elde edilmesi konusunda çaba göstermiş ve halen de göstermeye devam etmektedirler. Talepleri doğrultusunda gerçekleştirdikleri eylemlerle halk ve

[33] Palmer, Monte ve Palmer, Princess, (2007), *At the Hearth of the Terror: Islam, Jihadists and America's War on Terrorism,* Marryland: Rowmann-Litttlefield Publishers, s.3; Laqueur, Walter, (2003), *No End to War, Terrorism in the Twenty-first Century*, Londra: Continuum Press, ss.209-218.
[34] Rosenthal, Uriel ve Muller, Erwin R., (2007), *The Evil of Terrorism, Diagnosis and Countermeasures*, Illinois USA: Thomas Books, s.6.
[35] a.g.e., s.5.
[36] a.g.e., s.5

hükümetler üzerinde baskı kurmaktadırlar. Ciddiye alınmaları ve taleplerindeki ciddiyeti göstermek için şiddet eylemlerine başvururlar. Eylemlerinde çok sayıda can kaybı elde etmeyi değil, çok sayıda insanın eylemlerine tanık olmasını tercih ederler.

Felaket terörizmi (catastrophic terrorism) olarak da tanımlanan "Yeni Terörizm" de örgütlerin en belirgin yönleri mümkün olduğunca çok sayıda kişiyi öldürmek ve bu suretle toplumu rahatsız etmektir. Yeni terör örgütlerinin, değişik standart ve değerleri toplumda hâkim kılma gibi değişik hedefleri bulunmaktadır. Rosenthal ve Muller, yeni terörizmin dini radikalizm üzerine geliştiğini, İslam radikalizminde somutlaştığını ileri sürmekte [37] ve 11 Eylül eylemlerini, 11 Mart 2004 Madrid ve 7 Temmuz 2005 Londra eylemlerini "Yeni terörizme" (felaket terörizmi) örnek olarak vermektedir. [38]

Laqueur eski ve yeni terörizmi açıklarken, eski terörizmin hedef seçiminde daha dikkatli olduğunu, ağırlıklı olarak önemli siyasi figürleri ve bürokratları kurban olarak seçtiğini, eylem yolu ile propagandayı genel hedef olarak benimsediklerini, çağdaş terörizm olarak da adlandırdığı yeni terörizmin ise kurban seçiminde giderek daha fazla rastgele, gelişigüzel davrandığını, hedefinin propaganda yapmaktan çok, olabildiğince fazla zayiat verdirme olduğunu belirtmekte ve yeni terörizmdeki dini fanatizmin etkisine dikkat çekmektedir.[39] Bir başka eserinde Laqueur yeni terörizmin özelliklerini özetlerken;

a. Yeni, geçmişte benzeri görülmemiş bir fenomen olarak görmekte ve bu nedenle geçmişle ilgisinin azlığına dikkat çekmekte,

b. İnsanlığın karşı karşıya kaldığı en önemli ve tehlikeli problemlerden biri olarak tanımlamakta,

c. Adaletsizliğe karşı bir tepki olarak ortaya çıktığı iddiasıyla, siyasal ve sosyal adaletin olduğu yerde terörizmin olmayacağını belirtmekte,

d. Terörizm ihtimalinin azaltılabilmesi için haksızlıkların, mağduriyetlerin ve engellerin azaltılmasının gerekliliğine vurgu yapmakta,

[37] Rosenthal ve Muller, (2007), a.g.e., s.7
[38] a.g.e., s.27.
[39] Laqueur, Walter, (2003), *No End to War Terrorism in the Twenty-first Century*, Londra: Continuum Press, s.9.

e. Teröristleri, umutsuz ve katlanılmaz ortamların etkisiyle fanatik inançlı kişiler olarak görmekte ve

f. Terörizmin her yerde ortaya çıkabileceğini belirtmektedir.[40]

Bunlara ilave olarak eski ve yeni terörizmin amaç ve hedeflerini de bir ayırdedici özellik olarak ortaya koyabiliriz. Eski terörizmde yerel veya bölgesel hedeflere yönelik stratejiler etkili olurken, yeni terörizm küresel hedeflere yönelik stratejilerle ortaya çıkmakta ve neredeyse kendileri dışında kalan bütün dünyaya karşı savaş ilan etmektedirler. Yeni terörizmi ele alan yazarlar genelde El Kaide ve etrafında şekillenen grupları yeni terörizme tek örnek olarak göstermekte ve bu faaliyetleri terörizmde tamamen yeni bir fenomen olarak da açıklamaktadırlar.[41] Ayrıca, eski ve yeni terörizm türlerinin benzeşmediği belirtilse de aslında bazı benzer yönlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Öncelikle her iki terörizm türünde de siyasal nedenlerle hareket edilmekte ve şiddete başvurma en belirgin eylem taktiği olarak görülmektedir.

1.1.3. Hamilton'un Terörizm Teorileri

Terörizmin anlaşılması noktasında Hamilton'un terörizm teorilerine de yer vermek gerekir. Hamilton altı başlık altında ortaya koyduğu teorilerinde şu tespitlerde bulunmaktadır: [42]

Teori A: Sefalet ve zulüm her türlü sivil kargaşanın nedeni olarak kabul edilmekte, ayaklanmacı terör de bunlardan biri olarak gösterilmektedir. Bu teoriye göre terör eylemleri ile güvenlik güçleri karşı sert önlemler geliştirmesi için provoke edilir. Güvenlik güçlerinin aldığı karşı önlemler/mücadele yöntemlerinin baskısıyla teröre başvuran kitleler gösteri yapamaz, konuşma yapamaz, gazete basamaz hale gelirler ve bu nedenle faaliyetlerini, kendilerini deşifre etmeden ve tutuklanmamak için kalabalıklar içerisinde siyasal provokasyonlarda bulunmak suretiyle ortaya

[40] Laqueur, Walter, (2009), *A History of Terrorism,* ABD: Seventh Printing, s.5.
[41] Mockaitis, Thomas R., (2008), *The New Terrorism, Myths and Reality,* Kaliforniya: Stanford Univesity Press, s.19.
[42] Hamilton, Lawrence C., (1978), *Ecology of Terrorism: a Historical and Statistical Study,* University of Colorado, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Colorado,'dan aktaran, Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books, s.65, 66.

koyarlar. Yazar bu teorisine Mao, Lenin ve Guevara'nın başvurduğu yöntemleri örnek vermektedir.

Teori B: Bu teoride de sefalet ve zulüm her türlü sivil kargaşanın nedeni olarak kabul edilmektedir. Bir kere ortaya çıktığında, yönetimlerin, yoğun baskı yöntemlerine başvurmaları noktasında provoke edici olmaktadır. Gelişen olaylara bağlı olarak zaman içerisinde halkın terör örgütüne olan sempatisinin artması yönetimleri daha da provoke edici rol oynamaktadır. Hamilton bu teorisine Marighella'yı örnek vermektedir.

Teori C: Bu teoride de sefalet ve zulüm her türlü sivil kargaşanın nedeni olarak kabul edilmektedir. Bir kere terör hareketleri ortaya çıktığında, teröre neden olan koşulların düzeltilmesi için hükümeti gerekli reformları yapma konusunda teşvik edici olmaktadır. Özellikle hükümetin baskıcı uygulamalarını azaltmasına neden olmaktadır. Teoriye göre baskının azalması, terörizmin azalmasına, terörizmin azalması da baskının azalmasına neden olacaktır. Eğer baskı azalmazsa terörizm, gerekli reformların yapılması veya yönetimin devrilmesine kadar artarak devam edecektir.

Teori D: Bu teoride terörizm tipik olarak işsiz, fakir ve kandırılmış kişilerden kaynaklanmaz, özellikle öğrenci ve aydınlardan oluşan elitlerden kaynaklanır. Şeffaf, demokratik ve liberal yönetimlerde daha fazla etkin olmaktadır. Refah ve özgürlükler terörizmi üretmekte, teşvik etmektedir. Muhtemel bir askeri darbe ihtimalini arttırmaktadır. Bu teoriye göre baskıcı önlemler terörizmin azalmasına, önlenmesine imkân sağlayacaktır.

Teori E: Beklentilerin elde edilemeyişinin neden olduğu hüsran, şiddetin faydacılığının haklılığı ile birleşmesi ve normatif haklılık, ayaklanmacı şiddetin temel dayanağını oluşturmaktadır.

Yukarıda yer verilen teoriler incelendiğinde günümüzde yaşanan terör olaylarına büyük ölçüde cevap bulunması için yeterli bir tasnif olarak görülmektedir. Ancak değerlendirme yaparken teorilerde yer alan durumları bir bütün olarak ele

almak daha isabetli olacaktır. Çünkü birçok durumda terörizm yapılan ayırımların hepsini veya bir kısmını içermektedir. Nedeni ne olursa olsun terörizm kavramının tartışıldığı ortamlarda büyük ölçüde kastedilen, siyasal nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan şiddet hareketlerinin doğurduğu terörizm ve buna bağlı gelişen ve birçok yazar tarafından siyasal terörizm[43] olarak açıklanan terörizm türleridir.

1.1.4. Devlet Destekli Terörizm

Terörizmin tanımlanması ile ilgili tartışmalarda en önemli sorunlardan biri devletlerin terörizmle ilişkilerine dair ortaya konan iddialarla ilgili yaşanmaktadır. Bu nedenle bu başlık altında terörizme devlet desteği hususu incelenecektir. Terörün uluslararası, bölgesel ve yerel etkileri nedeniyle, bazı devletlerin terör örgütlerini kullandıkları hususu her zaman tartışma konusu olmuştur. Terörün bir araç olarak kullanılmasıyla bazı devletler, örtülü/açık olarak destekledikleri şiddet hareketleri ile politik sonuçlar elde etmeyi hedeflemektedirler. Bu durum, özellikle 1980'li yıllarda *devlet destekli terörizm* (state-sponsored terrorism) kavramını uluslararası alanda tartışma gündemine getirmiştir.[44] Ancak bu konu ele alınırken, *devlet terörü* ile *devlet destekli terörün* farklı anlamlar ve sonuçlar içerdiği de bilinmelidir. Devlet terörü denince; bir devletin, kendi sınırları dâhilinde veya ülke sınırları dışında, tehdit olarak algıladığı kişi, grup ya da kuruluşlara yönelik, emrindeki askeri, ya da sivil unsurları bizzat kullanarak gerçekleştirmiş oldukları ve hukuki dayanağı olmayan şiddet eylemleri anlaşılmalıdır. Özellikle kendi sınırları içerisinde, yönetilenlere karşı şiddet uygulamaları, politik kaygılar ve güç dengesini elinde tutma mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Ancak, devlet terörü kavramı, bazı yazarlarca uluslararası alanda tartışmalı ve üzerinde mutabakat olmayan bir husus olarak görülmektedir.[45]

---

[43] Terörizmi ele alan bütün yazarlar terörizmin siyasal yönüne dikkat çekmekte ve günümüzde ve yakın geçmişte ortaya çıkan terörizmi incelerken siyasal terörizm kapsamında değerlendirmektedirler. Örnek olarak bkz.: Wilkinson, Paul, (1974), a.g.e.; Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books; Laqueur, Walter, (2009), *A History of Terrorism*, USA: Seventh Printing ve Wardlaw, Grand, (1982), *Political Terrorism: Theory, Tactics and Countermeasures*, Londra: Cambridge University Press,.

[44] Thackrah, John Richard, (1987), *Encyclopedia of Terrorism and Political Violence*, Londra: Routledge & Kegan Paul, s.237.

[45] Deen, Thalif, (2005), "U.N. Member States Struggle to Define Terrorism", http://ipsnews.net/news.asp?idnews=29633 (Erişim Tarihi: 10.11.2009).

Devlet destekli terörizm kapsamında devletlerin terörizme verdikleri destek, ideolojik destek, finansal destek, operasyonel destek, terör eylemi yaptırtmak, devletin kendi görevlilerini kullanmak suretiyle doğrudan terör saldırıları gerçekleştirmek başlıkları altında açıklanmaktadır.[46] Ancak devletin kendi görevlilerini kullanmak suretiyle doğrudan terör saldırıları gerçekleştirmesini, devlet destekli terör olarak değil, devlet terörü olarak kabul etmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. *Devlet destekli terörizm* yani devletlerin terörü bir araç olarak kullanması, terörist faaliyetlere gizli/açık destek vermesi farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. *Birinci durumda,* geçmişte en fazla gündeme getirilen eski SSCB örneğinde olduğu gibi, bir devletin, politik çıkarları doğrultusunda, kendi toprakları dışındaki çıkar alanlarında etkinliğini arttırmak, siyasal ve sosyal yapıları manipüle etmek gibi amaçlara bağlı olarak, terörü bir araç olarak kullanmaları ve bu nedenle de terörist faaliyetlere, terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı destek vermeleri söz konusudur. *İkinci durumda;* bu konuda geçmişte en fazla tartışılan İran olmuştur. Uluslararası alanda ve bölgesel olarak hareket kabiliyeti güçlü devletler tarafından kısıtlanan, askeri, siyasal ya da ekonomik anlamda yaptırım gücü yeterli olmayan bazı devletlerin, küresel veya bölgesel hedeflerine ulaşmak amacıyla terörizmi bir araç olarak kullanmaları ve dolayısıyla terör faaliyetlerine, terör örgütlerine doğrudan veya dolaylı destek vermeleri anlaşılmaktadır. *Üçüncü durumda ise,* bir devletin, hasım bir devlete yönelik çıkarlarına bağlı olarak, hasım olan ülkedeki terör faaliyetine destek vermesidir. Bu durum çoğunlukla komşu ülkeler arasında ortaya çıkan bir olgu olarak gözlenmektedir. Bu konuya en güzel örnek, 1980'li yıllardan ibaren uzun süre iki ülke arasında krizlere neden olan Suriye-Türkiye ilişkileri, Yunanistan Türkiye ilişkileri ve bu bağlamda sürekli gündeme gelen PKK terör örgütüne geçmiş yıllarda verilen destek gösterilebilir. Birbirine çok yakın ve çoğu zaman iç içe geçmiş olan bu ayırım sistematik bir tasnif olmayıp devletlerin teröre ne şekilde destek verdiklerinin daha açık anlaşılması açısından ele alınmaktadır.

[46] Ganor, Boaz,(1998), "Countering State-Sponsored Terrorism", *ICT Papers*, http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/701, (Erişim Tarihi: 24.06.2009)

Chomsky, bazı devletlerin, bir kısım teröristleri ve terör örgütlerini, yurtdışında şiddet eylemleri düzenlemesi için görevlendirdiklerini ileri sürmektedir.[47] Terörizme destek veren devletlerin, belirli bir hedefe yönelik eylem gerçekleştirmek üzere bir teröristi veya terör grubunu kullandığı gibi, başka bir ülkede sürekli terör ortamına imkân sağlayacak şekilde yönlendirme yapmaları da söz konusudur. Uluslararası alanda devletlerin terör faaliyetlerine destek vermesi, geçmişte örnekleri görüldüğü gibi, Küba, İran, Irak, Libya, K.Kore, Sudan ve Suriye gibi devletlerin başta ABD olmak üzere batılı ülkeler tarafından suçlanmaları, ABD tarafından ilan edilen terörist devletler listesinde yer almaları gibi sonuçlar doğurmuştur.[48] ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan 2009 yılı terörizm raporunda teröre destek veren ülkeler Küba, İran, Sudan ve Suriye olarak güncellenmiştir.[49] Ancak, bazı terör uzmanlarınca ileri sürülen iddialarda ABD, Rusya, G. Yemen ve Nikaragua da teröre destek veren ülkeler arasında görülmektedir.[50]

ABD Dışişleri Bakanlığının 2003 yılı dokümanında terörizme devlet desteğinden bahsedebilmek için dört temel husus sayılmaktadır. Bunlar:

1- Yasaklanmış olan silah ihracı ve satışı yapmak,
2- Teröre destek veren ülkelere veya terörist faaliyetlere destek sağlayacak, çift amaçlı (dual-use items) malzemelerin satışının yapılması,
3- Ekonomik destek sağlamak,
4- Çeşitli alanlarda kolaylık sağlama ve aracılıkta bulunma. (finansal imkânları kullandırma, seyahat dokümanı temin etme vb.) [51]

Sayılan bu maddelere ilave olarak;

5- Terör örgütlerine barınma, silahlı ve teorik eğitim alanı ve imkânı sağlamak,

[47] Chomsky, Noam, (1991), "International Terrorism: Image and Reality", Alexsander, George (Der.), *Western State Terrorism*, New York: Routledge, s.15.
[48] United States. Department of State, (2004), *Patterns of Global Terrorism 2003*, y.y.y.: Department of State Publication, s.85.
[49] United States. Department of State, (2010), *Country Reports on Terrorism 2009*, y.y.y.: Department of State Publication, s.6.
[50] Hermann, Edward S. ve O'Sullivan, Gerry, (1991), "Terrorism as Ideology and Cultural Industry", Alexander George (Der.), *Western State Terrorism*, New York: Routledge, s.65.
[51] U.S. Department of State, (2004), a.g.e., s.85.

6- Devletin askeri ve istihbarat uzmanlarını terör örgütlerinin elemanlarının eğitilmesi için görevlendirmek gibi hususları da belirtmek mümkündür.

Bir devletin terör örgütüne destek vermesi konusunda açık deliller elde etmek fazla mümkün değildir. Zaten bu nedenle uluslararası alanda tartışmalara ve krizlere neden olmaktadır. Açıktan desteğin ispatlanabildiği durumlarda, uluslararası hukuk kurallarını harekete geçirmek ve yaptırım uygulanmasını sağlamak veya ABD'nin 11 Eylül saldırıları akabinde Afganistan'a yönelik başlattığı askeri operasyon gibi zorlayıcı tedbirlerle bir mücadele yöntemi geliştirmek mümkündür. Ancak, desteğin örtülü olması ve devletin resmi sistematiğinin dışındaki unsurlar üzerinden ve kapalı kapılar ardında gerçekleştiriliyor olması, delillendirmeyi güçleştirdiği için mücadeleyi de zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, daha çok dolaylı argümanlar ve değerlendirmeler sonucu devletin terör örgütüne destek verdiği sonuçları üretilmektedir. Bir devletin terör örgütüne desteğinin bulunmasının işaretlerini, Şii kökenli örgütlerin İran ile bağlantılı görülmesi gibi aynı ideolojiye sahip olmaları veya 1990 öncesinde Marksist-Leninist ideolojiyi savunan terör örgütleri ile SSCB'nin yine ideolojik birliktelik ve Batı düşmanlığı örneğinde olduğu gibi, ortak düşmana karşı tavır geliştirmelerinden hareketle değerlendirme ve iddialarda bulunmak mümkündür.

Devlet destekli terörizm konusunda en çok tartışılan ülke İran'dır. Dış politika hedefleri, rejimin canlı tutulması, bölgesel etkinlik arzusu, batı etkisinin azaltılması hedefi, Arap-İsrail barışına karşı tutumları gibi hususlar, İran'ı teröre destek veren politikalara iten nedenlerdir. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından İran'ın özellikle Devrim Muhafızları Teşkilatı üzerinden, Lübnan Hizbullah'ı, Filistin İslami Cihat, Irak Şii militanları ve Afganistan, Balkanlar, Afrika gibi çeşitli yerlerdeki radikal unsurlarla ilişkileri teröre destek olarak kabul edilmektedir.[52] İran'ın teröre desteğinin çok önemli bir örneğini Türkiye'de 1990'lı yıllarda ortaya çıkartılan İslami Hareket Örgütü ile bağlantılı polis tarafından ortaya çıkartılan ilişkilerde görmek mümkündür. Çetin Emeç, Turan Dursun, Uğur Mumcu, Bahriye Üçok ve Muammer Aksoy suikastlarının polis soruşturmasında elde edilen delillerde ve başta

[52] U.S. Department of State, (2009), a.g.e., s.10.

örgüt lideri İrfan Çağırıcı olmak üzere, yakalanan örgüt mensuplarının ifadelerinde İslami Hareket Örgütü'nün İran'daki bazı devlet kurumları ile ilişkileri, örgüte silah ve para desteği verilmesi ile örgüt mensuplarının İran'a giderek orada silahlı ve teorik eğitimden geçirilmiş oldukları anlaşılmıştır.

Çeşitli devletlerin açık-kapalı desteği olmadan terör örgütlerinin uzun süreli ayakta kalabilmeleri ve mücadelelerini sürdürebilmeleri zordur. Devlet desteği olmadan terör örgütlerinin yeterli parasal kaynak bulmaları, silah ve malzeme temin edebilmeleri, barınma, eğitim gibi amaçlarla güvenli bölgeler oluşturabilmeleri çok mümkün değildir. Bu konuda en tipik örneklerden birini PKK terör örgütünün geçmişte Suriye, İran, Irak ve Yunanistan'dan aldığı destek ve elde ettiği imkânlar verilebilir. Uluslararası ilişkilerin kurulması ve dış destek sağlanması konusunda PKK terör örgütünün raporlarına yansıyan ifadelerde, ülke içindeki mücadele ne kadar güçlü olursa olsun, eğer uygun uluslararası ilişkiler ağı kurulamıyorsa, istenilen sonuçların elde edilemeyeceği, bu nedenle uluslararası ilişkilerin önemli olduğu tespiti yapılmaktadır.[53]

Terörden zarar gören ve mücadele yürüten bütün ülkelerin ifade ettikleri ortak sorun, teröre verilen dış destek veya teröristlerin başka ülke topraklarında rahat hareket edebilmeleri olarak görülmektedir. Bir ülkede faaliyet gösteren terör örgütünün başka ülkelerin topraklarında elde edeceği her türlü destek -ki bu desteğin devlet desteği olması şart değildir- terör örgütünü daha güçlü kılmaktadır. Prof. Başeren, terör örgütlerine devletler tarafından destek verilmesi konusunun, terörizmi daha tehlikeli ve yıkıcı hale getirdiğini belirtmektedir.[54] Terör örgütlerinin başka ülkelerde elde ettiği destek, çoğu zaman o ülkelerin yasalarını ihlal etmeden, sivil toplum örgütü statüsü içerisinde faaliyet göstermek suretiyle oluşturdukları zeminlerde gerçekleşmektedir. PKK terör örgütünün, Avrupa ülkelerinde kurduğu dernekler vasıtasıyla faaliyet yürütmesi, yine Avrupa ülkeleri üzerinden televizyon yayınlarını gerçekleştirmesi bu tür faaliyetlerin örnekleri olarak gösterilebilir. Terör örgütlerinin yasal zeminleri suiistimal ederek faaliyet gösteriyor olmaları, mücadeleyi

[53] Yekbun, (1995), *2.Kongre Kararları*, İstanbul: Çarçıra Yayınları, s.53.
[54] Başeren, Sertaç H., (2008), "Terrorism with Its Differentiating Aspects", *Defence Against Terrorism Review*, C.1, N.1, s.8.

de zorlaştırmakta ve bazen de, o ülke resmi makamlarınca mazeret olarak kullanılmasına imkân vermektedir.

1.1.5. Bireysel Terörizm

Terörizm, faaliyet ve eylemleri dikkate alındığında esas itibariyle örgütlü bir suç olarak kabul edilmektedir. Ancak bireysel olarak ortaya konan siyasal motivasyonlu şiddet örnekleri de yaşanmaktadır. Örgütsel bir faaliyetin ürünü olmayan, bir kişinin siyasal nedenlerden dolayı, yönetime ve uygulamalarına karşı bir tepki olarak gerçekleştirdiği şiddet eylemlerini terörizm kapsamında değerlendirmek mümkündür. Ancak bireysel terör örneklerinin azlığı ve etkisi nedeniyle şimdilik bir istisna teşkil eden bireysel terör bu çalışmada belirleyici olarak ele alınmamıştır. Fakat az da olsa örnekleri görüldüğünden bu başlık altında bireysel terörizm inceleme konusu yapılacaktır. Bireysel terörün esas itibariyle inceleme konusu yaptığımız terörden tek farkı örgütlü bir yapının bulunmayışıdır. Eylemlerde siyasal motivasyon belirleyici olup, tamamen bir kişinin iradesiyle gerçekleştirilen eylemleri kapsamaktadır. Bu nedenle bu tarz ortaya çıkan eylemleri, işlenen suç bir terör eylemi de olsa terörizm kapsamında değil bireysel suç kapsamında değerlendirmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bireysel terörün en önemli örneklerinden biri Theodore J. Kaczynski'dir. Harvard Üniversitesinden mezun Matematikçi bilim adamı Kaczynski bireysel özgürlüklerin sistemin baskısı altında kaldığı,[55] endüstriyel gelişmenin yaşam alanını gittikçe daha çok daralttığı ve çevresindeki doğanın sürekli olarak tahrip edildiği gerekçesiyle önce basit sabotaj eylemlerine, daha sonra ise kararlı ve planlı bombalama eylemlerine yönelmiştir. 1978-1995 yılları arasında ABD'de üniversite ve havayolları dahil çeşitli hedeflere gönderdiği 16 bomba ile 3 kişinin ölümü ve 23 kişinin yaralanmasına neden olmuştur. 1996 yılında yakalanan ve halen cezaevinde olan ve FBI tarafından UNABOMBER olarak adlandırılan Kaczynski'nin bu adı, Üniversite ve Havayolları Bombacısının (**UN**iversity and **A**irline **BOM**ber)

[55] Harmon, (2002), a.g.e., s.59.

kısaltmasından gelmektedir.[56] Bir diğer örnek Alphabet Bomber olarak bilinen Muharrem Kurbegovic'dir. 1974 yılında Los Angeles havaalanına bomba yerleştirerek üç kişinin ölmesine, 8 kişinin yaralanmasına neden olmuştur.[57] 1996-1998 yılları arasında bir seri bombalama eylemi gerçekleştiren ve 2 kişinin ölümü, 150 kişinin yaralanmasından sorumlu olan Eric Robert Rudolph bu eylemlerinden dolayı FBI tarafından terörist olarak tanımlanmış ve 2003 yılında yakalanmıştır. En önemli eylemi 27 Temmuz 1996 tarihinde 1996 Yaz Olimpiyatlarının yapıldığı Atlanta Olimpik Stadyumuna yönelik gerçekleştirdiği bombalı saldırı olmuştur. 1 kişinin öldüğü ve 111 kişinin yaralandığı bu saldırıda Türk kameraman Melih Uzunyol da olay nedeniyle geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetmiştir. Rudolph eylemi olimpiyatlar nedeniyle yapılan gereksiz harcamaları önlemek için yaptığını belirtmiştir.[58]

1.1.6. Terörizm Sorununa Bakış ve Tartışmalar

Bu başlık altında terörizmde tanım sorunu etrafında yaşanan tartışmaların anlamlandırılması açısından bu sorunun nasıl ortaya çıktığı, nasıl algılandığı, tehdidin boyutu, geldiği nokta ve sorunla ilgili olarak yaşanan tartışmalar ve sorunun anlaşılmasını zorlaştıran nedenler genel hatlarıyla incelenecektir. Terörizm sorununun anlaşılması açısından bu konudaki görüş, düşünce ve bilgilerin incelenmesi tanım sorununa açıklık kazandıracaktır. Çünkü tanım, terörizm kavramı ile ilgili düşünce ve değerlendirmelerin bir sonucu, özeti olarak oluşmaktadır.

Yönetilenler tarafından kurulu yönetimlere karşı; yönetenlerin yönetilenlere karşı; yönetilenlerin, yönetimin yanında yer aldığını düşündüğü veya kendisine düşman olarak gördüğü yönetilen diğer kişi/gruplara karşı veya yönetimler tarafından başka ülkelere karşı, meşru olmayan, hukuk dışı yöntemlerle, kabul edilemez şekilde başvurulan savaş dışı şiddet hareketleri tarihin hemen her döneminde var olmuştur.

---

[56] Konu ile ilgili bkz.: Chase, Elston, (2003), *Harvard and the UNABOMBER The Education of an American Terrorist*, New York: W.W.Norton Company, ve Wikipedia.org, (2009), "Ted Kaczynski", http://en.wikipedia.org/wiki/Ted_Kaczynski, (Erişim Tarihi: 12.10.2009)

[57] Latimes.com, (2008), "muharem kurbegovic", http://articles.latimes.com/keyword/muharem-kurbegovic, (Erişim Tarihi: 30.09.2010) ve Latimes.com., (2008), "who is muharem", http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2008/09/who-is-muharem.html, (Erişim Tarihi. 30.09.2010)

[58] Wikipedia.org, (2010), "Eric Robert Rudolph", http://en.wikipedia.org/wiki/Eric_Robert_Rudolph, (Erişim Tarihi: 30.09.2010)

Siyasal alana etkileri nedeniyle sürekli gündemde olan ve genelde terörizm kapsamında değerlendirilen bu faaliyetler, günümüzde de önemli bir güvenlik sorunu olarak yerini korumaya devam etmektedir. Siyasal, ekonomik ve sosyal değişimlerin etkisi, ülkelerin iç siyasal hayatındaki dengesizlikler, adaletsizlikler, çaresizlikler ve bölgesel anlamda ortaya çıkan çatışma ve uluslararası müdahalelerin kaçınılmaz bir sonucu olarak ortaya çıkan ikiyüzlü uygulamalar ve doğurduğu adaletsizlikler, radikal söylem ve eylemleri tahrik edici önemli bir rol oynamaktadır. Adalet anlayışının zaafa uğraması, alternatif adalet arayışlarını gündeme getirmekte ve radikal düşüncelere/eylemlere zemin oluşturmaktadır. Radikalleşme de terörün doğal olarak çok önemli bir beslenme kaynağını teşkil etmektedir.

Terör örgütlerinin, faaliyet gösterdikleri ülkelerin dışındaki ülkelerde de faaliyetlerini örgütleyebilmeleri, başka ülkelerde de eylemlerde bulunmaları, örgütlerin etkilerini ülke sınırları dışına taşıyarak, daha geniş alanlarda sorunlara yol açmaları, devletlerin ve dolayısıyla güvenlik birimlerinin terörizme olan ilgisini arttırmakta, bu durum ülkelerin güvenlik politikalarını da etkilemektedir. Aynı zamanda medya, kamuoyu, akademik çevre ve entelektüel kesimler de ilgisini bu noktaya yöneltmektedir. Diğer yandan, terör eylemlerinin geçmişle kıyaslandığında çok daha etkili hale geldiği, daha fazla can ve mal kaybına yol açtığı görülmektedir. Terör uzmanı Hoffman 1960-1995 arası mukayeseli araştırması ile terör eylemlerinin zararlarındaki artış eğilimini ortaya koymaktadır.[59] Özellikle, silahların öldürücü etkisinin artması, teknolojinin terör örgütleri tarafından kullanılması ve uçaklara saldırı eylemlerinde olduğu gibi, toplu taşım araçlarının hedef olarak seçilmesi, ya da 11 Eylül saldırılarında olduğu gibi sivil amaçlı uçakların silah olarak kullanılabilmeleri, metro, alışveriş merkezleri vb. toplu yaşam alanlarındaki nüfus yoğunluğunun artması, terör eylemlerinin can ve mal kaybı sonuçlarına doğrudan etki etmektedir.

Siyasal terör hareketlerinde ve gerçekleştirilen terör eylemlerinde, propaganda yapmak, sembolik niteliği öne çıkan eylemlerle kamuoyunun dikkatinin savunulan davanın üzerine çekmek, ses getirmek suretiyle terör örgütünün etkinlik kazanmasını

[59] Bu konu ile ilgili olarak bkz.: Hoffman, Bruce, (1998), *Inside Terrorism*, Londra: Victor Golanez.

sağlamak stratejisi esas alınmaktadır. El Kaide ile birlikte gelişen küresel terörizmde ise, bunlara bağlı olarak ayrıca olabildiğince çok insan kaybı verdirme, düşman öldürme, yani asimetrik bir savaş ortaya koyma stratejisinin benimsendiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, kitle imha silahlarını ele geçirme ve kullanma ihtimalleri bu riski daha da arttırmaktadır. Kitle imha silahlarının terör örgütlerinin eline geçebileceği endişesi, ABD başta olmak üzere gelişmiş ülkelerin korkulu rüyasıdır. Kitle imha silahlarının terör örgütlerince kullanılmaya başlanması ulusal ve uluslararası güvenlik konseptlerinin bütünüyle gözden geçirilmesi anlamına gelecek ve dolayısıyla terörizm olgusu farklı boyutlara taşınmış olacaktır. Bu tehdide ilişkin olarak ABD Devlet Başkanı Barack H. Obama, Washington'da düzenlenen ve 50 ülkenin katıldığı Nükleer Güvenlik Zirvesi toplantısında yaptığı konuşmasında, teröristlerin tereddüt etmeden nükleer silahlara başvurabileceğini, El Kaide gibi örgütlerin nükleer silah ve başka kitle imha silahları elde etmeye çalıştıklarını, elde ettiklerinde de bu silahları tereddüt etmeden kullanabileceklerini belirtmiştir. [60]

Yaşanan gelişmelerle birlikte devletler açısından 21 yy.da terörizm artık marjinal ve yerel problem olmaktan çıkmış, ülkelerin öncelikli güvenlik sorunu haline dönüşmüştür.[61] Bu tespit uluslararası belgelere de yansımış ve BM Güvenlik Konseyinin 1377 (2001) kararında uluslararası terörizmin 21.yy.da uluslararası barış ve güvenliği en çok tehdit eden husus olduğu belirtilmiştir.[62] Bu tehdidin oluşmasında ve özellikle kamuoyunda beliren korkunun artmasında medyanın oluşturduğu çarpan etkisinin de önemli rol oynadığı değerlendirilmektedir. 5-8 Şubat 2005 tarihleri arasında Riyad'da gerçekleştirilen ve Türkiye dâhil 51 ülkeden üst düzey diplomat ve güvenlik uzmanları ile 8 uluslararası kuruluşun katıldığı Uluslararası Terörizmle Mücadele Konferansı sonuç bildirgesinde, terörizmin barış

[60] Milliyet Gazetesi, (2010), "Obama: Teröristler Tereddüt Etmeden Nükleer Kullanabilir", 13.4.2010, s.1

[61] Xavier, Raufer, (2001), "New World Disorder, New Terrorism: New Threats for Europe and the Western World", Taylor, Max. ve Morgan, John, *(*Der.*)*, *The Future of Terrorism*, Londra: CASS Puplishers, s.30.

[62] United Nations Security Council, (2001), "S/RES/1377", http://www.un.org/Docs/scres/2001/sc2001.htm, (Erişim Tarihi: 12.04.2009)

ve güvenliği tehdit ettiği, her ne nedenle olursa olsun terörün meşru görülemeyeceği belirtilmiş ve mücadelenin kararlılıkla sürdürülmesine vurgu yapılmıştır.[63]

Ülkelerin daha önce teröre yaklaşımları, terörizmi ülkesel/bölgesel bir sorun olarak görme eğiliminde seyrederken, yaşanan gelişmeler nedeniyle bu tavır önemli oranda değişmekle birlikte, istenilen seviyede bir algının henüz oluşmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bunun en önemli nedeni, gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, birçok ülkenin terör sorununa yaklaşımlarında, kendi ülke çıkarlarının veya vatandaşlarının güvenliğinin zarara uğraması ile orantılı şekilde değişmesinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası sisteme hâkim olan büyük devletler, terör tehdidi kendilerine yönelmeye başladığında sorunu uluslararası niteliğe büründürmekte ve uluslararası toplumu kendilerini etkileyen terörizmle mücadeleye davet etmektedirler. Yerel ve bölgesel olan ve büyük devletlerin çıkarlarını tehdit etmeyen terör hareketleri ile mücadelede ise yeterli uluslararası desteği bulamamaktadır. Diğer yandan, güvenlik birimlerinin hep öncelikli konusu olan terörizm sorunu, önemli bir terör olayı meydana geldiğinde veya böyle bir tehdit algılaması yükseldiğinde, medyanın da etkisiyle siyaset ve kamuoyu gündeminde hızlı bir şekilde öne çıkmakta, bu etki azaldığında da tekrar gündemin alt sıralarına düşmektedir. Siyasi ve üst düzey yöneticilerin konuya ilgilerini de aynı şekilde etkileyen bu durum, yöneticilerin, olaylar arttığında gösterdikleri ilgi ve desteklerini, olaylar azaldığında vermemeleri nedeniyle terörle mücadele politikalarında zafiyetleri beraberinde getirmektedir.

Soğuk savaş döneminde öne çıkan ve psikolojik savaşın bir türü, silahı olarak da kabul edilen[64] düşük yoğunluklu çatışma (Low Intensity Conflict) olarak da tanımlanan ve 1960'lı yıllardan itibaren yeniden doğan çağdaş anlamdaki terör faaliyetleri, politik bir araç olarak da kullanılmaya başlanmıştır.[65]

---

[63] Counter-Terrorism International Conference-Riyadh, (2005), "Riyadh Declaration", s.1. (Yayınlanmamış konferans sonuç bildirisi metni)

[64] Mallin, Jay, (1977), "Terrorism as a Military Weapon", *Air University Review*, C.28, N.2, Washington: Air University, s.59.

[65] Veness, David, (2001), "Low Intensity and High Impact Conflict", Taylor, Max. ve Morgan, John (Der.), *The Future of Terrorism*, Londra: CASS Puplishers, s.9.

Terörizm kavramını esas olarak kamuoyu gündemine taşıyan, siyasal motivasyonlu örgütlü grupların, vatandaşı oldukları ülkelerin mevcut yönetimlerine karşı başlattıkları silahlı mücadeleler olmuştur. Devletin otoritesi karşısında güçsüz olan siyasal hareketlerin, kendilerini kabul ettirebilmek amacıyla şiddete başvurmaları, aslında çaresizliğin, güç dengesinin olmayışının doğurduğu bir çıkış noktası olarak da görülebilir. Bu yaklaşımda terörizmi *zayıfların silahı* olarak tanımlayanlar da bulunmaktadır.[66] Dolayısıyla, haklı olduğuna inandığı davasında, sesini yeterince duyuramayan, mevcut sistemle çelişen ve bu nedenle sistemin hedefi durumuna gelen, devletin kurumlarının ve güvenlik güçlerinin uygulamaları altında haksızlığa uğradığını düşününler için terörizm bir çıkar yol, tepkilerin dışa vurumu, bir çeşit kendini tatmin şekli olarak görülebilmektedir. Neticede, sistemin gücü karşısında ezilenler, terörizm ile bu dezavantajlı durumlarını gidermeye çalışırlar.[67] Bu yaklaşımda terörizm, genellikle faillerinin davalarını normal yollardan sunabilecek siyasal ve askeri güce erişmeyi başaramamalarından kaynaklanan bir olgu olarak kabul edilmektedir.[68] Yine, küreselleşme ve kültürel yayılmacılığı Batı emperyalizmi olarak tanımlayan, Batı kültürü ve değerlerinden hem çok etkilenen ve hem de dışlanan, dolayısıyla tepki gösterenlerin, dışlananların teröre neden olduklarını ileri süren yazarlar da bulunmaktadır.[69] Siyaset Bilimci Wardlaw, terörizmi siyasal motivasyonlu hareketler olarak yorumlamakta,[70] İlich Ramirez Sanchez, tüm dünyada bilinen ismiyle Çakal Carlos "siyasal bir silah" olarak tanımlamaktadır.[71] Thornton ise, siyasal davranışlara etki yapmak amacıyla, şiddet veya tehdit kullanımını gerektiren sembolik bir hareket şeklinde açıklamaktadır. [72]

Devlet otoritesine karşı geliştirilen şiddet içerikli siyasal hareketler hedeflerini, yönetimleri değiştirme (devrimci ve ideolojik) veya belirli bir alanda

---

[66] Schmid, Alex P., (2001), "Terrorism and The Use of Weapons of MD: From Where the Risk?", Taylor, Max ve Morgan, John (Der.), *The Future of Terrorism*, Londra: CASS Puplishers, s.106.
[67] Dilmaç, Sabri, (1996), *Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara, s.6.
[68] Gunter, Michael M., (1984),"Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, s.107.
[69] Huntington, Samuel, (2001), *Medeniyetler Çatışması*, Ankara: Vadi yayınları, s.329,331.
[70] Wardlaw, (1982), a.g.e., s. 8.
[71] Carlos, Ilich Ramirez Sanchez, (2004), *Devrimci İslam*, Ankara: Elips yayınları, s.11.
[72] Thornton, Thomas P., (1964), "Terror as a Weapon of Political Agitation", Eckstein, Harry (Der.), *Internal War*: *Problems and Approaches*, New York: The Free Press, s.73.

kendi yönetimlerini gerçekleştirme (milliyetçi/etnik) gibi tanımlasalar da, terör örgütlerinin potansiyelleri dikkate alındığında, bunun gerçekleşmesinin pek mümkün olmadığı düşünülmektedir. Eğer teröristleri, mücadele ettiklerini söyledikleri yönetimlere/devletlere karşı bir taraf olarak ele alacak olursak, açık güç dengesizliğinin bulunduğu böyle bir çatışmanın sonucunun olmayacağını, Türkiye örneğinde olduğu gibi yıllarca devam eden bir sorun olarak siyasal ve sosyal hayatın sanki doğal bir parçası haline geleceğini söylemek mümkündür. Ancak sürdürülen mücadelelerin, İngiltere IRA örneğinde olduğu gibi, belirli ölçüde bir takım neticeleri doğurabildikleri, yönetimleri siyasal ve sosyal birtakım değişikliklere zorladığı da bir gerçektir. Zaten terör ile yapılmak istenen, terörün bir yaşam tarzı olarak sürekli kılınması değildir. Bundan amaç, elde edilmek istenen neticelere, hedeflere ulaşmada terörü bir araç olarak kullanmak, hareket tarzı, eylem stratejisi olarak benimsemektir.

Terörün bizzat kendisinin tehlike oluşturmadığını, sınırlı can kaybına neden olduğunu, ancak yan etkilerinin çok daha önemli olduğunu belirten bazı akademisyenler, terör nedeniyle toplumda ortaya çıkabilecek çatışmalara dikkat çekmektedirler.[73] Terör faaliyetleri, toplum içerisindeki zayıf noktaları derinleştirebilmektedir. Derinleşmeye başlayan bu zayıflıklar, Türkiye örneğinde olduğu gibi, din, mezhep, laik ve etnik temele dayalı farklılıkların sorun olarak algılanmasına neden olmaktadır. Türkiye'de geçmiş yıllarda etkisi çok daha fazla hissedilen bu tür alanlarda terörün yol açtığı siyasi ve toplumsal sorunlar, vatandaşlar arasında muhtemel bir çatışma endişesi doğmasına neden olmuştur. Hedefi ve amacı ne olursa olsun, adalet ve özgürlük gibi kavramlar etrafında, insanların hak ve özgürlüklerini savunduklarını ileri süren terör örgütlerinin, savundukları insanların hak ve yaşam özgürlüklerini ellerinden aldıkları/alınmasına neden oldukları bir gerçektir. Terör örgütleri, örgüt lideri ve çevresinde yer alan bir avuç insan ile uğruna mücadele ettiklerini ileri sürdükleri kitleler adına, onlara rağmen karar vererek, yüzlerce hatta binlerce insanın kaderi ile oynamakta, onları amaçları doğrultusunda sonu gelmez bir maceraya sürüklemektedirler.

[73] Arıboğan, Deniz Ülke, (2008), "PKK İçinde Taşeron Gruplar Var", *Yeni Şafak Gazetesi*, 13.10.2008, s.3.

Terör örgütlerinin hırsları, ihtiyaçları ve güç dengesizliğinin oluşturduğu çaresizlikleri, onları başkaları tarafından kullanılmaya müsait hale getirmektedir. Bazı eylemlerde terör örgütlerinin taşeron olarak kullanıldıkları tartışmaları bu iddiamızı desteklemektedir. Bu konu ile ilgili olarak, PKK içinde taşeron gruplar var diyen Arıboğan; PKK'ya atfedilen bazı saldırıların örgütün işi olmadığını, örgütün farklı istihbarat servislerinin aracı olduğunu belirterek "Terör örgütleri futbol topu gibidir. Bir kez sahaya bırakıldıkları zaman herkes karşı kaleye gol atmak için o topa vurur" sözleri ile örgütlerin kullanıldığını belirtmektedir.[74] Terör örgütlerinin taşeron olarak kullanılmaları her zaman söz konusudur. İleride daha detaylı olarak inceleyeceğimiz bir devletin terör örgütünü dolaylı şekilde kullanması söz konusu olduğu gibi, devletin içinde yer alan bazı unsurların, iç siyasete etki edebilmek amacıyla bir terör örgütünü kullanılmaları ya da rakiplerini ortadan kaldırmak isteyen güçlü şirketler veya kişilerce de kullanılmaları mümkün görülmektedir. Türkiye'de zaman zaman gündeme gelen derin devlet tartışmaları ve Ergenekon ismiyle anılan dava çerçevesinde gündeme gelen ve Savcılık iddianamesine yansıyan bazı iddialar bu durumun tartışmaya açılan örnekleridir.[75] PKK terör örgütü lideri Öcalan, 1996 yılında dönemin Başbakanı Tansu Çiller'in öldürülmesi için devlet içinden bazı kişilerin kendisine teklifte bulunduğunu iddia etmektedir.[76] 9 Ocak 1996 tarihinde işadamı Özdemir Sabancı'nın DHKP/C tarafından öldürülmesi olayı da, ticari nedenlerden dolayı bu eylemin terör örgütüne işlettirildiği iddialarını gündeme getirmiştir.[77] Türkiye'de 1 Mayıs 1977 tarihinde 34 kişinin öldüğü Taksim olayları, 1980 öncesinde gerçekleşen Ankara Savcı Yardımcısı Doğan Öz, Abdi İpekçi gibi bazı isimlerin öldürülmeleri, Kahramanmaraş olayları, 1994 yılındaki İstanbul Gazi olayları hep bu çerçevede tartışmaya neden olan olaylar olarak akıllarda kalmaya devam etmektedir. Bu nedenle terör olaylarını değerlendirirken, ortaya çıkardığı

[74] Arıboğan, (2008), a.g.m.
[75] İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, (2008), "İddianame No: 2008/623", s.273.
[76] Sabah Gazetesi, (2008),"Öcalan: Çiller'in Öldürülmesi İstendi", http://arsiv.sabah.com.tr/2008/07/26/haber,1299EC03C7864925893249FC0E03CA77.html, (Erişim Tarihi: 16.11.2010)
[77] Bu konudaki tartışmalar için bkz.: Dündar, Can, (2008), "Mustafa Hakkında Her Şey", http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/436028.asp, (Erişim Tarihi: 16.11.2010) ve Kılıç, Aydoğan, (1996), "Bu Oyun Bitmeli", http://aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-1531-26-bu-oyun-bitmeli.html, (Erişim Tarihi: 16.11.2010)

sonuçlardan yola çıkarak analizler yapmanın, terör sorununu anlamada daha faydalı olacağı düşünülmektedir.

Terör örgütlerinin, devletler tarafından taşeron olarak kullanıldıkları iddiaları sadece Türkiye'de değil, dünyanın birçok ülkesinde de sıklıkla gündeme gelmektedir. Özellikle 1972 yılında Savcı Felice Casson tarafından 1998 yılında toprağa gömülü silah ve patlayıcı depolarının bulunmasıyla başlatılan soruşturma, İtalya'da devletin çeşitli kurumları içerisinde örgütlenen Gladyo yapısının çözülmesine yol açmıştır. Soruşturma ilerledikçe devletin içerisinde bulunan bazı kişilerin, Gladyo adıyla kurmuş oldukları bir örgüt ile birçok silahlı eylemi gerçekleştirdikleri, bu amaçla silahlı yapılar oluşturdukları, silahlı eylemlerde kullanılmak üzere silah depolarının bulunduğu, 1978'de Başbakan Aldo Moro'nun öldürülmesi ve 1980 yılında 85 kişinin ölümü ile sonuçlanan Bologna tren istasyonunun bombalanması gibi birçok silahlı eylemin sorumlusu olduğunu ortaya çıkaran bir dizi soruşturmalar zincirinin gelişmesine neden olmuştur. [78]

Siyasal, sosyal ve ekonomik sorunların doğurduğu nedenlere bağlı olarak gelişen şiddet hareketleri olması nedeniyle terörizmi iç ve dış unsurların etkisiyle gelişme gösteren ve zamanla ağırlaşan sosyo-politik bir hastalık olarak da değerlendirmek mümkündür. Terörizm genelde küçük grupların geliştirdiği bir faaliyettir ve kullandıkları şiddetin doğuracağı doğrudan sonuçlar itibariyle de önemsiz kabul edilebilir. Terörizme rağmen toplumda kitle şiddet hareketlerinin yaşanmıyor olması o toplumun ekonomik, sosyal ve siyasal açılardan dengeli ve sağlıklı olması ile ilintilidir. Bu dengenin bozulması, kitle şiddet hareketlerini tetikleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle terör örgütleri, gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile toplumun sağlıklı dengesini bozmayı ve böylece istedikleri ortamın oluşmasını hedeflerler.

Terör sorununun günümüzde bu kadar yaygın oluşu, modern dünyanın gelişimi ile de bağlantılıdır. Dünya'nın hızla gelişen ve zenginleşen ülke/bölgelerine

[78] Tümgazeteler.com, (2010), "İtalya'daki Gladyo ile ilgili yerel basında çıkan tüm haberler", http://www.tumgazeteler.com/?haberleri=italyan-gladyosu, (Erişim Tarihi: 08.10.2010)

karşın aynı hızla fakirleşen ve açlığa/yokluğu mahkûm olan ülkeler/bölgelerdeki sorunlar, kırsal alanlardan şehir merkezlerine yoğun göç ve bu göçün beraberinde getirdiği problemler terörün taban oluşturmasına yol açmaktadır. Terörizmin sosyal ve ekonomik faktörlerle ilişkisi konunun uzmanlarınca ele alınmakta ve ekonomik gelişmişlik terörün azalmasında önemli bir faktör olarak görülmektedir.[79] Başdöndürücü bir hızla değişen dünyamızda yeni ekonomik düzenlemelerin, toplumlar için yeni sorunlara yol açması, birçok insan için tehdit oluşturmakta, insanların iş ve günlük hayatına ciddi olumsuz değişiklikler de getirmektedir. Teknolojik gelişme ve bilgi çağının getirdiği yenilikler ile birlikte zorlanan zenginlik sınırları, toplumların sosyal refah durumunu sarsmaktadır. Zengin insan sayısı ve zengin kişilerin sahip olduğu güç, eskiye oranla çok daha fazla artarken, bunun doğal sonucu olarak da fakir oranı artmakta, fakirlik seviyesi de daha aşağı boyutlara doğru gitmektedir. Buna bağlı olarak zengin ile fakir arasındaki makasın gittikçe açıldığı görülmektedir. Ekonomik sebeplere bağlı olarak gelişen sosyal, siyasi ve ahlaki sorunlardan dolayı, artan problemlerin karşısında hassaslaşan günümüz insanlarının radikalleşme eğilimleri ülke güvenliği ve Dünya barışı için ciddi bir tehdit meydana getirmektedir. 2008 yılında etkisini arttıran son ekonomik krizde de görüldüğü üzere, krizin ABD ve Avrupa ülkelerinde bile meydana getirdiği derin etkiler, gelecekten korkan, mevcut yapı içerisinde ekonomik ve sosyal açıdan sıkışan kitleleri farklı arayışlara itebilmektedir. Sosyal güvenlik yapılarının var olduğu gelişmiş ülkelerde bile etkileri olan ekonomik çalkantıların, gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerdeki etkileri çok daha derin sosyal çalkantılara neden olabilmektedir.

Terör örgütleri, sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerin ortaya çıkardığı olumsuzlukları, faaliyetlerinin hareket noktası olarak değerlendirmeye çalışırlar. Bunun için, gelecek ile ilgili umutları kalmamış, temel ekonomik ihtiyaçlarını bile gideremeyecek durumda olan ve bu noktada devletten beklentileri iyice azalan kişileri hedef seçerler ve hedef kitlelerini bu psikoloji içerisine çekmeye, ortamı buna uygun hale getirmeye çalışırlar. Bunun içindir ki, PKK örneğinde olduğu gibi bazı terör örgütleri, devletin halka yönelik yatırım, eğitim ve sosyal faaliyetlerini eylem hedefleri arasında değerlendirir. Terör örgütleri, toplumsal karamsarlıkların artması,

[79] Laqueur, (2003), a.g.e., s.23.

derinleşmesi için her türlü faaliyeti meşru kabul ederler. Topluma değer katan her şeyin engellenmesini arzu ederler. Böylece oluşacak kaotik ortamda, topluma kendi mesajlarını bir kurtuluş reçetesi olarak sunma imkânı elde etmiş olurlar. PKK terör örgütü lideri Öcalan bu konuda, kitlesel örgütlenmenin, düzenin kendilerine dayattığı yaşam koşullarını iyi bulan, geleceğinden umutlu, günlük olarak uğraşacakları çok şeye sahip olan kesimlere dayatılamayacağını belirtmektedir.[80]

Terörizm her zaman doğrudan cana ve mala yönelen şiddet eylemleri ile gündeme gelmemektedir. Bazen çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlara bağlı, toplantı ve sokak gösterileri gibi çeşitli legal protestolar olarak ortaya çıkmakta, daha sonraki aşamalarında illegal, ancak genelde tolerans gösterilebilen, daha çok kamu malına zarar vermeye yönelik şiddet içerikli eylemlere, en son aşamada ise, münferit öldürmelerden, toplu katliamlara, suikast ve kritik tesislere yönelik sabotajlara kadar varan eylemlere dönüşebilmektedir. Siyasal, sosyal veya ekonomik alanda yaşanan olumsuzluklara tepki olarak halk kitleleri sokaklara dökülmekte, sokağa dökülen insanlar ise, organize gruplar tarafından yönlendirilmektedirler. Böylece terörist gruplar ve bunların legal uzantıları, kendileri için bulunmaz fırsatlar elde ederek, bunları en iyi şekilde değerlendirmektedirler. Türkiye'de işçi, memur ve öğrenci başta olmak üzere, birçok protesto gösterisi içerisinde, illegal örgütlerin ve bunların legal uzantılarının, pankart ve sloganlarını görmemiz, bu tespitin bir göstergesidir.

Toplumsal tepkilerin teröre zemin oluşturmasına neden olan bir diğer nokta da, şiddete başvuran terör örgütlerinin eylemlerini durdurabilmek için devletin sert tedbirler almak zorunda kalması ve bu tedbirler nedeniyle halkın bu durumdan olumsuz etkilenmesidir. Terör örgütleri tarafından gerçekleştirilen şiddet eylemleri, terör örgütleri tarafından haklı birtakım zeminlere oturtulmaktadır. Örgütler, belli şartlarda, belli değer ve amaçlar adına, şiddete başvurmanın meşru olduğunu savunmaktadırlar.

Geçmişten yansıyan tecrübeler kapsamında, etkili ve iyi zamanlanmış politik ve sosyo-ekonomik reform programlarının uygulanmasının, aşırı uçlar tarafından

[80] Öcalan, Abdullah, (1993), *Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi*, İstanbul: Zagros Yayınları, s.129.

ortaya konan yasal olmayan şiddet hareketlerinin önlenmesinde en etkili çare olduğu ileri sürülmekle birlikte, günümüzde yaşanan terör olayları ve terör örgütlerinin eylemleri dikkate alındığında, bu yaklaşımın etkileri tartışmalı hale gelmektedir. Diğer yandan Wilkinson, terör örgütleri ile mücadelede, kolluk kuvvetlerinin gerçekleştireceği etkin terörle mücadele politikalarının uygulanmasının, sorunun çözümü açısından vazgeçilmez adımlar olduğunu belirtmektedir.[81] Sorunun çözümüne bir bütün halinde bakıldığında, her iki hususta da atılacak adımların çok önemli olduğu değerlendirilmektedir. Türkiye'de, PKK terör örgütünün daha da derinleştirdiği Kürt sorununa yönelik olarak 1990'lı yıllardan itibaren farklı dönemlerde ortaya konan kültürel ve ekonomik programlar ve son olarak 2009 yılında hükümet tarafından Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi ile başlatılan demokratik açılım süreci bu kapsamda ele alınabilecek önemli örneklerdir. PKK terör örgütünün yaygınlaştırdığı şiddet ortamının doğurduğu siyasal ve sosyal karışıklıkların giderilebilmesine yönelik olarak yapılan çalışmalar kapsamında öncelikle daha önceleri varlığı ısrarla ret edilen "Kürt" realitesinin devlet tarafından resmen tanınması, Kürtçe dâhil yerel dillerin kullanılması ile ilgili yasağın kaldırılması ve Güneydoğu Anadolu bölgesine yönelik sağlanan ekonomik destekler olmuştur.

Günümüzde dünya barışını tehdit eden uluslararası bir sorun haline gelmiş olan terörizm, insanlık yaşamının zaman zaman nükseden bir hastalığı olarak kendini göstermeye devam edecektir. Nedeni ne olarak kabul edilirse edilsin, ortada ciddi bir sorun var ve bu sorun çözüm beklemektedir. Bir sorunun çözümü ise, öncelikle o sorunun doğru anlaşılmasından geçmektedir. Siyasi bakış açıları, bazı devletlerin terörü bir araç olarak kullanma gayretleri, vatandaşların terör örgütlerine bakışı gibi birçok neden, terör kavramının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Terör olgusu karşısındaki yaklaşımlar çok farklı olunca da, neyin, ne zaman terör olduğu, ne zaman, kimler tarafından yapılırsa terör sayılmayacağı problemi karşımıza çıkmaktadır. Marksist Leninist[82] ve buna bağlı radikal sol,[83] milliyetçilik ve aşırı

[81] Wilkinson, Paul, (2001), "Politics, Diplomacy and Peace Processes", Taylor, Max. ve John Morgan (Der.), *The Future of Terrorism*, Londra: CASS Puplishers, s.68.
[82] Wardlaw, (1982), a.g.e., s.23.
[83] English, Richard, (2009), *Terrorism How to Respond*, Oxford: Oxford University Press, s.110.

sağ[84] ile dini inanışların[85] terör oluşumlarının ideolojik alt yapılarında yer alması, terörist/özgürlük savaşçısı kavramlarının zamana, mekâna ve bazı yazarlarca değinildiği üzere siyasal anlayışlara göre değişiklik göstermesi,[86] konunun tartışılmasını zorlaştırmaktadır.

Terörizmin anlaşılmasını zorlaştıran nedenlerden biri, terör örgütlerinin elde ettikleri halk desteği olarak gösterilebilir. Örgütüne göre, sayısal anlamda az veya çok olarak değişkenlik gösteren bu destek göz ardı edilmemelidir. Bazı terör örgütlerinin hiç de azımsanmayacak oranda halk desteği bulunduğu bir gerçektir. Yönetimler ve özellikle güvenlik birimleri bu desteğin varlığını kabul etmek istemeseler de veya olduğundan çok küçük gösterme eğiliminde olsalar da bu durum değişmemektedir. PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın 15 Şubat 1999 tarihinde yakalanmasının ardından gerek Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde ve gerekse Türkiye'de gerçekleşen gösteriler ve bu gösterilere katılımlar sorunu derinleştirmektedir. Terör örgütlerinin eylemlerini kınamayan kişilerin çokluğu, eylemcilerin sempati görebilmesi ve örgüt taraftarlarının ve özellikle sempatizanlarının azımsanmayacak sayıları bazı uzmanlarca "çok karmaşık" bir konu olarak görülmektedir.[87]

Terörün anlaşılmasını zorlaştıran bir diğer neden olarak da, örgütler ve eylemlerle ilgili ortaya atılan komplo teorileridir. Örneğin, 11 Eylül saldırıları ile ilgili üretilen komplo teorilerinde, saldırıların CIA tarafından yaptırıldığından, İsrail'in saldırıları bildiği halde Amerikan hükümetine bildirmediği ve ikiz kulelerde çalışan Yahudilerin, saldırı günü işlerine gitmelerini önledikleri, Pentagon'a füze ile saldırının yapıldığı, El Kaide'nin ABD'nin kurduğu taşeron bir örgüt olduğu gibi çok sayıda senaryo ortaya atılmış ve yerli/yabancı kamuoyunda ciddi şekilde tartışılmıştır. Bu tartışmalara katılanlardan eski İtalya Cumhurbaşkanı Francesco Cossiga İtalya'nın en itibarlı gazetelerinden Corriere della Sera'ya verdiği mülakatta, "Ön safta İtalyan

[84] Bkz.: Hoffman, Bruce, (1982), *Right Wing Terrorism in Europe,* Santa Monica: RAND.
[85] Din ve terörizm konusunda bkz.: Al-Khattar, Aref M., (2003), R*eligion and Terrorism: An Interfaith Perspective,* USA: Praeger Publishers, ve Juergensmeyer, Mark, (2003), *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence,* USA: University of California Press.
[86] Weinberg, Leonard, (2009), *Global Terrorism,* New York: The Rosen Puplishing Press, s.8.
[87] Thachuk, Kimberley, (2006), "Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele"**,** *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* 23-24 Mart 2006 Ankara, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.68.

merkez solu olmak üzere, Amerika ve Avrupa'nın bütün demokratik unsurları gayet iyi biliyor ki bu feci saldırılar (11 Eylül saldırıları) CIA ve MOSSAD tarafından, Arap dünyasını suçlamak ve Batılı güçleri Irak ve Afganistan'a müdahaleye tahrik etmek için planlanıp gerçekleştirildi" ifadelerini kullanmıştır.[88]

Türkiye örneğine baktığımızda, özellikle bazı kişilere yönelik gerçekleştirilen saldırıların, derin güçler veya yabancı istihbarat örgütlerince gerçekleştirildiği veya ülkedeki terör örgütlerinin bu tür eylemlerde taşeron olarak kullanıldığı tartışma konusu olmuştur. 1979 yılında Abdi İpekçi, 1990 yılında Bahriye Üçok, Çetin Emeç ve Turan Dursun, 1993 yılında Uğur Mumcu suikastları, 1996 yılında Sabancı Center'da gerçekleşen saldırı, 1993 yılında 33 askerin ve 2001 yılında Diyarbakır Emniyet Müdürü A.Gaffar Okkan'ın şehit edildiği silahlı saldırılar gibi sayılabilecek birçok terör eylemi, komplo teorileri kapsamda tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir. Örneğin, 1990 yılında öldürülen Turan Dursun ve Çetin Emeç cinayetleri ile ilgili olarak polisin yaptığı çalışmalar sonucu örgütün lideri İrfan Çağırıcı ve örgütün diğer eylemcileri 1996 yılında yakalanmıştır. Bu kişilerin ifadelerinden örgüt üyelerinin İran'da silahlı eğitime tabi tutuldukları, daha sonra Türkiye'de eylem gerçekleştirmeleri için İranlı bazı devlet görevlilerinden silah, patlayıcı ve para yardımı aldıkları ve öldürme eylemlerinde bulundukları anlaşılmıştır. Bu yorumlar Ergenekon soruşturması kapsamında, İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca hazırlanan iddianamelerde de yer bulmaktadır. İddianamelerde sıklıkla devlet içindeki bazı görevlilerin, görevlerini aşarak, terör örgütleri ile ilişki içerisinde, bu örgütleri terör eylemlerine yönlendirdikleri veya yönlendirme çalışmalarında bulundukları, bazı örgütleri kurarak naylon terör örgütü olarak kullandıkları değerlendirmeleri açık şekilde ifade edilmektedir.[89] Bir diğer açıdan bakıldığında, terörün bazı devletler tarafından dış politikalarında ve hatta iç politika alanında bir araç olarak kullanılması hususu konuyu zorlaştıran önemli nedenlerdendir.[90]

[88] Yeni Şafak Gazetesi, (2007), "11 Eylül CIA ve MOSSAD'ın İşi", 19.12.2007, s.1.
[89] Ergenekon iddianamelerinde yer alan bu değerlendirmeler için bkz.: İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, (2008), "İddianame No: 2008/623", "İddianame No: 2009/188" ve "İddianame No: 2009/565".
[90] Başeren, (2008), a.g.e., s.10.

Terörizm tehdidi ile etkili bir mücadele açısından, tehdidin doğru anlaşılması, teşhis edilmesi ve çözüme yol açacak veya en azından terörü minimize edecek önlemlerin geliştirilmesi önem taşıyacaktır. Bu noktada Fuller, "terörizmi anlamak onu ortadan kaldırmak demek değildir." yorumunu yaparak terör örgütleri ile mücadelenin önemine dikkat çekmekte ve terörizmin dünyanın büyük bir bölümünü etkileyen bir bela olduğunu ve muhtemelen güçsüzün güçlüye karşı kendisine sarıldığı bir araç olarak kalacağını iddia etmektedir.[91]

Neticede terörizm olgusu bir insanlık sorunudur ve nedeni de sadece terör örgütleri ve teröristler değildir. Sorunun kaynağında dünyadaki adaletsizlikler, ekonomik dengesizlikler, sosyal ve politik alandaki eksiklikler önemli yer tutmaktadır. Bu sorunlar etkili olmaya devam ettiği sürece terör var olmaya devam edecektir. Zaman ve yer, soruna farklı boyutlar kazandırsa bile, ülkeler terör olgusunu güvenlik politikalarının üst noktasında ele almaya devam edecektir.

1.2. TERÖRİZM DALGALARI VE ULUSLARARASI SÜRECE ETKİSİ

Terörizm sorununun geldiği nokta terörizmin tanımında ortaya çıkan tartışmaların esas nedenlerini oluşturduğundan ve terörizm kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için terörizmde etkili olan dalgaların, terörün uluslararasılaşmasının ve küresel terörizmin incelenmesine gerek bulunmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, terörizmin tanımı, bu tür bilgilerin ve değerlendirmelerin bir sonucu olarak somutlaşmaktadır. Bu nedenle ikinci başlık altında bu konularda değerlendirmelerde bulunulacak, ayrıca soruna bağlı olarak gelişen uluslararası alandaki çalışmalara da yer verilecektir.

1.2.1. Terörizm Dalgaları

Terörizmin ortaya çıkışı tarihin çok eski dönemlerine kadar götürülmektedir. Süreci içerisinde farklı terör dalgalarının gündeme geldiği gözlenmektedir. Terörizmin dalgaları birbirlerinden net bir şekilde ayrılmamakta ve o dönemde en öne çıkan ve etkili olan terörizm çeşidine göre adlandırılmaktadırlar. Bunları iç içe geçmiş ve

[91] Fuller, Graham E., (2004), *Siyasal İslamın Geleceği*, İstanbul: Timaş Yayınları, s.170.

birbirlerini etkileyen dalgalar şeklinde değerlendirmek gerekir. Yakın tarihe de etkisi dikkate alındığında terörizmin dalgalarını aşağıdaki açıklanan şekillerde bir ayırıma tabi tutmak mümkündür.

- *Anarşist Dalga:* 1880'lerde başlayan ve 1920'lere kadar devam eden ve devlet yöneticilerine yönelik suikast eylemleri ile öne çıkan anarşistler her türlü otoriteyi reddeden bir düşünce olarak ortaya çıkmış ve özellikle devlet yöneticilerine karşı suikastlarla dikkat çekmişlerdir. [92]

- *Anti-sömürgeci Dalga:* 1920'lerde başlayan ve 1960'lara kadar süren ve özellikle I. ve II. Dünya savaşları sonrasında, emperyal devletlerin sömürgesi olarak yaşayan halkların yürüttükleri bağımsızlık mücadelesi sürecinde ortaya çıkan grupların doğurduğu şiddet. [93]

- *Radikal Sol Dalga (Yeni Sol Dalga):* 1960'larda ortaya çıkan ve Komünizm ideolojisinin yayılmasında çok fazla etkili olduğu, sol ve milliyetçi düşüncelerdeki radikalleşmeye bağlı siyasal bağlamda gelişen ve 1990'larda etkisi azalan süreç.[94] Bu sürecin içerisinde etnik ayrımcılık temelinde talep ettikleri topraklar içerisinde bağımsız bir devlet kurma düşüncesiyle hareket eden ayrılıkçı örgütlerin neden olduğu terör de yer almaktadır. Bu dönemdeki hemen bütün terör hareketlerinde Marksist Leninist (ML) sol düşünce referans olarak alınmıştır.

- *Dini (İnanç) Suistimalli Dalga:* 1950 ve 1960'larda kendisini göstermeye başlayan 1979 İran devriminin etkisiyle 1980'lerde gelişen ve günümüzde de etkili olan süreçtir. Bu dönemdeki örgütler dini değerler üzerinde ideolojilerini geliştirdikleri için süreç Rapoport tarafından "dini dalga" olarak da adlandırılmaktadır.[95]

---

[92] Anarşizm ile ilgili olarak bkz: Woodcock, George, (2004), *Anarchism*, Kanada: Broadview Press,.
[93] Gupta, Dipak K., (2008), *Understanding Terrorism and Political Violence,* New York: Routledge, s.58.
[94] Rapoport, David C., (2004), "The four Waves of Modern Terrorism", Cronin, Audrey Kurth ve Ludes, James M. (Der.), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy*, Washington: Georgetown University Press, ss.56-60.
[95] a.g.e., (2004), s.61,62.

- *Küresel Dalga:* Emareleri daha önceki yıllarda ortaya çıkan ancak 2000'lerden sonra El Kaide ve etkisinde gelişen terör hareketleri ile somutlaşan ve halen en etkili olan küresel dalga. Ancak bu süreci dini suistimalli dalga ile birlikte ele alan çok sayıda yazar bulunmakla birlikte[96] dini suistimalli terörün niteliklerine bakıldığında küresel terörün ayrı olarak ele alınması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Bu süreçler tarihsel olarak birbirlerini takip eden süreçler olmayıp, farklı veya aynı zaman dilimlerinde meydana gelen fakat motivasyonları ve etkileri farklı oldukları için ayrı dalgalar olarak ele alınan hareketlerdir. Her bir dalganın etkisi zaman zaman azalarak veya artarak kendisini hissettirmekle beraber, radikal sol terör dalgasının giderek etkisini yitirdiğini, dini suiistimalli terör dalgasının yerini aldığını ve etkisinin önemli oranda sürdüğünü, ancak son süreçte küresel terör dalgasının tüm dünyayı etkileyecek şekilde öne geçtiğini söylemek mümkündür. Bu çalışmada terörizmin gelişimini incelerken günümüzde yaşanan terör sürecine etkileri dikkate alınarak radikal sol terör dalgası, dini (inanç) suistimalli terör dalgası ve küresel terör dalgası incelemeye esas alınacaktır.

1.2.1.1. Radikal Sol Terör Dalgası (Yeni Sol)

II. Dünya Savaşı sonrasında yaşanan siyasi gelişmelere/çatışmalara bağlı olarak, Dünya'nın değişik bölgelerinde ortaya çıkan ve genelde Marksist-Leninist (M.L.) ideolojinin düşünce alt yapısını oluşturduğu, yönetimlere/rejimlere karşı gelişen siyasal tepki hareketleri nedeniyle, bu süreci radikal sol terör hareketlerin etkili olarak yaşandığı dönem olarak adlandırmak mümkündür. Komünizm ideolojisinin etkin olması nedeniyle bu süreç yazarlarca **Yeni Sol Dalga** olarak da adlandırılmaktadır.[97] Önemli bir bölümü başlangıcında ve devamında ML fikirlerden etkilenmiş oldukları için milliyetçi ve etnik/bölücü hareketler de bu başlık altında yer almaktadır.

[96] Örneğin: Rapoport, (2004), a.g.e., s.63.
[97] Mockaitis, (2008), a.g.e., s.30 ve Rapoport, (2004), a.g.e., s.56.

Terör örgütleri, faaliyetleri ve ideolojileri de dikkate alınarak terörün tarihi gelişimi incelendiğinde; 1917 Rus Komünist Devrimi sonrasında yayılmaya başlayan Komünist ideoloji, dünyanın pek çok ülkesinde etkisini göstermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasındaki Sovyet yayılmacılığı ve buna paralel Komünist ideolojinin etkisini arttırmaya başlaması, dikkatleri Komünist ideoloji ve Doğu Bloğu ülkelerine çekmiştir. Çin'de Mao iktidarı ile başlayan süreç sonrasında, Maoist felsefe de dünyadaki bazı hareketleri etkilemiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve siyasi çöküntüler, birçok ülkede yönetimlere yönelik tepkisel hareketlenmelere neden olmuş, bu hareketlerin ideolojik alt yapısını da özellikle Marksist/Leninist felsefe oluşturmuştur. Mevcut yönetimlere ve kapitalist sistemlere bir tepki olarak ortaya çıkan bu gelişmeler, zamanla şiddete yönelen terör örgütlerini de ortaya çıkarmıştır. Soğuk savaş olarak da adlandırılan bu dönemde, Marksist-Leninist ideolojinin, Dünya'nın değişik bölgelerinde ortaya çıkan terör örgütlerine kaynak teşkil ediyor olması, terörün desteğinin de Doğu Bloku ülkeleri tarafından sağlandığı düşüncesine neden olmuştur.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde ortaya çıkan terör hareketlerinin hemen tamamının ML ideolojiyi esas aldıkları görülmüştür, Türkiye'de de ML ideolojiyi esas alan çok sayıda terör örgütü kurulmuş ve bu örgütler birçok kanlı eyleme imza atmışlardır. Dünyadaki devrimci hareketlerin yelkenleri ML ideoloji rüzgârı ile şişerek yollarına devam etmiştir. ML felsefe ve onun Rusya başta olmak üzere çeşitli ülkelerdeki uygulamaları devrimci hareketlerin ve buna bağlı olarak gelişen şiddet hareketlerinin dayanak noktası olmuş, bir kurtuluş reçetesi olarak görülmüştür.

Batı Almanya'da RAF, İtalya'da Kızıl Tugaylar, Japon Kızıl Ordusu ve Fransa'da Doğrudan Eylem, Peru'da Aydınlık Yol, Türkiye'de THKPC ve Dev Sol gibi terör örgütleri ML ideoloji temelinde bulundukları ülkelerin rejimlerine yönelik şiddete başvurmuşlardır. Bu döneme ilişkin olarak SSCB'nin etkisine değinen ABD'li uzmanlar; 1970 ve 1980'li yılları, terörist gruplarla mücadele dönemi olarak tanımlamakta ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte, bu grupların yok edildiği veya nötralize olduklarını ifade etmektedirler.[98] 1990 yılında Doğu Blokunun

[98] Executive Office of the President United States, (2003), *National Strategy For Combating Terrorism*, y.y.y.: Government Publication, s.7.

dağılması ve soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte, 1917 Ekim Devrimi ile yayılmaya başlayan, II. Dünya Savaşı sonrasında yoğunlaşan Komünizm ideolojisi ve bu ideolojiyi temel alarak gelişen terör olayları da etkisini yitirmeye başlamıştır. Günümüzde ML ideoloji halen bazı terör örgütleri üzerinde esin kaynağı olmaya devam etmektedir. Örneğin Türkiye'de aktif olan Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi DHKP/C ve Marksist Leninist Komünist Partisi MLKP gibi terör örgütleri 1990'lar sonrasında eylem ve faaliyetleri ile öne çıkmış ve halen daha aktif olan örgütlerdir.

Bu başlıkta ele aldığımız terör hareketleri içerisinde etnik/milliyetçi hareketler olarak ortaya çıkan ve yaşadıkları ülke topraklarının belirli bir kısmı üzerinde bağımsız bir devlet kurmayı hedefleyen örgütlerin şiddete yönelmesi ile ortaya çıkan terörü de ele almaktayız. Tarihsel olarak farklı dönemlere dayanmakla birlikte özellikle 1960'lı yıllardan sonra daha aktif rol oynayan bu hareketlerin etkisi günümüzde de görülmektedir. İspanya'da ETA, Fransa'da FLNC, Kanada'da FLQ, İngiltere'de IRA ve Türkiye'ye yönelik eylemlerde bulunan ASALA, PKK gibi terör örgütleri milliyetçi/ayrılıkçı talepleri ile şiddete yönelmiş olan örgütlerden bazılarıdır. Bu örgütlerin ideolojik alt yapıları da ML üzerine kurulu olmakla birlikte etnik ayırımcılık talepleri daha fazla dikkat çekmektedir.

1.2.1.2. Dini (İnanç) Suistimalli Terör Dalgası

1950'lerden sonra Cezayir'de, Mısır'da, 1960'larda Filistin'de, 1980'lerden sonra Lübnan'da ve özellikle Ortadoğu genelinde dini referanslı terör hareketlerinin gündeme geldiğini görmekteyiz. 1990'lara kadar daha çok Hizbullah ve Filistin'deki şiddet hareketleri bu anlamda dikkat çekmiştir. 1979 İran devriminin etkisi ve İran'dan destek alan bazı örgütler bu süreci etkilemiştir. Dini (inanç) suistimalli terör dalgasının yerel\bölgesel boyuttan çıkarak dünya genelinde tartışılmaya başlaması İran'ın da etkisiyle ağırlıklı olarak 1980'lerin sonrasına ve günümüzde tartışılan boyutuyla ise 1990'ların sonrasına rastlamaktadır.

Soğuk savaş döneminin bitmesi ve Komünizm tehlikesinin ortadan kalkmasıyla birlikte, özellikle batılı stratejist ve uzmanlarda yeni düşman arayışları

ortaya çıkmıştır. Batı dünyasının en önemli korkusu olan Varşova Paktı'nın dağılışı, uluslararası güvenlik anlayışlarını tartışmaya açmıştır. Bu çerçevede, özellikle uluslararası terörizm alanında tehdit algılaması, siyasal İslam tartışmalarının doğurduğu radikal dini anlayışlar etrafında şekillenmeye başlamıştır. Böylece, uluslararası terör tehdidi olarak, "İslam" kaynaklı ideolojilerin öne çıkmaya başladığı ve Ortadoğu'nun tehdit merkezini oluşturduğu ileri sürülmeye başlanmıştır.[99] Özellikle ABD ve Batılı ülkelerin tehdit algılamasında, radikal İslam öne çıkmış ve böylece 1990 sonrasında yeni bir döneme girilmiş ve Dini Suistimalli Terör dalgası etkili olmaya başlamıştır. Bu dönemde artık terörün yeni yorumlarında, İslam merkezli "Radikal Dini Hareketler"in teröre kaynaklık ettiği ifade edilmeye başlanmıştır.[100] Bu yoruma, Ortadoğu'nun sorunlu bölge olması, Filistin merkezli şiddet hareketlerinin halen canlılığını koruması etkide bulunmaktadır. İran başta olmak üzere, Libya, Suriye, Sudan gibi devletlerin politikaları ve batılı ülkelerle gergin ilişkileri, ABD tarafından teröre destek veren ülke statüsünde kabul edilmeleri,[101] bu tür yorumlara etki eden diğer unsurlar olmuştur. Günümüzdeki terörün İslam ile bağdaştırılması,[102] küresel terörün çıkış noktasında İslam dininin felsefi yorumlarını gören yaklaşımlar zaman zaman çok aşırı noktalara kadar ulaşmakla birlikte bu durumun abartıldığını, konuya yanlı bakıldığını düşünenler de bulunmaktadır. Ünlü stratejist Brzezinski bu konuda, Batı'nın kendisine yönelik yeni bir tehlike olarak tanımladığı köktenci İslam'ın son derece abartılmış bir tehlike olduğunu vurgulamaktadır. Brzezinski, siyasal anlamda Müslümanların çok az bir kısmının, Batının anladığı anlamda militan köktenci diye adlandırdığı bir İslam inancına sahip olduklarını belirtmektedir. [103]

İslam dünyası ile ilgili önemli araştırmaları bulunan Esposito, Batının gözündeki İslam tehdidi algılamasının, gerçeklerden çok hayal ürünü kuruntulardan oluştuğunu, zannedildiği gibi İslam dünyasının Batı için bir tehdit oluşturmadığını ve

[99] Schlensinger, Philip, (1994), *Medya Devlet ve Ulus,* Istanbul: Ayrıntı Yayınları, s.40.
[100] Hoffman, Bruce, (1999), "Terrorism Trends and Prospects", Lesser, Ian O., Hoffman, Bruce, John Arquilla, David Ronfeldt, Michelle Zanini (Der.), *Countering the New Terrorism,* Santa Monica CA: RAND, s.17.
[101] U.S. Department of State, (2004), *Patterns of Global Terrorism 2003*, a.g.e., s.85.
[102] Laqueur, (2003), a.g.e., s.22.
[103] Brzezinski, Zbigniew, (1994), *Kontrolden Çıkmış Dünya*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, s.234,235.

Müslümanların çoğunluğunun Batıyı bir tehdit olarak görmediğini vurgulamaktadır.[104] Terör ile özdeşleştirilme İslam dünyası tarafından her zaman tepki ile karşılanmış ve Batılı ülkelere yönelik sert eleştirilere ve protestolara neden olmuştur. İKÖ, 1999 yılında imzaladığı terörle mücadele anlaşmasında terörizm ile İslam arasında hiçbir bağ kurulamayacağı, İslam'ın şiddetin her türlüsünü ve terörü reddettiği vurgulanmıştır.[105]

Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında Batı dünyasında son derece artış gösteren İslam karşıtlığı, bu ülkelerde yaşayan Müslüman kökenlilere de oldukça olumsuz şekilde yansıtılmıştır. Bu kapsamda özellikle ABD tarafından İslam dinine karşı savaş başlatıldığı tartışmaları ortaya çıkmış[106] ve bu düşünce Batı dünyasında oldukça etkili olmuştur.[107] Yaşanan bu tartışmalar karşısında başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin yöneticileri İslam dünyasının rencide edildiği görüşünden hareketle, bu tür yaklaşımların yanlışlığını yaptıkları açıklamalarda vurgulama gereğini hissetmişlerdir. ABD'nin Ulusal Terörle Mücadele Stratejisinde, mücadele edilen düşmanlarının, kesinlikle bir din olmadığının altının çizilmesi bu tür tartışmaların olumsuz etkilerinin azaltılması açısından da önemli görülmektedir.[108] Son olarak, ABD Başkanı Obama'nın Başkan seçildikten sonra gerçekleştirdiği ilk yurtdışı seyahati kapsamında, gerek Türkiye'de ve gerekse Mısır'da yaptığı konuşmalarında, bu konuya atıfta bulunması, önemli bir adım olarak görülmelidir.

Bütün semavi dinler kural dışı olarak ortaya konan şiddeti ve öldürmeyi yasaklamaktadır. Günümüzde terörle birlikte daha sık anılan İslam inancı incelendiğinde, İslam, terör ve şiddet hareketlerini kesin bir şekilde yasaklarken, masum insanların canlarına ve mallarına yönelik saldırıları da, insanlık suçu olarak kabul etmektedir. İslam felsefesi, savaş sırasında bile masum insanların

---

[104] Esposito, John L., (1999), *The Islamic Threat: Myth or Reality?*, New York: Oxford University Press, s.280.
[105] Organization of the Islamic Conference, (1999), "OIC Convention to Combat Terrorism", s.1, http://www.oicun.org/7/38, (Erişim Tarihi: 13.05.2009)
[106] Palmer, Monte ve Palmer, Princess, (2008), *Islamic Extremism: Causes, Divercity and Challanges*, ABD: Rowman ve Littlefield Publishers, s.2.
[107] Bennet, William J., (2003), *Why We Fight: Moral Clarity and the War on Terrorism*, Washington: Regnery Publishing, s.81.
[108] Executive Office of the President United States, (2003), a.g.k., s.3.

öldürülmesini yasaklamaktadır. İslam ve diğer semavi dinlerdeki bu esaslar nedeniyle, terör saldırılarıyla, masum insanların öldürülmeleri, kesinlikle din ideolojisine sığınılarak açıklanamaz. Bu noktada sorunun dinde değil, dinin yorumlanmasında olduğu anlaşılmaktadır. Terör örgütlerinin dini istismar ettikleri noktasından konuya yaklaşan Prof. Başeren'de, terör örgütlerinin şiddet politikalarını meşrulaştırabilmek için dini argümanları kullandıklarını belirtmektedir.[109]

Geçmişte, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerin oluşturduğu sorunlar karşısında, adaletsizlik, haksızlık ve ezilmişlik psikolojisi içerisindeki kişilerin oluşturduğu tepki hareketleri, mücadelelerinde, ML ideolojiyi kurtuluş ve sorunların çözümü için bir hareket noktası kabul etmişlerdir. Ancak, 1990'lı yıllardan sonra, tepki hareketleri, siyasal İslam yorumlarının doğurduğu radikal yaklaşımları, toplumlar için bir kurtuluş ve sorunların çözümü için bir hareket noktası olarak görmeye başlamışlardır. Bir zamanlar dünyanın en ünlü teröristi olarak kabul edilen Çakal Carlos, Dünya'daki kurtuluş hareketlerinin dayanak noktası ve insanlığın kurtuluş çaresi olarak "Devrimci İslam"ı göstermek suretiyle bu yaklaşımları teyit etmektedir.[110]

Din ve inanç sistemleri, günümüzde daha uzun süre radikal hareketler tarafından referans olarak kullanılmaya devam edecektir. Dünya'da adaletsizlikler devam ettiği, uluslararası alanda çifte standart uygulamalarının sürdürüldüğü, sosyal ve ekonomik sorunlar etkisini arttırdığı müddetçe, toplumlar, sorunlarına bir çıkış noktası aramaya devam edecek ve inanca dayalı felsefeler de bu kişiler için önemli bir esin kaynağı, dayanak noktası olmaya devam edecektir. Nitekim İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi Belgesinde, günümüzde karşı karşıya kalınan uluslararası terörist tehdidinin geçmişteki terörist tehditlerden oldukça farklı olduğu, günümüz terör örgütlerinin eylemlerini dini gerekçelerle meşrulaştırdıkları ve oldukça geniş bir dini ve siyasal gündeme sahip oldukları belirtilmektedir.[111] Özellikle Müslüman ülkelerde bu durum etkisini çok daha fazla gösterecektir. Çünkü

[109] Başeren, (2008), s.
[110] Carlos, (2004), a.g.e., s.12.
[111] Polis Akademisi, (2009), *İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi*, Ankara: Utsam Yayını, s.10.

bu ülkeler, saydığımız bütün olumsuzlukları en uç noktalara kadar bünyelerinde barındırmakta ve bu nedenle birçok radikal hareketin yeşermesine zemin hazırlamaktadırlar. Bu radikal hareketler, aynı zamanda, yönetimlerinin ABD ve Batı desteği ile ayakta kaldıkları düşüncesinden ve ülkelerindeki birçok olumsuzluğun nedeni olarak ABD ve Batı dünyasının hegemonik etkisini gördüklerinden dolayı, tepkilerini Batıya dönük olarak da göstermeye devam edeceklerdir.

Bu başlık altında incelediğimiz terörizm dalgası bir noktadan itibaren küresel terörizm ile birleşmekle birlikte dini suistimalli terörizmin küresel boyuta taşınmadığı alanla sınırlı olan boyutunu anlamamız gerekir. Çünkü inancın motive ettiği terörizmi bütünüyle küresel terörizm içerisinde ele alamayacağımız gibi dini suistimalli yerel ve bölgesel terör hareketlerini de küresel terörizmden ayrı şekilde değerlendirmek gerekir. Örneğin Türk Hizbullah terör örgütü,[112] İslami Hareket Örgütü[113] veya Ortadoğu'nun çeşitli ülkelerinde veya Orta Asya'nın bazı bölgelerinde yaşanan ve dini suistimallerin belirleyici olduğu terör hareketleri[114] küresel terörizmin kapsamı dışındadır. Ayrıca zaman dilimi açısından bakıldığında küresel terörün ortaya çıkışını 11 Eylül eylemleri ile başlattığımızda yine aynı kategoride ele alınamayacakları açıktır. Ancak, Küresel Terör dalgasını doğuran El Kaide örgütünün dini referansı esas aldığını belirtmesi küresel terör dalgasını dini (inanç) suistimalli terör dalgası ile iç içe göstermektedir. Küresel terörün de dini referans alıyor olması dini suistimalli terör dalgasını daha fazla gözler önüne çıkarmakta, kavram karışıklığına neden olmaktadır.

1.2.1.3. Küresel Terör Dalgası

Devletlerin ve buna bağlı olarak devlet sistemlerinin çözülmesi, parçalanmasıyla birlikte, ekonomik, kültürel ve politik alanlarda bütünleşme yönelimleri, yani küreselleşme, bir taraftan insanlığı ve dünyamızı geliştirirken, diğer taraftan günümüzün önemli çatışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Küreselleşme ile

---

[112] Bkz.: Turkishweekly.net, (2011), "Turkish Hezbollah (Hizbullah)/Kurdish Hezbollah", http://www.turkishweekly.net/article/180/turkish-hezbollah-hizbullah-kurdish-hezbollah.html, (Erişim Tarihi: 03.01.2011)

[113] Demirel, Emin, (2002), *Terör,* İstanbul: IQ Yayıncılık, s.560.

[114] Bkz.: U.S. Department of State, (2010), *Country Reports on Terrorism (2009)*, y.y.y.: Department of State Publication.

birlikte yeni kavram ve yönelimler ortaya çıkmıştır. Küresel terörizm de bu sürecin yan etkilerinden biri olarak kabul edilebilir. Bu açıdan bakıldığında 11 Eylül ve devamında yaşanan süreç yeni bir dönemin de başlangıcını oluşturmuştur. Devletler, ancak bir başka ülkeyle sıcak çatışma yaşarken, yeni dönemde, El Kaide ile Afganistan ve Irak'taki direnişçi gruplar gibi devlet dışı örgüt veya gruplar da sıcak çatışmalarda taraf olacak noktaya gelmiştir. Küresel terörün en önemli özelliği bu dönemde terörle verilen mücadelenin bir savaş olarak nitelendirilmesi ve özellikle ABD tarafından terörizme karşı savaş stratejileri geliştirilmesidir.[115]

Terör faaliyetlerinin ve eylemlerinin sadece bazı ülkeleri veya bölgeleri etkileyen bir husus olmaktan çıkıp, daha ileri seviyede, dünya ölçeğinde etkileri ve yansımaları olan bir faaliyet halini alması küresel terör kavramını gündeme getirmektedir. El Kaide terör örgütü tarafından 11 Eylül 2001'de ABD'de gerçekleştirilen ve yüzlerce insanın ölümüne neden olan terör saldırıları, dünyanın küresel (global) terörizm olgusu ile tanışmasına neden olmuştur. Bu saldırılar sadece ABD'yi değil, dünya'yı da etkilemiş ve Küresel Terör Dalgası ile karşı karşıya bırakmıştır. Saldırılar uluslararası alanda terör kavramına yeni boyutlar ve açılımlar getirmiş ve terörizmi tehdit sıralamasının en üst sıralarına taşımıştır.[116] 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de başlayan küresel terör dalgası, 2002'de Endonezya/Bali'de 200'den fazla insanın ölümüne neden olmuş, 2003 yılında İstanbul/Türkiye'yi vurmuş, 2004 yılında İspanya/Madrid'i sarsmış, 2005 yılında İngiltere/Londra'yı vurmuştur. El Kaide terör örgütünün alt yapısını oluşturduğu bu yıkıcı dalga, dini suistimalli terör hareketi olmakla birlikte, bir ülke/bölge ile sınırlı olmayışı, uluslararası nitelik taşıması, asimetrik etkiler doğurması ve militan kadrosu açısından da çokuluslu bir yapıya sahip olması gibi nedenlerle, terörün bu yeni yüzü Küresel Terör olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Eylemlerin asimetrik ve yıkıcı etkisine

[115] ABD'nin terörizme karşı geliştirdiği savaş stratejileri ile ilgili olarak yazılmış çok sayıda eser bulunmaktadır. Örnek olarak bkz.: Hayden, Patrick, Landsford, Tom ve Robert P. Watson (2006), (Der.), *America's War on Terror,* Cornwall: MPG Books Ltd. ve Lustick, Ian S., (2006), *Trapped in the War on Terror*, Filedelfiya: University of Pennsylvania Press.
[116] European Union, (2003), a.g.k., s.3.

bağlı olarak terörizmin bir suç şekli olmaktan çıkıp bir savaşa dönüştüğü ileri sürülmüştür. [117]

Kuşkusuz 11 Eylül saldırıları, uluslararası terör açısından da bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihe kadarki süreçte terör ve terörle mücadele, özellikle Batılı demokratik ülkeler tarafından, bölgesel/ülkesel olarak algılanmakta ve politik nedenlerle de göz ardı edilmekteydi. Terör, doğrudan gelişmiş ülkeleri de etkilemesi halinde sorun, uluslararası alana taşınmaktaydı. Önemli bir istihbarat eksikliği olarak da kabul edilen 11 Eylül saldırılarıyla yaşanan şok, bütün gelişmiş ülkeleri sarsmış, ABD'nin uluslararası alandaki çıkışları ile terörizm, dünya gündeminin ön sırasına yerleştirilmiştir. ABD'nin bazen aşırıya kaçan tavırlarına rağmen, özellikle Avrupa ülkelerindeki terör tehdit algılamasının yeterince hassasiyet kazanmadığı gözlenmiştir. Nasıl ki ABD için 11 Eylül saldırıları bir dönüm noktası oluşturmuş ise, Madrid saldırısı da, Avrupa ülkeleri için dönüm noktası olmuş, terörden doğrudan etkilenmeleri, terörün Avrupa'nın kalbinde ortaya çıkması, bu ülkeleri çok daha duyarlı hale getirmiştir.

Halen bazı eksiklikler ve sorunlar bulunsa da, sonuçta terör bütün ülkeler tarafından bir insanlık suçu olarak kabul görmeye ve nerede olursa olsun, her türlü terör hareketi, tepki ile karşılanmaya başlanmıştır. Terörün Batılı demokratik ülkeleri etkilemiş olması ile birlikte, Türkiye'nin, yıllardır uluslararası alanlarda dile getirdiği argümanlarındaki haklılığı gözler önüne serilmiş, daha önce kayıtsız kalınan tezleri, kabul görmeye başlamıştır.

Bugün için, özellikle El Kaide merkezli, dini suiistimal eden terör hareketlerinin, dünya barışını ciddi şekilde etkisi altına aldığı gözlenmektedir. ABD'nin yapmakta olduğu ülke tehdit analizinde, küresel terör birinci sırada yer almakta ve ABD güvenlik stratejisi, bu temel üzerinde yoğunluk kazanmaktadır.[118] ABD'nin bu tavrı ve El Kaide terörünün diğer ülkeleri de tehdit etmesi, demokratik

[117] Gale, Stephan, (2009), "Terrorism 2005: Overcoming the Failure of Imagination", Gale, Stephan, Radu, Michael ve Sicherman, Harvey, (Der.), *The War on Terrorism: 21st Century Perspectives*, New Jersey: Transaction Publishing, s.68.

[118] Bkz.: Executive Office of the President United States, (2003), *National Strategy for Combating Terrorism*, y.y.y.: : Government Publication.

ülkelerin güvenlik politikalarını doğrudan etkilemiştir. Örgütün açıklamalarında ABD ve İsrail'i hedef göstermesi, ABD'nin öncülüğünde, Müslüman ülkelere yönelik haçlı seferi başlatıldığını öne sürmesi ve bu nedenle, bütün Müslümanları, ABD ile müttefiklerine yönelik eylemlere çağırması[119] ve bugüne kadar çeşitli ülkelerde gerçekleştirdiği eylemler, örgütün ciddiye alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.[120] Nitekim ABD güvenlik birimleri yöneticilerinin değerlendirmelerinde, El Kaide, ABD için birinci tehdit olarak belirlenmektedir.[121] Ancak, El Kaide terör örgütünün, tehdit boyutunu arttıran önemli bir diğer neden ise, El Kaide'nin klasik terör örgütü yapısının çok ötesine geçerek, bugün gelinen noktada, bir ideolojik hareket halini almasıdır. Artık Usame bin Ladin, bir sembol haline gelmiş, başlattığı hareket, dünyanın birçok ülkesindeki Müslüman nüfusu etkilemiştir. Böylece El Kaide örgütünün ortaya koyduğu direniş felsefesi, Komünizm gibi bir çeşit ideolojik hareket oluşturmuş, radikal yapıdaki insanları peşinden sürüklemeye başlamıştır.

Örgüt ya da ideoloji haline gelmiş bir hareket, nasıl değerlendirilirse değerlendirilsin, El Kaide bazı yazarlarca 1980'li yıllardan bu yana, İslam dünyasında ortaya çıkan dramatik gelişmelerin bir yansıması olarak algılanmaktadır.[122] Filistin'de yaşanan çatışmalar, Irak, Afganistan, Çeçenistan gibi, radikal unsurlarca, çatışma bölgeleri olarak tanımlanan yerlerde yaşanan gelişmeler, İslam dünyasına yönelik bir haçlı seferi gibi algılanmakta, bu durum da, radikal anlayışı ve El Kaide merkezli hareketleri beslemektedir.

Radikal hareketlerin bugünkü durumu ele alınırken, incelenmesi gereken en önemli noktalardan biri de, geçmişte Afganistan'da, Rusya'nın işgali ile başlayan direniş hareketleri, Bosna'da etnik temizliğe varan çatışmalar, Çeçenistan'daki direniş hareketi gibi, değişik bölgelerdeki sorunlardır. Müslüman unsurlara yönelik saldırılar, İslam dünyasının dikkatlerini bu bölgelere çekmiş, maddi yardım

---

[119] Corbin, Jane, (2003), *The Base: Al-Queda and the Chancing Face of Global Terror*, Büyük Britanya: Pocket Books, s.41.
[120] Schmitt, N.Michael, (2002), *Counter-Terrorism and the Use of Force in International Law*, The Marshall Center Papers, No.5, y.y.y.: VIB, s.4.
[121] Woodward, Bob, (2004), *Plan of Attack*, New York: Simon and Schusler, s.12.
[122] Schulze, Reinhard, (2003), "Ein Leben für den Dschihad", *Die Tageszeitung*, 02 Aralık 2003, s.1.

göndermenin yanı sıra, çeşitli ülkelerin vatandaşı olan birçok kişi, destek amaçlı bu bölgelere giderek, çatışmalara doğrudan katılmışlardır. Bu alanlarda yaşanan trajik olaylar, radikal düşüncelerin gelişmesine ve taraftar bulmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda, çatışma ortamı nedeniyle çeşitli ülkelerden yardıma giden insanlar, gerilla savaşını pratik yaparak öğrenmişler ve bu tecrübelerini, daha sonra kendi ülkelerine taşımışlardır. Çatışma bölgeleri, El Kaide terör örgütünün de taban oluşturması için uygun ortam hazırlamış, bu bölgelere gelenlerle irtibat kuran örgüt, birçok insanı teorik/pratik eğitime tabi tutarak, bugünkü ortamını/tabanını hazırlama imkânı elde etmiştir.

El Kaide açısından, daha önce Afganistan, örgütün eğitim ve tatbikat alanı/merkezi olmuş iken, ABD ve müttefiklerin Afganistan'a müdahalesi sonrası, bu alan eski özelliğini kaybetmiştir. Ancak daha sonra, Irak'a yönelik gerçekleştirilen askeri harekât ve sonrası ortaya çıkan olumsuz bazı gelişmeler, El Kaide ve etkisindeki radikal unsurların dikkatini Irak'a çekmiş ve Irak, "Cihat" bölgesi olarak öncelik kazanmıştır. Anılan bu gelişmeler neticesinde, değişik ülkelerden radikal kişiler Irak'a giderek, saldırılara katılmaya başlamıştır. Son yıllarda Irak, radikal unsurların cazibe merkezi haline gelmiştir. Bir dönem Afganistan'da, Ruslara karşı ortaya konan mücadele ve kazanılan pratik tecrübe, Irak'ta müttefik güçlere ve işbirlikçi olarak nitelendirilen yerel unsurlara yönelmiş, Irak radikal unsurların yeni mücadele ve pratik alanı olmuştur. Ancak, bütün bunlara rağmen Afganistan ve komşusu Pakistan, El Kaide için yine de önemli bir alan/yönetim merkezi olma özelliğini korumaya devam etmektedir. Nitekim örgütün lideri bin Ladin'in muhtemelen Afganistan-Pakistan arasındaki bölgede saklanıyor olduğu iddiaları ve Taliban'ın bölgedeki konumu radikal unsurlar açısından bu ülkelerin önemini devam ettirmektedir.

Gelişmeler değerlendirildiğinde, El Kaide eksenli küresel terörün, uzun bir süre daha, demokratik ülkelerin güvenliğini tehdit etmeye devam edeceği anlaşılmaktadır. 11 Eylül saldırılarından sonra gerçekleştirilen operasyonlara rağmen, örgütün tehdit özelliğini koruması, eylem kapasitesinin devam ediyor olması, bunun açık göstergesidir. İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi

Belgesinde, günümüzde karşı karşıya kalınan uluslararası terörist tehdidinin geçmişteki terörist tehditlerden oldukça farklı olduğu, günümüz terör örgütlerinin eylemlerini dini gerekçelerle meşrulaştırdıkları ve oldukça geniş bir dini ve siyasal gündeme sahip oldukları vurgusu, özellikle El Kaide örgütüne işaret etmektedir.[123] İdeolojik kaynağı ne olursa olsun, küresel terörizmle mücadele etmenin ve yenmenin zannedilenden daha uzun ve zor bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle özelde terör sorununu kendi sınırları içerisinde yaşayan ülkelerde terörün, dünya genelinde ise küresel terörizmin etkilerinin uzun yıllar devam edeceğini söylemek mümkündür.

1.2.2. Terörün Uluslararasılaşması

Bir terör eylemi iki veya daha fazla ülkeden kurbanlar veya eylemciler veya taraftarları barındırdığında ve eylemi gerçekleştiren terör örgütü birden fazla ülkeye yayıldığında, terörizmin uluslararası nitelik kazandığı ifade edilmektedir.[124] Küresel terör olgusu ortaya çıkıncaya kadar karşı karşıya kalınan terör faaliyetlerinde, terör örgütünün sadece bir ülkeyi hedef alması, sadece o ülkede veya o ülkenin başka ülkelerdeki çıkarlarına yönelik eylemlerde bulunması söz konusu idi. Küresel terör kapsamında ise bütün bu özellikler hiçbir anlam taşımamaktadır. Terörün bu yeni şeklinde, her ülke çıkarları ve her ülke toprakları aynı örgütün hedefi olabilmektedir. Burada sınırlama, örgütün ideoloji ve stratejisi çerçevesinde belirlediği düşman kapsamı içerisinde yer alması, hedef olması için yeterli bir neden teşkil etmektedir. El Kaide örneğinde olduğu gibi, ABD'nin müttefiki olan ülkeler de örgütün eylem hedefleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla küresel terörden söz edebilmek için terörün etkilerinin belirli bir ülke ve bölge ile sınırlı kalmaması, daha geniş siyasal ve coğrafi etkilerinin bulunması gerekir. Terör örgütünün hedef ve amacının geniş bir coğrafyayı ve siyasal yapıyı kapsıyor olması bir koşuldur. Buna ilave olarak örgütün eylemlerinin etkilerinin ülkesel ve bölgesel sınırların dışına taşıyor olması eklenmelidir. Diğer yanda, örgüt üyelerinin coğrafi olarak bir ilişkisi olmayan çok farklı ülkelerin vatandaşlarından oluşuyor olması, yani belirli bir ideoloji nedeniyle

[123] Polis Akademisi, (2009), a.g.e., s.10.
[124] Enders, Walter ve Sandler, Todd, (2002), "Patterns of Transnational Terrorism 1970-1999: Alternative Time Series Estimates", *International Studies Quarterly*, C.46, No.2, Londra: Blackwell Puplishing, s.147.

çok farklı ülkelerden insanların amaç ve hedef birlikteliğinin söz konusu olması ilave edilmelidir.

Terörün uluslararasılaşması ise küresel teröre ilave olarak ayrı birtakım özellikler taşımaktadır. Küresel terör aynı zamanda terörün etkisini uluslarası alana taşımaktadır. Ancak, küresel nitelik taşımayan terör faaliyetlerinin, sadece bir ülkeyi hedef alıyor olması halinde bile, etkileri başka ülkelere de yansıyor, faaliyetleri farklı ülkelere dağılıyor ve aynı zamanda eylemlerini de farklı ülkelere de taşıyor olması, yani esas ülkenin çıkarlarına yönelik başka ülkelerde de eylemler gerçekleştirmesi ya da faaliyetlerde bulunuyor olması halinde terörün uluslararasılaşmasından söz edebiliriz. Yakın tarihte uluslararası nitelik taşıyan terörün ilk önemli örneğini 1972 Münih Olimpiyatları sırasında, 11 İsrailli sporcu ve antrenör, 1 alman polisi ve 5 saldırganın ölmesi ile sonuçlanan ve Kara Eylül adlı terör örgütünün gerçekleştirdiği olayda görmekteyiz. İsrailli sporcuların rehin alınamsıya başlayan bu olayda saldırganlar, İsrail hapishanelerinde bulunan 200 kişinin serbest bırakılması taleplerinin yanında Alman Kızıl Ordusu (RAF) üyesi iki kişinin de Almanya tarafından serbest bırakılmasını talep etmiştir.[125] Bir zamanlar Türk diplomat ve çıkarlarına yönelik dünyanın birçok ülkesinde eylem ve faaliyetleri görülen ASALA terör örgütünün dünyanın birçok ülkesinde gerçekleştirdiği terör eylemleri de bu kapsamda değerlendirilebilir. Yine PKK terör örgütü de terörün uluslararasılaşmasına önemlibir örnek teşkil etmektedir.

Küresel ya da uluslararasılaşmış, terörizmin bu yeni şekli ile mücadele edebilmek için son on yılda, gerek ulusal ve gerekse uluslararası alanda önemli adımlar atılmış, güvenlik konseptlerinde değişikliklere gidilmiştir. Küresel terörle mücadele, ülkelerin üzerinde daha kolay anlaştığı bir alan olmakla beraber uluslararalılaşmış terörle mücadele için aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Çünkü bu alanda ülkelerin politikaları belirleyici olması bu alanı sorunlu hale getirmektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz süreç sadece güvenlik bürokrasisini ve hükümetlerin politikalarını etkilememiş, aynı zamanda akademisyenlerce de terörizm konusunun

[125] Bkz.: Sonneborn, Liz, (2003), *Terrorist Attacks, Murder at the 1972 Olympics in Munich*, New York: The Rosen Publishing.

daha fazla ele alınmasına, siyaset ve sosyal bilimcilerin konu üzerinde yoğun tartışmalarına ve eserler ortaya koymasına neden olmuştur. Küreselleşme ile birlikte bilginin ve teknolojinin gelişmesi, kültürlerin değişmesi, etkileşimin artması gibi nedenlere bağlı olarak terörizm kavramının canlılık kazandığını söylemek mümkündür. Nitekim küreselleşme ile birlikte terör eylemlerinde de önemli bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu yeni dönemde dikkati çeken sadece terör eylemlerindeki artış değildir, aynı zamanda eylemlerin doğurduğu sonuçlar açısından da farklılıklar görülmektedir. Eylemlerin doğurduğu asimetrik etki terörizmi çok daha tehlikeli hale getirmiştir. Küresel terörizmin en belirgin özelliklerinden biri de terörizmin bazı devletler tarafından bir savaş olarak algılanması ve karşı savaş stratejilerinin geliştirilmesidir. Özellikle El Kaide terör örgütünün asimetrik saldırıları ve ABD başta olmak üzere düşman kabul ettiği devletlere karşı dünya genelinde savaş ilan etmesi bu dönemin en dikkat çeken yönüdür. El Kaide'nin savaş ilan etmesi, devlet dışı bir yapının da savaşın tarafı olarak ortaya çıkabileceği gerçeğini göstermiştir. Bu yeni durum devletleri terör tehdidine karşı dünya genelinde önleyici önlemler almaya itmiş, NATO gibi uluslararası kurumları savaşın aktif bir parçası olmaya zorlamıştır.

ABD Dışişleri Bakanlığının, Irak ve Afganistan hariç, Dünya genelinde meydana gelen terör saldırıları ile ilgili yayınladığı 2005-2009 yılları istatistiklerinde eylemlerin çok ciddi düzeyde olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan tabloda verilen rakamlarda görüldüğü üzere 2006 ve 2007 yıllarında terör eylemlerinde önemli artışlar göze çarpmaktadır. Fakat aynı zamanda 2008 ve 2009 yıllarında az da olsa bir düşüş olduğu dikkati çekmektedir. Ancak sonuç itibariyle olay sayısının çokluğu ve bu olaylardan etkilenen insan sayısının fazlalığı terörizm konusunun dünya güvenliğine ne derece etki ettiğini, uluslararası bir sorun haline geldiğini göstermektedir.

Tablo-1: Dünya Geneli Terör Olayları İstatistiği [126]

	2005	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Dünya Geneli Saldırı	11.023	14.443	14.435	11.725	10.999
En az 1 kişinin ölümü, yaralama veya kaçırma ile sonuçlanan saldırı	7.963	11.278	11.097	8.411	7.875
En az bir kişinin ölümü ile sonuçlanan saldırı	5.083	7.412	7.235	5.045	4.764
En az 10 kişinin ölümü ile sonuçlanan saldırı	226	295	353	234	234
Terör saldırıları nedeniyle öldürülen, yaralanan veya kaçırılan kişi	74.327	74.616	71.856	54.653	58.142
Terör nedeniyle ölen insan	14.482	20.515	22.736	15.727	14.971
Terör nedeniyle yaralanan insan	24.795	38.314	44.139	34.057	34.057
Terör nedeniyle kaçırılan insan	35.050	15.787	4.981	4.869	4.869

11 Eylül saldırılarından önce terörün küresel yapıya etki edebileceği akla gelmezken, bu tarihten sonra devletlerden bağımsız örgütlü grupların da güçlü bir devleti bile sarsarak zarar verebileceği gerçeğini ortaya çıkarmıştır. Her alanda yaşanan küreselleşme, terörizm açısından da yaşanmış ve Hoffmann'ın belirttiği gibi artık bireyler ve gruplar da devletlerin yanında birer uluslararası aktör haline gelmişlerdir.[127] Bir devlete veya güçlü bir siyasal/ekonomik yapıya dayanmayan bir kişi ve peşinden sürüklediği bir örgütün, yaptığı eylemlerle ortaya çıkardığı etki küreselleşme sürecinin olumsuz yönlerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Terör örgütlerinin, eylemlerini faaliyet yürüttükleri ülke sınırlarının dışına taşıması ve eylemlerden başka ülkelerin vatandaşlarının ve çıkarlarının zarar görmeye başlaması ile birlikte çeşitli platformlarda konu tartışmaya açılmış ve ülkeleri terörle mücadele konusunda bir araya gelmeye zorlamıştır. Bunun bir sonucu olarak terör örgütleri ikili ilişkilerde ve uluslararası alanda önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. Diğer yanda, terör örgütlerinin, mücadele yürüttükleri ülke

[126] United States Department of State, (2010), *Country Reports on Terrorism 2009*, y.y.y.: Department of State Puplication, s.292.
[127] Hoffmann, Stanley, (2002), "Clash of Globalizations", *Foreign Affairs*, C.81, No.4, New York: Council on Foreign Relations, s.104.

toprakları dışına taşmaları, faaliyetlerini daha geliştirebilmek ve güvenlik güçlerinin operasyonlarından korunarak etkinliklerini arttırabilmek için, başka ülkelerde kendilerine alan arayışlarına girmeleri, sorunu daha geniş coğrafyaya ve siyasal alana yaymaktadır. Ülke sınırları içerisine sıkışmış olan bir terör örgütünün mücadelesini uzun süreli devam ettirebilmesi çok mümkün görünmemektedir. Çünkü dar kadro ve sınırlı imkânlara sahip terör örgütlerinin, güvenlik güçlerinin operasyonları karşısında imha olmaktan kurtulmaları çok zordur. Türkiye'de bir dönem çok etkin olan Hizbullah terör örgütünün, polisin ülke genelinde başlattığı koordineli operasyonları sonucunda neredeyse tamamen ortadan kaldırılması, bu örgütün dış bağlantılarının olmayışı veya çok zayıf olmasının bir neticesidir. Örgütün lider kadrosu dâhil bütün unsurlarının ülke sınırları içerisinde bulunmaları, yakalanmaları ile neticelenen operasyonların geliştirilebilmesine imkân sağlamıştır. Diğer yanda PKK terör örgütünün lider kadroları ile silahlı unsurlarının Suriye, Irak ve İran topraklarında barınabilmeleri, siyasi kadrolarının ise başta Avrupa ülkeleri olmak üzere yine başka ülkelerde faaliyette bulunmaları bu örgüte yönelik operasyonların istenilen neticenin alınamamasına neden olmuş ve olmaya devam etmektedir.

Bu iki örnekten de görülebileceği üzere, terör örgütlerinin başka ülke topraklarında barınabilmeleri, kendilerine hareket alanları oluşturabilmeleri, terörle mücadele açısından çok önemli ve olumsuz bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece Türkiye örneği değil, İspanya ve İngiltere gibi başka ülkelerde faaliyet gösteren terör örgütlerine bakıldığında da aynı sonucu görmek mümkündür. Esas ülke dışında, başka ülkelerin sınırları dâhilinde kendilerine zemin oluşturamayan örgütlerin etkin şekilde, uzun süreli ayakta kalabilmeleri çok fazla mümkün değildir.

Yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı, terörizmin uluslararası boyutu çok önem kazanmaktadır. El Kaide gibi küresel ölçekteki terör örgütlerinin varlığı ve aynı nitelikteki eylemleri bu konuyu daha da önemli hale getirmekte ve ülkelerin uluslararası alanda çözüm arayışlarını tetiklemektedir. PKK terör örgütü örneğinde olduğu gibi, Türkiye'nin PKK terör örgütü ile mücadelesinin uluslararası yönü olmadan istenilen şekilde sürdürülmesi mümkün değildir. Yine, Türkiye dâhil, dünyanın birçok ülkesinde yıkıcı eylemler gerçekleştiren, faaliyetleri bulunan El

Kaide terör örgütü ile mücadelenin de uluslararası alanda işbirliği olmadan başarılı olma şansı düşük, hatta imkânsızdır. Bu nedenle sadece terörizm değil, uluslararası alana taşmış olan, uluslararasılaşmış olan her türlü suç türü ile mücadelede başarılı ve etkili olabilmenin en önemli unsurlarından birinin muhakkak uluslararası işbirliği ve mutabakatlardan geçtiği değerlendirilmektedir. Doğal olarak suçun küreselleştiği bir dünyada mücadelenin de küresel olarak ele alınması kaçınılmazdır.

Terör örgütlerinin birbirleri ile olan ilişkilerinin ve desteklerinin izlerini aynı ideolojiye sahip olmaları veya ortak düşmana karşı tavır geliştirmelerinde görebilmek mümkündür. 1970 ve 1980'li yıllarda özellikle Marksist-Leninist terör örgütlerinin gerek ideolojik temelde ve gerekse Batı ve emperyalizm düşmanlığı temelinde birleşmeleri, birbirlerine desteği de gündeme getirmiştir. Bu örgütlerin aynı dönemlerde Lübnan-Bekaa bölgesinde silahlı eğitim kamplarında bir araya gelmeleri ve ortak kamplarda eğitim almaları bu yakınlaşmanın önemli bir göstergesi olarak kabul edilmelidir.

Uluslararası alanda ortaya çıkan terör faaliyet ve eylemlerinde en önemli konulardan biri de, bazı devletlerin terör faaliyetlerine doğrudan veya dolaylı destek vermeleri yani devlet destekli terörizm olgusudur. Bazı devletler tarafından terörün iç veya dış politik hedeflere ulaşmada bir araç olarak kullanıldığı gerçeği, tehdidin boyutunu ve etkisini artırmaktadır.[128] Terör konusunda araştırmaları bulunan Jenkins tarafından 1975 yılında ortaya konan "Savaş diplomasinin devamıdır. Terörizm ise, savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için yapılan eylemlerdir."[129] ifadeleri terörün uluslararası alandaki yansımalarının anlaşılması açısından dikkate değer görülmelidir. Değişik siyasal nedenlere bağlı olarak dünyada bazı devletlerin terör faaliyetlerine destek verdikleri iddiaları özellikle ABD tarafından resmi raporlara yansıtılmakta ve listeledikleri ülkelere yönelik yaptırımlar uygulamaktadırlar.[130]

[128] United States Department of State, (1991), *Patterns of Global Terrorism 1990;* y.y.y.: y.y., s.32.
[129] Jenkins, Brian M., (1975), "International Terrorism, A New Mode of Conflict", Carlton, David ve Carlo Schaerf (Der.), *International Terrorism and World Security*, Londra: Croom Helm, s.20.
[130] United States Department of State, (2004), a.g.k., s.85.

Devletlerin terörizm konusundaki politik yaklaşımları nedeniyle, 1990'lı yıllar öncesinde, soğuk savaşın da etkisiyle kavram bütünlüğü sağlamak mümkün olmamıştır. Bu dönemdeki yaklaşımlara bağlı olarak da, bazı devletler, faydalandıkları veya faydalanmayı umdukları terör hareketlerini veya belirli ülkelerde ulusal kurtuluş mücadelesi altında yaşanmış olan yaygın şiddet eksenli faaliyetleri, uluslararası terörizmin tanımı dışında tutmuşlardır. Bu nedenle de, bir devletin terörizm olarak adlandırdığı faaliyet bir başka devlet tarafından özgürlük hareketi olarak görüldüğünden, ortak bir terörizm kavramı yerine, değişen politikalara ve çıkarlara göre şekillenen bir anlayış öne çıkmıştır. Benzer yaklaşımları günümüzde görmek mümkündür. Uluslararası alanda önemli bir tartışma konusu olan, terörist mi, özgürlük savaşçısı mı, ikilemi hazırlanan metinlere de yansımıştır. BM metinlerinde halkların kendi kaderini belirleme hakkını, sömürgeci ve ırkçı rejimlerinin veya yabancı işgali altında yaşayan halkların bu hakları uğruna mücadele etmelerini ve özellikle ulusal özgürlük hareketlerini vazgeçilemez haklar olarak teyit etmektedir.[131] Bu ifadeler daha sonraki yıllarda yayınlanan BM metinlerinde de aynı şekilde yer almıştır.[132] Daha sonraki BM metinlerinde, nerede ve kimler tarafından işlenirse işlensin, her türlü terörist faaliyet, eylem ve metot suçtur ve haklı kabul edilemez ifadelerine yer verilmesine rağmen,[133] ülkelerin siyasal hedef ve politikalarına, çıkarlarına bağlı olarak şiddet hareketlerinin tanımlanması doğal olarak değişkenlik göstermektedir. Çünkü hangi hareketin ulusal özgürlük hareketi olduğu noktasında tartışma kaçınılmazdır.

Türkiye'nin PKK terör örgütü ile içte ve dışta yürüttüğü mücadeleye, bazı devletlerin yaklaşımları bu durumun somut örneğini oluşturmaktadır. PKK terör örgütü liderinin Suriye'den ayrılışı ile başlayan süreç, Rusya'ya gitmesi, oradan İtalya'da bir müddet kalması ve burada basına demeç vermesi, daha sonra tekrar Rusya ve arkasından Hollanda'ya geçişi ve bilinen son olarak da Kenya'ya gidiş, orada Yunan Büyükelçiliği'nde kalışı ve 15 Şubat 1999'da yakalanışı, terörizmle

[131] United Nations, (1972), "2114th Plenary Meeting, Resolution 3034", http://www.un.org/documents/ga/docs/27/ares3034(xxvii).pdf, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)
[132] United Nations, (1989), "72 nd Plenary Meeting, 44/29", http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r029.htm, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)
[133] United Nations, (2010), "A/RES/64/118, article 2". http://www.un.org/en/ga/64/resolutions.shtml, (Erişim Tarihi: 12.04.2009)

mücadele alanında uluslararası işbirliğindeki sorunları ve zorlukları gösteren önemli bir örnek olarak akıllarda kalacaktır.

Terörizmle mücadele kapsamında ele alınan süreçte, SSCB'nin çözülüşüne bağlı olarak Doğu Bloğunun 1990 sonrasında dağılması ve özellikle Berlin duvarının yıkılışı ile birlikte, karşıt bloklardaki ülkeler arasında yakınlaşmalar hızlanmış, ortak değerler ve çıkarlar etrafında birliktelikler artmış ve böylece daha önce sorun oluşturan birçok konu gündemden kalkmıştır. Bu gelişmeler, terörle mücadele alanına da olumlu şekilde yansımıştır.

1.2.3. Terörizm Sorununa Yönelik Uluslararası Çalışmalar

Terörizmin dünya genelinde ortaya çıkardığı etkilerinin anlaşılabilmesi açısından bu soruna yönelik olarak uluslararası alandaki çalışmaların ve ortaya çıkan sonuçların genel çerçevede incelenmesi gerekir. Terörün uluslararası boyutu, devlet desteği ve ortak hareket edebilmeleri karşısında, uluslararası toplumların da ortak hareket etmesini zorunlu kılmaktadır. Terörle daha etkin bir mücadele yürütebilmek için geçmişten günümüze uluslararası alanda birçok gelişme kaydedilmiş ve edilmeye devam etmektedir. Terörizmle mücadelede uluslararası platformlarda sağlanan gelişmeleri ikiye ayırmak mümkündür. 11 Eylül 2001 öncesinde ve sonrasında yaşanan gelişmeler. 11 Eylül 2001 saldırılarına kadar terörizm önemli bir sorun olarak zaman zaman uluslararası toplantı ve çalışmalarda gündeme getirilmekle beraber, belirli suçlara yönelik anlaşmaların yapılması haricinde, istenen seviyede bir gelişme sağlanamadığını görmekteyiz.

1.2.3.1. El Kaide'nin 11 Eylül 2001 Saldırıları Öncesi Durum

11 Eylül öncesinde terörizm birçok ülkenin gündeminde yeterli derecede yer almayan bir konuydu. Sorun, daha çok terörden etkilenen ülkelerin çabalarıyla gündemde tutulmaya çalışılmakta ve istenilen neticeler elde edilememekteydi. Bu dönemde terörizm, belirli suç türleri ve etki alanlarına münhasır sonuçlar doğuracak çalışmalara yön vermekteydi. Özellikle uluslararası hava taşımacılığı ve diplomatlara yönelik tehditler, uluslararası alanda gündeme gelen mücadelenin temelini oluşturmaktaydı.

1963 ile 1999 yılları arasında BM bünyesinde imzaya açılan 12 sözleşmenin içeriğine baktığımızda, bu sözleşmelerden 6'sının uçak ve deniz güvenliği, 3'ünün nükleer madde, patlayıcı ve bombalamalar ile ilgili olduğu görülmektedir. **(Ek-1)** Bu metinlerden de anlaşılacağı üzere, devletler, kendi çıkarlarını tehdit eden belirli gelişmelere karşı önlemler geliştirmekle mücadeleyi bir anlamda sınırlandırmaktaydı.

Bu kapsamda 11 Eylül öncesi ortaya konan gelişmelere baktığımızda; terörle mücadele alanında ilk uluslararası metin, Milletler Cemiyeti'ne (League of Nations) dayanmaktadır. 9 Kasım 1934 yılında, Yugoslavya Kralı Alexander'in, Fransa ziyareti esnasında suikast sonucu öldürülmesi üzerine, 10 Aralık 1934 tarihinde Fransa, Milletler Cemiyetine terörizm ve siyasi nedenlerle işlenen suçlarla mücadele konusunda bir anlaşma yapılması hususunda öneri sunmuştur. Bu öneri ile ilgili 1937 yılına kadar üç toplantı yapılmış ancak ülkelerin destek vermemesi yüzünden yürürlüğe girememiştir. Bundan sonraki ilk metin 1963 yılına dayanmaktadır. 1963 yılındaki, Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle İlgili Sözleşme ile birlikte çeşitli tarihlerden günümüze kadar 12 uluslararası metin imzalanmıştır. Bunların dışında, Avrupa Konseyi, Afrika Birliği, Arap Devletler Birliği ve İslam Konferansı Örgütü gibi çeşitli bölgesel kuruluşların ortaya koyduğu metinler de bulunmaktadır.

1972 yılında oluşturulan BM Genel Kurulu Uluslararası Terörizm Ad Hoc Komitesinde terörizm ve uluslararası terörizm kavramı tartışmaya açılmıştır.[134] Bu tarihte yaşanan tartışmaların günümüzde de benzer şekilde devam ediyor olması dikkat çekicidir. Bu komitede, bütün devletler uluslararası terörizme karşı olup onu hukuk dışı ilan etmek istemekle beraber kavram konusunda devletlerin görüşleri birbirinden ayrılmıştır. Komiteye dâhil olan ABD ve SSCB gibi devletler, terörizmin tanımı konusunda bir öneri ileri sürmedikleri gibi, çeşitli devletler tarafından öne sürülen tanımlara karşı da görüş belirtmekten kaçınmışlardır. Ayrıca ülkelerinde terör eylemleri gerçekleştirilen İngiltere, İran Japonya ve Türkiye gibi devletler de herhangi bir görüş ileri sürmemişlerdir.[135] Söz konusu komitenin çalışmalarında sonuç olarak, sosyal ahlakı ve insan kişiliğinin değerini ihlal ettiği için, yabancı

[134] BM Genel Kurulunun, 18 Aralık 1972 tarihinde kabul ettiği 3034 sayılı kararın 9. paragrafı gereğince oluşturulan Uluslararası Terörizm Ad Hoc Komitesine Türkiye dâhil 35 ülke katılmıştır.
[135] Başeren, (1987), a.g.e., s.11.

ülkelerde ya da yabancılar tarafından ya da yabancılara karşı siyasal amaçlara ulaşmak üzere, korku yaratmak için işlenen yaralama, öldürme, rehin alma, kaçırma, bombalı mektup gönderme ve malların tahribi gibi eylemler de uluslararası terörizm eylemleri olarak tanımlanmıştır. [136]

1960'lı yıllardan itibaren çeşitli platformlarda gündeme getirilen ve birçok anlaşma ve sözleşmelere konu olan terörizm, 1990'lı yıllar sonrasında terörizm olgusundaki değişikliklere bağlı olarak uluslararası platformlarda yeniden aktif bir şekilde tartışılmaya başlanmış, başta BM ve NATO olmak üzere birçok kuruluşun gündemine sıklıkla getirilmiştir. 1995 yılında Kanada/Ottawa'da G-7 ülkeleri ve Rusya'nın katılımı ile düzenlenen Ottawa Bakanlar toplantısı sonucunda, 12 Aralık 1995 tarihinde Terörle Mücadele Deklarasyonu yayınlanmıştır. Bu deklarasyonda katılımcı ülkeler, terörün her türlüsü ile mücadele etmek için bütün uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaya, terörle mücadele alanındaki uluslararası anlaşmaları/sözleşmeleri imzalamaya ve bunun akabinde iç hukuklarında da gerekli yasal düzenlemeleri yapmaya çağrılmışlardır.[137]

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin Nisan 1996 toplantısında, BM üyesi ülkeler terör suçları ile mücadelenin özel ilgi gerektirdiği konusunda mutabakat ortaya koymakla beraber, farklı değer yargıları ve bakış açıları nedeniyle uzlaşma noktasında zorluklar da ortaya çıkmıştır. Bu toplantıda Fransız hükümeti terörizme, "siyasi istikrarsızlık elde etmek amacıyla, korku veya terör kullanarak, genel düzeni ciddi şekilde bozan hareketler" şeklinde yaklaşırken, İran hükümeti "bağımsızlık hareketleri ve işgal edilen alanlarda yasal savunma mücadelelerinin" terörizmden farklılığını vurgulamış, Katar yönetimi terörizmi "sistematik ve organize şiddet hareketleri" olarak açıklamış ve topraklarını yasal zeminde savunanların, masum insanları öldürmelerini ve barışçı olan kesimleri dehşete düşürmesini kabul edilemez gördüğünü belirtmiştir. Aynı toplantıda Türk hükümeti, terörizm ve organize suçların metot, strateji ve faaliyet alanlarındaki yakınlaşmalara dikkat çekmiş, ABD yönetimi

[136] United Nations, (1973), "Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism", (A/9028), ss.21-23, http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/dot/dot.html, (Erişim Tarihi: 13.4.2009)
[137] Bkz.: g7.utoronto.ca., (1995), "Ottawa Ministerial Decleration on Countering Terrorism", 12 Aralık 1995, http://www.g7.utoronto.ca/terrorism/terror96.htm, (Erişim Tarihi: 13.04.2009)

ise terör ve organize suç örgütleri arasındaki ilişkilerin, çok iyi örgütlenmiş veya sistematik bir hal aldığı noktasındaki belirsizliği ortaya koymuştur.[138] Bu alanda önemli bir gelişme NATO'nun, Nisan 1999'da Washington'da yaptığı zirvede aldığı kararlarda belirlenmiştir. Toplantı sonunda yayınlanan bildirgenin 7 inci maddesinde NATO, ittifak ülkelerini dolaylı olarak tehdit oluşturan konularda da savunacağını vurgulamış ve bu tehditler arasında terörizmi de saymıştır.[139]

1.2.3.2. El Kaide'nin 11 Eylül 2001 Saldırıları Sonrası Durum

11 Eylül terör saldırıları, siyasal alanda olduğu kadar, terörizmle mücadele alanında da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Küreselleşmiş terör ve etkileri o tarihe kadar yaşanan süreci neredeyse tamamen değiştirmiş, ülkelerin soruna yaklaşımı, sorunun hemen her platformda ele alınması, mücadelenin yapısını değiştirmiştir. 11 Eylül saldırılarının akabinde ABD tarafından 28 Eylül 2001 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'nden 1373 sayılı karar çıkartılmış ve bu karar terörle mücadelede uluslararası alanda yeni bir sürecin başlamasına neden olmuştur. BM Güvenlik Konseyinin bu kararında uluslararası terörizmin uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiği hususu kayıt altına alınmıştır.[140]

11 Eylül 2001'de ABD'de, 11 Mart 2004 tarihinde İspanya/Madrid'de ve 7 Temmuz 2005 tarihinde İngiltere/Londra'da meydana gelen terör saldırıları ve aynı zamanda dünyanın pek çok ülkesinde El Kaide'nin gerçekleştirdiği önemli boyuttaki saldırılar, terörizm tehlikesinin boyutunu gözler önüne sermiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak soğuk savaş sonrası, 21. yüzyılın, uluslararası terörizmle mücadeleyle şekilleneceği tartışmalarıyla, bu mücadele 'savaş' olarak tanımlanmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak da, NATO'nun bu savaşta daha aktif rol üstlenmesi gerektiği de tartışmaya açılmıştır.[141] Ortaya çıkan bu yeni durum ABD askeri yetkilileri

---

[138] UN Economic and Social Council, (1996), "Links Between Transnational Organized Crime and Terrorist Crimes", s.53, http://www.uncjin.org/Documents/5comm/7e.htm, (Erişim Tarihi: 15.4.2009)
[139] Bkz: NATO, (1999), "The Washington Declaration", The North Atlantic Council in Washington, http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-063e.htm, (Erişim Tarihi: 29.03.2010)
[140] UN Security Council, (2001), "S/RES/1373", http://www.un.org/Docs/scres/2001/sc2001.htm, (Erişim Tarihi: 12.3.2009)
[141] NATO ile ilgili bu konudaki değerlendirmeler için bkz.: Peter van Ham ve Richard L. Kugler, (2002), *Western Unity and the Transatlantic Security Challenge*, The Marshall Center Papers, y.y.y.: VIB.

tarafından da terörizm karşısında verilen mücadele küresel savaş olarak tanımlanmış ve mücadele stratejisi bu konsept içerisinde yeniden ele alınmış ve geliştirilmiştir.[142]

ABD tarafından terörizmin tehdit olarak öncelik kazandığı bu strateji ABD Başkanı Bush'un 20 Eylül 2001 tarihinde yaptığı şu konuşma ile açıklık kazanmıştır: "Düşmanımız radikal bir terörist ağı ve ona destek olan bütün ülkelerdir. Bizim terörle savaşımız El kaide ile başlamakta ama onunla bitmemektedir. Bu savaş, dünyadaki bütün teröristler bulunulup yok edilmediği sürece devam edecektir. Bu savaş uzun bir savaştır ve tarihimizdeki hiçbir savaşa benzememektedir. Şu andan itibaren, teröristlere güvenli bölge sağlamaya ve desteklemeye devam eden tüm ülkeler ABD'ye düşman rejimler olarak değerlendirilecektir. Buna göre tüm ülkeler seçimlerini yapmalıdırlar: Ya bizimlesiniz ya da teröristlerle…" [143] Başkan Bush'un bu açıklaması terörizmle mücadelenin ABD dış politikasında önemli bir araç olarak kullanılacağını açık şekilde göstermektedir. Bu ifadelerle dünyanın sorunlu bölgelerine yönelik farklı politikalar geliştirmek mümkündür.

Uluslararası ve bölgesel bazı kuruluşların 11 Eylül sonrası süreçte, terörizmle mücadele alanında ortaya koydukları çalışmalarına kısaca değinecek olursak;

Birleşmiş Milletler: BM bünyesinde kuruluşundan bu yana terörle mücadele alanında birçok çalışma ortaya konmuştur. Ancak, bunların içinde özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları akabinde gerçekleştirilen çalışmalar daha dikkat çekici ve sonuç alıcıdır. BM bünyesinde Güvenlik Konseyinin (GK) 1373 (2001) sayılı kararı doğrultusunda oluşturulan Terörizmle Mücadele Komitesinin (Counter-Terrorism Committee-CTC) amacı BM üyesi ülkelerin terörle mücadele kapasitesini arttırmak, 1373 sayılı kararın uygulanmasına katkı sağlamak olarak belirlenmiştir.

Terörizmle Mücadele Uyumlaştırma Görev Gücü (Counter-Terrorism Implementation Task Force - CTITF), üye ülkelerin terörle mücadele politikalarında

[142] Terörizmle mücadele stratejisi ile ilgili olarak bkz.: Wesley K. Clark, (2004), *Modern Savaşları Kazanmak, Terörizm ve Amerikan İmparatorluğu*, İstanbul: Truva Yayıncılık.
[143] Podhoretz, Norman, (2002), "In the Praise of the Bush Doctrine", *Commentary*, C. 114, S.2, New York: Commentary Inc., s.23.

BM kararları doğrultusunda uyumlu hale gelebilmeleri için destek sunmakta ve Eylül 2006'da 192 üye ülkenin katılımı ile ortaya konan Küresel Terörle Mücadele Stratejisinin de uygulanması için çalışmalar yürütmektedir. BM GK'nin 1540 sayılı kararı ile nükleer maddelerin kontrolü ile ilgili olarak, nükleer, kimyasal veya biyolojik silahların üretimi, bulundurulması gibi hususların kontrol altına alınması yönünde çalışmalar sürdürülmektedir. Yine bazı BM özel birimleri terörle mücadele konusunda çalışmaktadır. Örneğin, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü pasaport konusunda standart geliştirerek uygulamaya koymuştur. BM Uyuşturucu ve Suç Birimi, Terörizm Önleme Branşı ve Kara para Önleme Küresel Programı ile üye ülkelere terörle mücadele alanına katkılar sunulmaktadır. Terörizm Önleme Branşı ayrıca ulusal suç ve adalet sisteminin güçlendirilmesi ve ülkelerin iç kurumlarına terörle mücadele alanında destek sunmaktadır. BM Sınırı Aşan Organize Suçlar Anlaşması kapsamında üye ülkelerin terörle mücadele alanında, özellikle teröristlerin seyahatlerinin kısıtlanması, sınırlarının kontrolü konusunda teknik destek sunmaktadır.

2005 yılında imzalanan Nükleer Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi ile taraf devletlerde radyoaktif madde ve nükleer araçların dâhil olduğu terörist eylemlerin önlenmesi, faillerinin kovuşturulması, cezalandırılması ve bu kişilerin iade edilmesine imkân tanımakta, taraf devletlerarasında işbirliğinin artırılmasını amaçlamaktadır. Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu, 2006-2009 Nükleer Güvenlik Planında terörist tehdide de yer vermekte, nükleer terörizmi de gündemine almaktadır.

NATO (North Atlantic Treaty Organization): NATO'nun terörle mücadeledeki rolü, 11 Eylül saldırıları sonrasında NATO antlaşmasının 5 inci maddesinin tarihinde ilk defa yürürlüğe konması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bu maddeye göre, taraflar, Kuzey Amerika'da veya Avrupa'da içlerinden bir veya daha çoğuna yöneltilecek silahlı bir saldırının hepsine yöneltilmiş bir saldırı olarak değerlendirileceği ve eğer böyle bir saldırı olursa BM Yasası'nın 51. Maddesinde tanınan bireysel ya da toplu meşru müdafaa hakkını kullanarak, Kuzey Atlantik bölgesinde güvenliği sağlamak ve korumak için bireysel olarak ve diğerleri ile birlikte, silahlı kuvvet kullanımı da dâhil olmak üzere, gerekli görülen eylemlerde

bulunarak, saldırıya uğrayan taraf ya da taraflara yardımcı olacakları konusunda anlaşmışlardır. Bu maddenin işletilmesi ile ABD tarafından İngiltere ile birlikte 7 Ekim 2001 tarihinde Afganistan'a yönelik askeri operasyonlar başlatılmış, bilahare NATO güçleri bu operasyona aktif olarak katılmışlardır.

NATO Uluslararası Güvenlik Yardım Gücü (International Security Assistance Force - ISAF) ile Afganistan'daki operasyonları sürdürmektedir. NATO ayrıca Aktif Endover Operasyonu (Operation Active Endeavor - OAE) ile de Akdeniz'deki gemi trafiğini kontrol altında tutmaktadır. NATO, üye ülkelerinin terörizmle mücadele kapasitelerinin arttırılması, ikili ilişkilerin geliştirilmesi çalışmalarına da öncülük etmektedir. NATO ayrıca Kimyasal, Biyolojik, Radyolojik ve Nükleer (Chemical, Biological, Radiological and Nuclear CBRN) alanında askeri konseptin oluşturulması amacıyla terörizmle mücadele kapsamında 2002 yılında bir çalışma başlatmıştır. Ayrıca 2004 yılında özel Terörist Tehdit İstihbarat Birimi oluşturmuştur.

Avrupa Birliği (AB): AB, terörizmle mücadele konusunda BM ile yakın işbirliği içerisinde hareket etmektedir. BM'in Küresel Terörle Mücadele Stratejisi'nin AB bünyesinde işlerlik kazanması ve bu alanda diğer çalışmaları yürütmek üzere AB Terörle Mücadele Koordinatörü görevlendirilmiştir.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT: AGİT bünyesinde kurulan Terörizme Karşı Hareket Birimi (Action Against Terrorism Unit ATU) üye ülkelerin bu konudaki eksikliklerinin giderilmesi ve terörle mücadelede desteklenmesi yönünde çalışmalarda bulunmaktadır.

İslam Konferansı Teşkilatı (İKT): Müslüman ülkelerin terörizmden en fazla etkilenen ülkeler olması, İKT'nı bu konuda aktif olmaya itmiştir. İKT, 1987 yılından itibaren başta BM olmak üzere birçok uluslararası kuruluşun terörizmle mücadele alanında ortaya koyduğu çalışmalara aktif katılım sağlamış ve hazırlanan belgelere taraf olmuştur. Ayrıca İKT, Aralık 1994'de "Terörle Mücadele İlkeleri" hazırlamış ve kabul etmiştir. Terör olaylarındaki artış nedeniyle Temmuz 1999'da "İKT Terörizmle Mücadele Anlaşması" (OIC Convention to Combat Terrorism 1999-1420H)

imzalanmıştır. 11 Eylül sonrasında ise yine uluslararası alanda yapılan çalışmalara aktif destek vermeye devam etmiştir.

G-8 Ülkeleri: G-8 ülkeleri (Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Rusya, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri) terörizmle daha etkin mücadele edilebilmesi, etkin standartların ve en iyi uygulamaların geliştirilmesi çalışmalarını sürdürmektedir. 2008 yılında Tokyo'da yaptıkları toplantıda şu kararları almışlardır:

- ✓ G-8 ülkeleri arasındaki işbirliğini arttırma ve BM'in kapasitesini geliştirme,
- ✓ Uluslararası terörizmle mücadele çalışmalarına yardımcı olmak,
- ✓ Terörizmin finansını, yardım kuruluşları üzerinden gerçekleşen para trafiğini önleme,
- ✓ Radikalleşmeyi önleme çalışmalarına devam etme,
- ✓ Kimyasal, biyolojik ve radyoaktif ve nükleer maddelerin terörizmde kullanılmasını önleme çalışmalarını teşvik etme,
- ✓ Enerji ve ulaşım sistemlerine yönelik saldırıları önleme,
- ✓ Enformasyon ve haberleşme teknolojilerinin istismar edilmesini, kötü amaçlı kullanılmasını önleme.

Terörizme Karşı Amerikalılar Arası Komite (Inter-American Committee against Terrorism CICTE): 12 Mart 2008 tarihinde kabul ettiği deklarasyon ile uluslararası barış ve güvenliği tehdit eden, insanların hayatlarına, temel haklarına tehdit oluşturan ve Amerikan iç sistemine, demokratik kurumlarına ve özgürlüklere tehdit oluşturan terörizm ile mücadele edilmesi konusunda mutabakatı açıklamıştır.

Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (Asia Pacific Economic Cooperation APEC): 21 ülkenin üye olduğu bu yapı 2003 yılında "The APEC Counterterrorism Task Force CTTF ("Terörizmle Mücadele Görev Gücü") adı altında terörizmle mücadele edebilmek için bir çalışma içerisine girmiştir. 2008 yılında yayınladıkları bir metin ile bütün terörist eylemlerin suç olduğu ve hiçbir şekilde haklılığının bulunamayacağını belirtmişlerdir.

Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (Association of Southeast Asian Nations ASEAN): 2007 yılında 10 üye ülke devlet başkanlarının (Buruney, Birmanya, Kamboçya, Endonezya, Laos, Maleyza, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) imzaladıkları metinle terörizmle küresel anlamda mücadele edilmesi gerektiğini ve terörizmle mücadele için evrensel bir anlaşmanın oluşturulması gerektiğini belirtmişlerdir.

Afrika Birliği Örgütü (The African Union AU): 53 üyeli bu örgüt 1999 yılında imzaladıkları Terörle Mücadele ve Önleme Anlaşmasına ilave olarak, 2002 yılında protokol hazırlamış, 2004 yılında da aksiyon planı ortaya koymuştur. 2005 yılında ise Terörle Mücadele Kanunu modeli oluşturmak için çalışma başlatmış, 2006 yılında terörizmle mücadelede ortak dil oluşturmak için uzmanlar grubu görevlendirmiştir. Ağustos 2008'de ise Barış ve Güvenlik Konseyi yayınladığı bildiri ile her nerede meydana gelirse gelsin terörizme karşı olduklarını açıklamıştır.

Büyük Sahra Terörizmle Mücadele Ortaklığı (Trans-Sahara Counterterrorism Partnership TSCTP): Bu ortaklık, aşırı şiddet uygulamaları ve terör örgütleriyle mücadele edebilmek amacıyla, ülkelerin ve bölgenin terörizmle mücadele kapasitesini arttırma, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu geliştirme, bölge güvenlik ve istihbarat örgütleri arasındaki dayanışmayı arttırma, demokratik yönetimleri destekleme, terörist ideolojilerin etkisini azaltmayı hedeflemiştir.

Bölgesel kuruluşların haricinde de oluşturulan bazı organlar vasıtasıyla terörizmle mücadeleye katkı verilmektedir. Bunlardan bazılarını sıralayacak olursak;

Terörizmle Mücadele Aksiyon Grubu (Counterterrorism Action Group CTAG): G-8 ülkelerinin 2003 yılı toplantısında kabul edilen bir planla, küresel anlamda terörizmle mücadele edilebilmesi için politik istekliliğin ve kapasitenin arttırılması ve bu amaçla da Terörizmle Mücadele Aksiyon Grubu kurulması ve BM'in Terörizmle Mücadele Komitesini de desteklemesi kararlaştırılmıştır. Bu grubun çalışmaları ile BM GK 1373 sayılı kararın kabul edilip uygulanabilmesine destek sunma, terörizmle mücadele operasyonlarını koordine etme ve destekleme, ülkelerin terörizmle mücadele kapasitelerinin arttırılmasına destek sunma gibi görevleri üslenmektedir.

Terörizmin Finansını Önleme Gücü (Financial Action Task Force FATF): Terörizmin finansmanı ile mücadele edilebilmesi amacıyla oluşturulmuş olan bu güce özellikle ABD'nin önemli desteği bulunmaktadır.

Yukarıda ele aldığımız teşkilatların çalışmalarından da görüldüğü üzere, terörizmin etkisinin artması, doğal olarak konunun uluslararası zeminlerde sıklıkla ele alınması sonucunu doğurmuştur. Konunun öneminden dolayı hemen bütün uluslararası platformlarda terörizme atıfta bulunulması, terörle mücadele açısından olumlu gelişmeleri de beraberinde taşımaktadır. Öte yandan, farklı yaklaşımlar, geçmişte olduğu gibi günümüzde de var olmaya devam edecektir. 1990 öncesi bazı terör örgütleri veya teröre destek veren ülkeler açıkça savunulabilirken, bugün en azından bu desteğin açık şekilde verilmediği görülmektedir. Ülkelerin her türlü farklı yaklaşım ve değerlendirmelerine rağmen, istenilen seviyelerde olmasa da mücadele alanında işbirliği ve yakınlaşmanın varlığı da inkâr edilemez. Ancak, konu üzerindeki siyasal farklılıklar giderilemediği için, belirli konular haricinde, anlaşmalara bütünüyle işlerlik kazandırılamamaktadır. Bütün bu yapılar ve ortaya konan çalışmalar terörizmin dünya güvenliğine olan olumsuz etkisinin bir yansıması olarak görülmelidir. Ortaya konan çabalar ve sağlanan bütün gelişmelere rağmen devletlerin terör faaliyetlerindeki rolünden ve terör eylemlerinin asimetrik etkilerinden dolayı, uluslararası zeminlerde terör kavramı üzerinde tartışmalar geçmişte olduğu gibi gelecekte de devam edecektir. Geçmiş dönemde daha çok ML felsefenin doğurduğu sistem karşıtlığı veya milliyetçilik etkilerine bağlı olarak gelişen terörizm, günümüzde daha çok Müslüman ülkelerde gözlenen radikalleşmelerin bir sonucu olarak ortaya çıkan sistem karşıtlığı şeklinde gündeme gelmektedir. Geçmişte devrimci kahraman olma güdüsü ağırlıklı iken, günümüzde ise inanç temelli fedailik anlayışının öne çıktığı görülmektedir.

1.3. TÜRKİYE PERSPEKTİFİNDEN TERÖRİZM SORUNU

Terörizmin ülkelere göre farklı etkileri konu üzerindeki tartışma ve değerlendirmelere de yansımaktadır. Bu farklılıkta özellikle terörizmin nedenleri, dayandığı siyasal ve sosyal temeller etkili olmaktadır. Tanım sorunu tartışmalarını ele aldığımız bu tez çalışmasına Türkiye perspektifinin de yansıtılabilmesi için terörizm

sorununun Türkiye boyutuna ve kısaca yaşanan sürece de değinmek gerekir. Türkiye'nin terörizm deneyiminin çok önemli olduğunu vurgulayan Schmid ve Crelinsten, ancak Türkiye'de terörizm ile ilgili yazı yazmanın kolay olmadığına da dikkat çekmektedirler.[144] Gerçektende Türkiye'nin 40 yılı aşkın terör tecrübesi dikkate alındığında, tanım sorunu ve kavram etrafında yaşanan tartışmaları ele alırken Türkiye perspektifine değinilmesinin katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Diğer taraftan terörizmin 40 yılı aşkın süredir en önemli güvenlik sorunu olarak gündemde olması, hemen her türde terör örgütünün faaliyetlerinin yaşanmış olması gibi nedenler terörizm kavramının ve tanım sorununun anlaşılması açısından Türkiye'yi önemli bir araştırma alanı haline getirmektedir. Terörizm faaliyetleri ve bu kapsamda yaşanan süreçler tanım sorununu şekillendirdiği dikkate alındığında terörizmin etkilerinin ve her ideolojik temeldeki örgütlerin faaliyetlerinin yaşandığı bir ülkedeki durumun genel tespiti çalışmanın bütününe katkı sağlayacaktır.

1.3.1.Radikal Sol Terör

Türkiye, gerek bulunduğu coğrafi bölgenin oluşturduğu hassasiyet ve gerekse ülke içerisinde yaşanan siyasal gelişmelere bağlı olarak terörden çok yoğun olarak etkilenmiş bir ülkedir ve halen de bu etki devam etmektedir. Özellikle 1970'lerde yoğunlaşan ve 12 Eylül 1980 tarihinde askeri müdahale ile sonuçlanan siyasi atmosferde yaşanan terör faaliyetleri ideolojik kaynağını Marksist-Leninist felsefeden almıştır. Erdem'in de belirttiği üzere 1908 yılında kurulan Osmanlı Sosyalist Fırkası sayılmazsa, "Sol" hareketlerin 1920 yılında kurulan Türkiye Komünist Partisi (TKP) ile başladığı kabul edilmektedir.[145] Sol hareketler Rusya'da gerçekleşen 1917 Ekim Devriminden etkilenmiştir. TKP etrafında örgütlenen Komünizm düşüncesi 1960'lı yıllara kadar bu felsefenin merkez noktası olmuş, ancak ülke genelinde önemli bir taban oluşturamadığından fazlaca bir etkinliği gözlenmemiştir. 1960'lı yıllardan itibaren ML fikirler etkisini arttırmaya başlamış, ancak bu genişleme kendi içinde fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir. Bölünme iki temel düşünce üzerinden

[144] Schmid, Alex P. ve Crelinsten, Ronald D., (2005), *Western Response to Terrorism*, New York: Frank Cass Publishers, s.3.
[145] Erdem, Selahattin, (1992), *Türkiye Devriminin Yolu ve Görevleri*, İstanbul: Zagros Yayınları, s.131.

gerçekleşmiş ve Marksist-Leninist hareketler Milli Demokratik Devrim ve Sosyalist Devrim olarak iki temel stratejiyi benimsemek suretiyle faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Legal faaliyetleri esas alan ve Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) savunduğu Sosyalist Devrim stratejisi, işçi ve köylülerin öncülüğünde, sosyalist bir kadronun seçim ile işbaşına gelerek, iktidarı ele geçirmesi, yani devrimi gerçekleştirmesi anlamını taşımaktadır.[146] Sosyalist Devrim; Milli Demokratik Devrim stratejisine karşı saptanmış stratejidir. Kapitalizmin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin kurulması ile sonuçlanan, siyasi ve ekonomik dönüşümlerin tümünü kapsayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır.[147] Milli Demokratik Devrim (MDD) stratejisi ise; proletarya iktidarının, silah zoruyla ve halk savaşı ile gerçekleştirileceği tezinden hareketle, halkı silahlanmaya ve örgütlenmeye davet etmektedir. Bu strateji iki aşamada ele alınmaktadır. Birinci aşamada; emperyalist güçlerin ve yerli işbirlikçilerinin tasfiyesini hedefleyen, hareketin temelini kırsala dayandıran, milli kurtuluş hareketinin kırlarda başlamasını savunan ve köylülüğü esas alan Milli Devrim, ikinci aşamada ise, feodal ağalığa ve kapitalist güçlere karşı yapılan Demokratik Devrimdir.[148]

1968 yılı Dünyada olduğu kadar Türkiye'de de siyasi hareketlerin ve olayların hızlandığı bir dönem olmuştur. 1968 yılında Rus tanklarının Çekoslovakya'yı işgali, Avrupa'nın merkezlerinde görünen militan sol eğilimli gençlik hareketleri ve özellikle Mayıs 1968'de Paris'teki gençlik ayaklanmasının önemli sonuç ve etkileri olmuştur. Avrupa'da başlayan sol kökenli gençlik hareketleri Türkiye'yi de etkilemiş ve günümüzde de sıklıkla gündem gelen 68 kuşağının doğmasına, radikal sol hareketlerin gelişmesine ve taban kazanmasına zemin oluşturmuştur.

Sol hareketleri önemli ölçüde bünyesinde birleştiren Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), 9-10 Ekim 1969'da yaptığı toplantısında Devrimci Gençlik (Dev Genç) adını almış, bu toplantılar aynı zamanda radikal sol hareketlerin bölünerek

[146] Marmara Brifingi (1995), *Devletin Gözüyle Sol ve Sağ Örgütler*, Istanbul: Kaynak Yayınları, s.45 ve 47.
[147] Somer, Kenan, (1971), "Devrim Teorisi ile İlgili Sorunlar Üzerine", *Emek Dergisi*, Şubat N.9, Ankara: y.y., s.37.
[148] Marmara Brifingi, (1995), a.g.e., s.45 ve 47.

ortaya çıkışında da etken olmuştur. Bu yılların önemli ismi Mahir Çayan ve arkadaşları bölünmede etkin rol oynamışlardır. Mahir Çayan'ın liderliğindeki Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) hareketi ile bir diğer önemli isim olan Deniz Gezmiş'in liderliğini yaptığı Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), dönemin en etkin yasadışı örgütlenmeleri olmuşlardır. Sonraki yıllarda bu iki örgüt birçok başka illegal örgütlenmeye temel teşkil etmiştir. Bu dönemin bir diğer önemli örgütü de Maoist felsefeyi de benimseyen ve İbrahim Kaypakkaya liderliğinde gelişen Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) olmuştur. 1970'li yıların ortalarından itibaren radikal sol hareketlerde bölünme ve hareketlilik artmıştır. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer husus da Kürtçülük hareketlerinin ML radikal hareketlerden ayrılmaya başlayarak kendi siyasi faaliyetlerini örgütlemeye başlamalarıdır.

1974 sonrasında ülke genelinde özellikle üniversiteler ve işçiler arasında etkisi artan radikal sol hareketlerin yanı sıra, milliyetçilik ve dini referanslı hareketler de etkisini ve hareket alanını genişletmeye başlamıştır. İdeolojik temelde gelişen, sağ ve sol olarak da adlandırılan bu hareketler arasında karşılıklı tepkisel faaliyetler hızlı bir şekilde artmaya başlamış, kısa sürede şiddet ağırlıklı bir nitelik kazanmış ve 1977 yılından itibaren de terör olaylarına dönüşerek ülke genelinde çok ciddi çatışma zeminleri oluşturmuştur. Genelkurmay Başkanlığı istatistiklerine göre bu olaylara bağlı olarak, 1975-1978 yılları arasında 1.186 kişi hayatını kaybetmiştir. 1979 yılında bu sayı 935, 12 Eylül 1980'e kadar geçen sürede ise sayı 2.921'e ulaşmıştır.[149]

Bu arada ele alınması gereken bir diğer terör faaliyet ise, çeşitli ülkelerde yaşayan Ermeni kökenli bazı kişilerden oluşan terör örgütlerinin neden olduğu eylemlerdir. Bu örgütlerden kamuoyuna en fazla yansıyan ASALA terör örgütü olmuştur. Ermeni terör örgütleri tarafından 1973-1997 yılları arasında çeşitli ülkelerde bulunan Türk temsilciliklerine/diplomatlarına yönelik silahlı ve bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu eylemlerde; 42 diplomat hayatını kaybetmiştir.

[149] Genelkurmay Başkanlığı, *(*1983), *Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi*, , Ankara: Genkur. Basımevi, s.58.

1980 öncesi süreçte ülke içinde her geçen gün artan şiddet hareketleri, ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal yapısını olumsuz etkilemiş, durdurulmayan ve giderek artış eğilimi gösteren şiddet hareketleri, Silahlı Kuvvetlerin yönetime el koymasına gerekçe teşkil etmiştir. 12 Eylül 1980'de gerçekleşen müdahale Türkiye'deki terör hareketleri açısından önemli bir dönüm noktası olmuş, askeri yönetimin ilk yılarında örgütlerin faaliyetleri tamamen durma noktasına gelmiş, yurtdışına kaçabilenler dışında, örgüt üyeleri adli takibata konu olmuştur. 1960'lı yıllarda alt yapısı gelişen, 1970'lerde olgunlaşan ve 1980'e kadar güçlenerek devam eden dönemdeki terör hareketleri incelendiğinde terör; Marksist-Leninist ideolojiler ile milliyetçi-dini kaynaklı ideolojiler etrafında örgütlenen kitlelerin çatışmaları şeklinde gelişmiştir. Karşıt ideolojilerin birbirleriyle veya devletle çatışmaları sonucu çok sayıda vatandaş ve güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir. ML terör örgütlerinin ve dolayısıyla radikal sol ideolojinin öne çıktığı bu dönemde yaşanan süreci "Radikal Sol Terör" dönemi olarak tanımlamak mümkündür.

12 Eylül sürecinde 650 bin kişi terörle mücadele kapsamında gözaltına alınmış, 98 bin 404 kişi örgüt üyesi olmak suçundan yargılanmış, 30 bin kişi siyasi mülteci olarak yurtdışına kaçmış ve 14 bin kişi vatandaşlıktan çıkarılmıştır.[150] Bu süreçte yaşananların, daha sonraki yıllarda terörün tekrar canlanmasında önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Uzun süreli gözaltılarda ve hapishanelerde meydana gelen işkence iddiaları, gözaltındaki ölümler, takibata konu olmuş insanları ve yakınlarını derin şekilde etkilemiş ve bu durum daha sonraki yıllarda terör örgütlerinin yeniden toparlanması aşamasında önemli bir motivasyon unsuru olmuştur. Askeri yönetim sürecinde faaliyetlerini donduran ve daha çok yurtdışında bulunan mensupları ile ayakta kalmaya çalışan terör örgütleri, 1983 yılında yeniden demokratik hayata geçilmesi ile birlikte, faaliyetlerini canlandırmaya başlamışlardır. Özellikle Dev Sol gibi ML tabanlı örgütler belirli bir etkinlik kazandıktan sonra tekrar silahlı eylemlere yönelmişlerdir.

[150] Haber7.com,(2008) *"İşte Rakamlarla 12 Eylül Darbesi"*, http://www.haber7.com/haber/20100912/Iste-rakamlarla-12-Eylul-1980-darbesi.php, (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2008)

1.3.2.Bölücü (Etnik) Terör

1984 yılından itibaren, Kürdistan İşçi Partisi (PKK) terör örgütünün[151] silahlı eylemlere başlamasıyla birlikte, terör ülke gündeminde en ön sıradaki yerini tekrar almaya başlamıştır. Bu dönemde belirleyici olan ve öncelikli güvenlik sorunu teşkil eden PKK terör örgütünün faaliyetleri olmuştur. Marksist-Leninist ideolojiyi benimseyen PKK, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, ayrı bir devlet veya federatif yapı kurma amacıyla, etnik kimliği temel alan ve yaygın şiddet içeren bir terör hareketi başlatmıştır.[152] PKK terör örgütünün kanlı şiddet eylemleriyle birlikte Türkiye'de terör yeni bir süreç kazanmıştır. PKK, zaman içerisinde örgütlenmesini yurt dışına da taşımak ve bazı devletlerden de doğrudan veya dolaylı yardım almak suretiyle, imkân ve kabiliyetlerini arttırmıştır.[153] PKK terörü ile birlikte ülke gündeminde üst sıralara çıkan ve bağımsız bir Kürdistan devleti kurmayı hedefleyen bu süreci Türkiye açısından "Bölücü Terör" dönemi olarak da adlandırmak mümkündür. PKK'nın ortaya çıkışı, aslında var olan, fakat terör eylemlerine kadar fazla gündeme gelmeyen Kürt sorununu da tekrar tartışmaya açmıştır. Kürt sorunu esasında, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte ülke güvenliği açısından sorun olarak tespit edilmiştir. İsmet İnönü "Daha Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte düşünmeye başladık bu Kürtler ile ne yapacağız diye..." ifadeleriyle bu hususa dikkat çekmiştir.[154]

Kuruluşu 1974'lere dayanan, 1984 yılından itibaren de şiddet eylemlerine yönelen PKK terör örgütü, ilk başlarda bölge halkından fazla tasvip görmemiştir. Ancak zamanla örgütün yoğun şiddet uygulamaları ile halkı sindirmesi, beraberinde çok iyi örgütlenmiş bir propaganda faaliyeti yürütmesi ve en önemlisi, sosyo-ekonomik şartlardaki eksikliklerin istismar edilmesi ve güvenlik kuvvetlerinin terörle mücadele sürecinde yaptığı bazı hatalar, zaman içerisinde PKK lehine belirli bir temel oluşmasına neden olmuştur.[155] 1994-1998 yılları arasında Genelkurmay

[151] PKK terör örgütü ile ilgili olarak bkz.: Teymur, Samih ve Cindy J. Smith, (2008), *PKK A Decades-old Brutal Marxist-Leninist Separatist Terrorist Organization,* ABD: y.y..
[152] Dilmaç, Sabri, (2006), "Global Threat: Terrorism and Its Impact on Turkey" *Istanbul Conference on Democracy & Global Security 2005*, Ankara: Oncu Press, s.456.
[153] Türkiye'deki teröre dış destek için bkz.: Mango, Andrew, (2005), *Türkiye'nin Terörle Savaşı*, İstanbul: Doğan Kitap.
[154] Cemal, Hasan, (2007), "Yüzeysel, Gülünç ve de Hazin!", *Milliyet Gazetesi*, 26.10.2007, s.3.
[155] Dilmaç, Sabri, (1997), *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, Ankara: EGM Yayınları, s.170.

Başkanlığı yapmış olan İ.Hakkı Karadayı PKK terör örgütünü, örgütlü, organize, dış desteği yüksek, ayrı bir devlet hedefine yoğunlaşmış, tam bir isyan hareketi olarak tanımlamaktadır.[156]

Kürt milliyetçiliğini esas aldığı görülen bölücü terör, başlangıçta sadece Güneydoğu Anadolu bölgesinde etkili olurken, terör eylemlerinin artması ve buna bağlı yaşanan dar kapsamlı nüfus hareketlerinin de etkisiyle, ülkenin diğer bölgelerini de etkilemeye başlamıştır. PKK terör örgütünün eylemleri nedeniyle, örgütün ilk eylemlerine başladığı 1984 yılından günümüze binlerce kişi hayatını kaybetmiştir. 1984-2008 yılları arasında 32 bin terörist öldürülmüş, yaralı ve sağ ele geçenler ve teslim olanlarla birlikte bu sayı 46 bini bulmuştur. Bu dönemde verilen şehit sayısı ise 4.937 asker olmak üzere 6.482 olmuştur. Aynı dönemde 5.660 vatandaşımızda terör eylemleri nedeniyle hayatını kaybetmiştir.[157] Terör nedeniyle hayatını kaybeden ve özellikle şehit düşen kişilerin cenazelerinin ülkenin dört bir yanına taşınması, olayı psikolojik olarak, çok daha geniş kitlelere yaymış, halkın tepkilerini üst seviyelere çıkarmış ve Türk-Kürt çatışmasından endişe edilir noktalara gelinmiştir. 1990'lı yıllara tırmanan PKK kaynaklı terör olayları, 1995'den itibaren azalmaya başlamış, örgüt lideri Öcalan'ın 15 Şubat 1999 yılında Nairobi/Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getirilmesiyle birlikte PKK'nın siyasallaşma sürecine ağırlık vermeye başladığı gözlenmiştir. Bu değişikliğin temelinde örgüt liderinin cezaevi sürecinde geliştirmeye çalıştığı açılım politikalarının etkisi olmuştur. Siyasallaşma süreci etkisini, örgütün doğrudan desteklediği siyasi partilerin genel seçimlerde % 6-7 civarında oy alması ve bazı şehirlerde belediye başkanlıklarını destekledikleri adayların kazanmaları ile göstermiştir.

PKK terörünün Türkiye açısından bir diğer olumsuz etkisi dış politika alanında yaşanmaktadır. Terör sorunu ile boğuşan ve bu nedenle komşularıyla da sorunlar yaşayan bir ülke olarak gereken açılımları yapma konusunda engellerle karşılaşmaktadır. Türkiye'nin Kürt sorunu ile rehin alındığını söyleyen Fuller, bu durumun Türkiye'yi bölgede güçsüz hale getirdiğini, Kürt sorununu manipüle etmek

[156] Bila, Fikret, (2007), "Karadayı ile Mülakat", *Milliyet Gazetesi*, 05 Kasım 2007, s.7.
[157] Gazeteoku.com, (2008), "Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un Açıklamaları", http://www.gazeteoku.com/news_detail.php?id=131224, (Erişim Tarihi: 17.09.2008)

isteyenlere karşı savunmasız hale getirdiğini, Irak, İran ve Suriye ile ilişkilerinde elini bağlayan bir unsur olduğunu belirtmiş ve Türkiye'nin Kürt sorununu çözmesi halinde bölgede çok daha güçlü bir konuma geleceğini ileri sürmüştür.[158] Türkiye, bu handikaptan kurtulmak için başlattığı dış politik girişimleri ile öncelikle komşu ülkelerden Irak, İran ve Suriye ile ilişkilerini geliştirmiş, PKK terör örgütünün bu ülkelerdeki faaliyetlerini önemli ölçüde azaltmıştır. PKK terörünün Türkiye'nin ekonomisine yansıyan olumsuz etkileri ayrı bir sorun olmuştur. PKK terör örgütü ile 1984 yılından beri yürütülen mücadelenin ülke ekonomisine vermiş olduğu zararı yaklaşık 300 milyar dolar olarak açıklayan Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek, "Ülkemiz bu parayı başka şekilde kullansaydı şimdi dünya ülkeleri içinde yedinci sıradaydı." diyerek terörün ekonomi üzerindeki yıkıcı etkisini gözler önüne sermiştir.[159]

1.3.3.Dini (İnanç) Suiistimal Eden Terör

1990'lı yıllar aynı zamanda dini referans alan bazı hareketlerin şiddet eylemlerine yönelmeye başladığı yeni bir sürece de konu olmuştur. Böylece Türkiye, İslami Hareket ve Hizbullah gibi, dini motifli terör örgütlerinin şiddet eylemleriyle ortaya çıkardığı yeni ve tehlikeli bir ortama sürüklenmeye başlamıştır. Sayarı dini kaynaklı siyasal ve toplumsal hareketleri "gelenekçiler" ve "radikaller" şeklinde bir ayrıma tabi tutmaktadır.[160] Bu ayırımda yer alan Gelenekçi Müslüman, dini bir inanç sistemi olarak algılayıp, bunu günlük hayatlarına yansıtmaya çalışan toplumsal çoğunluğu oluşturmaktadır. Bunların içerisinde, hiçbir alt gruba ya da siyasi yapıya mensubiyeti olmayan, bireysel anlamda dini, kendi hayatına algıladığı ve benimsediği ölçüde yansıtan çoğunluğun oluşturduğu insanlar yer aldığı gibi, tarikat, cemaat gibi dini gruplar veya siyasi oluşumları benimseyenler de yer almaktadır. Radikaller ise İslamın siyasal yönünü öne çıkartan ve bu düşüncelerle sisteme etki etmeye, değiştirmeye çalışan kişileri kapsamaktadır.

---

[158] Fuller, Graham, (2008), "Türkiye'nin Sonunu ABD Planı Getirecek", *Milliyet Gazetesi*, 25.11.2008, s.5.

[159] Mutlu, Servet, (2010) "PKK Terörünün 21 Yıllık Faturası 300 Milyar Dolar" http://www.ekovitrin.com/index.php/pkk-terorunun-21-yillik-faturasi-300-milyar-dolar, (Erişim Tarihi: 21.12.2010).

[160] Sayarı, Sabri, (1990), *Amerikan Gizli Belgelerinde Türkiye'de İslamcı Akımlar*, Istanbul: Beyan Yayınları, s.61.

ABD'nin önemli araştırma kurumlarından RAND'ın uzmanlarından Bernard Türkiye'deki siyasal yönelimlerle ilgili aşağıdaki gibi bir sınıflandırma yapmıştır:

- ✓ Fundamentalisler: demokratik değerleri ve batı kültürünü reddedenler,
- ✓ Gelenekçiler: muhafazakâr bir toplum yapısı benimseyenler,
- ✓ Modernistler: İslam dünyasının global modern dünyanın bir parçası olmasını isteyenler,
- ✓ Laikler: İslam dünyasının din-devlet ayırımı içerisinde, batı demokrasisini özümsemesi ve dinin özel hayatın parçası olarak kalmasını isteyenler,[161]

Türkiyede'ki dini yapı daha belirgin bir şekilde analiz edildiğinde halkın büyük çoğunluğu geleneksel Müslümanlardan oluşmaktadır. Bunların içerisinde farklı siyasal görüşe sahip olmakla beraber İslam inancını benimsemiş, dini bireysel bir olgu olarak kabul eden, dinin gereklerini farklı seviyelerde yerine getiren kişiler yer almaktadır. Tarikat ve cemaatler gibi örgütlü düşünce yapısına bağlı olanlar bir diğer önemli ve etkin grubu teşkil etmektedir. Bu grupta yer alanların bir kısmı sistemli bir yapı içerisinde bağlılık geliştirirken, önemli bir kısım ise örgütlü yapı içerisinde aktif olarak yer almadan, daha çok manevi açıdan kendini mensup olarak görmektedirler. Üçüncü olarak radikal düşüncelere sahip kişiler yer almaktadır. Bu gruptaki kişiler, dini yorumlayış ve hareket tarzları açısından oldukça katı söylemleri ve uygulamaları benimseyen, davranış ve söylemleriyle bunu günlük hayata yansıtmaya çalışan, sayı olarak da azınlıkta kalan, ancak örgütlü yapılar oluşturmaktadırlar. Dördüncü olarak ise, başlangıçta radikal yapılanmaların içerisinde yer alan fakat zamanla daha farklı şekilde gizli örgütlenmeye giderek şiddeti ihtiyaç duyulduğunda bir yöntem olarak uygulamayı gerekli gören ve sayıca çok az olan kişilerin oluşturduğu grup yer almaktadır. Bu grup ülkede ve dünyada gelişen siyasal olaylardan da etkilenerek terör faaliyetlerine yönelmektedirler. Bu grupta yer alanların gerçekleştirdiği Çetin Emeç, Turan Dursun, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy ve Uğur Mumcu gibi kamuoyunda önemli yere sahip kişilerin öldürülmeleri veya Hizbullah terör örgütünün mezar evlerinin ortaya çıkışına neden olan öldürme eylemleri, bu kapsamda yer alan terör örgütlerinin eylemleri olarak

[161] Bernard, Cherly, (2003), *Civil DemocraticIslam Partners, Resources and Strategies*, Kaliforniya: RAND Corporation, s.12.

hafızalarda yer etmiş ve böylece Türkiye "dini (inanç) suistimalli terör" dalgası ile karşı karşıya kalmıştır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de gerçekleşen terör saldırıları ile birlikte dünya gündemine öne çıkan küresel terör dalgası Türkiye'yi de etkilemiştir. 2003 Kasım ayında El Kaide terör örgütü tarafından İstanbul'da iki ayrı tarihte, farklı noktalara yönelik eş zamanlı olarak gerçekleştirilen bombalı intihar saldırıları ile Türkiye terörün uluslararası boyutu yani "Küresel Terör Dalgası" ile tanışmıştır.[162]

Günümüz itibariyle genel bir değerlendirme yapılacak olursa; Türkiye'de halen Marksist Leninist tabanlı bazı terör örgütleri faaliyetlerini devam ettirmekte, bölücü terör örgütü PKK da siyasal zeminde de dolaylı yer almak suretiyle terör eylemlerini ve faaliyetlerini sürdürmektedir. Dini kaynaklı terör faaliyetleri tamamen etkisiz hale getirilmiş olmakla beraber radikal düşüncelerin etkisi dikkate alındığında yeniden gündeme gelmesi her zaman mümkün görülmektedir. Küresel terör ise El Kaide merkezli, uluslararası alandaki faaliyetlerin yansıması olarak tehdit özelliğini korumaya devam etmektedir. Terör örgütlerinin Türkiye'deki faaliyetleri ve etkilerinin anlaşılması açısından aşağıdaki tabloda yer alan rakamlara bakmak yeterli olacaktır. Bu tablo, terörün Türkiye'de etkisinin önemli oranda devam ettiğini ve aynı zamanda uzun bir süre daha terörün ve terörün etkilerinin ülkede tartışılmaya devam edeceğini göstermektedir.

Tablo-2: Türkiye 2000-2007 yıllarına ait terör istatistiği [163]

Etkisiz hale getirilen terörist	3.711
Ele geçen el bombası	6.077
Mayın ve tahrip kalıbı	587
Patlayıcı madde	2364 kg.
Silah	4.305
Muhtelif mermi	557.069

[162] Dilmaç, (2006), a.g.e., s.457.
[163] İnternethaber.com, (2008), "İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Terörün Bilançosunu Açıkladı.", http://www2.internethaber.com/news_detail.php?id=132218, (Erişim Tarihi: 11 Mart 2008)

İKİNCİ BÖLÜM
TERÖRİZMDE TANIM SORUNU

Bir önceki bölümde terörizmden ne anlaşıldığı, terörizm tipleri, özellikleri, kavramının içeriği ve nasıl algılandığı hususları üzerinde durularak terörizmin ulusal ve uluslararası etkileri ve BM, NATO gibi küresel ve bölgesel kuruluşlar dâhil olmak üzere geliştirilen terörle mücadele politikalarına değinilmiştir. Tanım sorununun sağlıklı bir şekilde tartışılmasına yönelik olarak ele aldığımız bu hususlar terörizm tanımlarındaki ifadelerin yorumlanması açısından önem taşımaktadır. Çünkü kavram etrafındaki değerlendirme ve algılamalar tanımları ortaya çıkartmaktadır.

Yakın geçmişten günümüze önemli bir güvenlik sorunu olarak kabul edilen terörizmin uluslararasılaşması ve son dönemde de küresel nitelik kazanması, konuya ilgiyi, önemini ve etrafındaki tartışmaları artırmıştır. ABD tarafından özellikle bazı devletlerin terörizmi bir dış politika aracı olarak kullandıklarına yönelik eleştiriler[164] ve yine başta ABD olmak üzere bazı Batılı devletlerin terörizmle mücadeleyi uluslararası alanda politik hedeflerinde önemli bir argüman olarak görmeleri[165] tartışmanın bir diğer yönünü oluşturmaktadır. Terörizme karşı savaş gerekçesiyle Afganistan'a müdahale ve esas gerekçelerin yanında Saddam yönetiminin terörizme destek verdiği iddialarının da dile getirilmesi[166] ile birlikte Irak'a müdahale edilmesi sorunu daha da karmaşık hale getirmiştir. Bir kavramın doğru tanımlanması kapsamının anlaşılması ile mümkündür. Bu nedenle tezin ikinci bölümünde uzlaşılan bir tanımın yapılamayışının neden olduğu sorunlara kısaca değinildikyen sonra tanım

[164] U.S. Department of State, (2004), *Patterns of Global Terrorism 2003*, a.g.e., s.85, 86.
[165] ABD, terörizmi ulusal güvenlik sorunu olarak kabul etmesinin yanında öncelikli bir dış politika konusu olarak görmektedir. Terörizmle mücadele politikaları dıış politikaları ile uyumlu olup, ABD'nin deniz aşırı menfaatleri ile büyük oranda bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Bkz.: Paul Pillar, (2001), *Terrorism and U.S. Foreign Policy*, Virginia: Donnellay and Sons, s.9.
[166] Georgewbush-whitehouse.archives, (t.y.), "Saddam Hussein's Support for International Terrorism", http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/iraq/decade/sect5.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2011) ve bkz.: Ray Robison, (2007), *Both in One Trench: Saddam's Secret Terror Documents,* USA: y.y.,.

sorunu detaylı şekilde incelenecektir. Önce etimolojik açıdan terörizm kelimesi ele alınmaya başlanacak, ansiklopedik ve sözlük tanımlara yer verdikten sonra, uluslararası alanda çeşitli örgütler tarafından yürütülmekte olan çalışmalar kapsamında açıklanan tanımlara yer verilecek ve mevzuatlarında terörün tanımına yer veren bazı ülkelerden tanım örnekleri alınacaktır. Son olarak da akademisyen ve uzman tanımlarından örnekler vererek tanım sorunu ele alınacak ve genel bir değerlendirme yapılacaktır. İkinci bölümde tanımlardaki ortak noktalar üzerindeki tespitlerden hareketle terörizmin tanımında olması gereken en temel unsurlar ortaya konacak ve bu alandaki yaklaşımlara değinilecektir. Böylece tanım etrafındaki tartışmaların terörizm sorununa etkisi ortaya konacaktır.

2.1. TANIMIN NEDEN OLDUĞU SORUNLAR

Bir insanlık suçu olan terörizmde en temel husus doğal olarak terörizmle mücadele politikalarının oluşturulması ve uygulanması olarak kabul edilmelidir. İşte bu noktada tanım sorunu belirgin bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Gerek doğrudan kendi sınırları içerisinde ortaya çıkan terör sorunu ile karşı karşıya olan ülkelerin ve gerekse dolaylı şekilde terörün hedefi olan veya küresel terörün tehdidi altında kalan ülkelerin geliştirmeye ve benimsetmeye çalıştıkları mücadele politikalarında tanım sorunu, yani bazı yazarlarca işaret edildiği gibi hangi faaliyetin, hangi durumda terörizm olduğu konusu öncelikli tartışma alanını oluşturmaktadır.[167] Günümüzde küresel güvenliği tehdit eden sorunlar arasında her zaman ilk üçte yer alan terörizmle mücadele tartışmalarında tanım sorunu kritik nokta olarak yerini korumaya devam edecektir. Bu nedenle tanım sorununun incelenmesi ve yaşanan tartışmaların ele alınması gerekir. Böylesine önemli kabul edilen bir sorunla mücadele için öncelikle kavram etrafında belirli bir konsensüs oluşturulması ve tanım sorununun mücadele politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında bir engel ve mazeret olarak kullanılmasının ortadan kaldırılması gerekir. İçişleri Bakanı Atalay, Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) kapsamında düzenlenen 3. İçişleri Bakanları toplantısında yaptığı konuşmasında, terörle mücadelede küresel, bölgesel ve yerel mücadele stratejilerinin geliştirilmesi, terörizmin herkesin üzerinde anlaştığı bir tanımının

[167] Weinberg, Leonard ve Eubank, William L., (2006), *What is Terrorism: The Roots of Terrorism*, New York: Infobase Publishing, s.2 ve Hoffman, Bruce, (1998), *Inside Terrorism*, Londra: Victor Golanez Ltd., s.1.

yapılarak mücadeleye devam edilmesi gerektiğini vurgulayarak, tanımın önemine ve mücadeleye etkisine değinmiştir.[168] Tanım ile ilgili tartışmalar, terörizm sorununun anlaşılmasını kolaylaştırması yönüyle önemlidir. Terörizm sorununun doğru anlaşılması ve ifade edilmesi, üzerindeki tartışmaları daha sağlıklı hale getirecek ve geliştirilecek politikaları daha gerçekçi kılacaktır. Dolayısıyla bütün bu ele alınacak hususlar kavram kargaşasının giderilmesine katkı sağlamış olacaktır. Çünkü Bahar tarafından da işaret edidiği üzere terörizmin ideolojik bir silah olarak kullanılması kavram üzerinde anlaşılmasını güçleştirmektedir.[169]

Tanım ve kavram etrafında yaşanan tartışmalarda karşılaşılan zorluklardan birisi de konunun iki yönlü ele alınmasıdır. Sadece mücadele eden taraf olarak değil mücadele edilen taraf gözüyle de konuya yaklaşılması gerekir. Şiddet yanlıştır, ancak şiddeti doğuran nedenler ile ilgili gerçekçi olunmadığı durumlarda da doğru ve isabetli politikalar geliştirmek mümkün olmayacaktır. Zinn, terörizmi açıklamaya ve anlamaya çalışmanın terörizmi haklılaştırmak olarak anlaşılmaması gerektiğini belirterek, bir şeyleri anlamaya, nedenlerini açıklamaya çalışılmaz ise hiçbir şey öğrenilemeyeceğini ileri sürmektedir.[170]

Terörizm ve özgürlük mücadelesi ikilemi,[171] yasadışı şiddet kullanma veya şiddetin hak arama olarak meşrulaştırılması eğilimleri, siyasal ve kültürel haklar için şiddetin araç olarak savunulması veya tersi olarak bu tür hak taleplerinin iç güvenlik tehdidi olarak algılanması gibi hususlar bu alandaki mayınlı araziler olarak karşımıza çıkmaktadır. Terörizmin politik bir araç olarak giderek daha fazla öne çıkması ve devletlere karşı asimetrik bir tehdit oluşturması, aynı şekilde terörizme karşı geliştirilen savaş stratejilerinin de bazı devletlerce politik bir araç olarak kullanılmaya başlanması tartışma zeminini derinleştirmektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz hususlara bağlı olarak terörizmde tanım sorunu tartışmaların önemli bir ayağını oluşturmaya devam edecektir.

[168] Atalay, (2010), a.g.k.
[169] Bahar, (2009), a.g.e., s.240.
[170] Zinn, Howard, (2002), *Terrorism and War,* Kanada: Seven Stories Press, s.14.
[171] Weinberg, (2009), a.g.e., s.8.

Terörizmin, üzerinde mutabakat sağlanan bir tanımının yapılamayışı özellikle uluslararası alanda çeşitli sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle terörizmle mücadele konusunda uluslararası alanda yürütülmesi gereken çalışmalarda istenilen gelişmeler sağlanamamakta, terörden etkilenen bütün ülkeleri tatmin eden kararlar oluşturmakta zorluklar yaşanmaktadır. Ülkelerin farklı yaklaşımları nedeniyle terör örgütlerine yönelik alınması gereken tedbirlerde beklenen sonuçlar elde edilememektedir. Özellikle sadece bir ülkeyi etkileyen terör faaliyetlerine yönelik yeterli destek oluşmamakta, diğer yanda terör örgütleri listesi oluşturulurken listede yer alacak örgütlerin tespiti sorun oluşturmaktadır. Örneğin PKK terör örgütüne yönelik Türkiye'nin uzun çabalarından sonra ancak 1997'de ABD tarafından, 2002'de de AB tarafından terör örgütü litesine eklenebilmiştir. Buna rağmen PKK'nın Türkiye dışındaki faaliyetlerine yönelik tatmin edici gelişmeler sağlanamamaktadır. Tanım sorunundan dolayı ortaya çıkan ve terörizmle mücadeleyi olumsuz etkileyen sorunları aşmak için çeşitli yollar izlenmektedir. Bunların başında terör örgütü listesi oluşturmak gelmektedir. BM ve AB, terör örgütleri ile ilgili listeler hazırlamakta ve bunları güncellemektedir. Böylece terörizmle mücadele konusunda ülkelerin farklı yaklaşımlarının neden olduğu sorunlar giderilmeye çalışılmaktadır. Diğer bir yol olarak, teröre bağlı ortaya çıkan tehditlerin önlenmesine yönelik olarak kararlar almak suretiyle sorunun aşılmasıdır. Bu yöntem daha eski ve etkili bir şekilde kullanılmaktadır. Ek-1'de yer verdiğimiz ve ilki 1963 yılında imzaya açılan BM sözleşmeleri terörün neden olduğu önemli tehditlerin önlenebilmesi için hazırlanmış belgelerdir.

2.2. TERÖRİZMİN TANIMI

Tanım sorununa yönelik olarak bilim adamları ve terör/güvenlik uzmanlarının tanımlarında birtakım farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıkların temelinde, siyasi kültür ve anlayışlar ile ideolojilerin büyük rolü bulunmaktadır. Schmid ülkeden ülkeye, siyasi kültüre ve ideolojik bakış açılarına göre farklılık gösteren yaklaşımların bir sonucu olarak da ortak tanımın yapılamadığını ifade etmektedir.[172] Terör uzmanı Laqueur, 1977 tarihinde kaleme aldığı kitabında terörizmin ortak bir tanımının

[172] Schmid, Alex P., (2005), "The Response Problem as a Definition Problem", *Western Responses to Terrorism*, Schmid, Alex P. ve Crelinsten, Ronald D. (Der.), New York: Frank Cass Publishers, s.7.

yapılamadığını ve gelecekte de yapılamayacağını ileri sürmüş[173] 2003 yılında yayınladığı bir başka kitabında da otuz yıldır süren çalışmalarda halen daha terörizmin genel kabul gören bir tanımının yapılamadığının altını çizmiştir.[174] Jenkins, 1978 yılında hazırladığı raporunda da terörizmin kesin ve yaygın olarak kabul gören bir tanımının yapılamayacağından bahsetmektedir.[175] Her iki uzmanın yaklaşımlarının geçen 30 yıl içerisinde fazla değişmediği, sorunun aynı şekilde devam ettiği, bir türlü çözüme kavuşturulamadığı, 30 yıl önceki tartışmaların günümüzde de aynı gerekçelerle devam ettirildiği görülmektedir.[176] Tanımın yapılamayışı hususunda Taşdemir, terörizmin ne uluslararası hukuk bölümünde ve ne de uluslararası hukukun en önemli sujesi olan devletler arasında genel kabul gören tek bir tanımın bile olmadığını belirtmektedir.[177]

Çok geniş bir bakış açısıyla siyasal amaçlı şiddet[178] olarak ifade edilen terörizmin bu tanımı sorunu açıklamakta yeterli görülmemektedir. Konu ile ilgili farklı zeminlerde farklı yazar, uzman ve güvenlik görevlilerinin ortaya koyduğu düşüncelerinde terörizm konusuna giriş yapılırken tanım sorununa mutlaka atıfta bulunulmakta ve terörle mücadelenin geliştirilebilmesi için öncelikle uluslararası kabul gören bir tanımın yapılması gerekliliği vurgusu yapılmaktadır.[179] Diğer yanda tanımlama ile ilgili esas sorunun, terörizmin dilbilimsel olarak tanımlanmasından değil, siyasal, sosyolojik, ekonomik, hukuksal, felsefi ve ahlaki nedenler ve uluslararası boyutları olan karmaşık niteliği ve sübjektif tabiatından kaynaklandığı vurgulanmaktadır.[180]

Tanım sorunu ile ilgili olarak ortaya konan görüşlerde önemli olan bir diğer noktanın ise, tanım yapılamaz algısının bir önyargı haline gelmiş olmasından da

---

[173] Laqueur, Walter, (1977), *Terrorism*, Boston: Little Brown and Company, s.5.
[174] Laqueur, (2003), a.g.e., s.232.
[175] Jenkins, Brian M., (1980), *The Study of Terrorism: Definitional Pnoblems*, Kaliforniya: The Rand Corporation, s.1 (Bu metin ilk defa 3 Mayıs 1978 tarihinde New York'da The Institute of Managemenet Sciences and Operations Research Society of America enstitüsünde yapılan toplantıda sunulmuştur.)
[176] Arıboğan, Deniz Ü., (2006), "To Look or to See: Conceptualizing Terrorism", *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies, Workshop Papers*, Ankara: Sosyoloji Derneği, s.18.
[177] Taşdemir, (2006), a.g.e., s.9.
[178] Schmid, (2005), a.g.e., s.11.
[179] Başeren, Sertaç H., (2001), "İnsan Hakları ve Terörizm", *İnsan Hakları ve Güvenlik,* Ankara: Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, No:1, 2001, s.200.
[180] Beşe, Ertan, (2002), *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları,* Ankara: Seçkin Yayınevi, s.30.

kaynaklandığını söylemek mümkündür. Özellikle akademik açıdan konuya yaklaşıldığında daha makul sonuçların üretilmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir. Siyasal açıdan konuya yaklaşılması halinde, doğal olarak önemli bir tartışmanın ve zıtlıkların içerisinde kalınacağı kabul edilmelidir. Fakat bu kapsamda bile, yazılı metinlere dönüşmese de önemli fikir birlikteliklerinin oluştuğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Terörizmin tanımı etrafında yaşanan tartışmalar, Schmid ve Jongman'ın belirttikleri gibi, genel kabul gören bir tanım ile ilgili araştırmaların halen devam ettiğini[181] ve etmeye de devam edeceğini göstermektedir.

Tezin bu bölümünde çalışmanın esas noktasını oluşturan tanım sorunu irdelenirken değişik kaynaklardan inceleyebildiğimiz tanımlara yer verilmiştir. Tanımlar içeriklerine göre belirli bir kategoride tasnif edilmemiş, bunun yerine etimolojik açıdan incelemenin ardından, ansiklopedik ve sözlük tanımlar, uluslararası örgütlerde yapılan tanımlar, bazı ülkelerin yasalarında yer alan tanımlar ile akademisyen ve uzman tanımları şeklinde bir sıralama içerisinde konu ele alınmıştır. Akademisyen ve uzman tanımları ise yer aldıkları eserin yayınlandığı tarih sırasına göre sıralanarak sürecin tanımlara nasıl yansıdığı da görülmeye çalışılmıştır. Tezde ortaya koymaya çalıştığımız tanımın aslında yapıldığı iddialarının kuvvetlendirilebilmesi için ulaşabildiğimiz bütün tanımlara benzerliklerine bakılmaksızın bu nedenle yer verilmiştir. Amaç, çok farklı alanlarda yapılan çalışmalarda ortaya konan metinlerde ve farklı uzman ve yazarların yaklaşımlarındaki benzerlikleri göstermektir.

Farklı yazar, akademisyen ve uzmanların 1970'lerden bu yana ortaya koyduğu tanımlar, bu tanımlardaki esas alınan unsurlar incelendiğinde, aslında yapılan tanımlarda kelime dizilişi ortak bir yazımın oluştuğu görülmektedir. Ancak, Jenkins'in de belirttiği üzere sorun ve tartışmanın, hangi hareketin/faaliyetin terör olarak nitelendirilmesi gerektiği, kapsamının belirlenmesi gibi konular üzerinde yaşandığı anlaşılmaktadır.[182] Bu konuda klişeleşen "birine göre terörist olan, başka

[181] Schmid ve Jongman, (1988), a.g.e., s.1.
[182] Jenkins, (1980), a.g.e., s.1.

birine göre özgürlük savaşçısı" [183] tabiri ve "terörist mi, özgürlük savaşçısı mı" [184] ikilemi tartışmada en fazla öne çıkan hususlar olup, ileri sürdüğümüz iddiayı destekleyen en önemli argümanlardan birini oluşturmakta ve bu noktada siyasal yaklaşımlar gündeme gelmektedir. Kişilerin bakış açısı ve siyasal düşüncesine göre bu husus değişmektedir. Weinberg'in de belirttiği gibi bazı ülkelerde yaşayanların terörist diye adlandırdıkları kişiler, bir başka ülkede yaşayanlar tarafından özgürlük savaşçısı olarak görülebilmektedir.[185] Özellikle İsrailli devlet adamları ve yazarların Filistin sorunu ve bölgede karşılıklı yaşanan çatışmalardan dolayı Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) başta olmak üzere Filistin kökenli hareketlerle ilgili eleştiri ve yaklaşımları önemli örneklerden biridir.[186] Yine Balkanlarda 1990'lardan itibaren eski Yugoslavya toprakları üzerinde yaşanan iç çatışmalarda tarafların karşılıklı yaklaşımları, Çeçenistan, Doğu Türkistan, Kuzey İrlanda gibi yerlerde yaşananlar aynı çerçevede tartışma konusudur. Sayılan bu yerlerdeki bazı faaliyetler kimilerine göre terörizm olarak kabul edilirken, kimilerine göre de özgürlük/bağımsızlık mücadelesi olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle Jenkins terörizm kavramını ifade ederken "kaygan ve siyasal içerik yüklü" olmasına dikkat çekmektedir.[187] Bu tartışmalarda devletlerin ve hatta uluslararası kuruluşların politikaları öne çıkmakta, mevcut politikaların etkisi ve durumuna göre ortaya çıkan sonuçlar ve değerlendirmelerde farklılıklar belirmeye başlamaktadır. Başeren'in değindiği terörizmin bazı devletler tarafından iç ve dış politika alanlarında bir araç olarak kullanılabilme tartışmaları[188] sorununun bir diğer önemli ayağını oluşturmaktadır. Uluslararası ilişkilerde devletlerin çıkarlarının her şeyin önünde yer alması, objektif kriterlerin bu nedenle kolaylıkla belirlenememesi, sorunu karmaşık hale getirmektedir. Devletler politikalarını belirledikleri öncelikleri ve hedefleri üzerinden kurguladıkları için, farklı zeminlerde ve farklı zamanlarda farklı değerlendirmelerin yapıldığı bile görülebilmektedir.

[183] Harmon, Christopher C., (2002), *Terrorism Today*, Londra: Frank Cass, s.234; Laqueur (2003), a.g.e., s.235; Jenkins, (1980), a.g.e., s.2.
[184] Terörist mi, özgürlük savaşçısı mı, tartışmaları için bkz.: Netanyahu, Benzion, (1986), "Terrorists and Freedom Fighters", Natenyahu, Benjamin (Der.), *Terrorism How the West Can Win*, Londra: Weidenfeld ve Nicolson, ss.25-30.
[185] Weinberg, (2009), a.g.e., s.8.
[186] Benzion Netanyahu, (1986), a.g.e., ss.25-30.
[187] Jenkins, (1980), a.g.e., s.9.
[188] Başeren, (2008), a.g.e., s.8.

Tanım sorunu ile ilgili olarak yaşanan tartışmalarda; terörizmin genel olarak şiddet mi, yoksa şiddetin özel bir biçimi mi olduğu; vurgulamanın onun siyasal karakterine ve savaş yöntemlerine mi yoksa sahip olduğu stratejinin normal dışı karakterine mi yapılması gerektiği üzerinde bir anlaşma olmadığı da ifade edilmektedir.[189] Dolayısıyla, geçmişte olduğu gibi günümüzde de özellikle neyin terör olduğu veya olmadığı üzerinde, siyasal nedenlere bağlı olarak, kesin bir yaklaşım tarzına ulaşmak mümkün olamamaktadır. Yani sorunun, anlama ve yorumlamadan dolayı yaşandığı düşünülmektedir. Ancak bu noktada tanım sorunundaki tartışmalara takılmanın hata olduğu değerlendirilmektedir. Çünkü tanım sorunu konunun sadece bir yüzünü oluşturmaktadır. Esas sorun, siyasi yaklaşımlar ve politik hedef/oyunlardan kaynaklanmaktadır. Nitekim Sovyetler Birliği eski Başkanı Brejnev 1981 yılında yaptığı bir açıklamada; "Emperyalistlerin insanların isteklerine veya tarihten gelen yasalarına saygıları bulunmamaktadır. Özgürlük mücadeleleri onları öfkelendirmektedir. Bunları terörizm olarak tanımlamaktadırlar" demek suretiyle siyasi yaklaşımlardaki farklılığı eleştirmektedir.[190] Ortadoğu'da yaşanan çatışmalarda önemli bir yere sahip olan ve başta İsrail ve ABD olmak üzere birçok ülke tarafından en tehlikeli terör örgütlerinden biri olarak tanımlanan Hizbullah'ın kurucusu Fadlallah, "Kendimizi terörist olarak görmüyoruz, çünkü biz terörizme inanmıyoruz. Topraklarımızı işgal edenlere karşı savaşmak terör değildir. Biz kendimizi kutsal bir savaş için çarpışan mücahitler olarak görüyoruz"[191] ifadeleriyle aynı konuyla ilgili farklı bir bakış açısı, eleştiri ortaya koymaktadır. Bu eleştirilerin yorumu, nereden ve hangi siyasal ön kabullerle bakıldığına göre doğru veya yanlış olarak yapılacaktır. Aynı şekilde, Suriye'nin önceki Devlet Başkanı Hafız Esad, 1987 yılında bir toplantıda yaptığı konuşmasında; "Biz daima terörizme karşıyız. Fakat terörizm farklı şey, işgalci güçlere karşı yürütülen mücadele ayrı şeydir. Terörizme karşıyız ancak işgalcilere karşı mücadele veren ulusal kurtuluş hareketlerini desteklemekteyiz."[192] ifadeleri ile aynı bakış açısı ile konuyu değerlendirmiştir.

---

[189] Laqueur, Walter, (2002), "Terörizmin Yorumlanması", *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, (Çev. Cemal Güzel), Ankara: Ayraç yayınevi, s.95.

[190] Cline, Ray S. ve Alexander, Yonah, (1986), *Terrorism as State-Sponsored Covert Warfare*, Virginia: Hero Books, s.24.

[191] Hoffman, Bruce, (1998), *Inside Terrorism*, Londra: Victor Golanez Ltd., s.15.

[192] Sociologyindex.com , (2009), "The concept of terrorism for National Liberation", http://sociologyindex.com/terrorism_for_national_liberation.htm, (Erişim Tarihi: 12.11.2010)

Bir zamanların en ünlü teröristi olan ve Çakal ismiyle ünlenmiş Carlos, bu ikilemi aşağıdaki sözleriyle dile getirmektedir: "Terörist tanımlaması ve buna bağlı ahlaki kınama, çoğunlukla yaşamlarını haklı olduğuna inandıkları bir davaya adamış ve ona hemen hemen her zaman, en ilkel şartlarda hizmet etmiş olanlara yönelmiştir. Gerçek teröristler, terörist olduğunu sandıklarımız değildir, gerçek tehlike başka yerden geliyor."[193] Bu ve benzeri yorumlar, terörist mi, özgürlük savaşçısı mı ikilemine somut bir örnek oluşturması açısından önemlidir. Aynı zamanda, devletlerin siyasal yaklaşımlarının görülmesine örnek oluşturmaktadır. Benzer bir ikilemi Filistin kökenli birçok örgüt için de söylemek mümkündür. ABD tarafından terör örgütü olarak kabul edilen HAMAS'ın[194] siyasi lideri Halid Meşal'ın Şubat 2006'da gerçekleştirdiği çok tartışmalı Türkiye ziyareti ve bu ziyarette iktidar partisinin yetkilileri ile görüşmelerde bulunması, ülke içinde ve dünyada çok farklı tepkilere neden olmuştur. İsrail Dışişleri Bakanı Livni, ziyaretle ilgili tepkilerini "Terörist bir örgütün ziyaretine itiraz ediyoruz" [195] şeklinde dile getirirken, İsrail basınında "Başbakan Erdoğan, terörist bir örgütü ödüllendirdi" [196] yorumları yer almıştır. İsrail Başbakanlık Sözcüsü Gissin ise, NTV'ye yaptığı açıklamalarında Meşal'in Ankara ziyaretinin İsrail-Türkiye ilişkilerinde derin yara açacak büyük bir hata olduğunu belirtmiş ve "Biz Abdullah Öcalan ile bir araya gelsek siz ne hissederdiniz?" diye sitemde bulunmuştur.[197] Bütün bu tartışmalar ve özellikle Gissin'in Öcalan'a gönderme yapması, bir faaliyetin terörizm olarak kabul edilip edilmemesi konusundaki zorlukları açık şekilde ortaya koymaktadır.

İslam Konferansı Teşkilatı hazırladığı bir raporda tanım sorunu ile ilgili olarak iki temel konudan dolayı uluslararası alanda üzerinde anlaşılabilen bir tanımın oluşturulamadığını ileri sürmektedir. Bunlar,

a) Toprakları yabancı işgali altında bulunan kişilerin, bu işgale karşı verdikleri mücadelenin, muhtemel sivil kayıpları da dikkate alarak, terörizm olarak sayılıp sayılamayacağı,

---

[193] Carlos, (2004), a.g.e., s.89.
[194] Haber.mynet.com , (2010), "ABD'den Erdoğan'a Hamas Yanıtı", http://haber.mynet.com/detay/dunya/abdden-erdogana-hamas-yaniti, (Erişim Tarihi: 25.06.2010)
[195] Habervitrini.com, (2006), "İsrail, HAMAS'ın Ankara Ziyaretine Çok Bozuldu", 16.02.2006, http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=209798 (Erişim Tarihi: 25.06.2010).
[196] a.g.k.
[197] Milliyet Gazetesi, (2006), "Ankara, İsrail'in PKK Benzetmesinden Rahatsız", 17.02.2006, s.7.

b) Devletin silahlı güçlerinin, kendi halkına ve sivil hedeflere yönelik uyguladığı şiddetin terörizm kapsamında ve devlet terörü olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğidir. [198]

İKT tarafından tespit edilen her iki husus da zaten bu konuda yapılan tartışmaların önemli bir yönünü oluşturmakta ve ülkelerin politik bakışlarına bağlı olarak değerlendirmelerin değişebilme nedenini ortaya koymaktadır. Neyin terörizm olduğu neyin olmadığı konusundaki tartışmalara katılan Hoffman, teröristlerin kendilerini değil, sosyal yapıyı, hükümeti, sosyo-ekonomik sistemi ve bu sistemin kanunlarını gerçek teröristler olarak gördüğünü vurgulamaktadır.[199] Yukarıda ortaya konan hususlardan da anlaşılacağı üzere tanım sorunu ile ilgili geçmişten bugüne sürekli bir tartışma yaşanmış, ayrıca birçok çalışmaya ve bilimsel makaleye de konu olmuştur. Terörün tanımı ile ilgili Schmid ve Jongman tarafından yapılan çalışmada farklı yazarlara ait 109 tanıma yer verilmiş ve bu tanımlar üzerinden yapılan değerlendirmelerde, 22 ayrı kategoride tanımı oluşturan kelimeler toplanmıştır. Ancak yazarların genelde bunlardan sekizine tanımlarında yer verdiği tespit edilmiştir.[200]

Bu bölümün ileriki aşamalarında başta da belirttiğimiz gibi kelimenin etimolojik açıdan incelenmesinin yanı sıra, ansiklopedik ve sözlük tanımlardan başlayarak, uluslararası alanda terörün tanımı konusunda yapılan çalışmalara, bazı ülkelerin hukuki metinlerinde ve yerli-yabancı uzman ve akademisyenlerin eserlerinde yer alan tanımlara kadar geniş bir alanda ulaşabildiğimiz metinlere yer verilecektir. Bu incelemeler aynı zamanda tanım sorununda önemli bir hareket noktası oluşturan terörizmin temel unsurlarının belirlenmesini de sağlayacaktır.

2.2.1.Etimolojik Açıdan Terörizm Kelimesi

Etimolojik olarak bakıldığında; terörizm kelimesinin Latince korkutmak, dehşete düşürmek anlamına gelen ‘terrere’ den geldiği görülmektedir. Terörizm kelimesinin

[198] Organisation of the Islamic Conference OIC, (2004) “Organized Crime and Terrorism, Toward a Comprehensive Approach”, *The International Conference on Combating Terrorism,* 5-8 Şubat 2004, Riyad.
[199] Hoffman, (1998), *a.g.e.,* s.23.
[200] Schmid ve Jongman, (1988), a.g.e., s. 5,6.

anlamı 1798 yılında hazırlanan Fransız Akademi Sözlüğünde "sistem, terör rejimi" olarak yer almıştır.[201] 1796 yılında basılan Fransız Sözlüğünde ise Jakobenlerin terör kelimesini konuşma ve yazışmalarında kendileri ile ilgili olumlu anlamda kullandığından bahsedilmektedir.[202] Terörizm kelimesi 1793-1794 yıllarında Fransada'ki Jacoben yönetimin, Fransız Devrimi sırasında karşıtlarını elimine etmek için kullandığı "terör krallığı" dönemine dayandırılmaktadır.[203] Fransız devriminin lideri Maximilien Robespierre, 5 Şubat 1794 tarihinde yaptığı açıklamada terörü adalet, kararlılık gösterme olarak tanımlamış ve devrimin ve Cumhuriyetin tesis edilmesi için bir gereklilik, erdemlilik olduğunu belirtmiştir. Robespierre, devrim sırasında düşmanların açığa çıkarılması ve devrimin yerleştirilebilmesi için terörün gerekli olduğunu savunmuştur.[204] Bu kelime, bir grup Rus devrimcinin Çarlık yönetimine karşı giriştikleri şiddete dayalı mücadeleyi bu şekilde tanımladıkları 19 yy.a kadar yaygın olarak kullanılmamıştır. O zamandan beri, yönetimler, karşıt görüşteki vatandaşlarının hareketlerine karşı (Sovyetlerin 1930'lardaki şov yargılamaları) veya düşman devletlere karşı savaş esnasında teslim olmaya zorlamak için yaptıkları uygulamalar (İngilizlerin, 2.Dünya Savaşında Alman şehirlerine yangın bombaları atmaları) gibi, bazen terörizm uygulamakla suçlanmışlardır.[205] Yakın zamana kadar terörizm kelimesinin siyasal motivasyon içerdiğine bakılmaksızın hemen her türlü şiddetle ilgili olarak da kullanılarak anlamından uzaklaştırıldığı durumlarda olmuştur.[206] Örneğin "trafik terörü" tabiri zaman zaman kullanılmaktadır.

Farklı tarihsel dönemlerde ortaya çıkan köylü-toprak sahipleri, işçi işveren çatışmaları ve eşkıyalık, sık olmasa da terörün başvurulduğu alanlar olmuştur. Ayrıca savaşlar, iç savaş ve çatışmalar, devrimci mücadeleler, ulusal özgürlük mücadeleleri, yabancı işgaline karşı direnişler terörizmin bir strateji olarak çatışan taraflarca zaman zaman karşılıklı başvurduğu bir araç olmuştur. Bu nedenle yukarıda belirtilen

[201] Laqueur, (2009), a.g.e., s.6.
[202] a.g.e., s.6.
[203] a.g.e., s.6.
[204] Robespierre'nin hayatı ile ilgili bkz.: Hampson, Norman, (1988), *The Life and Opinions of Maximilien Robespierre*, Londra: Basil Blackwell ve Jordan, David P., (1985), *The Revolutionary Career of Maximilien Robespierre*, New York: Free Press.
[205] Pape, Robert A., (2005), *Dying to Win The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, New York: Random House, s.279.
[206] Laqueur, (2009), a.g.e., s.6.

alanlarda ortaya çıkan terör faaliyetlerini dikkate aldığımızda Laqueur'in ifadesiyle bütün terör türlerini kapsayacak bir tanımın yapılabilmesi mümkün görülmemektedir.[207] Bu alanlardaki çatışmalarda tarafların sahip olduğu özellikler, siyasal ve sosyal konumlara bağlı olarak tanımın yapılmasına engel oluşturmaktadır. Örneğin devrimci mücadeleler veya ulusal özgürlük mücadeleleri çatışmalarında meydana gelen terör olayları ile ilgili değerlendirmeler kişilere göre değişeceğinden bu bağlamda terörizmi tanımlamak da kolay olmayacaktır.

Genel olarak ele alındığında terör bir şiddet eylemini, terörizm ise amaca ulaşmak için şiddeti temel yöntem olarak kullanmayı ifade etmektedir. Bu nedenle yalın anlamı ile siyasal motivasyon içerdiğine bakılmaksızın, her türlü şiddet hareketini terör olarak tanımlamak mümkündür. Birleşmiş Milletlerin 2004 yılında ortaya koyduğu terörizm tanımında politik, felsefi, ideolojik, etnik, dini veya benzeri gerekçelere dayandırılmasına bakılmaksızın gerçekleştirilmek istenen her türlü suç terörizm olarak ifade edilmiştir.[208] Ancak, bu çalışmada ele alacağımız kavram, terörün yalın anlamı değildir. Tezin ilk bölümünde de ifade ettiğimiz gibi siyasal nitelik taşıyan, yani bir ideolojisi bulunan ve kurulu yönetimleri hedef alan durumlardır. Siyasal özellik göstermeyen şiddet hareketleri, örgütlü bile olsalar, bunlar daha çok örgütlü veya organize suç hareketleri olarak tanımlanarak, terörizm dışında tasnife tabi tutulmalıdır. Çünkü terör eylemlerini diğer şiddet eylemlerinden ayıran en önemli belirleyici unsur Hoffman tarafından da belirtildiği gibi siyasal konsepte sahip olması, temelinde ve doğasında siyasal içerikli olmasının bulunduğu şeklinde gösterilmektedir.[209]

Buradan da anlaşılacağı üzere siyasal motivasyonun şiddet ile birleşmesinin paralel olması gerekir. Kabul edilebilir oranın dışında şiddetin yer almadığı siyasal motivasyonlu faaliyetler konusunda ortaya konacak yaklaşım terörizm algısı dışında değerlendirilmelidir. Şiddetin siyasallaşması olarak da ifade edebileceğimiz bu duruma ilişkin olarak şiddeti, insanların kamu politikalarını etkilemeye çalışırken yeğleyecekleri çeşitli seçeneklerden biri olarak tanımlayan ABD'li siyaset bilimci

[207] Laqueur, (2009), a.g.e., s.7.
[208] United Nations Security Council, (2004), "Resolution. 1566", http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions04.html, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)
[209] Hoffman, (1998), a.g.e., s.14.

Palombara'ya göre, "şiddet politikası"; hükümet kararlarını ve kamu politikalarını uygulama veya bunlara karşı çıkma amacıyla, kişilere ve mala yönelik, fiziki bakımdan zarar verici ve yıkıcı eylemler veya böyle eylemlerde bulunma tehdidi olarak görülmektedir.[210] Benzer bir yaklaşımda; teröristlerin siyasi taleplerine ödün alabilmek amacıyla, bireylere, gruplara toplumlara veya devletlere korku ve dehşet salması olarak ifade edilmektedir.[211] Her iki yorumda da görüleceği üzere şiddetin siyasal amaçlı kullanımı tanıma açıklık kazandırmaktadır.

2.2.2. Ansiklopedi ve Sözlük Tanımları

Terörizm ile ilgili bazı ansiklopedi ve sözlüklerde yer verilen tanımlara baktığımızda; Meydan-Larousse'da "İhtilalcı grupların giriştiği şiddet eylemlerinin tümü, tedhişçilik, bir hükümet tarafından uygulanan şiddet rejimi" şeklinde tanımlanmaktadır.[212] Encylopedia Britannica'da terörizm; "belirli bir siyasi amaca bağlı olarak, halk arasında genel korku havası oluşturmak amacıyla, şiddetin sistematik şekilde kullanılması",[213] The American Heritage sözlüğünde terörizm, "İdeolojik veya politik nedenlerle, hükümetleri veya toplumu korkutma, baskı altında tutmaya yönelik olarak, yasadışı güç veya şiddet kullanma veya kullanma tehdidinde bulunma",[214] Merriam-Webster's Dictionary of Law'da, "Özellikle devlete veya topluma yönelik olarak, politik motivasyonla, yasadışı şiddet kullanma veya tehditle baskı uygulama",[215] Black's Law Dictionary'de "Özellikle siyasal tutumu etkilemek amacıyla panik oluşturmak veya paniğe yol açmak için şiddetin kullanılması veya kullanma tehdidinde bulunulması"[216] olarak açıklanmaktadır.

Türk Dil Kurumu (TDK) terimler sözlüğünde ise "Siyasal bir hedefe ulaşmak amacıyla devlete, halka veya bireylere karşı şiddet eylemlerine başvurma" şeklinde

---

[210] Keleş, Ruşen ve Ünsal, Artun, (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara: A.Ü. SBF Yayını, s.2.
[211] Wilkinson, Paul, (2002), "Terör ve Terörizm: Kavramlar Özellikler ve Tipoloji", Cemal Güzel (Der.), *Silinen Yüzler karşısında Terör,* Ankara: Ayraç Yayınevi, s.142.
[212] Meydan Larousse, (1993), "Terörizm", İstanbul: Sabah, C. 12, s.83.
[213] Encylopedia Britannica, (2009), "terrorism", http://www.britannica.com/EBchecked/topic/588371/terrorism, (Erişim Tarihi: 17.8.2009)
[214] The American Heritage Dictionary of the English Language, (2009), "Terörizm", http://education.yahoo.com/reference/dictionary/?s=terrorism, (Erişim Tarihi: 17.08.2009)
[215] Merriam-Webster's Dictionary of Law, (1996), "Terrorism", Philippines: Merriam-Webster, s.493.
[216] Garner, Bryan A. (Der.), (1999), *Black's Law Dictionary*, "Terrorism", ABD: West Group, s.1484.

yer almaktadır.[217] Bu tanımlara baktığımızda siyasal nedenlere bağlı olarak şiddetin kullanılmasının öne çıktığı görülmektedir. Dikkat çeken bir diğer nokta da şiddetin devleti etkileme, halkı korkutmaya yönelik olmasıdır.

2.2.3. Uluslararası Alanda (Örgütlerde) Terörün Tanımı

Terörün tanımı ile ilgili olarak uluslararası arenada ortaya konan tanım ve değerlendirmelere baktığımızda, ilk belge, 1937 yılında Milletler Cemiyeti tarafından ortaya konmuş, ancak üye ülkelerce mutabakat sağlanamadığından yürürlüğe girememiştir. Bu belgede terör suçu, "belli kişiler, gruplar veya genel halk üzerinde korku oluşturma amacıyla bir devlete yönelik gerçekleştirilen bütün suçlar" olarak açıklanmıştır.[218] Bu tanımda motivasyonuna bakılmaksızın her türlü suçun kapsama alındığı, şiddet unsuruna değinilmekle birlikte siyasal unsura yer verilmediği dikkat çekmektedir.

Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde ilki 1963 yılında, uçaklarda işlenen suçlara yönelik imzalanan sözleşme ile başlayan ve ileriki tarihlerde ortaya konan sözleşmelerde terör tanımı ile ilgili doğrudan bir içerik yer almamakla birlikte işlenen fiillerin terör kapsamında ele alındığı görülmektedir. BM'in terörizme yönelik çalışmaları, esas olarak 1972 yılında Münih Olimpiyat Oyunlarına yönelik terörist saldırının ardından ele aldığı anlaşılmaktadır. BM Genel Kurulunun "Uluslararası terörizmin önlenmesine yönelik tedbirler…" başlığı altında 18 Aralık 1972 yılında aldığı kararda "Uluslararası Terörizm Komitesi" kurulmasını önermektedir.[219] Bu komite üç alt komite oluşturmuş ve bu alt komitelerden birine terörün tanımı problemi üzerinde çalışılması görevi verilmiştir. Komitenin yaptığı çalışmalarda üzerinde mutabakat sağlanabilen bir tanım ortaya konamamış, ancak öneri olarak ortaya çıkan tanımda terörizm; "İnsan hayatına ve temel özgürlüklerine yönelik olarak, bir örgüt tarafından ortaya konan ve etkileri bir devletle sınırlı olmayan şiddet eylemleri" olarak ifade edilmiştir. Bu tanımda örgüt ve şiddet unsurları yer almakta,

[217] Tdk.gov.tr., (2010), "terörizm", http://www.tdkterim.gov.tr/bts/?kategori=verilst&kelime=terörizm, (Erişim Tarihi: 15.02.2010)
[218] EGM, (2011), "Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm", http://www.egm.gov.tr/teror.terorizm.uluslar.sozlesme.asp, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).
[219] United Nations General Assembly, (1972), "2114th Plenary Meeting, Resolution 3034", http://www.un.org/documents/ga/docs/27/ares3034(xxvii).pdf, (Erişim Tarihi: 14.4.2009)

ancak siyasal motivasyona yer verilmemektedir. BM Genel Kurulu Uluslararası Terörizm Ad Hoc Komitesinin çalışmaları sonucunda ise; "Sosyal ahlakı ve insan kişiliğinin değerini ihlal ettiği için, yabancı ülkelerde ya da yabancılar tarafından ya da yabancılara karşı siyasal amaçlara ulaşmak üzere, korku yaratmak için işlenen yaralama, öldürme, rehin alma, kaçırma, bombalı mektup gönderme ve malların tahribi" gibi eylemler uluslararası terörizm eylemleri olarak tanımlanmıştır.[220] Ad Hoc Komitesinin ortaya koyduğu bu tanımda sadece yabancılara karşı işlenen eylemlere yer verilmesi tanımın kapsamını sınırlamakla birlikte siyasal unsur ve şiddet unsurlarına vurgu yapılmaktadır.

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin Nisan 1996 toplantısında; Fransız hükümeti terörizme, "siyasi istikrarsızlık elde etmek amacıyla, korku veya terör kullanarak, genel düzeni ciddi şekilde bozan hareketler" açıklaması getirmiştir. Aynı toplantıda Katar yönetimi terörizmi "sistematik ve organize şiddet hareketleri" olarak ortaya koymuştur. BM'nin 8 Ekim 2004 tarihli toplantısında tanım konusunda ileri bir adım daha atılmış ve "sivillere yönelik olanlar dâhil, öldürme, ciddi yaralama, rehin alma kastıyla gerçekleştirilen ve halkın geneli üzerinde veya belirli bir kesimi üzerinde korku oluşturmak veya devletin veya uluslararası bir örgütün görevini yapmasını engellemek amacıyla ve politik, felsefi, ideolojik, etnik, dini veya benzeri gerekçelere dayandırılmasına bakılmaksızın gerçekleştirilmek istenen her türlü suç eylemi," olarak tanımlanmış ve bu tanım daha sonra çeşitli tarihlerde BM bünyesinde gerçekleştirilen toplantılarda tekrarlanmıştır.[221]

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın görevlendirdiği 16 kişiden oluşan ve aralarında ABD eski başkanlarından George Bush, Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, ABD eski Ulusal Güvenlik Danışmanı Brent Scowcroft, İngiltere'nin eski BM Daimi Temsilcisi Lord Hannay, eski Rusya Başbakanı Yevgeni Primakov gibi önemli şahsiyetlerin yer aldığı "akil adamlar" heyeti hazırladığı raporda terörü şu şekilde tanımlamışlardır: "Herhangi bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu, bir şeyi yapmaya ya da yapmamaya zorlamak amacıyla halkın gözünü korkutmaya yönelik hareketler kapsamında ortaya çıkan ve sivil veya silahsız kişilerin ölümüne yol açan

[220] United Nations, (1973), a.g.k.
[221] UN Security Council, (2004), a.g.k.

ya da bedensel olarak ciddi zarar veren her hareket terördür."[222] Akil adamların yaptığı bu tanım birçok açıdan eksiklikler içermektedir. Öncelikle siyasal motivasyona değinilmemekte ve dolayısıyla her türlü şiddeti kapsaması nedeniyle kavram karışıklığı doğuracağı değerlendirilmektedir. Diğer yanda, şiddetin sadece sivil ve silahsız kişilere yönelik eylemlerle sınırlandırılması ayrı bir tartışma konusu doğurmaktadır. Devletin güvenlik birimlerine yönelik eylemlerin nasıl ele alınacağı, hangi kapsamda değerlendirileceği ise ayrı bir tartışma konusudur.

10 Mart 2005 tarihinde Madrid'de gerçekleştirilen Uluslararası Demokrasi, Terörizm ve Güvenlik Seminerinde bir insanlık suçu olarak belirtilen ve siyasal unsur ile şiddet unsuruna yer verilen tanımda terörizm "etnik ve dini alandaki bölünmelerin itici rol oynadığı, masum insanların hayatını tehlikeye atan, korku ve nefret ortamı oluşturan, barış, uluslararası hukuk ve insani değerlere yönelik en ciddi tehdit, insan hakları ve demokrasiye saldırı" olarak ifade edilmiştir. [223]

Avrupa Konseyi bünyesinde 27 Ocak 1977 tarihinde yapılan Terörizmi Önleme Toplantısında, politik nedenlere bağlı olarak hava araçlarına ve güvenliklerine, diplomatik kişilere yönelik saldırılar ile kaçırma, rehin alma, patlayıcı madde kullanma gibi suçların işlenmesi terörizm kapsamında değerlendirilmiştir. Bu metin ile terör suçları sayılmakla birlikte terörizmin kapsamı da belirlenmektedir. 2003 yılında kurulan Avrupa Konseyi Terörizm Uzmanlar Komitesinin (Committee of Experts on Terrorism CODEXTER) hazırlamış olduğu ve Mayıs 2005 tarihinde Polonya'da yapılan 3. Avrupa Konseyi Zirvesinde taraf devletlerin imzalarına açılan ve Türkiye'nin de imzalamış olduğu "Terör Suçlarıyla Mücadele" sözleşmesinin önsözünde, terör suçlarının amacı şu şekilde tanımlanmıştır. "Özünde var olan haksız gerekçelerle bir toplumu korkutma veya bir hükümeti veya uluslararası bir kuruluşu herhangi bir şeyi yapmaya veya yapmamaya zorlamak veya bir ülkenin veya uluslararası bir kuruluşun anayasal, sosyal, siyasi ve ekonomik alanlardaki temel yapısını ciddi olarak sarsmak veya tahrip etmek". [224]

---

[222] Milliyet Gazetesi, (2004), "Terör tanımlandı: Sivil Öldüren Örgüt Terörist", 30.11.2004, s.8.
[223] Club de Madrid, (2005), "International Summit on Democracy, Terrorism and Security", 8-11 Mart 2005 Madrid, http://summit.clubmadrid.org/agenda/the-madrid-agenda.html, (Erişim Tarihi: 30.09.2010)
[224] Council of Europe, (2005), "Convention on the Prevention of Terrorism", Varşova, 16 Mayıs 2005, http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm, (Erişim Tarihi: 30.09.2010).

4 Haziran 1999 tarihinde Bağımsız Devletler Topluluğu'nun Minsk'de yaptığı Terörle Mücadele toplantısında imzalanan antlaşmanın birinci maddesinde terörizm aşağıdaki gibi tanımlanmıştır: "Halkın güvenliğini tehdit eden, otoriteleri etkilemeye yönelik, halkı terörize eden, vatandaşlara, kamu personeline ve yöneticilere yönelik şiddet kullanma veya tehdit oluşturmaya yönelik her türlü yasadışı olan ve cezai müeyyidesi bulunan fiillerin işlenmesi".[225]

Arap Ülkeleri İçişleri ve Adalet Bakanları Konseyi'nin Nisan 1998 tarihli toplantısında, Terörle Mücadele Arap Antlaşması ele alınmış ve bu antlaşma metninin 1 ve 2 inci maddelerinde terörizm tanımı: "Niyet ve motivasyonuna bakılmaksızın, halkı terörize etmek veya zarar vermekle tehdit etmek veya yaşamları, onurları, özgürlükleri, güvenlikleri veya haklarını tehlikeye atmak veya çevreye, kamu veya özel mülke zarar vermek, onları işgal etme veya el koyma veya bir ulusal kaynağı veya uluslararası hizmetleri tehlikeye atma veya bağımsız devletlerin istikrar, toprak bütünlüğü, siyasal birliği veya egemenliklerini tehdit etme amacıyla bireysel veya toplu şekilde suç planını gerçekleştirmek için işlenen her türlü şiddet eylemi veya eylem tehdidinde bulunmak" şekilde düzenlenmiştir.[226] Bu tanım Temmuz 1999 tarihli, İslam Konferansı Teşkilatı'nın yapmış olduğu toplantıda da aynen benimsenmiştir.[227] Birleşmiş Milletlerin yanı sıra farklı siyasal arenada yer alan çeşitli örgütlerin terörizmi tanımlarken seçtikleri kelimeler birbirini teyit eder, tamamlar niteliktedir. Bu tanımlarda eylemin siyasal yönü ve içerdiği şiddet ögesi öne çıkmaktadır.

---

[225] Commonwealth of Independent States, (1999), "Treaty on Cooperation Among the States Members of the Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism", 4 Haziran 1999, http://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/csi-english.pdf, (Erişim Tarihi: 30.09.2010). (12 ülkenin katılımıyla 1991 yılında kurulan bu örgüt Rusya, Azarbeycan, Belarus, Ermenistan, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moldovya, Tacikistan, Türkmenistan, Ukrayna, Özbekistan devletlerinden oluşmaktadır.)

[226] The Councils of Arap Ministers of Interior and Justice, (1998), *Arap Convention On Combating Terrorism*, Article 1&2, Kahire: The Councils of Arap Ministers of Interior and Justice, s.1.

[227] Organization of the Islamic Conference, (1999), "Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism", s.2., http://www.oicun.org/7/38/, (Erişim Tarihi: 13.05.2009).

2.2.4. Bazı Ülkelerin Hukuklarında Yer Alan Terör Tanımları

Terörizmin tanımı konusunda fikir oluşturmak için çeşitli ülkelerin iç hukuklarında yaptıkları düzenlemelerin ele alınmasında fayda görülmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinde 1983 yılından beri geçerli olan yasal metinde terörizm; "Belirli bir gruba mensup kişiler veya gizli ajanlar tarafından, genellikle kamuoyunu etkilemek amacıyla, savaş dışı (sivil) hedeflere yönelik, siyasi motivasyonlu şiddet hareketleri" olarak tanımlanmaktadır.[228] ABD Federal Soruşturma Bürosu FBI terörizmi şu şekilde tanımlamaktadır: "Politik veya sosyal nedenlere bağlı olarak, kişilere veya mülke karşı veya hükümeti, halkı veya halkın bir bölümünü baskı altında tutmak amacıyla, yasadışı güç kullanma veya şiddete başvurma".[229] ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi belgesinde terörizm: "Masumlara yönelik, tasarlanmış (kasıtlı), politik motivasyonlu şiddet" olarak ifade edilmektedir.[230] ABD askeri birimleri terörü, "Kişilerin, politik değişikliklere neden olabilmek için şiddete başvurması"[231] olarak tanımlamaktadır.

Terörle mücadelede önemli sorun yaşayan ülkelerden bir olan İngiltere'nin "Terörizm Kanunu 2000" terörizmi geniş şekilde ele almaktadır. Bu kanuna göre terörizm; Hükümeti etkilemek veya halkı veya halkın bir bölümünü korkutmak için eylem veya eylem tehdidinde bulunma, bu tehdidin siyasi, dini veya ideolojik nedenlerle yapılması ve bu amaçla örgütlenmeyi içermektedir.

Dünya'da terörizm denilince ilk akla gelen ülkelerden biri olan İsrail'de "Terörizmi Önleme Kanunu" terör örgütüne tanım getirmekte ve "Kişilere yönelik ölüm ve yaralamaya neden olan şiddet eylemlerinde bulunma veya şiddet eylemi tehdidinde bulunmasına yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için kişilerden oluşan bir yapılanma" olarak tanımlanmaktadır. İtalya'da terörizme demokratik düzeni yıkmaya yönelik, örgütlü şekilde faaliyetlere öngörülen cezalar şeklinde yer verilmektedir. Rusya Federasyonu Ceza Kanunu, bireysel veya örgütlü şekilde, halkı

[228] United States, (1983), "Title 22 of the United States Code", Section 2656f.
[229] FBI, (2006), *Terrorism 2002-2005*, y.y.y.: FBI Counterterrorism Division, s.iv.
[230] Bush, George W., (2002), *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington, DC:: The White House, September, s. 5.
[231] United States Army, (1987), *Terrorism: The Worldwide Threat and Protective Measures for the US Military*, Washington: US Army Intelligence and Threat Analys Center, s.2.

terörize etmek veya yönetimin kararlarını etkilemek amacıyla, İnsan hayatına yönelik, mala zarar verici veya halkı tehlikeye düşürücü nitelikte patlamaya neden olma, kundaklama ve diğer eylemler ve eylem tehdidinde bulunma fiillerini terörizm olarak tanımlamaktadır.

Türkiye, 12.04.1991 tarihinde kabul edilen ve 2003 yılında değişikliğe uğrayan 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun Terör Tanımı başlığı altında 1 inci maddede; "Terör, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla, bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir." şeklinde bir tanım getirilmektedir. Ancak bu tanım bazı eleştirilere de konu olmuştur. Türkiye'de incelemelerde bulunan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu'nun İnsan Hakları ve Terörle Mücadele Raportörü Martin Schein yaptığı çalışmalarla ilgili açıklamalarında; Türkiye'de terör tanımının çok geniş kapsamlı olduğunu, bunun sonucunda, terör eylemleriyle doğrudan ilişkisi olmayan kişilerin de bu yasalar çerçevesinde suçlanabileceğini ileri sürmüştür.[232]

2.2.5. Akademisyen ve Uzman Tanımları

Bu başlık altında terörizm konusunda çalışmaları ve yayınları bulunan yerli ve yabancı araştırmacı, bilim adamı ve uzmanların tanımlarına yer vermek suretiyle tanım sorununa sivil bakış açısını inceleyeceğiz. Dünyanın farklı ülkelerinde terörizm konusunda çalışmaları bulunan yabancı akademisyen ve uzmanların konu ile ilgili ortaya koydukları eserlerinde yer alan tanımlara baktığımızda şu tanımlarla karşılaşırız:

[232] Scheinin, Martin, (2008), "Türkiye'de Terörün Tanımı Çok Geniş", http://www.abhaber.com/haber, (Erişim Tarihi: 15.09.2008)

- Taner, (1939) : "...korku ve endişe ile dehşet ve genel bir huzursuzluk hali oluşturacak nitelikte fiil ve hareketlerin işlenmesi" [233]

- Thornton, (1964) : "Siyasi davranışlara etki yapmak amacıyla, şiddet kullanma veya şiddet tehdidi dâhil normal olmayan yollara başvurmayı gerektiren sembolik bir hareket" [234]

- Crozier, (1974) : "Terörizm, politik sonuçlar elde etmek için, tehdit veya şiddet kullanma" [235]

- Jenkins, (1975) : "savaş ve diplomasi ile elde edilemeyen sonuçları elde etmek için yapılan eylemler" [236]

- Mallin, (1977) : "Psikolojik savaşın bir şekli, silahı" [237]

- Dönmezer, (1977) : "Şiddetin, sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaşı tahrik etmek üzere, planlı ve hukuk dışı olarak kullanılması" [238]

- Lösche, (1978) : "Bir organize grubun, kural olarak kamu gücünü veya devlet iktidarını temsil eden kişi veya şeylere yönelik sistematik şiddet kullanımı veya şiddet tehdidiyle amaçlarına ulaşmaya çalıştığı metotlar"[239]

- Natenyahu, (1979) : "Kasıtlı ve sistematik bir şekilde suçsuz insanları öldürme, sakat bırakma ve tehdit etmek suretiyle, siyasi sonuçlara ulaşmak için korku salma" [240]

- Güvenir, (1980) : "Siyasal hedeflere ulaşmak için çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan, insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef alan ve hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı, metodik, örgütlü, sistematik öldürme, kaçırma ve korkutma ve tahrip eylemleri" [241]

- Ataöv, (1981) : "Terörizm, siyasal amaçlar için örgütlü, sistemli ve sürekli terör kullanmayı yöntem olarak benimseyen bir strateji anlayışı" [242]

---

[233] Taner, Tahir, (1939), "Tedhişçilik ve 16 İkinci Teşrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri", *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası İHFM,* İstanbul: y.y, s. 468.
[234] Thornton, (1964), a.g.e., s.73.
[235] Crozier, Brian, (1974), "Aid for Terrorism", *Annual of Power and Conflict, 1973-74. A Survey of Political Violence and International Influence,* Londra: Institute for the Study of Conflict, s.4.
[236] Jenkins, (1975), a.g.e., s.20.
[237] Mallin, (1977), a.g.e., s.59.
[238] Dönmezer, Sulhi, (1977), "Her Yönüyle Tedhiş", *Son Havadis Gazetesi*, s.3.
[239] Loesche, Peter, (1978), "Terrorismus und Anarchismus", M.Funke (Der.), *Extremismus im Demokratischen Rechtstaat,* Bonn: Bundeszentrale für politishe Bildung, s.83.
[240] Natenyahu, Benjamin, (1986), "Defining Terrorism", Benjamin Natenyahu (Der.), *Terrorism How the West can Win*, London: Weidenfeld ve Nicolson, s.9.
[241] Güvenir, Osman, (1980), "Türkiye'de Terör ve Güvenlik Kuvvvetlerinin Durumu", *Abdi İpekçi Semineri, Türkiye'de Terör,* İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, s.84.
[242] Ataöv, Türkkaya, (1981), "Terörizme Karşı Uluslararası İşbirliği Gereklidir", *Evrensel Dostluk Dergisi*, S.1.

- Bozdemir, (1981) : ”İnsanları yıldırmak, sindirmek yoluyla onlara belli düşünce ve davranışları benimsetmek için zor kullanma ya da tehdit etme eylemi” [243]

- Waugh, (1982) : “Politik bir amaca hizmet eden, maddi etkilerden çok psikolojik etki yaratan ve kurbanları daha çok sembolik işlev taşıyan, olağandışı tedhiş hareketleri” [244]

- Keleş ve Artun, (1982) : ”Başlıca amacı siyasal iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada, sindirdikleri yığınları da sahipsiz kaldıkları inancına yöneltmek için, şiddet eylemlerinden yararlanmaları” [245]

- Alkan, (1983) : “İnsanlara korku ve dehşet salarak siyasal amaçları gerçekleştirme yöntemi” [246]

- Gunter, (1984) : “genellikle faillerinin davalarını normal yollardan sunabilecek politik ve askeri güce erişmeyi başaramamalarından kaynaklanan bir olgu” [247]

- Freeman, (1986) : “Politik hedeflere ulaşmak amacıyla, korkunun bir silah olarak kullanılması” [248]

- Thackrah, (1987) : “Yeni bir siyasi sistemin kurulmasına destek sağlamak için, devrimci hareketlerde korku ve şiddetin sistematik bir şekilde kullanılması” [249]

- Taskhiri, (1987) : “Dinler ve insanlık tarafından kabul edilen her türlü güvenliği tehdit edici ve hakları ihlal edici, insani olmayan ve yozlaşmış amaçlar” [250]

- Hoffman, (1988) : “Politik bir değişiklik uğraşısı ile kasıtlı şekilde ve şiddet kullanarak veya kullanma tehdidi ile korkunun istismar edilmesi” [251]

- Schmid, (1988) : “[1] siyasi motivasyonlu, [2] taktiksel, [3] güç kullanma veya tehdidi, [4] şiddete başvurma, [5] halkı etkilemeye yönelik” [252]

---

[243] Bozdemir, Mevlüt, (1982), "Terör (mü) Terörizm (mi)?“, YILLIK, *SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu*, C.IV, (1981), Ankara: SBF BYYO Basımevi, s.526.
[244] Waugh, William L., (1982), *International Terrorism*, Salisbury: Documentary Publications, s.27.
[245] Keleş ve Artun, (1982), a.g.e., s.3.
[246] Alkan, Türker, (1983), *Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı*, İstanbul: Hil Yayınları, s.144.
[247] Gunter, (1984), a.g.e., s.107.
[248] Freeman, Charles, (1986), *Terrorism*, Londra: Batsford Academic and Educational Limited, s.3.
[249] Thackrah, (1987), a.g.e., s.253.
[250] Ayetullah Taskhiri, (1987), “Definition of Terrorism”, http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm, (Erişim Tarihi: 02.03.2010)
[251] Hoffman, (1988), a.g.e., s.43.
[252] Schmid, Alex, (2004), “Terrorism: the Definitional Problem”, *Case Western Reserve Journal of International Law* C.36, S.2-3, Ohayo: Case Western Reserve University, s.375.

- Ergil, (1991) : "Saldırılan veya korkutulan sivil ve masum kurbanlar aracılığı ile hedeflenenden daha büyük bir kitleyi yıldırıp, korkutarak, yasa-dışı stratejik ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için, bir grubun veya devletin, bilinçli ve planlı bir biçimde şiddet kullanması veya şiddet kullanma tehdidinde bulunması" [253]

- Avşar, (1992) : "Siyasal amaçlara ulaşmak için örgütlü, sürekli şiddet kullanmak ve bu surette toplumu paniğe itmek" [254]

- Kışlalı, (1995) : "Toplumun-dolayısıyla toplumu yönetenlerin- direncini kırmak için ortak korku yaratmak, daha doğrusu dehşet salmak" [255]

- Dilmaç, (1997) : "Bir ülkede mevcut sosyal, ekonomik ve politik eksikliklere dayalı olarak ortaya çıkan sistem karşıtı hoşnutsuz kitlelerden bazılarının, ideolojik bir temel etrafında, gizlilik esasları içerisinde örgütlenerek, istek ve arzuların şiddete dayalı metotlarla ortaya konması" [256]

- Dilmaç, (1997) : "Bir ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin, şiddet eylemleri temelinde, mevcut siyasal iktidarı ve rejimi hedef alan faaliyetleri"[257]

- Kushner, (1998) : "Siyasal veya sosyal değişiklikler elde edebilmek için, kişiler veya gruplar tarafından, hükümetlere veya sivil halka yönelik olarak güç kullanarak (veya şiddet) korku yaratmak" [258]

- Richardson, (2001) : "Savaşçı olmayan unsurlara veya sembolik hedeflere yönelik, geniş kitlelere mesaj vermek için düzenlenen, siyasi motivasyonlu şiddet hareketleri" [259]

- Bassiouni, (2001) : "İktidarı etkilemeye yönelik sonuç elde etmek veya belirli bir davanın, sorunun propagandasını yapmak için, suçu işleyenlerin kendileri veya bir devlet adına hareket edip etmediklerine bakılmaksızın, toplumun belli bir bölümünde korku oluşturmak üzere tasarlanmış uluslararası düzeyde yasaklanmış şiddetin ideolojik temelli stratejisi" [260]

- Veness, (2001) : "Politik bir araç olarak başvurulan bir yöntem" [261]

---

[253] Ergil, Doğu, (1991), "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *A.Ü. SBF Dergisi*, C. XLVI, S.1-2 s.171.
[254] Avşar, B.Zakir, (1992), *Kitle İletişim Araçları ve Terör*, İstanbul: Kamer Yayınları, s.13.
[255] Kışlalı, A.Taner, (1995), *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, İmge Kitabevi, Ankara, s.38.
[256] Dilmaç, (1997), a.g.e., s.35.
[257] a.g.e., s.36.
[258] Kushner, Harvey W., (1998), *Terrorism in America: A Structured Approach to Understanding the Terrorist Threat*, İllinois: Charles C. Thomas, s.86.
[259] Richardson, Louise, (2001), "Terrorists as Transnational Actors", *The Future of Terrorism*, Max. Taylor ve John Horgan (Der.), Londra: Frank Cass, s.209.
[260] Bassiouni, M.Cherif, (2001), *International Terrorism; Multiliteral Conventions (1937-2001)*, New York: Transnatioal Puplishers, s.16.
[261] Veness, (2001), a.g.e., s.9.

- Harmon, (2002) : "Belli bir düşüncede olan küçük grupların, devlet görevlilerinin (state agents) ve geniş isyancı hareketlerin, genel politik yollardan veya savaş ortamında bir orduya karşı, başarı elde etmelerinin çok güç ve mümkün olmadığı durumlarda, politik ve askeri sonuç elde etme çabaları" [262]

- Carr, (2002) : "Sivillere yönelik, onların arzularını ortadan kaldırma ve kendi lider ve politikalarını desteklemek amaçlı, kasıtlı ve kabul edilemez şiddet kullanma" [263]

- Wilkinson, (2002) : "Bireylere, gruplara, toplumlara ya da devletlere, siyasi taleplerine ödün verilmesi için teröristlerce korku ve dehşet salınması" [264]

- Kongar, (2002) : "Ulusal veya küresel egemenlik ilişkilerini şiddetle sorgulayan bir eylem" [265]

- Laqueur, (2003) : "Siyasi sonuçlar elde etmeyi amaçlayan, sistematik bir şekilde öldürme, yaralama ve yok etme veya bu eylemlerle tehdit etme" [266]

- Garrison, (2004) : "Güç veya şiddet kullanma veya güç veya şiddet kullanma tehdidinde bulunma yoluyla korkuya neden olarak toplumun davranışlarını değiştirmek, toplumun bir bölümünü hedef almak suretiyle tamamını etkilemek" [267]

- Borum, (2004) : "Siyasi, dini ve politik hedeflere ulaşmak için, sivil ve barışçıl unsurlara yönelik kasıtlı olarak şiddete başvurulması" [268]

- Carlos, (2004) : "politik bir silah" [269]

- Perl, (2004) : "Halka korku salmak ve devlet güçleri tarafından bile korunamadıkları düşüncesini oluşturmak" [270]

- Fuller, (2004) : "siyasal amaçlarla, kadınlar ve çocuklar dâhil sivillerin kasten hedeflenmesi" ve "güçsüzün güçlüye karşı kendisine sarıldığı bir araç" [271]

- Brown, (1984) : "Politik veya ideolojik nitelikteki amaçlara ulaşmak için, korku verme, yıldırma veya cebir yoluyla şiddetin planlı kullanılması" [272]

---

[262] Harmon, (2002), a.g.e., s.1.
[263] Carr, Caleb, (2002), *The Lessons of Terror,* New York: Random House, s.6.
[264] Wilkinson, (2002), s.143.
[265] Kongar, Emre, (2002), *Küresel Terör ve Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s.73.
[266] Laqueur, (2003), a.g.e., s.238.
[267] Garrison, Arthur H., (2004), "Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change Through Fear and Violence", *Criminal Justice Studies*, UK: Routledge, C.17, N.3, s.259.
[268] Borum, Randy, (2004), *Psychology of Terrorism*, Florida: University of South Florida, s.4.
[269] Carlos, (2004), a.g.e., s.11.
[270] Perl, Raphael, (2004), *Open For Debate: Terrorism*, New York: Benchmark Books., s.23.
[271] Fuller, (2004), a.g.e., s.170.
[272] Brown, Doug (Der.), (2004), *Terörizm ve Terörizmle Mücadele,* (Çev. Lütfi Tomuş), Ankara: EGM, s.3.

- Ganor, (2005) : "Politik amaçlara ulaşmak için, özellikle sivillere karşı, şiddet yolu ile yürütülen mücadele yöntemi" [273]

- Wither, (2006) : "Devlet dışı aktörler tarafından, sivillere yönelik olarak, siyasi motivasyonlu şiddet kullanma veya şiddet kullanma tehdidinde bulunma" [274]

-

- Vallis, (2006) : "Esas motivasyonu politik/sosyal değişiklik gerçekleştirmek olan; şiddet ve illegal güç kullanan; devlet dışı örgütlenmelerin veya grupların; sivil hedeflere saldırıda bulunmaları; toplumu etkilemeyi hedeflemeleri" [275]

- Bal, (2006) : "Terör, herhangi bir amaca (bu amaç çoğunlukla siyasaldır) ulaşmak için, sivillerin veya güvenlik görevlilerinin, propagandaya yönelik, ses getirici eylemlerle öldürülmesi" [276]

- Arıboğan, (2006): "Siyasi amaçlara ulaşmak için yasadışı şiddet kullanımı"[277]

- Özkök, (2006) : "Terörizm hesaplı ve siyasal amaçlı bir şiddet biçimi" [278]

- Kiknadze, (2007) : "Terörizm, ahlaki ve yasal bir sınır tanımadan, insanlar arasındaki problemlere acımasız, tezat teşkil eden bir çözüm şekli olarak, muhaliflerin fiziki yapılarını şiddet kullanarak sarsmak" [279]

- Poland, (2010) : "Terörizm, politik ve taktik avantaj elde etmek için, genellikle kamuoyunu etkilemeye yönelik, tasarlanmış, kasıtlı, sistematik öldürme, sakatlama ve masum insanlarda korku ve endişe yaratma" [280]

Harmon'un terörizm tanımında diğer tanımlarda açık şekilde yer almayan bir noktaya, devlet-terör ilişkisine de vurgu yapılmaktadır.[281] Richardson'un tanımında

---

[273] Ganor, Boaz, (2005), *The Counter-Terrorism Puzzle,* New Brunswick: Transaction Publishers, s.1.
[274] Wither, James, (2006), "Al Queda and Global Jihad: Disaggregating or Disintegrating?", *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies*, Workshop Papers, Ankara: Sosyoloji Derneği, s.287.
[275] Vallis, Rhyll, Yang, Yubin ve Hussein A. Abbass, (2006), *Disciplinary Approaches to Terrorism: A Survey*, Australian Defence Force Academy DSA Center, Kanbera Avustralya: University of South Wales, s.7.
[276] Bal, (2006), a.g.e., s.8.
[277] Arıboğan, D.Ülke, (2006), "Terörizme Karşı Kurumlararası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları", *Küresel Terörizm ve Uluslar arası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.126.
[278] Özkök, Hilmi, (2006), "Açılış Konuşması", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.x.
[279] Kiknadze, Tamara, (2007), "Terrorism as a Social Reality", *Understanding Terrorism: Analysis of Sociological and Psychological Aspects,* S.Ozeren (Der.), Hollanda: IOS Press, s.52.
[280] Poland, James M., (2010), "What is Terrorism?", http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm, (Erişim Tarihi: 02.03.2010)
[281] Harmon, (2002), a.g.e., s.1.

ise terörün eylem hedeflerinin sembolikliğine ve propagandaya yönelik olmasına dikkat çekilmektedir.[282] Hedefin sembolikliğine dikkat çeken bir diğer yazar Lösche'dir.[283] Waugh tanımında terörün hedefini öne çıkartmakta ve hedeflerin daha çok sembolik değer taşıdığını vurgulamaktadır.[284] Bassiouni, terör eylemlerindeki toplumun belirli bir bölümü üzerinde korku oluşturmaya yönelik amaca dikkat çekmektedir.[285] Terör eylemlerinin toplum üzerinde korku oluşturma amacına dikkat çeken diğer bir yazar Garrison, korku ile toplumun davranışlarının değiştirilmeye çalışılmasına değinmektedir.[286] Bir Çin atasözünde belirtildiği gibi "Bir kişiyi öldür, bin kişiyi korkut". Terör eylemleri ile toplumda korkuya neden olma ilişkisine dikkat çeken bir diğer yazar Perl olmuştur.[287] Freeman,[288] Thornton,[289] Crozier,[290] Wither,[291] Poland[292] ve Brown[293] gibi bazı yazarların tanımlarında korku oluşturmak için şiddet kullanma tehdidinde bulunma vurgusu dikkat çekmekte ve sadece şiddet kullanmanın değil aynı zamanda şiddet kullanma tehdidinin de önemli olduğuna dikkat çekilmektedir.

Schmid tarafından terörizm tanımı ile ilgili 1988 yılında yapılan bir akademik araştırmada incelenen tanımlarda 16 ortak nokta tespit edilmiştir. Bunlar: "[1] sürekli ve metotlu olarak endişe ve korkuya neden olmak, [2] şiddet eylemi, [3] bireysel, örgüt veya devletin unsurlarınca gerçekleştirme, [4] özel bir nedenle, canice veya politik nedenlerle yapma, [5] genellikle doğrudan halka yönelik, [6] rastgele seçilen hedeflere veya [7] mesaj verme özelliğindeki sembolik önem taşıyan hedef grubu içerisinden seçilen hedeflere, [8] tehdit ve şiddet temelli, [9] terör örgütü ile kurbanlar arasındaki iletişim sürecinde korku esas, [10] ana hedefi (halkı) manipüle ederek onları, [11] terör hedefi haline getirme, [12] taleplerini hedef alma, [13] dikkatlerini çekme, [14] gözdağı verme, [15] baskı uygulama, [16] propaganda

[282] Richardson, (2001), a.g.e., s.209.
[283] Loesche, (1978), a.g.e., s.83.
[284] Waugh, (1982), a.g.e., s.27.
[285] Bassiouni, (2001), a.g.e., s.16.
[286] Garrison, (2004), a.g.e., s.259.
[287] Perl, (2004), a.g.e., s.23.
[288] Freeman, (1986), a.g.e., s.3.
[289] Thornton, (1964), a.g.e., s.73.
[290] Crozier, (1974), a.g.e., s.4.
[291] Wither, (2006), a.g.e., s.287.
[292] Poland, (2010), a.g.k.
[293] Brown, (2004), a.g.e., s.3.

yapmak". Bu ortak noktalar terörizmin açıklanmasında oldukça yararlı bulunmakla birlikte tanımı ifade etmek için ortak unsurlarının tespitinde çok detaya yer vermektedir. Nitekim Schmid kendi yaptığı terörizm tanımında 5 temel unsura vurgu yapmaktadır.[294] Ayrıca Schmid terörizmi "zayıfların silahı" olarak da ifade etmektedir.[295]

Ganor,[296] Borum,[297] Vallis,[298] Carr[299] ve Fuller[300] gibi bazı yazarların tanımlarında özellikle sivillere yönelik şiddet dikkat çekmekte, İranlı din adamı Ayetullah Taskhiri, İslam Konferansı Teşkilatı'nın 1987 yılında düzenlediği bir toplantıda sunduğu bildiride yer verdiği terörizm tanımında insani olmayan, yozlaşmış amaçlara değinmektedir.[301] Mallin,[302] Veness,[303] Wardlaw[304] ve Carlos[305] terörizmi çok daha farklı şekilde ele almakta ve politik bir hareket, silah olduğuna dikkat çekmektedirler.

Jenkins'in terörizmi devletlerin dış politikalarında kullandıkları bir araç olarak ele aldığı ve 1975 yılında ortaya koyduğu yaklaşım,[306] 2000'li yıllardan sonra ortaya çıkan terör tehdidi ile artık soğuk savaş sonrası dünyanın karşı karşıya kaldığı en önemli güvenlik sorunlarından biri olarak kabul görmesi ile geçerliliğini korumaya devam etmektedir. Jenkins tanım sorunu ile ilgili ortaya koyduğu çalışmasında, terör eylemlerinde eylemin niteliği, eylemcinin kimliği veya eylemin sonuçlarının değil eylemin niteliğinin esas olduğu, bütün terörist eylemlerin suç teşkil ettikleri ve belirgin bir talebe/isteğe dayandıkları, eylemlerin sivil hedeflere yönelik olduğu ve politik motivasyon içerdiği, maksimum dikkat çekecek şekilde düzenlendikleri, eylemcilerin bir gruba mensup oldukları ve diğer suçlulardan farklı olarak eylemlerini üstlendikleri, eylemin fiziki zararın ötesinde etkide bulunmasının

[294] Schmid, (2004), a.g.e., s.375.
[295] Schmid, (2001), a.g.e., s.106.
[296] Ganor, (2005), a.g.e., s.1.
[297] Borum, (2004), a.g.e., s.4.
[298] Vallis ve Abbass, (2006), a.g.e., s.7.
[299] Carr, (2002), a.g.e., s.6.
[300] Fuller, (2004), a.g.e., s.170.
[301] Taskhiri, (1987), a.g.k.
[302] Mallin, (1977), a.g.e., s.59.
[303] Veness, (2001), a.g.e., s.9.
[304] Wardlaw, (1982), a.g.e., s.9.
[305] Carlos, (2004), a.g.e., s.11.
[306] Jenkins, (1980), a.g.e., s.3.

beklendiğini söylemekte ve teröre çok daha geniş bir anlam yüklemektedir.[307] Tanımlarda ve tartışmalarda öne çıkan hususlarla ilgili olarak Laqueur, terörizmin genel anlamda şiddet mi, yoksa şiddetin özel bir biçimi mi olduğu; dolayısıyla vurgulamanın terörün siyasal karakterine ve savaş yöntemlerine mi, yoksa sahip olduğu stratejinin normal dışı karakterine mi yapılması gerektiği üzerinde bir anlaşma bulunmadığını belirtmektedir.[308]

Türkiye'de terörizm alanında çalışmaları bulunan bazı yazar, akademisyen ve uzmanların ortaya koyduğu tanımlara baktığımızda; Ceza Hukukçusu Dönmezer terörün çatışma ve savaşı tahrik aracı olduğunu ileri sürmekte,[309] Kışlalı,[310] Keleş ve Artun[311] ise toplumun ve yönetimlerin direncini kırmaya yönelik şiddete dikkat çekmektedir. Siyaset Bilimcisi Ergil terör örgütlerinin yanı sıra devletin terörizmdeki rolüne işaret etmektedir.[312] Tanımların yanı sıra terörizm olgusuna farklı yaklaşımlara da rastlanmaktadır. Türkiye'de terör örgütleri içerisinde 1980 öncesi ve sonrasında önemli bir yere sahip olan Devrimci Sol adlı terör örgütünün lideri Dursun Karataş'ın takma isim ile bir dergide yer alan yazısında, ulusal ve sosyal kurtuluş hareketlerinin emperyalizm tarafından engellenmek istenmesi ve mahkûm edilmesi için "Terörizm" suçlamasıyla, kurtuluş hareketlerinin gayri meşru duruma düşürülmek istendiğini ileri sürmektedir.[313]

Akademisyen ve aynı zamanda MİT eski mensubu Mahir Kaynak; "Terörist, çok daha büyük bir organizasyonun küçük bir parçasıdır. Bir teröristin karşısındaki güçleri hiçbir şekilde yenmesi mümkün değildir. O bakımdan terörist; bilinen siyasi amaçlara ulaşmak için, büyük güçlerin kullandığı küçük maşalardır."[314] diyerek teröre çok farklı bir yaklaşım getirerek, terör örgütlerinin siyasal mücadelelerin bir parçası olduğunu iddia etmektedir. Kamuoyunda Ergenekon davası olarak bilinen soruşturmanın iddianamesinde yer alan bazı tespitlerin Kaynak'ın bu yaklaşımını

[307] Jenkins, (1980), a.g.e., s.3.
[308] Laqueur, (2002), a.g.e., s.95.
[309] Dönmezer, (1977), a.g.k., s.3.
[310] Kışlalı, (1995), a.g.e., s.38.
[311] Keleş ve Artun, (1982), a.g.e., s.3.
[312] Ergil, (1991), a.g.e., s.171.
[313] Baran, M.Ali, (1995), "Emperyalist ve İşbirlikçilerinin En Büyük Yalanı: Terörizm", *Kurtuluş Dergisi*, y.y.y.: y.y., s.21.
[314] Kaynak, Mahir, (1990), "Terörizm Gerçeği", *Cuma Dergisi,* S.19, s.7.

desteklediği dikkat çekmektedir. 10.07.2008 tarihinde açıklanan ilk iddianamede Terörizm; "Siyasal hedeflere ulaşmak için toplumun demokratik ikna ve eylem yoluyla barışçı davranışına karşı, hukukun üstünlüğü ve devlet otoritesini tanımayan, güçsüzlüklerini gizlemek için demokratik otoriteleri kitlelerden koparark halka karşı şiddet kullanmaya yöneltmeyi amaçlayan, kendi güç ve doktrinleri ile sağlayamadıkları halk desteğini ve ayaklanmasını sağlamak için, tarihsel görevlerinin olduğuna inandırılmış çeşitli unsurlardan oluşan ve uluslararası destek gören örgütlerin, tahripkâr silahlarla donanmış olarak gelişmiş taktikler kullanan, insanlığı hakir gören, ahlaki hiçbir temeli bulunmayan siyasi hedeflere ulaşmak için insan hayatını hiçe sayan, masum insanları hedef alan ve hiçbir savaş kuralı tanımayan, geleneksel politik suçlardan farklı, metodik, örgütlü, sistematik, öldürme, kaçırma, korkutma ve tahrip eylemleridir" ifadeleriyle terörün tanımına çok geniş bir çerçeveden yaklaşmaktadır.[315] İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından hazırlanan bu iddianamenin ilerleyen bölümlerinde ve dava dosyası eklerinde yer alan raporlarda, Türkiye'de önemli eylemleri bulunan PKK, DHKP/C ve Hizbullah gibi terör örgütlerinin, Ergenekon Terör Örgütü olarak iddia edilen ve hükümeti darbe yolu ile ele geçirmek isteyen siyasi nitelikli yapının naylon terör örgütü yapılanmaları olduğu veya kullanıldıkları iddia edilmekte ve böylece Türkiye'deki terör faaliyetleri ve örgütleri konusunda çok farklı tartışmalara yol açmaktadır.

Yukarıda incelediğimiz tanımların yazılım itibariyle benzerlik taşıdıkları görülmektedir. Farklı yazarların ortaya koyduğu tanımların benzerliği tanımlarda yer verilen ortak noktalara dikkat çekmektedir. Tanımları benzer kılan da terörizmi ifade ederken kullanılması gereken temel unsurların varlığıdır. Terörün tanımının yapılabilmesi için gerekli olan unsurları tartışan Schmid ve Jongman, bilimsel olmayan bir yaklaşımla terörizmin, terörizm=suç gibi tek bir kelime ile de ifade edildiğini belirterek ancak bunun yetersizliğini vurgulamakta ve tanımın 2 veya üç unsurla açıklanabileceğini, terörizm=siyasal cinayet; terörizm=masumların öldürülmesi; terörizm=siyasal nedenli şiddet örneklerini vermekle birlikte bunların iyi bir tanım için yeterli olup olmadıklarını sorgulamaktadırlar.[316] Terörizmin tanımında olması gereken ana unsuları inceleyen bir başka eserde, terörizmin

[315] İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, (2008), "10.07.2008 tarih ve iddianame no: 2008/623", s. 66.
[316] Schmid ve Jongman, (1988), a.g.e., s.5.

tanımında birinci ana unsur olarak siyasal nedenler gösterilmekte ve siyasal amaçların, terör eylemlerini diğer şiddet eylemlerinden ayıran ana unsur olduğuna dikkat çekilmektedir. İkinci olarak, şiddete yer verilmekte; üçüncü unsur olarak, şiddet eylemleri ile toplumun ve yönetenlerin etki altında bırakılmak istenmesi ve dördüncü olarak belirgin bir örgütün olması gerektiğini, yani eylemleri açıkça üslenen, gizli faaliyet gösterse de yapısı belli olan, somut şekilde var olan bir örgütün varlığına değinilmektedir.[317] Terörizmin unsurlarını dört başlıkta ele alan bir başka kitapta bu unsurlar: (a) Tasarlanmış, (b) Siyasal, (c) Sivilleri hedef alan, (d) Alt-gruplar (subnational) tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak verilmektedir.[318] Terörizm tanımında kabul edilen ana unsurlar, (1) şiddet kullanma veya kullanma tehdidi, (2) korkuya neden olma ve sindirme, (3) kurbanlar üzerinden toplumu etkileme, (4) hareket, davranış ve ideoloji üzerinde değişiklik etkisi oluşturmak olarak da açıklanmaktadır.[319] Bu örneklerde de görüleceği üzere tanım sorununa terörizm faaliyetini ortaya çıkartan temel noktaların belirlenmesi ile açıklama getirildiği çalışmalar az farkla benzerlik taşımaktadır. Terörizm faaliyetinin belirleyici unsurlarının tanıma etkisinden hareketle çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde tanımlardaki ortak noktaların tespiti ve tanımlar üzerine bir değerlendirme yapmak suretiyle tanım sorunu etrafındaki tartışmalara katkı sağlanmış olacaktır.

2.3. TANIMLARDAKİ BELİRLEYİCİ ORTAK NOKTALAR

Çalışmamızın içerisinde yer verdiğimiz tanımların sözcük değerlendirmesi yapıldığında ortak bazı temel unsurlar dikkat çekmekte ve tanımların bu unsurlara bağlı şekilde geliştirildiği anlaşılmaktadır. Tersinden baktığımızda da terörizmin tanımlarında yer alan ortak noktaların aynı zamanda terörizmin unsurlarının belirlenmesinde de belirleyici olmasıdır. Tanımlar ortak unsurları ortaya çıkarmakta, ortak unsurlar da tanımların çerçevesini şekillendirmektedir. Bu nedenle tanımlardaki ortak noktalar üzerine çalışmalar önem taşımaktadır. Lutz ve Lutz'un da belirttiği

[317] Lutz, James M. ve Lutz, Brenda J., (2008), *Global Terrorism,* New York: Routledge, s.10,11.
[318] Jaishankar, K., (2009), "Communal Violence and Terrorism in India: Issues and Introspections", Thomas Albert Gilly, Yakov Gilinskiy, Vladimir A. Sergevnin (Der.), *The Ethics of Terrorism,* ABD: Charles C. Thomas Publisher, s.29.
[319] Pfefferbaum, Betty, (2006), "Victims of Terrorism and the Media", Silke, Andrrew, (Der.), *Terrorists, Victims and Society: psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences,* Büyük Britanya: The Cornwel Press, s.176.

gibi, terörizmle ilgili araştırmalarda tanımlarda belirleyici olan hususlar üzerinden hareketle unsurlar tespit edilmektedir.[320] Terörizm bir bilim dalı olmadığından belirli parametreleri ortaya konamamaktadır. Bu nedenle terörizmin tanımında yer alan temel unsurların tespitinin yapılmasında esas teşkil edecek ölçütlere yer verilmediği görülmektedir. Bununla beraber Başeren'in çalışmasında unsurların belirlenmesinde üç ölçüt üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu ölçütlerden birisi saik ölçütüdür. Diğeri hareket ve netice ölçütüdür. Üçüncü olarak ise şiddetin sistematik ve sürekli kullanılmasına değinilmektedir.[321] Bu çalışmamızda tanımlarda yer alan ortak noktalardan hareketle terörizmin anlaşılmasında belirleyici olanlar tespit edilmekte ve böylece tanımın temel unsurları ortaya konmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar Başeren'in ölçütleri ile paralellik göstermektedir. Tanımlardan da hareketle terörizmin unsurlarının tespitinde mutlaka olması gereken üç ölçüt belirlemek mümkündür. Bunlardan birincisi hareket, ikincisi fail, üçüncüsü ise saiktir. Hareket ölçütü eylem yani şiddeti içermekte, fail örgüte işaret etmekte, saik ise siyasal motivasyona (ideoloji) karşılık gelmektedir. Bu ölçütler, terörizm kavramını daha açık ve anlaşılır hale getirebilmek amacıyla tespit edilmiştir. Terörizm faaliyetinde gözlenen ve değişkenlik göstermeyen, zamana ve duruma bağlı değişmeyecek olan noktalar bu unsurların belirlenmesinde esas teşkil etmektedir. Örneğin siyasal motivasyonun varlığı değişmeyecek bir unsur olup ortadan kalktığında faaliyetin mahiyeti değişmektedir. Dolayısıyla değişmeyen bir unsur olarak kalmaktadır. Şiddet yani eylem ana unsurlardan olmakla birlikte eylem şekilleri gibi örgütlerin imkân ve kabiliyetleri ile stratejilerine bağlı olarak değişkenlik gösteren bir özellik ana unsur olarak kabul edilmemektedir. Aynı şekilde örgütün eylem için seçtiği hedeflerin özellikleri de temel ve değişmeyen bir özellik olmayıp örgütlerin stratejilerine göre değişkenlik gösteren bir durum olduğundan temel unsurlar arasında yer almamaktadır.

Bir önceki bölümde incelediğimiz tanımlardan ortaya çıkan sonuçlara göre, tanımların hepsinde ortak bazı noktalara yer verildiği görülmektedir. Bu tezde ele aldığımız 76 tanımda, tanımın esasını oluşturan ortak noktalar üzerinde yapılan incelemede aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

[320] Lutz ve Lutz, (2008), a.g.e., s.10,11.
[321] Başeren, (1987), a.g.e., s.41,43.

Tablo-3: Tanımlarda yer alan ortak noktalarda ağırlık oranı.

Ortak Nokta (Unsur)	Sayı	Vurgu %
Siyasi motivasyon	55	% 71
Şiddet, güç kullanımı, eylem	65	% 84
Örgüt/Grup	23	% 29
Korku, tehdit, baskı	32	% 41

Görüldüğü üzere, 76 tanımdan 55'inde (% 71) siyasi motivasyona değinilmekte, 65 tanımda (% 84) şiddet, güç kullanılması yer almakta, 23 tanımda ise (% 29) açık şekilde örgütten/gruptan bahsedilmekte ve 32 tanımda ise (% 41) korku, tehdit, baskı yer almaktadır. Önemli bir unsur olan örgüt/grup varlığından bahsedilmesi oranı düşük gibi görünmekle birlikte, "Özellikle devlete veya topluma yönelik olarak, politik motivasyonla, yasadışı şiddet kullanma veya tehditle baskı uygulama"[322] veya "siyasi sonuçlar elde etmeyi amaçlayan, sistematik bir şekilde öldürme, yaralama ve yok etme veya bu eylemlerle tehdit etme"[323] tanım örneklerinde görüleceği üzere, hemen bütün tanımlarda örgütün varlığına gizli özne olarak yer verilmektedir. Dolayısıyla görünmeyen özne olarak örgüt, en fazla yer verilen unsurdur. Tanımlar üzerinde yaptığımız bu incelemeden ortaya çıkan sonuçta, terörizm kavramı ele alınırken şiddet unsurunun en fazla vurgu yapılan unsur olduğu, terörizmden bahsedebilmek için şiddet (eylem) fiilini içermesi gerektiği sonucu da çıkmaktadır. İkinci olarak, ortaya konan eylemlerde, uygulanan şiddet politikasında siyasi motivasyonun var olması gerekliliği sonucu çıkarılmaktadır. Üçüncü sırada, fiilin gerçekleşmesi noktasında örgüt unsuru olarak öznenin varlığı zaten bir gerekliliktir. Terör eylemlerinin niteliği itibariyle planlanması, malzeme temini, eğitimi gibi konuları dikkate aldığımızda bu tür eylemlerin bireysel olarak yürütülmesi mümkün olamayacağından aynı amaç ve hedef etrafında organize olmuş bir grup, kurulmuş bir örgütün varlığı zaten işin gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte bireysel anlamda gerçekleştirilen terör eylemlerine de

[322] Merriam-Webster's Dictionary of Law, (1996), a.g.e., s.493.
[323] Laqueur, (2003), a.g.e., s.238.

rastlanmaktadır. Birinci bölümde bireysel terör (bireysel suç) ile ilgili bazı örneklere yer verilmiştir.

Tanımlarda yer alan unsurlar ile ilgili olarak Schmid ve Jongman tarafından yapılmış olan bir başka çalışmada 109 tanım üzerinde inceleme yapılmış ve elde edilen sonuçlarda birinci sırada vurgu yapılan unsur (% 83,5) ile şiddet, güç kullanma, (% 65) ile politik yön ikinci sırada, örgüt ise (% 14) ile çok daha gerilerde yer almıştır.[324] Terörizm konusundaki çalışmaları ile tanınan Jenkins, 'terörizmde tanım sorunu' başlıklı çalışmasında terörün, şiddet kullanımı veya şiddet kullanımı tehdidi içerdiğini, politik motivasyonun bulunduğunu ve eylemcilerin organize bir gruba mensup olduklarını belirtmektedir.[325] Terörizm kavramı ile ilgili olarak, farklı metinlerde yer verilmiş 76 tanım üzerinde yaptığımız incelemede ortaya çıkan sonuçların, Schmid ve Jongman'ın 109 tanım üzerinde yaptıkları çalışma ile örtüştüğü, yine Jenkins'in aynı konu başlığı altında yaptığı çalışma ile de teyit görmektedir. Bu çalışmalar tanımların birbirlerinden farklı olmadığını ortaya koymakta ve farklı metinlerde farklı kişilerce ortaya konan tanımların benzerliğine dikkat çekmektedir.

Ganor, terörizmi "politik sonuçlar elde etmek için, sivillere ve sivil hedeflere yönelik kasıtlı şekilde şiddet uygulama veya tehdidinde bulunma" olarak tanımlarken bu tanımda üç temel unsuru öne çıkarmakta ve bunları, "şiddet kullanma veya şiddet kullanma tehdidinde bulunma", "politik bir amaç gütme" ve "sivilleri hedef alma" olarak sıralamaktadır.[326] Ganor'un tespitlerinde de örgüt unsuru yine gizli özne olarak yer almakta, ancak sivillerin hedef alınması vurgulanmaktadır. Terör eylemlerini sadece sivillere yönelik eylemler olarak algıladığımızda çok büyük bir eksiklikle karşı karşıya kalırız. Çünkü terör örgütleri sadece sivilleri değil, askeri unsurlar ve polisi daha çok hedefleri içerisinde görmektedirler. Dolayısıyla terörizmi tanımlarken sivillere yönelik eylemler dediğimizde terör örgütlerine çok önemli bir destek sunmuş oluruz.

[324] Schmid ve Jongman, (1988), a.g.e., s.5,6.
[325] Jenkins, (1980), a.g.e., s.3.
[326] Ganor, Boaz, (1998), *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?,* İsrail: ICT Papers, s.4.

Terör örgütleri sivillere yönelik eylemler gerçekleştirmekle birlikte, devleti temsil eden unsurları daha cazip eylem hedefleri olarak kabul etmektedirler. Yine böyle bir sınırlama getirdiğimizde askeri nitelik taşıyan hedeflere yönelik gerçekleşen eylemleri yorumlamakta büyük sıkıntı ve sorunla karşı karşıya kalırız. Bu nedenle doğru bir tanım yapabilmek için şiddetin yöneldiği hedefin niteliği önem taşımamalıdır. Terör örgütlerinin kurulu yönetimlere karşı mücadele veya savaş içerisinde oldukları iddiaları dikkate alındığında, yönetimi temsil eden her türlü sembole yönelik eylem arayışları da doğal bir sonuçtur. Bu nedenle yönetimin gücünü ve otoritesini temsil eden her türlü hedef örgütlerin eylem arayışlarının hedefi olacaktır. Özellikle güvenlik kuvvetleri mensupları bu açıdan kayda değer eylem hedefleri arasında yer almaktadır. Devleti temsil eden diğer kurumlar da aynı şekilde eylem hedefleri arasında yer almaktadır. Türkiye'de PKK terör örgütünün asker ve polislere yönelik eylemleri kadar öğretmen ve sağlık görevlisi gibi diğer kamu görevlilerine yönelik eylemleri bilinmektedir.[327] Halka yönelik şiddet eylemlerinde örgütler doğrudan örgütün politikalarına uyum göstermeyen kişilere yönelik eylemlerde bulunmaktadırlar. PKK terör örgütünün geçmiş dönemlerde devletin yanında yer aldıklarını düşündükleri köylere yönelik seçici saldırıları bu tür eylem hedeflerinin örnekleridir. Terör örgütleri halkın sindirilmesi ve örgütün bölgesel etkinliğinin arttırılması nedeniyle de sivil halka yönelik seçici saldırılarda bulunmaktadırlar. Terör örgütlerinin eylemlerinin önemli bir bölümü ise halkın yoğun bulunduğu alanlarda, tesadüfî olarak eylemin mağduru olan kişilere yönelik gerçekleştirilmektedir. Eylem yerinin belirlenmesinde seçici olunmakla birlikte, eylemin mağdurları tesadüfî seçilmiş olmaktadır.

Sonuç itibariyle incelediğimiz 76 tanımda üç ortak unsurun öne çıktığı görülmektedir. Bu ortak noktaları, siyasal motivasyon (ideoloji), örgütlenme ve şiddete başvurma (eylem) olarak tasnif etmek mümkündür. Bu sonuca bağlı olarak, terörizm kavramından bahsederken ve tanım ortaya koyarken, "Şiddet", "Siyasal Motivasyon" ve "Örgüt" olarak tespit ettiğimiz üç temel unsurun varlığı gerekli görülmektedir. Bu ortak noktaları kısaca ele alacak olursak, tanımlar incelendiğinde, terör örgütlerinin ideolojik/siyasal amaçları doğrultusunda hareket ettikleri, eylem

[327] PKK'nın eylemleri ile ilgili olarak bkz.: Teymur ve Smith, (2008), a.g.e.

hedeflerinin de bu esas üzerine şekil kazandığı, siyasal motivasyonun temel çıkış noktası olduğu görülmektedir. İdeolojileri, terör örgütlerinin eylem hedeflerini ve hareket tarzlarını etkilemektedir. Örgütün amacı, savunduğu ideolojisinin içerisinde yer almaktadır. İdeoloji eğer dini referans alıyor ise amaç da dini değerlerin içerisinde ortaya konan kurallara göre şekil kazanmaktadır. Marksist-Leninist bir ideolojide amaç, bu felsefenin ortaya koyduğu temel ilkeler ve savunduğu değerler etrafında şekillenmektedir.

Siyasal amaç doğrultusunda belirlenen hedeflere ulaşmak ancak örgütlü bir yapı içerisinde hareket etmekle mümkün olacağından, terör tanımlarında ortaya konan ikinci temel unsur örgüt olarak görülmektedir. Bir hareket ancak örgütlü yapı ile anlam kazanacaktır. Aynı düşünceyi paylaşan insanlar, düşüncelerini hayata geçirebilmek, kamuoyuna mal edebilmek için güçlü olmak zorundadır. Örgütlü hale gelme güç kazanmak için gereklidir. Bireysel anlamda bir düşüncenin savunulması, sonuç itibariyle çok da fazla bir anlam taşımayacaktır. Dolayısıyla terörist yapılarda örgüt, doğal olarak illegal olan bir örgütlenme modeli kaçınılmazdır.

Terör tanımlamalarındaki üçüncü temel nokta ise şiddet içerikli eylemler içermesidir. Şiddet, terörizm faaliyetlerinde esas belirleyici unsur olarak kabul edilmektedir. Terör örgütleri, devlete ve kurumlarına yönelik faaliyetler içerisinde, güç, imkân ve kabiliyet yönünden sahip oldukları dezavantajları da dikkate alarak, seslerini duyurabilmek ve siyasal amaçlarına yönelik sonuçlar elde edebilmek için her türlü hedefe yönelik şiddet eylemlerine başvurmaktadırlar. Eylemlerden amaçlanan öncelikle propaganda olduğundan, propagandayı bir strateji olarak belirlediklerinden ve kamuoyuna mesaj vermek istediklerinden[328] genelde otoriteyi temsil eden veya otoritede zafiyete yol açacak, kamuoyunun dikkatini çekecek nitelikteki hedeflere yönelik eylemleri tercih etmektedirler.

Uzmanlarca veya akademisyenlerce yapılan tanımlarda bu ortak noktalara yer verildiği gibi, yasal çerçevenin oluşturulmasında da dikkate alındığı görülmektedir. Türkiye, ABD ve İngiltere yasalarını örnek olarak ele aldığımızda; 3713 sayılı

[328] Martin, Gus, (2010), *Understanding Terrorism: Challances, Perspectives and Issues*, USA: SAGE Publication, s.49.

Terörle Mücadele kanununda "Terör; cebir ve *şiddet* kullanarak; … *Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini* veya genel sağlığı bozmak amacıyla, bir *örgüte* mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler" veya ABD yasalarındaki tanımlamada "Belirli bir *gruba* mensup kişiler veya gizli ajanlar tarafından, genellikle kamuoyunu etkilemek amacıyla, savaş dışı (sivil) hedeflere yönelik, *siyasi motivasyonlu şiddet* hareketleri",[329] ya da İngiltere'nin Terörizm Kanunu 2000'de olduğu gibi; a) Hükümeti etkilemek veya halkı veya halkın bir bölümünü korkutmak için eylem veya *eylem tehdidinde* bulunma, b) Bu tehdidin *siyasi, dini veya ideolojik nedenlerle* yapılması, c) Bu amaçla *örgütlenme*".

Bu ülkelerin yasalarında yer alan ifadelerde açık bir şekilde bu üç unsur tespit edilebilmektedir. Dolayısıyla, herhangi bir faaliyetin terör kapsamı içerisinde ele alınıp değerlendirilebilmesi için, bu unsurların faaliyetle doğru ilişkilendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu unsurlardan birinin eksikliği veya faaliyet ile ilişkilendirilememesi, faaliyetin niteliğini de değiştirmektedir.

İncelediğimiz tanımlarda şiddet unsuru öne çıkmakta, örgüt unsuru ise açık şekilde tanımlanmadan genelde gizli özne olarak yer almaktadır. Bununla beraber terörizmde esas tehlike şiddetin temel faaliyet noktası olarak benimsenmesi, bunun etrafında örgütlenme ve bu örgütlenmenin geliştirilmesi, genişletilmesidir. Terörizm faaliyetlerinde tehdidin boyutunu arttıran unsur iyi bir örgütlenmenin varlığıdır. Çünkü ideolojiler, siyasal motivasyonlar her zaman var olacaktır. İnsanların beyinlerinden geçen düşünceleri değiştirmek, silmek kolay değildir. Bu nedenle düşünce ve buna bağlı ortaya çıkan ideolojiler, siyasal motivasyonlar sürekliliğini koruyacaktır. Bir yönüyle siyasal motivasyonlar ve dolayısıyla ideolojiler, insan olmanın bir gereği olarak gelişmenin de öncüsü olmaktadır. Yine şiddet unsuru insanlığın başlangıcından beri var olup yine var olmaya devam edecektir. Semavi dinlerde yer alan Habil'in Kabil'i öldürmesi insanlık tarihinin ilk şiddet eylemi olarak kabul edilmektedir. Savaşlar, çatışmalar, öldürmeler insanlık tarihindeki şiddetin tezahürleridir. Şiddet olgusu insanlık hayatının ayrılmaz bir parçası gibi yerini korumaya devam etmektedir.

[329] United States, *Title 22 of the United States Code*, Section 2656f.

ABD'de işlenen suç istatistiklerini incelediğimizde, 2008 yılında 16.272 cinayet olayının meydana geldiğini görmekteyiz.[330] Bu rakam şiddetin fazla dikkati çekmeyen yönünün, aslında ne kadar ileri seviyelere ulaştığını göstermektedir. Terörden dünya genelinde ölen insan sayısı ile suç nedeniyle ölen insan sayısı karşılaştırıldığında korkunç bir tablo ile karşılaşılacaktır. Bu nedenle şiddetin varlığı, insan hayatını tehdit etmesi önemli olmakla birlikte, terörizm kavramı incelenirken vurgunun ağırlıklı olarak bu hususa yapılması bir yönüyle doğru olmakla birlikte, tehdidin anlaşılabilmesi yönüyle ele alındığında şiddetin siyasi motivasyonla örgütlü hale getirilmesi daha fazla dikkat çekmektedir. Ancak, şiddet politikası etrafında örgütlenme, şiddete başvurmayı esas almak suretiyle örgüt kurma, gerek genel suç kavramını incelerken ve gerekse terör kavramını incelerken, tehdidin boyutunu arttırıcı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Örgütlenmeyi önlediğiniz, sınırlandırabildiğiniz, gelişmesini durdurabildiğiniz müddetçe terörizmin tehdit boyutunu azaltmayı başarmış oluruz.

Şiddet tehlikelidir, kabul edilemez, ancak şiddetin örgütlenmesi daha tehlikelidir ve mücadele etmeyi zorlaştırmaktadır. Bireysel olarak ortaya konan şiddet eylemlerinin kapsamı ve etkisi failin eylem kapasitesi ve motivasyonu ile sınırlı kalacaktır. Diğer taraftan fiillerin devamlılığı da failin yetenekleri ve imkânlarına bağlı olarak sürebilecektir. Fiilin gerçekleştirilmesinde failin birden fazla kişiden oluşması ve bu fiil birlikteliğinin sürekli kılınarak güçlü bir motivasyonla desteklenerek sürdürülmesi fiilin etkisini ve kapsamını arttıracaktır. Fiilin devamı da birlikteliğin ortaya çıkaracağı potansiyel ile daha süreli olacaktır. Diğer yanda gerek güvenlik açısından, gerekse sosyal ve siyasal boyutta mücadeleyi de zorlaştıracaktır. Çünkü örgütsel bir yapı etrafında oluşan kitleler sorunu geniş alanlara yaymaktadır. Örgütsel yapının, üyelerinin farklı imkân ve kabiliyetlerini bir arada toplaması, motivasyona ve fiillerin neticelerine bağlı olarak çevresel desteğin oluşması, örgütün stratejisine bağlı olarak katılımın artması, daha sistematik ve kurumsal nitelikte hareket edilmesine imkân tanıması örgütün gücünü arttırdığından bu durum sonuçlara da yansımakta ve şiddetin etkisini arttırmaktadır.

[330] FBI, (2010), *2008 Crime in the United States*, http://www.fbi.gov/ucr/cius2008/data/table_01.html, (Erişim Tarihi: 05.03.2010)

Terörizm bağlamında şiddet unsurunu ele alırken şiddetin yasadışı kullanılması söz konusu olmalıdır. Devletlerin egemenlik alanları içerisinde ve dışındaki bölgelerde ulusal yasalar ve uluslararası hukuka dayalı olarak ortaya koyduğu şiddetin (güç kullanımı) aynı kapsamda değerlendirilmemesi gerekir. Terörizm kapsamındaki şiddet, ulusal veya uluslararası hukukun onaylamadığı ve suç olarak tespit ettiği şiddeti ifade etmektedir. Bir ülkenin egemenlik alanı içerisinde ve yasalar çerçevesinde güvenlik birimleri aracılığı ile güvenliği sağlamak ve bozulan toplumsal düzeni yeniden tesis edebilmek amacıyla ortaya koyduğu şiddet (güç kullanımı) terörizm olarak değerlendirilemez. Özellikle terörizm olayları ile birlikte iç güvenliği olumsuz etkilenen ve vatandaşlarının can ve mal güvenliği zarara uğrayan devletler bu olumsuzlukları gidermek ve güvenliği tesis edebilmek amacıyla yasal çerçevede tedbirler geliştirmek zorunda kalmaktadırlar. Bu tedbirler gerektiğinde şiddet kullanımını da kapsamaktadır. Bu durumda devletlerin ortaya koyacakları önlemlerin ve güç kullanma fiillerinin yasal olması kadar hukuksal normlara uygun olması ve aynı zamanda orantılı olması da gerekir. Yasaların, evrensel değerlere ve normlara uyumluluğu ve orantılılığı bu kapsamda ortaya çıkan şiddetin kabul edilebilirliğini sağlamaktadır.

Ülkelerin kendi sınırları içerisinde meydana gelen düzen bozucu hareketlere ve yaygın şiddet içeren terör hareketlerine karşı ortaya koyduğu mücadele, zaman zaman sınırları zorlayıcı fiilleri içerse de, bu ülkelerin ortaya koyduğu fiiller eleştirilmekte, devletler veya uluslararası kuruluşlar tarafından insan hakları ihlali olarak gündeme getirilmekte ancak terörizm kapsamında ele alınmamaktadır. Dolayısıyla devletlerin kendi egemenlik sınırları içerisindeki orantısız güç kullanmaları, eleştirilere konu olmakla birlikte terörizm kapsamında tartışılmamalıdır. Diğer yanda devletlerin kendi egemenlik sınırları dışındaki bölgelerde de şiddet (güç) kullanımı söz konusudur. Bu alan oldukça tartışmalıdır. Son yıllarda devletlerin güç kullanımı ve bu durumun meşruluğu Birleşmiş Milletlerde, ülkelerin parlamentolarında, üniversitelerde ve medyada tartışma konusu olmuştur.[331] Devletin iç hukuku, egemenlik sınırları dışında şiddet (güç) kullanımını meşrulaştıramaz. Fiilin uluslararası hukuka ve değerlere uygun olması şartı gerekir.

[331] Aust, Anthony, (2010), *Handbook of International Law,* UK: Cambridge University Press, s.205.

ABD'nin Afganistan ve Irak'a müdahalesi bu durumun en yakın somut örnekleridir. Her iki ülkede de müttefik ülke askerlerinin sivillere yönelik ortaya koyduğu çok tartışmalı bazı eylem ve operasyonları bile her türlü eleştiriye rağmen terörizm kapsamında yorumlanmamalıdır. Özellikle savaş ortamlarında yaşanan şiddet, savaş hukukuna aykırı bile olsa terörizm olarak değil, savaş suçu kapsamında ele alınmaktadır. Dolayısıyla uluslararası alanda egemenliği tanınan bir devletin, bir başka egemen devlet ile savaşması halinde ortaya çıkan ve uluslararası hukuka ve değerlere uygun olmayan fiillerde bile terörizmden söz edilmemektedir. Bununla birlikte Ruanda örneği gibi bazı ülkelerde iç çatışmaların doğurduğu aşırı ve orantısız şiddet kullanımı da terörizm kapsamında ele alınmamaktadır. Bir devletin başka ülke vatandaşlarına, kendi egemenlik sınırları dışında şiddet uygulamasına önemli bir örnek İsrail'in uluslararası sularda Mavi Marmara adlı Türk yardım gemisine yönelik 2010 yılında yaptığı silahlı müdahale sonucu yolculardan bazılarının silahsız olmalarına rağmen öldürülmeleri olayıdır. Filistin'e yardım taşıyan ve uluslararası kamuoyu tarafından yakından takip edilen ve tamamen silahsız ve insani amaçlı olan bu gemiye yönelik askeri müdahale ve orantısız şekilde şiddet kullanımının nasıl yorumlanacağı aslında önemli bir tartışma konusudur.

İncelediğimiz terörizmin tanımlarında ortaya çıkan ideoloji, örgüt ve şiddet unsurlarını esas alarak yapılan değerlendirmede ortaya çıkan faaliyetler aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere bir ayrıma tabi tutulabilir.

Tablo-4: Unsurlar ve faaliyetin niteliği.

İDEOLOJİ	**ÖRGÜT**	**ŞİDDET**	**FAALİYETİN NİTELİĞİ**
VAR Yasal nitelikte	VAR Yasal nitelikte	YOK	*Siyasi faaliyet / YASAL*
VAR Yasa dışı nitelikte	VAR Yasadışı / GİZLİ	YOK	*Siyasi faaliyet / YASADIŞI*
VAR	YOK	VAR	*Bireysel suç**
YOK	VAR	VAR	*Organize suç*
VAR	VAR	VAR	*TERÖRİZM*

* Bir kişinin, siyasal nedenlere bağlı olarak gerçekleştirdiği eylem(ler) literatürde bireysel terörizm olarak yer almakla birlikte, bunun yerine bireysel suç kavramının kullanılması daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Birinci durumda; ele alınan bir faaliyette eğer faaliyet siyasal bir nitelik taşıyor, yani açıktan ifade ettiği bir ideolojisi varsa ve bu kapsamda örgütlü bir faaliyet yürütüyor, ancak şiddet içeren eylemlerde bulunmuyor ise, bu durumda faaliyeti iki şekilde tanımlamak mümkündür. Eğer örgütlenme yasa dışı zeminde yürütülüyor, yasalara aykırı birtakım ideolojik/siyasal söylemler içeriyor ise, bu takdirde illegal siyasal faaliyetin varlığından söz edilebilir. Eğer faaliyet tamamen yasal zeminde ise, zaten yasal bir siyasi faaliyet söz konusudur. Siyasal faaliyetin yasadışı kabul edilmesi, ülkelerin kanunlarıyla bağlantılı bir konudur. Bu noktada düşünce özgürlüğü kavramı devreye girmektedir. Düşünce özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte oluşturulan yasalar önemli bir tartışma noktasıdır. Şiddetin yer almadığı düşünceler, politik söylemler hangi noktada yasal olarak engellenebilir, ölçü ne olmalıdır, gibi sorular çok farklı tartışmaları beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, çalışmamızda konuyu değerlendirirken ülkelerin yasalarını dikkate alan bir yaklaşım ile hareket edilmektedir. Ancak, evrensel değerler ve gelişmiş demokratik ülkelerce benimsenmiş olan hukuk ilkelerinin, bu ilkelere ve değerlere bağlı düşünce özgürlüğünün bu hususta belirleyici rol oynaması bir noktada çözüm olarak kabul edilebilir.

Siyasal nedenle bir kişinin tek başına ve başkalarıyla veya örgütsel yapılarla ilgisi olmadan, bireysel anlamda bir tepki olarak şiddet eyleminde bulunması durumunda, eylemi terör kapsamında değerlendirmek mümkün, ancak örgüt olmadığı için terörist bir yapılanmadan, terörizmden bahsetmek mümkün olmayacaktır. Bu durumda bireysel terör eylemi veya daha doğrusu bireysel suçtan bahsetmek gerekir. Siyasal nedenlere dayanmadan, örgütlü bir yapı içerisinde şiddete başvurulması, şiddetin boyutu ne olursa olsun, terörizm olarak adlandırılamaz. Böylesi durumlarda, organize suç, çete ya da örgütlü suç olarak adlandırılan faaliyetten söz etmek mümkündür. Suç örgütlerini, terör örgütlerinden ayıran temel nokta, suç örgütlerinin devletin müesses nizamını değiştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmak gibi bir amacının bulunmamasıdır. Örgütlü suçta amaç tamamen finansal güç elde etmeye yönelik faaliyetler olarak açıklanmaktadır.[332] Bu faaliyetler içerisinde devletin bazı birimlerine nüfuz etme, örgüte yardımcı olacak görevli ayarlama gibi faaliyetler olsa

[332] Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, (2010), *2009 Faaliyet Raporu*, Ankara: KOM Yayını, s.97.

da bunların amacı tamamen çıkar sağlama ve buna yönelik güç elde etme olduğundan terörizm alanında değerlendirilmemektedir. Diğer yanda suç örgütlerinin eylemlerinde siyasal bir mesaj bulunmamaktadır. Birçok noktada benzerlikleri görülebilen terörizm ile organize suç arasındaki ayırımda terörizmin amacı siyasal olarak açıklanırken organize suçta ise finansal motivasyonla hareket edildiği ifade edilmektedir. Terör örgütleri siyasal ajandalarını geliştirmek için suça yönelmekte, suç örgütleri ise kriminal ajandalarını korumak ve geliştirmek için suç işlemektedirler. Dishman'a göre terör örgütleri statükoyu yok etmek, suç örgütleri ise gölge iş çevrelerini sağlamlaştırmak için suça yönelirler.[333] Bazı örneklerde devletin güvenlik birimlerine veya başka kurumlarına yönelik bir şiddet oluşsa bile, bu durum siyasal bir amaca değil, tamamen çıkar elde etmeye yönelik olacağından terörizm içerisinde değerlendirmek kavramsal açıdan ve aynı zamanda hukuki açıdan da pek mümkün görülmemektedir. Bu faaliyette tamamen çıkar amaçlı örgütlenme ve bu amaçla şiddet kullanma söz konusudur.

Sonuç olarak, bir faaliyetin terörizm ile bağlantısının kurulabilmesi ancak her üç unsurun da bir araya geldiği durumlarda mümkün görülmektedir. Ancak, terör örgütlerinin, gelir elde etme gibi nedenlerle uyuşturucu ticareti ve çeşitli kaçakçılık olayları gibi terörizmle bağdaşmayan suçlara da yönelmesi veya terör örgütleri ile uluslararası suç örgütlerinin bazı alanlarda işbirliğinde bulunması farklı bir tespit olarak değerlendirilmektedir.[334] Bu tür suçlar, terör örgütlerinin vasfını değiştiren bir unsur değildir. Yukarıdaki incelemeden çıkarılacak bir sonuç olarak; terör örgütlerinin üç temel karakteri görülmektedir. Teröristlerin belirgin politik hedefleri bulunmaktadır ve bu hedeflere ulaşabilmek için ise şiddete başvurmanın kaçınılmaz olduğuna inanırlar. Birliktelik söz konusu olduğu için de örgütlenme doğal bir sonuçtur. Ayrıca, politik boyutun varlığı terör amaçlı şiddeti diğer benzeri şiddet suçlarından ayıran temel özelliktir.

---

[333] Dishman, Chris, (2001), "Terrorism, Crime, and Transformation," *Studies in Conflict & Terrorism*, C.24, No. 1, UK: Routledge, s.43-58. Ayrıca bkz.: Gregory F. Treverton ve diğerleri, (2009), *Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*, Kaliforniya: RAND Corporation.

[334] Terör örgütleri ile organize suç örgütleri arasındaki ilişki konusunda bkz.: Makarenko, Tamara, (2004), "The Crime–Terror Continuum: Tracing the Interplay Between Transnational Organised Crime and Terrorism", *Global Crime,* C.6, No. 1, UK: Routledge.

Terörizmin tanımlarından hareketle ortaya koyduğumuz temel unsurları dikkate almak suretiyle terörizmi tanımlamadan önce şu hususları vurgulamak gerekecektir.

Terörizm;

(a) Siyasal bir harekettir, yani bir ideolojisi vardır: Dolayısıyla sonuçları ve etkileri de siyasaldır. Kendi ideolojisini hâkim kılabilmek için siyasal sistemi ele geçirmeyi veya değiştirmeyi hedefler.

(b) Yasal olmayan, ancak bilinen bir örgütlenmeye sahiptir: Gizli olarak kurulan örgütün faaliyetleri ve üyeleri gizlidir. Faaliyetler eyleme dönüştüğünde, üyeleri de deşifre olduğunda aleni hale gelir.

(c) Şiddetin bir araç ve yöntem olarak kullanılmasını veya şiddet kullanma tehdidinde bulunulmasını ifade etmektedir: Hükümeti ve/veya halkı hedef alan şiddetin cana ve mala zarar vermeye yönelik olması gerekir.

Tanım konusunda uzlaşma sağlanamamasının en önemli nedenlerinden biri şiddetin bir araç olarak yasadışı kullanılması noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda şiddetin oranı konusu tartışma alanlarından biri olmakla birlikte esas sorun şiddetin hangi durumlarda yasa dışı kabul edileceği üzerinde yaşanmaktadır. Şiddetin hangi durumlarda yasadışı kabul edilmesi gerektiği üzerinde mutabakat sağlanamaması, ülkelerin politik öncelikleri ve hedefleri ile doğrudan ilişkili bir konudur. Şiddet hangi durumda yasal olarak kabul edilecek, hangi durumlarda kabul edilmeyecektir? Bunun belirleyici unsurları neler olacaktır? Devletlerin kendi topraklarında kullandığı şiddetin meşruluğu hangi ölçülerle belirlenecektir? Yine devletlerin sınırları dışındaki alanlarda kullandığı şiddetin meşru kabul edilebilmesinin kriterleri neler ve hangi uluslararası belgeler olacaktır? Bütün bu sorular ve muhtemel cevapları belirsizliğin temel nedeni olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle ulusal hukuka ve uluslararası hukuk ile evrensel değerlere aykırı olarak şiddetin kabul edilemez ölçüde kullanımı söz konusu olmalıdır. İnsan hayatını hedef almayan, mala yönelik ciddi zararlara neden olmayan şiddeti terörizm kapsamı dışında değerlendirmek gerekir. Diğer yandan şiddetin kullanma tehdidi ise sürekli, ciddi ve kuvvetli emareleri olması durumunda yani gerekli maddi unsurların mevcut olması, eylem için silah ve benzeri araçların,

malzemelerin temin edilmiş olması, eyleme dönük eğitim ve tatbikatların yapılmış olması halinde dikkate alınmalıdır. Şiddet kullanma tehdidi, daha önce şiddetin kullanılmış olması durumunda anlam kazanmakta ve tehdidi ortaya çıkarmaktadır. Fiilsiz (eylem) terör olamayacağı için, daha önce işlenen eylemlerin neden olduğu korku şiddet kullanma tehdidini doğurmaktadır. Dolayısıyla daha önce gerçekleştirilmiş eylem(ler)in desteklemediği şiddet kullanma tehdidi önemli değildir. Ancak, tehdidin gerçekleşebilmesi yönünde somut hazırlıkların varlığı, daha önce gerçekleşen bir eylem olmasa bile, tehdidi anlamlı kılmaktadır. Diğer yanda şiddet tehdidi olmadığı, daha önce hiç eylemlerin bulunmadığı durumlarda bile eğer bir örgüt, eyleme dönük gerekli malzemeleri temin etmiş, eylem planlarını ve eylemi gerçekleştirecekleri belirlemiş ise terörizm faaliyeti ortaya çıkmış olacaktır.

Yukarıda ele aldığımız ve terörizmin unsurlarını açıklayan hususları dikkate alarak terörizmi tanımlayacak olursak;

- Siyasal bir amaç etrafında örgütlenen kişilerin, şiddete başvurması veya aleni ve sürekli bir şekilde şiddete başvurma tehdidinde bulunması,
- Bir ideoloji etrafında gizlice örgütlenen kişilerin, şiddet eylemlerini kullanarak veya kullanmayla tehdit ederek, siyasal sistemi ve halkı hedef alan faaliyetleri,
- İdeolojik bir amaç doğrultusunda örgütlenerek şiddete başvurma,

şeklinde tanımlar geliştirmek mümkündür. Bu tezde tanımları oluştururken terörizmin unsurlarını belirlemede kullanılan hareket, fail ve saik ölçütleri esas alınarak hareket edildi. Dolayısıyla bir faaliyetin terörizm kapsamında kabul edilebilmesi için mutlaka olması gereken bu unsurlara yer verilerek tanım ortaya koymaya çalışıldı. Terörizmi tanımlarken ele alınan bu ölçütlerden saik, faaliyetin siyasal yönüyle ideolojisiyle açıklanmakta, fail, siyasal yapı üzerine kurulan örgütü ifade etmekte, hareket ise siyasal amaca yönelik gerçekleştirilen şiddeti, terör eylemlerini açıklamaktadır. Tanım oluşturulurken tespit edilen bu ölçütleri ifade eden en uygun kelimeler bir cümle dizisi içerisinde anlamlı şekilde kullanılmak suretiyle örnek oluşturuldu. Bu tanımlarda ve daha önce ele alınan tanımlarda yer alan şiddet eyleminde bulunma tehdidi konusunun, şiddet eyleminde bulunmayı mümkün kılacak

maddi delillerle desteklenmesi, tehdidin örgütün politikası olarak ifade edilmesi ve farklı zamanlarda tekrarlanması dikkate alınmalıdır.

2.4. SOSYO-EKONOMİK VE SİYASAL SORUN MERKEZLİ TERÖRÜ TANIMLAMAK

Terörizm tanımları aslında çok geniş bir kavramın özetlenmiş neticesini yansıtmakta, her tanım aynı zamanda çok geniş bir değerlendirmemin sonucunu oluşturmaktadır. Kelimeler aslında çok geniş düşüncelerin, tespitlerin özü olarak sunulmaktadır. Bu nedenle tanımlarda yer alan kelimelerin ve ifadelerin tek tek ele alınması ve özetlediği hususlara açıklık kazandırılması gerekir. Birbirlerine benzemekle birlikte her tanımdan hareketle farklı açıklamalar, tespit ve değerlendirmelerde bulunmak mümkündür. Terörizmin tanımı önemli olduğu gibi tanımların aslında neyi anlatmak istedikleri de önemlidir. Bu başlık altında terörizm tanımlarından hareketle içeriğine dair tespit ve değerlendirmelere yer verilecektir. Böylece tanım sorununa çok daha geniş bir açıdan bakma imkânı elde edilecektir. Özellikle siyasal, sosyal ve ekonomik unsurların terörizm ile ilişkisi ve etkileri açısından farklı bakış açıları sunulmaya çalışılacaktır. Bu değerlendirmeler kapsamında aynı zamanda terörizmin nedenleri, siyasal, sosyal ve ekonomik açılardan toplumsal etkileri de ele alınmış olacaktır. Tanım sorununun doğru şekilde anlaşılması ve değerlendirilebilmesi için terörizmin farklı yönleriyle ele alınması, soruna neden olan konuların da incelenmesi gerekir.

Terörü sosyo-politik ve ekonomik açıdan değerlendirmek suretiyle yapılan bir tanımda terör; sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan hoşnutsuz kitlelerden bazılarının, mevcut düzene muhalif olarak, ideolojik bir temel etrafında, gizlice örgütlenerek, hedeflerine ulaşmada şiddeti de bir araç olarak benimsedikleri yasadışı yapılanmalar, olarak ifade edilmektedir.[335]

2.4.1.Sosyal ve Ekonomik Sorunların Etkisi

Yukarıda verilen tanımda yer alan sosyal ve ekonomik sorunları genişleterek ele aldığımızda; sosyal sorunlardan kastedilen, bazı kişilerin, beklentilerini yüksek tutması veya maddi durumun etkisiyle maddi veya manevi olarak temel ihtiyaçlarını

[335] Dilmaç, (1997), a.g.e., s.35.

tatmin edememesi ve bunlara bağlı olarak toplum içerisinde yeterince saygın bir yer edinememelerinin getirdiği sosyal uyumsuzluklar ve bunlara bağlı gelişen psikolojik nedenler ciddi toplumsal sorunlara kapı açma olarak ifade edilebilir. Örneğin gecekonduda yaşayan bir gencin, başını kaldırıp baktığında çevresinde gördüğü refah seviyesi doğal olarak tepki doğurmaktadır. Veya çok ağır şartlarda ve asgari ücretle çalışan bir işçinin, çevresine baktığında gördüğü refah seviyesi, bu kişiyi bulunduğu konumu sorgulatmakta ve kendisinden çok iyi durumda olanlara karşı da tepkili hale getirmektedir. Aslında insanın doğasında bulunduğu konumu beğenmeme, hep daha iyi bir konuma gelme, daha iyi bir statüye kavuşma arzusu vardır. Devlet görevlisi ise daha üst, daha etkin makamlara ulaşma isteği, işadamı ise daha iyi seviyede bir işe sahip olma arzusu, sanatçı ise daha iyi konumda, beğenilen bir sanatçı olma duygusu hayatın doğal bir yönü olarak hep karşımızdadır. Diğer yanda, anadilini konuşmada sorunlar yaşamak, etnik ayrımcılığa uğramak, dışlanmak gibi hususlar da önemli bir sorun olarak algılanmaktadır.

Ekonomik açıdan konu ele alındığında, toplumdaki gelir dağılımındaki adaletsizlikler, fakirlik ve bunun etkileri çok önemli sorunlara temel teşkil etmektedir. Nitekim yakın tarih ekonomik dengesizliklerin neden olduğu çatışmalar, sosyal patlamalar, krizler ve neden olduğu olumsuz sonuçlar ile doludur. Terör boyutuyla bakıldığında da, ekonomik nedenlerin teröre etkileri tartışma konusu olan alanlardandır. Türkiye örneğinde bile, 5 milyon civarında işsizin yanında,[336] 4 milyon civarında kişinin de asgari ücretle çalışarak hayatını devam ettirmeye çalışması,[337] diğer taraftan da medya üzerinden yansıyan zengin kişilerin günlük yaşantılarından örneklerin sunulması tahrik edici rol oynamaktadır. Nitekim dönemin MİT Müsteşarı'nın basına verdiği bir demecinde bu konuya da vurgu yaparak, terörün ekonomik boyutlarına değinmekte ve tele-vole türü televizyon yayınlarının sosyal tepkiler ve huzursuzluklar doğuracağından bahsetmekte ve varoşlarda zor şartlarda

[336] cnnturk.com, (2010), "Yılın ilk işsizlik rakamı açıklandı", 15.4.2010, http://www.cnnturk.com/2010/ekonomi/genel/04/15/yilin.ilk.issizlik.rakami.aciklandi/572198.0/index.html, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

[337] Gazete5.com, (2010), "Sigortalıların yüzde 41'i...", 06.12.2010, http://www.gazete5.com/haber/asgari-ucretle-calisan-sigortali-sayisi-kac-6-aralik-201-64677.htm, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

yaşayan kişilerin muhtemel tepkilerine değinerek, kendisinin aynı durumda olan biri olması halinde "belki de komünist olurdum" ifadesini kullanmaktadır.[338]

2.4.2. Siyasal Sorunların Etkisi

Siyasal açıdan konuya bakıldığında; toplumda yaşayan insanların dünyaya bakışı ve dolayısıyla siyasal tercihleri çeşitli farklılıklar göstermektedir. Aynı siyasal çizgide yer alanlar arasında bile önemli ayrılıklar bulunmaktadır. Toplumu oluşturan bireylerin sahip oldukları siyasal düşünceler, genellikle sivil toplum örgütleri ve siyasal partiler vasıtasıyla yasal zeminlerde ifade edilme imkânı bulmaktadır. Ancak bu yollar her zaman, her düşüncenin yeterince ifade edilmesine yeterli olmamaktadır. Yasalarla konan sınırlamalar, siyasi düşünceleri de etkilemekte ve yerine göre suç oluşturmaktadır. Bir siyasal düşünce yasal zeminde örgütlenmiş iken bu örgütlenme yasal sınırları zorlayacak noktalara gelebilmektedir. Düşünce özgürlüğü evrensel bir kural olmakla beraber, bunun da mutlaka sınırları bulunmaktadır. Devletler ve toplumlar, oluşturdukları temel değerler ve ilkeler etrafında örgütlenirken, bu ilke ve değerlere zarar veren düşüncelere ve davranışlara karşı da yasal çerçevede korunma mekanizmaları geliştirmektedir. Yasalarla çizilen sınırlar, bu yasaların uygulanması veya ihlal edilmemesi için güvenlik birimlerinin teşkilatlandırılması bu ihtiyacın bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Düşünce özgürlüğüne her ülkenin kendi ilke ve değerleri koruma ile yasalarla suç konusu olan konuların oluşmaması adına getirilen sınırlamalar, bazı düşüncelerin ve özellikle radikal düşüncelerin seslendirilmesine imkân vermemektedir. Türkiye'de Türk Ceza kanununda yer alan 141, 142 ve 163 üncü maddelerin 1991 yılında kaldırılmasına kadar siyasal düşüncelerin ifade edilmesinde önemli kısıtlamalar bulunmaktaydı. Bu maddelerin kaldırılmasıyla özellikle komünizm felsefesi çerçevesinde ortaya konan siyasal düşüncelere ve örgütlenmelere yasaklar getirilmekteydi. Bu maddelerin kalkmasıyla 2001 yılında Türkiye'de Türkiye Komünist Partisi legal zeminde kurulabilmiştir. Türkiye'de, iktidarda olan bazı partiler de dâhil, gündeme gelen parti kapatma davaları ve kapatılan bazı partiler,[339] siyasal katılım yollarının sınırlandırılması, engellenmesi yönüyle değerlendirilebilecek örneklerdir. Terör örgütlerinin ideolojilerini yansıtan

[338] Ergin, Sedat, (2000), "MİT Müsteşarının Açıklamaları", *Hürriyet Gazetesi* , 28 Kasım 2000, s.1.
[339] habervitrini.com, (2008), "İşte Türkiye'de Kapatılan Partiler!..", 15.03.2008, http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=330576, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

siyasi partilerin kapatılması, terör örgütleri açısından önemli bir propaganda malzemesi nedenidir. Böyle bir durumda terör örgütü şu mesajı vermektedir. "Oy verdiğiniz parti kapatılıyor, seçtiğiniz milletvekillerinin siyasi hakları ortadan kaldırılıyor, tutuklanıyor, sizin iradeniz hiçe sayılıyor, bunun için meşru siyasi zemin çözüm değildir, tek çözüm biziz, silahlı mücadeledir."

Siyasal düşüncelerin ifadesinde önemli bir yeri olan yazma özgürlüğü noktasında, yazarların kaleme aldıkları fikirlerinden dolayı yargılanmaları, tutuklanmaları ve ceza almaları yine siyasal katılım yollarının sınırlandırılmasına bir diğer önemli örnektir. Siyasi katılım yollarının kapalı olması veya sınırlandırılması, düşüncelerin yeterli şekilde ifade edilmesinin önünde engel oluşturduğu durumlarda, bu düşünceyi savunan kişilerin düşünce özgürlüğü ve siyaset yapma gibi çok temel kabul edilen haklarını kullanamamaları doğal olarak olumsuz tepkileri beraberinde getirmektedir. Türkiye'de belirli bir çizgideki bir siyasi partinin, değişik adlar altında kendini yenilemesine rağmen sürekli kapatılması siyasi çizgide önemli tartışmaları da beraberinde getirmektedir. 1990 yılında Halkın Emek Partisi HEP'in kurulmasıyla Türk siyasal alanında da yer almaya başlayan ve PKK terör örgütü ile bağlantıları açıkça dile getirilen bu siyasi görüş, 1991 seçimlerinde SHP ile girdikleri seçimlerde 18 milletvekili ile Parlamentoda yerini almıştır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 03 Temmuz 1992'de HEP'in kapatılmasına yönelik dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucunda, 14 Temmuz 1993'de partinin faaliyetlerinin, Anayasa ve Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu, "Devletin, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü aleyhine eylemlerin işlendiği bir odak haline geldiği" gerekçesiyle oyçokluğuyla kapatılmasına karar verilmiştir. HEP'in kapatılmasının ardından farklı isimler altında 7 parti daha kurulmuş, bazıları yine kapatılmış ve en son olarak kurulan Demokratik Toplum Partisinin 11 Aralık 2009 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının ardından Barış ve Demokrasi Partisi adı altında yine TBMM çatısı altında 20 milletvekili ile yerlerini almışlardır. Bu konu, siyasal katılım yollarının sınırlanmasına çok açık bir örnek oluşturmaktadır. Siyasi hareketlerin yasaklanması, engellenmesi bu hareketleri ortadan kaldırmamaktadır. Aksine siyasi hareketi destekleyen bir terör örgütü varsa o örgütün iddialarını kuvvetlendirici rol oynamaktadır. Diğer yanda, siyasal katılım

açısından önemli bir araç olan parti kapatmanın dağda bulunan teröristlere "teröre devam" mesajı verdiğini ileri süren yazarlar da bulunmaktadır.[340] PKK örneğinden hareketle, teröre neden olan sorunun çözümü için siyasi katılım yollarından biri olan siyasi partileri kapatma yerine özgürce ve korkmadan konuşmalarını sağlama gerekliliğine vurgu yapan isimler de bulunmaktadır.[341]

1984 yılından beri mücadele edilen PKK terör örgütünün bu yıllardaki siyasi söylemlerine karşın Türkiye'de Kürt varlığını savunmak yasal olarak suç nedeni sayılırken, bugün gelinen noktada Kürtçe dili serbest hale gelmiş ve "Türkiye'de Kürtler de vardır"'a gelinmiştir. Bu süreçte PKK terör örgütü legal siyasetle sonuç alınamayacağını, silahlı mücadelenin gerekli olduğunu savunmuş ve bölge insanından birçok genci dağlarda terör örgütünün saflarına çekmeyi başarmıştır. Terörle mücadele sırasında uygulanan politikaların da olumsuz etkisiyle bölge halkı devletten uzaklaştıkça örgüte yakınlaşmış ve sonuçta bugün gelinen noktada elde ettiği siyasal ve kültürel hakları terör örgütünün silahlı mücadelesi sonucu elde edildiğine inanmaya başlamıştır.

Siyasal sorunların temelinde, demokratik uygulamalar yer almaktadır. Demokrasinin gelişmiş olduğu ülkelerde siyasal sorunlar ve tartışmalar daha rahat şekilde çözüm bulmakta ve radikalleşmeyi büyük ölçüde frenlemektedir. Demokratik açılımlar ve uygulamaların terörün zemini önleme açısından da önemli bir yeri bulunmaktadır. Terör örgütlerinin kendilerini meşrulaştırmak için kullandıkları argümanların ortadan kaldırılması, siyasal katılım yollarının daha açık olması olumlu adımları hızlandırmış olacaktır. "Demokrasi terörü izole eder" diyen Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, "10 terörist ölüyor yerine de 10 terörist geliyorsa, bu başarı demek değildir." açıklamaları ile demokratik gelişmelerin önemine de vurgu yapmaktadır.[342]

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulduğunda ülke güvenliğine tehdit oluşturan iki temel konu gündeme gelmiştir. Bunlar bölücülük ve irtica tehditleridir. Bu tehditlere yönelik olarak 90 yıldır uygulanan politikalar istenilen sonucu vermediğinden hala bu

[340] Sazak, Derya, (2007), "PKK, ETA, DTP", *Milliyet Gazetesi*, 22.01.2007, s.3.
[341] Burkay, Kemal, (2007), "PKK Bizi Terörize Etti Derhal Silah Bırakmalı", Sabah Gazetesi, 26.11.2007, s.7.
[342] Gül, Abdullah, (2007), "Gül'den 4 Kritik Açıklama", *Hürriyet Gazetesi*, 22.11.2007, s.1.

iki temel konu yine tehdit olarak tartışılmaya devam etmektedir. Bu tehditlerden bölücülüğü bir isyan gibi görenler çözüm noktasında şu iki temel konuda çatışmaktadır. Bunlar; *"İsyan durmadan demokrasi olmaz." "Demokrasi olacak ki isyan dursun."* şeklinde dile getirilmektedir. Birinciler özgürlükçü demokrasinin isyana zemin hazırladığına, dolayısıyla sorunun baskı tedbirleriyle çözüleceğine inanmakta, ikinciler, baskının şiddeti tırmandıracağını, isyana zemin hazırlayan toplumsal, siyasal, ekonomik zeminin ıslahı gerektiğini söylemektedir. Bazı yazarlar da bu tür tartışmalar nedeniyle zaman kaybedildiğini ileri sürmektedirler.[343] Terör örgütleri bu yaklaşımı farklı şekilde gündeme getirmektedir. Örneğin PKK terör örgütü, güvenlik güçlerinin operasyonları durdurulmadan demokratik barış sürecinin işletilemeyeceğini söylemekte, devlet ise terör eylemleri bitirilmeden operasyonların durdurulamayacağını belirtmektedirler.

2.4.3. Sorunların Yoğunluk Düzeyinin Teröre Etkisi

Siyasal, sosyal ve ekonomik sorunların ortaya çıkardığı olumsuzlukların oluşturduğu gayri-memnun kitlelerin, bu durumlara karşı tepkilerini nasıl dışa vurdukları ve bu tepkilere bağlı olarak geliştirdiğimiz aşağıdaki şekil ile hangi noktada terörün başladığı daha açık şekilde vurgulanmaktadır. Şekilde de belirtildiği üzere sorunların yoğunluk düzeyine göre alanlar genişlemekte veya daralmaktadır. Burada yer verilen sorunları daha da çoğaltmak mümkündür ancak bu çalışmada siyasal, sosyal ve ekonomik konular temel sorunlar olarak ele alınarak bir değerlendirilme yapılmıştır.

[343] Dündar, Can, (2007), **"**Tarihten Ders Almak", *Milliyet Gazetesi*, 22.1.2007, s.7.

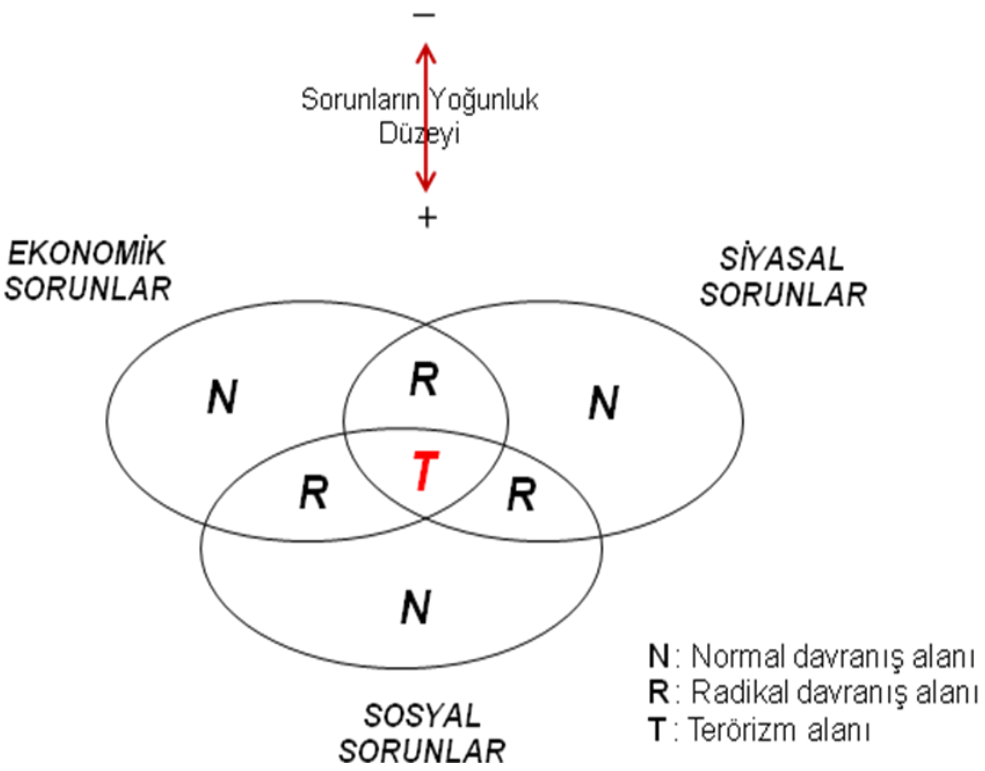

Şekil 1: Terörizmin ortaya çıktığı alan.

Sosyal, ekonomik ve siyasi sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan hoşnutsuz kitlelerin oluşturduğu dairelerin ortaya koyduğu şemada, geniş **"N"** alanları hoşnutsuz olan, ancak, sorunların çözümü konusunda, genel siyasi yapı içerisinde kalan, demokratik ve yasal çerçevede çözüm arayan, toplumun çoğunluğunu oluşturan kitleleri belirtmektedir. Bu alanda yer alan kişiler farklı oranlarda sorunların etkisinde kalmakta ancak çözüm için yasal zeminlerde siyasi faaliyetlerde bulunmak suretiyle çözüm arayışları geliştirmektedirler. Siyasi parti faaliyetleri, sendikalar, dernekler ve benzeri bütün sivil toplum örgütleri bu alanda ortaya çıkan tepkilerin, arayışların bir sonucudur. Daha dar alanda yer alan **"R"** alanları ise, hoşnutsuz kitlelerden *radikal* söylemlere ve aşırı siyasal hareketlere yönelenleri belirtmektedir. Toplumda sayıca fazla olmamakla birlikte yine de seslerini duyurabilecek bir çoğunluk oluşturabilmektedirler. Hemen her tür siyasal yaklaşımlar içerisinde radikal anlamda söylemlere rastlamak mümkündür. Genellikle yasal

platformlarda kalmayı tercih etmekte, ancak söylemleri itibariyle zaman zaman yasalar ile çelişmektedirler. Siyasal katılım yollarının sınırlanması özellikle bu alanda bulunan kişilerin meşru zeminlerde kalıp kalmama noktasındaki düşüncelerini etkilemektedir. Siyasi katılım yollarının geniş olduğu toplumlarda bu alandaki sayı daha düşük olmaktadır. Bu noktada birçok batılı demokratik ülkelerdeki siyasal hareketlere bakıldığında bu durumu görmek mümkündür. Demokrasinin uygulanmasında sorunları bulunan ülkelerdeki siyasal hareketlerdeki aşırılıklar da aksi durumu göstermektedir. Son olarak ve sorunların tam merkezinde yer alan **"T"** alanı ise, sorunların çözümünün, radikal de olsa, yasal ve mevcut siyasi yapılar içerisinde çözülemeyeceğini düşünen, çözümün, ancak şiddet unsurunu da kullanmak suretiyle gerçekleştirilebileceğini inanan kitleleri vurgulamaktadır. Terör olgusu da bu alanda yer alan kişilerin sistemle mücadelesi sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik, siyasal ve sosyal eksikliklerden dolayı ortaya çıkan toplumsal sorunların yoğunluk düzeyi arttıkça, **"N"** alanları daralmakta, **"R"** alanları ve **"T"** alanı ise genişlemekte, sorunların yoğunluk düzeyi azaldıkça, **"N"** alanları genişlemekte, **"R"** ve **"T"** alanları daralmaktadır.[344] Dolayısıyla, sorunların daha az yaşandığı, demokratik katılım yollarının geniş olduğu, ekonomik ve sosyal yapının belirli bir istikrar kazandığı toplumlarda, aşağıdaki şekilde de belirtildiği gibi, sorunların yoğunluk düzeyi azaldığından **"T"** alanı çok marjinal seviyede kalmakta, **"R"** alanları ise kabul ve kontrol edilebilir seviyede oluşmaktadır.

[344] Dilmaç, (2006), a.g.e., s.451.

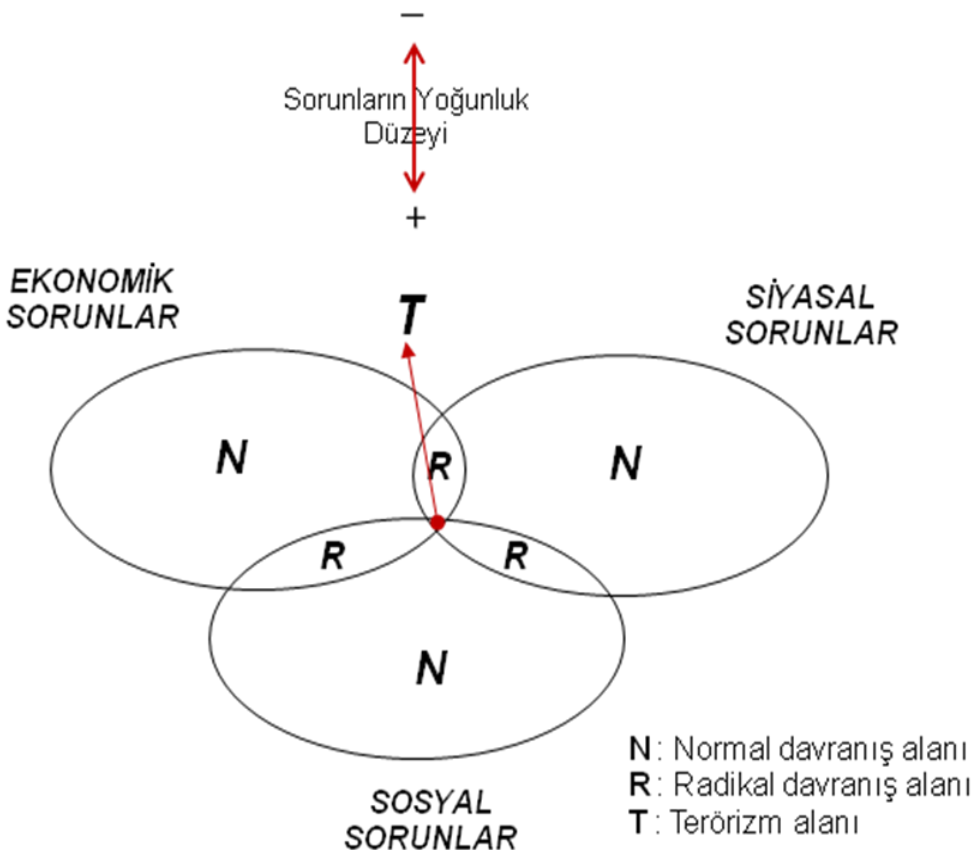

Şekil 2: Terörizmin ortaya çıktığı alandaki yoğunluk değişmesi.

Yukarıdaki şema ve açıklamalardan elde ettiğimiz bir sonuç olarak; bir ülkede terör ortamının varlığının, ülkenin demokratik gelişmişliği, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan gelişmişliği ile doğrudan ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, hiçbir gerekçe terörü haklı göstermemelidir. Terörün bir çözüm aracı olarak görülmesi düşünülemez. Nitekim bu husus BM belgelerinde, "yasal eksiklikler, insan hakları ihlalleri, etnik, ırki ve dini ayırımcılık, siyasi ayırımcılık, sosyo-ekonomik eksiklikler ve yönetim zafiyetleri" gibi sorunların terörizme başvurmada bir mazeret ve haklılık nedeni olarak ileri sürülemeyeceği ifadeleri ile vurgulanmaktadır.[345]

[345] United Nations General Assembly, (2006), **"**The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy", A/RES/60/288, http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml, (Erişim Tarihi: 13.4.2009)

2.5.TANIMLAR VE YAKLAŞIMLAR

Yerli ve yabancı kuruluş, akademisyen ve uzmanların çalışmalarında ortaya konan ve yukarıda yer verdiğimiz 76 farklı tanımın incelenmesinden görüleceği üzere, gerek farklı uzman ve yazarların tanımları ve gerekse uluslararası örgütlerin konuya yaklaşımlarına baktığımızda, birçok uzman, politikacı, güvenlik bürokratı ve yazarın ileri sürdükleri üzere terörün tanımının yapılamadığı iddialarının aksine aslında terörün tanımının aynı şekilde yapıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Yine bu incelemeden hareketle, başta BM olmak üzere bütün uluslararası kuruluş ve örgütlerin genel anlamda terörizme yönelik tavırların aynı olduğu, terörizmin şiddetle kınandığı görülmektedir. Türkiye'yi uluslararası alanda uzun yıllar temsil eden Türmen, terörizmin tanımının yapılamayışı iddialarını, terörizme karşı uluslararası işbirliğine istekli olmayan devletlerin ileri sürdüğü bahane olarak değerlendirmekte ve terörizmin tanımının yapılmamış olmasının doğru olmadığını söylemektedir.[346] Buradan hareketle tanım sorununun ülkelerin politik hedefleri ve kişilerin siyasal alt yapılarına bağlı olarak yaklaşım farklılığına dayandığını ileri sürmek mümkündür. Siyasal kültür ve bu kültürü şekillendiren ideolojik kabuller kişilerin hayata ve olaylara bakışını derinden etkilemektedir. Zaten bu tür farklılıklar çatışmaları doğurmakta, aynı kavrama farklı anlamlar yüklenmesi, farklı bakış açıları geliştirilmesini netice vermektedir. Farklı değerlendirmelerden dolayı uluslararası alanda aynı platformda yer alan, aynı siyasal çizgide hareket eden ülkeler açısından bile, bir ülkenin terörizm kapsamında ele aldığı bir faaliyeti bir başka ülke aynı kapsamda görmeyebilmektedir. Yine aynı şekilde bir ülke için terörist olan başka ülke için özgürlük savaşçısı veya siyasal mücadeleci olarak kabul edilebilmektedir.

Bu çalışmada farklı başlıklar altında yer verilen bütün tanımlara bakıldığında aynı ifadelerin kullanıldığını söylemek mümkündür. Tanımların kullanılan sözcükler itibariyle benziyor olması tanım sorununa farklı cephelerden bakılması gerekliliğinin bir göstergesi olmalıdır. Uluslararası ve bölgesel kuruluşlar ile uzman ve akademisyenlerin ortaya koyduğu tanımların benzerliği terör eylemlerinin doğurduğu sonuçların yansıması ile büyük oranda ilgilidir. Önemli terör olayları örneklerine bakıldığında ortaya çıkan dehşetin, can ve mal kayıplarının karşısında rahatsız

[346] Türmen, Rıza, (2008), "Terörizm ve Uluslararası İşbirliği", *Milliyet Gazetesi*, 13 Ekim 2008, s.7.

olmamak mümkün değildir. Eylemlerin etkisi terörizm konusunda fikir yürüten ve çalışan kişileri etkilemekte ve bu eylemlere neden olan terör örgütlerinin karakterini de dikkate alarak terörizmi tanımlamaya çalışmaktadırlar. Özellikle 2000'li yıllardan sonra değişen yüzüyle ortaya çıkan terörizmin karakteri ve asimetrik etkileri yapılan tanımlara da yansımaktadır. Böylece eylemlerin ve örgütlerin karakteri ortaya çıkan tanımları benzer hale getirmektedir. Diğer yanda tanım sorunu üzerinde çalışan kişilerin başvurduğu ve terörizm çalışmalarında temel alınan kaynaklar da tanımları etkilemektedir. Tanım oluştururken bir terör faaliyetinde olması gereken özellikler tanımın çatısını oluşturmakta, bu çatının belirlenmesinde yer verilen özellikler terörizmin temel unsurlarını ortaya çıkarmaktadır. Böylece tanım yapılırken bu unsurların çatısı altında kalındığı için tanımlarda benzerlikler kaçınılmaz hale gelmektedir. Bütün bu tespitler terörizmde tanımı sorununun bir tanım yazım sorunu değil, bir gerekçe, bakış ve değerlendirme sorunu olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak terörizmle mücadelede terörizmin tanımının çok önemli olmadığı, tanım sorununun önemini yitirdiği, esas önemli olanın şiddeti doğuran faaliyetlere karşı gösterilecek tepkilerin nasıl olduğudur. Özellikle terörizm olarak kabul edilen şiddet hareketlerinin ve eylemlerin bazı devletler tarafından örtülü savaş olarak kullanılması, yerel ve uluslararası alanlarda şiddetin doğuracağı sonuçların bazı konularda çözümün önünü açması veya istenilen, arzu edilen çözümsüzlüğü sağlaması, terörizmi politik bir silah olarak gündemde tutacaktır. Terörizm psikolojik savaşın bir şekli olarak işe yaradığı müddetçe de tanım sorunu tartışılmaya devam edecektir.

Tanımlarda ve uluslararası belgelerde terörist eylemlere yapılan atıflar, terörizmin ne olduğu konusunda ortak bir anlayış bulunduğunu göstermektedir. Yukarıdaki başlıklarda ele aldığımız örneklerden de anlaşılacağı üzere, sorun terörizmin tanımının yapılması değil, devletlerin siyasal iradesi ve buna bağlı olarak da birlikte hareket edememeleri olarak gözükmektedir. Siyasi farklılıkların giderilememesi, tanımlardaki farklı algılamaları doğurmakta ve birliktelik oluşturulamamaktadır. Tanımların ve değerlendirmelerin hemen hepsinde ortak vurgu yapılan bazı noktaların bulunduğu görülmekle birlikte yorumlamalar ve somutlaştırmada farklılıklar ve görüş ayrılıkları ortaya çıkmaktadır.

Tanımların farklı yorumlanmasının nedenleri olarak;

a) Devletlerin veya farklı grupların veya farklı düşüncelerin silahlı faaliyetlere bakış açıları (özgürlük savaşçısı, terörist ikilemi),
b) Terörün kökeni ile ilgili tartışmalar, fikir ayrılıkları,
c) Çifte standart bakış açıları ve uygulamaları,
d) Bazı devletlerin, terör örgütleri ile zımni olarak yaptıkları anlaşmalar,
e) Dini değerlerin siyasallaştırılması ve terör örgütlerince referans olarak kullanılması,
f) Medya organlarının konuya yaklaşımları,
g) Aynı toplum içerisinde veya farklı toplumlar arasındaki ahlaki değerlerdeki farklılıklar,
h) Bazı devletlerin örtülü veya açık şekilde terör örgütlerine ve faaliyetlerine destek vermesi,

gibi tespitleri yapmak mümkündür. Örneğin 1984 yılından itibaren şiddet eylemlerine başlayan PKK terör örgütü ABD tarafından 1997 yılında, Avrupa Birliği tarafından ise 2002 yılında terör örgütü olarak ilan edilmiştir. Filistin'de önemli siyasal rolü bulunan HAMAS, başta İsrail ve ABD ve birçok batılı ülke tarafından terörist bir örgüt olarak kabul edilirken Türkiye'nin bu konuda farklı değerlendirmeleri bulunmaktadır. Çin'in Doğu Türkistan bölgesinde yaşayan Türklerin siyasal faaliyetleri Çin yönetimi tarafından tamamen terörist faaliyetler olarak ilan edilirken Türkiye başta olmak üzere ABD ve bazı Batılı ülkelerin tavrı aynı paralelde değildir. Benzer tavrı Rusya Federasyonu'nun kendi topraklarında yaşayan Çeçenlere karşı görmek mümkündür. Çeçenleri genel olarak terörist faaliyetlerde bulunmakla suçlayan Rusya Federasyonu ile Türkiye'nin konuya yaklaşımı aynı paralelde değildir. Bu tespitlerin hemen hepsinin temelinde devletlerin, örgütlerin ve kişilerin politik tavır ve yönelimlerinin başat rol oynadığı açıktır.

Bazı devletlerin, kendileri ile sorunu olmayan terör örgütleri ile zımni anlaşmaları neticesinde, terör örgütü o ülkede eylem yapmama karşılığında daha rahat hareket edebilme imkânı elde etmektedirler. Bir başka durumda ise hasım ülkeye yönelik faaliyetleri bulunan örgütler, bu nedenle örtülü/açık destek görmektedirler. PKK terör örgütünün bir dönem Türkiye'yi hasım gören ülkelerden

Yunanistan ve Suriye'de geniş imkânlar elde etmiş olması bu tespite örnek olarak verilebilir. PKK terör örgütünün Suriye'deki kampları ve faaliyetleri ile Yunanistan'da elde ettiği imkânlar tartışılır hale gelmişti. Örgüt lideri Suriye'de barınmaktaydı. Yunanlı bazı askeri şahısların Bekaa'daki PKK kamplarında bulunması örgüte olan desteğin göstergeleri olarak tartışma konusu olmuştur. Daha önce de ifade edildiği gibi İsrail'in Filistinli gruplara bakışı ve nitelendirmesi ile Hamas siyasi liderinin Türkiye ziyareti, PKK lideri Öcalan'ın geçmişte birçok ülke ile ilişkileri ve yakalanması öncesi barındığı ülkeler ve bu ülkelerin tavrı gibi örneklerde bu farklılık açık şekilde görülmektedir.

Bu değerlendirme ve tespitlerde devletlerin ve kişilerin değerlendirmelerini ayırmak gerekir. Çünkü devletlerin konuya yaklaşımlarında rejimin niteliği veya yönetim gücünü elinde bulunduranların ideolojik bakış açısının yanı sıra ülkelerin politikaları ve çıkarlarının da belirleyici olduğunu söylemek mümkündür. Her ülke, iç ve dış politikasının öncelikleri ve bunların ülke çıkarlarına etkilerini dikkate almak suretiyle tavır ve değerlendirmelerini şekillendirmektedir. Dolayısıyla devlet politikaları ile bireylerin konuya yaklaşımları her zaman örtüşmemektedir. Bazı durumlarda devletin ortaya koyduğu politikalar, bu politikayı uygulayacak olan bürokratların düşünceleri farklılık gösterebilmektedir. Siyasal kadro ve diğer yöneticilerin siyasal tercihleri devlet politikalarını doğal olarak etkilemektedir. Bu nedenle genelde siyasal kadro ve bürokratların düşünceleri devlet görüşünü etkilemekte ve ülke çıkarları da bu paralelde belirlenmektedir. Ancak bu durum her zaman bu paralelde gerçekleşmemektedir. Çünkü devletin yıllara dayalı ve çeşitli dengelere bağlı olarak zaman içerisinde oluşan iç ve dış politikalarının radikal şekilde değişimi veya yöneticilerin düşünceleri ekseninde çizgi değiştirmesi o kadar kolay gerçekleşecek bir şey değildir.

Devletlerin özellikle dış politik arenada ve bölgelerdeki çıkar ve öncelikleri esas belirleyici olmakta, terörizmin gerçek yönü ise çoğu zaman ülke menfaatleri için göz ardı edilebilmektedir. Esasen sorunun temel kaynağını da bu durum teşkil etmektedir. Devletler, terörizmle mücadele konusunda evrensel değerleri esas alarak konuya yaklaşmış olsalar ortaya çıkacak sonuç doğal olarak değişecektir. Bu nedenle uluslararası hukuk ilkeleri ve evrensel değerlerin öne çıkartılarak yapılacağı

değerlendirmeler ve tespitler ışığında çözüme gidilmesi, sorunun tartışılması, çözümlerin geliştirilmesi için yeterli olacaktır. Ancak bu şekilde devletlerin üzerinde mutabık kalacağı bir tanıma ulaşılabilecektir.

Devlet terörü veya devlet destekli terör konularının tartışılması ve ülkelerin zaman zaman birbirlerini teröre destek vermekle suçlamalarının temeli de, bu yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Bu konuda sadece İran veya eski SSCB gibi bazı ülkelerin suçlanması yeterli örnekler değildir. Birçok durumda, Batılı demokratik ülkelerin de sıklıkla aynı nedenlerle suçlandığı bir gerçektir. Bu konuda demokrasinin yeterince uygulanmadığı düşünülen ülkelerin hedef tahtasında bırakılması da ayrı bir sorundur. Çünkü belirttiğimiz gibi gelişmiş demokrasilerin, ülke çıkarlarına bağlı olarak, aynı nedenlerle sicillerinin bozulduğu sıklıkla gündeme gelmektedir. İran'ın, Ortadoğu'da bazı terör örgütlerine destek verdiği iddiaları ile Amerika Birleşik Devletleri'nin de İran'a karşı faaliyet yürüten bazı örgütlere destek verdiği iddiaları aynı düzlemde tartışılmalıdır. Batılı devletlerin, özellikle ABD'nin teröre desteği her zaman tartışma konusu olmuştur. [347]

Kişisel yorumlar açısından konuyu ele aldığımızda, ister akademisyen, ister yazar veya güvenlik uzmanı olsun, kişisel bakış açılarının öne çıktığı dikkatleri çekmektedir. Bu kapsamda öncelikle kişilerin sahip olduğu ideolojik temellerin çok fazla öne çıktığı görülmektedir. Özellikle resmi devlet görüşünün etkisi dışında kalan kişilerde, temel belirleyici yönün, ideolojik olarak sahip olunan değerler sistemi olduğu düşünülmektedir. Marksist felsefeye inanan kişilerin, eğer terör örgütü ML değerleri savunuyor ise, yorumlarında objektiflikten uzaklaşmaya başlamaktadır. Aynı şekilde, dini referans gösteren terör örgütlerine yaklaşımda da, radikal düşüncelere açık veya yakın bir ideolojik alt yapısı olan kişilerin, örgütü

[347] Bu konuda bknz.: Chomsky, Noam, Edward S. Herman, Gerry O'sullivan ve George Alexander, (1999), *Terörizm Efsanesi*, (Çev.: Sina Şener), Ankara: Ayraç Yayınları. İngiltere'nin sömüge döneminde Hindistan'da uyguladığı şiddet, aynı şekilde Fransa'nın sömürgesi olan Cezayir'de halka karşı uyguladığı şiddet devlet terörünün örnekleri olarak verilebilir. ABD'nin Nikaragua'da yönetime karşı destek verdiği Sandinista gerillalarının eylemleri yine teröre destek olarak tanımlanacak örneklerdendir. Bu konuda en fazla gündeme getirilen ve tartışılan ABD'dir. ABD'nin çeşitli ülkelere yönelik uygulamaları terörizme verdiği destek olarak tartışılmaktadır. Chomsky ABD'yi birçok ülkeye yönelik şiddet uygulamaları ve terörizme verdiği destek nedeniyle ağır şekilde eleştirmektedir. (Bkz.: Chomsky, Noam, (1991), *ABD Terörü Terörizm Kültürü*, İstanbul: Pınar Yayınları). ABD'nin El Salvador, Guatemala, Şili, Arjantin, Güney Afrika ve Endonezya'da neden olduğu şiddet ve terör ile ilgili eleştiriler için bkz.: Gareau, Frederick H., (2004), *State Terrorism and The United States*, Londra: Zed Book.

değerlendirmelerinde sübjektif yaklaşımlar sergiledikleri gözlenmektedir. PKK terör örgütünün kanlı eylemleri karşısında, gerek ülke içinde gerekse başka ülkelerde farklı seviyelerdeki kişilerin örgütün eylemleri karşısında sessiz kalmaları ve örgütün faaliyetlerini destekler tavır ve açıklamaları, bazı siyasilerin PKK'yı terör örgütü olarak nitelendirmekten kaçınmaları bu yaklaşıma önemli bir örnektir. El Kaidenin ABD'ye yönelik eylemleri karşısında çeşitli ülkelerde bazı kişilerin destekler düşünceleri ifade etmeleri başka bir örnek olarak ele alınabilir. Bu tür düşüncelerde örgütlerin amaç ve hedeflerinin başka kişilerce benimsenmesinin etkisi bulunmaktadır.

İster devletler açısından ister kişisel açıdan bakılsın, ortada görünen gerçeklerin ışığında, terörizm olgusunun beklenilen düzeyde ele alınması zor olacaktır. Ancak, zamanla ortaya konacak bazı temel unsurların kabul görmesi ile birlikte, özellikle devletler açısından önemli mesafeler alınması mümkündür. Çünkü yaşanan tartışmaların somut olaylarla desteklenmesi, devletleri bu konuda tekrar düşünmeye sevk edecek ve dünya barışına katkı açısından kendilerini belirli ortak noktalar etrafında anlaşmaya mecbur hissedeceklerdir. Kişiler açısından ise durum biraz daha karmaşık ve zor görülmektedir. İnsanların hayata ve olaylara bakışını belirleyen ideolojik alt yapıları, yorumlarını doğrudan etkilemekte olduğundan, belirli bir yaklaşım etrafında buluşulmasının uzun zaman alacağı düşünülmekle birlikte, ortak paydalarda buluşmasının imkânsız olmadığı ümidi taşınmaktadır.

Medya unsurlarının etkisi, küreselleşme ve bunun getirdiği sonuçların kişilere yansımaları, insanların bireysel anlamdaki değerlendirmelerini etkilemektedir. Bir kuruma ait kişinin kurumsal açıdan konuya yaklaşımı ile bireysel yaklaşımı bile bazen birbirine oldukça ters olabilmektedir. İnsanların içinde yaşadıkları sosyal çevrenin, yürürlükteki yasaların etki ve baskısıyla olaylara verdikleri görünür tepkileri ve yaptıkları/yapmak zorunda kaldıkları değerlendirmeler ile aynı kişilerin kendi iç dünyalarında, aynı olaya veya konuya verdikleri tepkiler ve kendi özel alanında yaptıkları değerlendirmeler her zaman örtüşmemektedir. Toplumsal zorunluluk gereği sergilenen tavır ile insanların iç dünyalarındaki değerlendirmeler arasında önemli farklılıklar bulunduğu düşünülmektedir. Bunun en önemli nedeni, düşünce özgürlüğünün yeterince sağlanmamış olması ve toplum olarak başkalarının

gerçek düşüncelerine karşı saygılı olma olgunluğunun yeterince edinilememiş olmasıdır. Dolayısıyla birçok insan, karşılaşacakları tepkiler, özel ve iş hayatında yaşayabilecekleri zorluklar, muhtemel yasal takibatlar gibi nedenlerden dolayı açık ortamlarda gerçek duygu ve düşüncelerini ifade etmekten önemli oranda kaçınmaktadır. Bunlar gibi siyasi, ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak, kişilerin düşünceleri, olaylara bakışı, hayatı algılayışı artı-eksi kutuplarda farklılık gösterdiğinden, radikalleşmeye varan tepkilerin bir sonucu olarak da, terör örgütleri ve eylemleri her seviyede destek bulabilmektedir. Mantıklı şekilde düşünüldüğünde insanların, masum kişileri öldüren örgütlere yakınlık duymaması gerekir. Ancak, kişilerin hayata ve olaylara bakış açılarındaki farklılıklar ve siyasal tercihleri, insanlık suçu olarak tanımlanan ve masum insanların ölümünden sorumlu terör örgütlerine sempati besleme ve destek olmaları sonucunu doğurmaktadır.

Eğitimsiz ve vasıfsız vatandaştan, eğitimli ve vasıflı vatandaşa, akademisyenlerden bilim adamlarına kadar toplumun her kesiminde, terör örgütlerinin düşüncelerine dolaylı da olsa sıcak bakanlardan, örgütün eylemlerini doğru yapmışlar şeklinde yorumlayanlara kadar, farklı seviyelerde destekleyenler vardır ve var olmaya da devam edecektir. Bu noktada önemli olan bu tür düşüncelerin radikalleşme seviyesine ulaşmaması, en azından şiddet eylemlerine karşı olumlu yaklaşılmamasıdır. Nitekim günümüzde, özellikle Batılı güvenlik birimlerinin son yıllarda üzerinde yoğunlaştığı konu radikalleşme nedenleri ve bunun önlenebilmesidir. Eğer toplumlarda, hangi alanda olursa olsun, fikir ve davranışlardaki radikalleşme eğilimleri önlenemezse, bunun sonucu sadece siyasal alanda değil, insan haklarından, hayvan haklarına, çevrecilere kadar birçok konuda, şiddetin öne çıktığı tepkilerle daha fazla yüzleşmek zorunda kalınacağı düşünülmektedir.

Uluslararası platformda terörizmin tanımında büyük ölçüde ortak bazı noktalar belirlenmiş olmakla birlikte, bazı durumlarda, kişilerin terörist mi, siyasal suçlu mu oldukları üzerinde sorunlarla karşılaşılmaktadır. PKK terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanış seyri bu duruma güzel bir örnek oluşturmuştur. Her devlet bu konudaki kararı, kendi siyasal politikaları doğrultusunda verdiği için, terörle mücadele de engellerle karşılaşılmaktadır. Bir ülkenin terörist olarak

tanımladığı kişiler, başka bir ülkede çok rahat bir şekilde siyasal suçlu kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Yukarıda ortaya koyduğumuz değişik yazar ve uzmanlara ait tanımlardan da görüleceği üzere, dar çerçeveden genişine, hemen her yönüyle vurgu yapılmaya çalışılan terör tanımlarında, esas olarak üç temel unsur öne çıkmaktadır. Bunlar; şiddet, siyasi motivasyon ve örgütlenme unsurlarıdır. Sonuç olarak, şiddete dayalı eylemler üzerinde mutabakat sağlandığı, motivasyonunun siyasal nitelik taşıdığı, kitlelere korku salma ve otoriteyi yıpratmayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Bütün bu veriler ışığında baktığımızda aslında terörün tanımının yapıldığı, kişiler, kurumlar ve devletler üzerinden ortaya konan tanımların içerik olarak birbirleri ile hemen hemen aynı kelimeleri içerdiği rahatlıkla görülmektedir. Ancak konu masaya getirildiğinde, çıkacak sonucun etkileri dikkate alındığından dolayı ortak metin üzerinde anlaşma sağlanamamaktadır. Devletler, ortaya çıkacak sonucun kendi politikalarına olumsuz etkilerini dikkate aldıklarından dolayı ortak metne imza atmaktan sakınmaktadırlar. Kaldı ki, ortak metin kabul edilmiş olsa bile yine daha önceki bölümlerde izah ettiğimiz sebeplerden dolayı ülkelerin uygulamaları çok fazla değişmeyecektir. Bir ülkenin terörist faaliyet olarak adlandırdığı bir hareketi bir başka ülke rahatlıkla göz ardı ederek, meşru göstermeye çalışacak veya en azından görmemezlikten gelmeye devam edecektir. İsrail-Filistin sorunu bu konudaki en çarpıcı örneklerden birini oluşturmaktadır. Diğer taraftan PKK terör örgütünün faaliyetleri ile ilgili olarak bazı batılı ülkelerin tavır ve uygulamaları ya da görmezlikten gelici tutumları bir diğer örnek olarak rahatlıkla değerlendirilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERÖRİZMİN TANIMINDA YER ALAN TEMEL UNSURLAR

Terörizm sorununda tanım etrafında ortaya çıkan tartışmalar ve tanım sorunun terörizmle mücadeleye olumsuz etkileri dikkate alındığında tanımın oluşturulabilmesi öncelik kazanmaktadır. Bir önceki bölümde tanımlar üzerinden hareketle ortaya koyduğumuz gibi terörizmin tanımlanmasında üç temel unsur karşımıza çıkmaktadır. Bir faaliyetin terörizmle ilişkisi ancak bu üç temel unsura uygunluğu ile doğru şekilde belirlenebilecektir. Hareket, fail ve saik ölçütlerini kullanarak belirlediğimiz bu üç unsur üzerine detaylı eğilmek suretiyle terörizm sorununa ve tanım tartışmalarına katkı sağlanmış olacaktır. Bu nedenle tezin üçüncü bölümünde daha önce tespit ettiğimiz üç unsur, yani ideoloji, örgüt ve şiddet unsurları incelenecektir. Böylece terörizm tanımlarında ifade edilmek istenen anlamlara açıklık kazandırılacaktır. Terörizmi ifade eden unsurların ne anlama geldiği, terör örgütlerince nasıl algılandıkları, yazarlarca nasıl değerlendirildikleri ve bu unsurlara terörizm faaliyetleri kapsamında yüklenen anlamlar üzerinde durulacak, tanım sorununun doğru anlaşılabilmesi açısından tanımda yer alan unsurların incelenmesi yapılacaktır. Tanımı bu unsurlar oluşturduğu için ve üzerinde mutabık kalınacak bir tanımın ancak bu ortak unsurlar çerçevesinde yapılabileceği dikkate alındığında bu üç unsurun detaylı şekilde ele alınması ve içeriklerinin doğru anlaşılması gerekir. Örneğin, örgüt unsurunu ele alırsak, terörizm kapsamında ifade ettiğimiz örgütün mahiyeti çok iyi açıklanmalı, sivil toplum örgütleri ile yapısal ve faaliyet yönüyle farkın ne olduğu çok iyi belirlenmelidir. Özellikle ideoloji unsuru çok daha hassas ele alınmalıdır. Çünkü terör örgütlerinin ideolojileri aynı zamanda toplumsal hayatın da bir parçası olduğundan (dini ideolojiler gibi) terörizm içindeki rolü çok doğru bir şekilde belirlenmelidir. Bu nedenle üçüncü bölümde bu unsurlar ele alınıp detaylı şekilde incelenecek ve böylece her bir unsurun terörizmle bağlantısının ne olduğuna değinilecek ve böylece kavram karışıklığına neden olunmaması sağlanmış olacaktır. Diğer yanda özellikle ideoloji unsuru incelenirken Türkiye perspektifinden ideolojiler ve terörizm ilişkisine de yer verilmek suretiyle kavrama genişlik kazandırılacaktır.

3.1. TANIMIN BİRİNCİ UNSURU: İDEOLOJİ (SİYASAL MOTİVASYON)

Bu başlıkta terörizmin tanımında ele aldığımız üç temel unsurdan biri olan ve saik ölçütü ile belirlenen ideoloji unsuruna yani siyasal motivasyona yer verilecektir. Terör faaliyetlerinde siyasal motivasyon terör eylemlerini diğer şiddet eylemlerinden ayıran en önemli ana unsur olarak tespit edilmektedir.[348] Siyasal motivasyon terörizm faaliyetini ortaya çıkarmakta ve örgütsel aşamalara dayanak oluşturarak sonuçta eylem ile kendini ifade etmeye çalışmaktadır. Bu başlık altında terörizm tanımını oluşturan birinci unsur olan faaliyetin siyasal motivasyonu yani sahip olduğu ideoloji açıklanacak, terörizm sorunu ve tanım içerisindeki rolü ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu kapsamda terörizme kaynak teşkil eden ideolojiler üç başlık altında toplanmak suretiyle incelenecektir. Komünizm, milliyetçilik ideolojisi ve aşırı sağ ile dini referanslı ideolojilerin terörizm ile ilişkisi ele alınacak ve tanım sorununun Türkiye perspektifinden de değerlendirilebilmesi için bu ideolojilerin Türkiye'ye etkisi de bölüm içerisinde tartışılacaktır.

3.1.1. Terörizmde İdeolojinin Önemi

Terörist faaliyetlerin en belirgin özelliklerinden biri siyasal motivasyon taşıması yani siyasal bir amacının bulunmasıdır. Terör örgütlerinin savundukları siyasal fikirlerin hayata geçirilmesi için tercih ettikleri yöntemler, faaliyetlerini şekillendirir. Savundukları ideolojilerinin mevcut yönetimle çelişmesinden dolayı da, şiddeti araç olarak kullanarak kendi düşüncelerinin hayata geçirilmesi, daha geniş anlamda ise savundukları siyasi fikirlerin yönetime hâkim olması amacına yönelik faaliyetlerde bulunurlar. Terör örgütlerinin çıkış noktasını ideolojileri oluşturur. İdeoloji, hareketin rehberi olarak görülür. Uzmanlara göre uygulanacak şiddet olaylarının şekli ve hedefleri, grubun üye temin etme yöntemleri ve şiddet kampanyalarında işleyeceği konular, genelde bu unsura göre belirlenmektedir.[349] İdeolojinin terörizm faaliyetlerindeki rolünü tartışan Drake, ideolojinin hedef seçimi ve eylemler için

[348] Hoffman, (1998), a.g.e., s.40.
[349] The International Association of Chief of Police, (t.y.), *Terörist Suçların Soruşturmasına Analitik Yaklaşımlar,* An IACP Training Program, Maryland: y.y., s.1.

motivasyon oluşturmada, olaylara ve diğer insanlara bakış açısı oluşturmada çok önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.[350]

Terör örgütleri, adına mücadele ettikleri toplumun kurtuluşunu sağlamak gibi kutsal bir amaç etrafında hareket etmektedirler. Hayatlarının amacı olarak belirledikleri bu felsefeden dolayı da, amaçlarına ulaşmada engel gördükleri her türlü düzeni, yapıyı, kişiyi ortadan kaldırabilmek, etkisizleştirebilmek için mücadele yöntemleri geliştirirler. Teröristler, savundukları siyasi fikirlere olan kuvvetli inançlarından dolayı, ideolojileri uğruna hayatlarını ortaya koyabilmektedirler. Terör örgütü mensuplarının devletin güvenlik kuvvetleri karşısında silahlı çatışmada veya giriştikleri bir şiddet eylemi sırasında hayatlarını kaybetme riskleri her zaman bulunmaktadır. Terör örgütü mensuplarının kendi can endişeleri kadar önemli olan bir diğer nokta da, örgütün şiddet eylemlerinde, birçok masum insanında ölümüne neden olmalarıdır. Masum insanların ölümündeki sorumluluğu üstlenmek için gerçekten kendi kendilerini ikna edecek bir ideolojik kabullenmelerine ihtiyaç vardır. Bu konunun en uç örneği ise intihar saldırıları için düşünülebilir. Terör örgütleri, gerek kendi mensuplarının hayatlarını tehlikeye atarken ve gerekse masum insanları da rahatlıkla hedef seçerken, kendilerini savundukları ideolojileri ile haklılaştırabilmektedirler. Kendini feda etme kültürü, insanlığın mutluluğu ve özgürlüğü gibi değerlere adanmışlık, Tanrının veya inandığı en büyük değerin istediği yönde hareket edebilmek için ölmek veya öldürmek gibi hususlar etrafında tartışılan konulardır.

Terör örgütlerinde ideoloji aynı zamanda örgütün etkinliği ve sürekliliği açısından da tartışılabilir. Örgütün ideolojik temellerinin güçlü olması, sürekliliğini ve etkinliğini de doğrudan etkilemektedir. Siyasal söylemlerin güçlülüğü ve savunulur olması örgütün taban kazanmasında da etkilidir. İdeolojinin bireyler ve halk üzerindeki etkisinin gerçekte hangi derecede gerçekleştiği konusundaki belirsizliğe dikkat çeken bazı uzmanlar, ideolojinin ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve bireyden bireye etkisinin değişkenlik gösterdiğini ileri sürmektedirler.[351]

[350] Drake, C. J. M., (1998), "The Role of Ideology in Terrorists' Target Selection", *Terrorism and Political Violence*, C.10, No.2, Londra: Taylor and Francis, s.57.
[351] Cragin, Kim, (2007), *Understanding Terrorist Ideology*, CA: RAND Corporation, s.1.

Diğer yandan, teröristlerin davranışlarının anlaşılması, eylem ve stratejilerinin değerlendirilebilmesi açısından ideolojileri en önemli referans noktasıdır. Çünkü teröristler, savundukları ideolojilerinin kendilerine kazandırdığı dünya görüşüne göre hayatlarını şekillendirmekte ve bu çerçevede olayları ve kişileri yorumlamaktadırlar. Örgütlerin, eylem şekli ve hedeflerinin doğru analiz edilebilmesi ideolojilerinin doğru anlaşılmasına bağlıdır. Terör örgütlerinin ideolojiye verdikleri önemin tespiti açısından terör örgütü PKK lideri Öcalan'ın, "İdeolojik gelişme deyip geçmemek gerekir. Açıkça bilmek gerekir ki, ideolojiyle bağlantınızı koparırsanız hayvanlaşırsınız. Kendinizi kontrol edememenizin en temel nedeni, ciddi bir ideolojik zemininizin olmayışıdır. İdeoloji olmazsa olmaz bir koşuldur.", sözleri tartışılmaya değerdir.[352] İdeoloji aynı zamanda terör örgütleri için önemli bir kontrol ve motivasyon mekanizması olarak da işlev görmektedir. Örgüt mensuplarını kontrol etme, onları faaliyetlere yönlendirme ve yetiştirilmelerini sağlamak için önemli bir unsurdur. Bu konuda karşımıza çıkan en önemli soru ideolojilerin terörizm ile hangi noktalarda birleştiğidir.

Terör örgütleri dini inanışlardan mevcut siyasal sistemlerin felsefelerine her türlü düşünceyi kendilerine temel alarak ideolojik alt yapılarını oluşturup faaliyetlerini meşrulaştırmaya çalıştıklarından bu konudaki değerlendirmelerde dikkatli olunması gerekir. Özellikle dünyada genel kabul gören ve milyonlarca inananı bulunan düşüncelerde titizlik gösterilmelidir. Aksi durumda El Kaide örneğinde olduğu gibi dini referans alan terörizm hareketleri ile din özdeş olarak algılanma tehlikesiye karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla terör örgütlerinin kendilerini meşrulaştırdıkları ideolojiler ile terörizmin birbirinden ayrı değerlendirilmesi gerekir. Çünkü şiddeti doğuran ideolojiler değil bunların farklı yorumlanarak terörizme meşruluk kazandırma ve böylece geniş kitleleri etkileme arzusudur.

3.1.2.İdeolojinin Tanımlanması

En yalın haliyle, düzenlenmiş, yapılanmış bir fikirler bütünü olarak açıklanabilecek ideoloji ile ilgili ortaya konmuş çeşitli tanımlardan hareketle terörizm kapsamında anlamını ortaya koymaya çalışacağız. Türkçe karşılığı Düşünce Bilimi olarak ifade

[352] Öcalan, Abdullah, (1995b), *V. Kongre Politik Rapor*, y.y.y.: y.y., s.65.

edilen ve Fransızca *ideologie* kelimesinden türetilmiş olan ideoloji sözlükte: Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü, olarak tanımlanmaktadır.[353] Bir başka sözlük anlamında ideoloji, insanların düşünce ve hareketlerine muayyen bir istikamet vererek, siyasi veya içtimai bir doktrin meydana getirmek isteyen fikir sistemi, olarak verilmektedir.[354] Locke'a göre İdeoloji, siyaseti, rasyonel argümanlarla destekleme ihtiyacı duymaksızın, belirli bir perspektiften hareketle açıklamaya çalışan doktrin, şeklinde ifade edilmektedir.[355] Rokeach, bireylere yön veren, hareketlerini düzenleyen, yaygın ve geniş şekilde kabul gören kurallar bütünü olarak tanımlamaktadır. [356]

İdeolojiyi genel kabulün aksine olumsuz anlamda yorumlayan Marx'a göre, ideolojinin işlevi, kitlelere sahte bilinç yüklemek ve bu yolla kitleleri kontrol altında tutmaktır. Bu nedenle Marx, egemen sınıfın düşüncelerinin, bütün çağlarda egemen düşünceler olduğunu, toplumun egemen maddi gücü olan sınıfın, aynı zamanda egemen zihinsel güç olduğunu ve maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın, aynı zamanda, zihinsel üretim araçlarını da emrinde bulundurduğunu söyleyerek, insanlara yön veren fikirlerin aslında güce bağlı olarak şekillendiğini anlatmaktadır.[357] Marx'ın ideolojiye yaklaşımı:

(a) İdeolojik şekilde düşünmek toplum dinamiğini, insanın içinde gömülü bulunduğu günlük hayatın maddi unsurlarıyla izah etmemek, bunun yerine fikir hayatını ön plana geçirmek,

(b) Tarihsel bakımdan sınırlı bir görevi olan bir dünya görüşünü, her zaman için geçerli saymak,

(c) Çıkarlarını paylaştığı grubun etkisi altında iş görmek, şeklinde özetlenmektedir. [358]

[353] TDK.org, (2009), "ideoloji", http://www.tdk.org.tr/ideoloji, (Erişim Tarihi: 27.07.2009)
[354] Osmanlicasozluk.net, (2009), "İdeoloji", http://www.osmanlicasozluk.net/osmanlica/25728-sozluk-IDEOLOJI, (Erişim Tarihi:28.07.2009)
[355] Toku, Neşet, (2003), *John Locke ve Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Liberte Yayınları, sayfa 3,4.
[356] Rokeach, Milton S., (1979), *Understanding Human Values: Individual and Societal*, New York: The Free Press, s.21.
[357] Marx, Karl ve Engels, Frederic, (1999), *Felsefe Metinleri*, Ankara: Sol Yayınları, s. 84.
[358] Mardin, Şerif, (1992), *İdeoloji*, Istanbul: İletişim Yayınları, s.36.

Marx ideolojileri yanlı fikirler olarak ifade ederken, kendi düşünce yapısını bundan soyutlamaktadır. Şerif Mardin bu zıtlığı; "Nasıl oluyor da Marx hakikati görebilmiş? Kendi objektifliğini nereden almış? Nihayet kendi geldiği tabakada orta sınıf. Niçin o sınıftakilerden farklı düşünebiliyor? Ya Marx'ın doğruyu görebileceğini söylediği proletarya: o bu ayrıcalığı nereden alıyor? O da bir grup değil mi? O da dünyayı, kendi buğulu gözlüklerinin arkasından görmeyecek mi?" şeklinde eleştirmektedir.[359] Lenin ise Karl Marks'tan farklı olarak ideolojiye daha olumlu bir anlam yüklemektedir. Lenin'e göre ideoloji, siyasi iktidarın aracı olmasının yanında, yükselişe geçmiş sınıfların da aracı durumundadır. Kavram açısından ise şu yorumu getirmektedir: "…o zaman sorun ancak şöyle konulabilir: ya burjuva ideolojisi ya sosyalist ideoloji. Burada ikisinin ortası bir şey yoktur, çünkü insanlık "üçüncü" bir ideoloji yaratmamıştır ve dahası, sınıf karşıtlıklarıyla parçalanmış bir toplumda, sınıflar üstü ya da sınıflar dışı bir ideoloji de olamaz." [360]

Althusser, bir temsil (representation) sistemi olarak ifade ettiği ideolojinin, bireylerin gerçek dünya ile kurdukları ilişkiyi, yaşama biçimlerini belirleyen bir temsiller bütünü olduğunu söylemekte ve "…hiçbir sınıf Devletin İdeolojik Aygıtları içinde ve üstünde kendi hegemonyasını uygulamadan, devlet iktidarını kalıcı olarak elinde tutamaz.", demektedir.[361] Toplumlarda hâkim olan insan, hayat ve dünya hakkındaki görüş, duyuş ve inanışların sistemli bir bütünü olan ideoloji "beşer hayatı yahut kültürü hakkında sistematik fikirler yekûnu, bir ferdin veya grubun düşünme karakteristiklerinin muhtevası veya tarzı, bir sosyo-politik programı meydana getiren iddia, teori ve gayenin bir araya gelmesi" [362] "sistematik bir fikir yapısı veya anlatısı olarak ya da gerçekleri olduğu gibi yansıtmayan bir fikir yapısı"[363] olarak da ifade edilmektedir. Politzer ideolojiyi bir fikir olarak belirleyip, bir bütün, bir teori, bir sistem, hatta bazen yalnızca bir zihniyet oluşturan fikirlerin tümü, şeklinde tespit etmekte ve ideolojinin yalnızca salt fikirlerin, her türlü duygudan ayrıldığı varsayılacak fikirlerin toplamı olmadığını, bir ideolojinin, zorunlu olarak, duyguları,

[359] Mardin, (1992), a.g.e., s.39.
[360] Lenin, V.I., (1997), *Ne Yapmalı?*, İstanbul: İnter Yayınları, s.46.
[361] Althusser, Louis, (2003), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları, s. 172.
[362] Şenel, Turhan ve M. Şenel, (1969), *Devlet Güvenliği ve Polis*, Ankara: EGM, s.100,101.
[363] Mardin, (1992), a.g.e., s.13,14.

gönül yakınlıklarını, hoşlanmazlıkları, umutları, korkuları vb. içerdiğini vurgulamaktadır. [364]

Mao'ya göre fikirler, üç türlü toplumsal pratikten, üretim mücadelesi, sınıf mücadelesi ve bilimsel deneyden ortaya çıkarlar. Doğru fikirler, kitleler tarafından kavranınca, toplumu ve dünyayı değiştiren maddi güç haline gelirler.[365] Bir görevler bütünü olarak da algılanan ideoloji; Nasıl yaşamak gerekir, İdeal hayat nedir, İdeal toplum hangisidir, İyi ve kötü hangisidir, gibi hususlarla ilgilenmekte, insanlara bir hareket tarzı sunmaktadır.[366] Bu nedenle ideoloji insanlara ve toplumlara hedefler göstermektedir. Terör örgütü lideri Öcalan ideolojiyi; bir toplumun maddi koşullarına uyarlanmış, o toplumun çıkarı olarak düşünülmüş ve hatta formüle edilmiş düşünceler olarak tanımlamaktadır.[367]

Farklı ideolojiler, farklı doğrular etrafında, farklı hedefler sunmaktadır. Bu nedenle ideolojiler hayata ve insana dair bir düşünce bütününü ortaya koymakla birlikte, bunların doğruluğu veya yanlışlığı, kabullere göre değişmekte ve ayrı bir tartışma konusu haline gelmektedir. Her ideoloji, topluma, bireylere en iyi, en doğru olanı sunduğu iddiasını taşımaktadır. Diğer yanda, hür ve demokratik gelişmeler karşısında ideolojilerin artık çözülme ve dağılma noktasına geldiğini ileri sürenler de bulunmaktadır.[368] Gerçekten de, Türkiye'de 1980 sonrası yetişen gençlerin, siyasal düşüncelere ve faaliyetlere karşı daha tepkisiz hale geldiği, bireysel istek ve arzuların daha öne çıktığı ve çıkar öncelikli bir hayat anlayışının hâkim olmaya başladığı görülmektedir. İdeolojinin içeriğinde, ideal bir yaşam şeklini veya düşünce tarzını ortaya koyma, hayal ettirme, hedef olarak sunma yer almaktadır. İdeolojileri savunma, aynı zamanda savunulan ideolojinin olumlu ve olumsuz bütün yönlerini savunmayı, yanlışlarını görmemezlikten gelmeyi, eksik ve yanlışlarını kabul etmeme gibi mahzurları da beraberinde taşımaktadır.

[364] Politzer, Georges, (1996), *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*, İstanbul: Sol Yayınları, s.190,191.
[365] Dung, Mao Ze, (1979), *Teori ve Pratik*, İstanbul: Evren Yayınları, s.145.
[366] Dilmaç, (1997), a.g.e., s.70.
[367] Öcalan, (1995b), a.g.e., s.68.
[368] Dimitriu, Paul, (1981), *İdeolojilerin Çöküşü*, (Çev. Fahrettin Arslan), Ankara: Umran Yayınları, s.2.

Terör örgütlerinin savundukları ideolojiler, bu ideolojilerin terörizm ile birlikte anılmasına neden olmaktadır. Bu yanlış algılama dolayısıyla, bir fikirler bütünü olan düşüncelerin terörle özdeşleştirilmesi yanlıştır. İdeolojiler, insanların hayat felsefelerine yön veren düşüncelerdir. Bunları temel alan bazı kişilerin, terörü hedefe ulaşmada bir çözüm olarak algılamaları, ideolojilerin doğurduğu bir sonuç olarak görülmemelidir. Dolayısıyla terörizm-ideoloji ilişkisi doğru anlaşılmak zorundadır.

3.1.3.Terörizm-İdeoloji İlişkisi

Terörün dünya gündeminde öne çıkmaya başladığı 2. Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan terör örgütleri incelendiğinde, örgütlerin farklı ideolojik temele dayandıkları görülmektedir. Terör örgütlerinin kendilerine temel aldıkları ideolojilerin ağırlık olarak,

a) Marksist-Leninist-Maoist felsefe yani Komünizm,
b) Milliyetçilik (etnik), ayrılıkçılık,
c) Dini/inanç referanslı ideolojiler

olmak üzere üç genel başlık altında toplanması mümkündür. Terör örgütlerinin ideolojileri genelde yukarıdaki gibi tasnif edilmekle birlikte etnik/milliyetçi temelde hareket eden bazı örgütlerin ideolojik felsefi olarak diğer tasniflerden birini benimsedikleri örnekler de bulunmaktadır. Örneğin, Kürt milliyetçiliği yapan ve ayrılıkçı bir örgüt olan PKK terör örgütü ML ideoloji temelinde kurulmuş bir örgüttür. Bir diğer örnekte Wilkinson, Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (PFLP)'nin de Marksist-Leninist ideolojiyi esas alarak milliyetçilik fikri etrafında mücadele verdiğini belirtmektedir.[369]

İdeolojileri çok daha geniş ele alan yazarlar da bulunmaktadır. Drake çalışmasında ideolojileri aşağıdaki şekilde ayrıştırmaktadır:

[369] Wilkinson, Paul, (2003), *Terrorism Versus Democracy The Liberal State Response*, Londra: Frank Cass, s.7.

- ✓ **Ayrılıkçılık:** Milliyetçilik ile ilişkilendirmekte ve otonomi, bağımsızlık ve kimlik kazanma talepleri içerdiğini belirtmekte ve ETA, IRA ve EOKA'yı örnek olarak vermektedir.
- ✓ **Dini:** Doğaüstü güce dayalı bir kurallar, adetler ve kurumlar sistemi olarak tanımlanmakta ve inananlarını güçlü şekilde yönlendirebildikleri belirtilmektedir.
- ✓ **Liberalizm:** Temel haklar, özgürlük, demokrasi gibi değerlerin uygulanması amacıyla teröre başvurulduğunu belirtmektedir.
- ✓ **Anarşizm:** Otoriteye karşı direnme. Her türlü otoriteye karşı olma, bir grubun diğerleri üzerinde otorite kurmasına karşı olma.
- ✓ **Komünizm:** Mark'ın kurallarını yazdığı, Lenin'in uygulamaya koyduğu prensipler. Kapitalistler ile proleterlerin savaşını öngörmekte. Komünist terör gruplarının kurulu siyasal ve ekonomik sistemi yani Kapitalizmi yıkmayı hedeflediği belirtilmektedir.
- ✓ **Muhafazakârlık (Conservatism):** Sosyal, ekonomik ve politik düzene yönelik radikal değişiklik yapılmasına karşı, mevcut düzenin muhafazasını isteyen hareketler.
- ✓ **Faşizm:** Bir ırkın üstünlüğüne dayalı, devrimci bir doktrin. Saf ırkın elitlerinin oluşturduğu demokratik olmayan yönetim.
- ✓ **Tek Soruna yönelik (Single-issue):** Belirli bir konunun savunuculuğunu yapan hareketler.
- ✓ **Organize Suç:** Çıkar amaçlı faaliyet gösteren grupların politik hedeflere yönelmesi halinde terörizm kapsamında ele alınacağını belirtmektedir.[370]

Dünya genelinde ve Türkiye'de faaliyetleri görülen ve halen aktif durumda olan terör örgütlerinin savundukları ideolojileri incelediğimizde Drake'nin yaptığı bu tasnifin çok geniş kaldığı, bu nedenle başta belirlediğimiz üç ana başlığın daha sağlıklı olacağını düşünmekteyiz. Rokeach ise terörizm çerçevesini dikkate almadan, genel anlamıyla ideolojiyi değerlendirdiğinde 20. yy.ı esas almakta ve tasnifi daha dar tutarak 1-Komünizm, 2-Faşizm, 3-Sosyalizm, 4-Kapitalizm şeklinde dört başlıkta ideolojik çerçeveyi toplamaktadır.[371]

[370] Drake, C.J.M., (1998), *Terrorists' Target Selection,* Londra: Macmillan Press, s.17-23.
[371] Rokeach, (1979), a.g.e., s.5.

Terör örgütlerinin savundukları ideolojilerin etkisi, ülkeden ülkeye, toplumdan topluma ve kişiden kişiye göre değişiklik gösterebilmektedir.[372] Kişilerin içinde yaşadıkları sosyal ve kültürel hayat bu etkinin derecesini belirleyici rol oynamaktadır. Bir ülkede/bölgede yaşayan insanların karşılaştıkları sorunlar, kişilerin bireysel anlamda yaşadıkları olaylar da, insanların terörist ideolojiler karşısındaki tavrına etki edici faktörler olarak sayılabilir. Terörizm faaliyetlerinde geçmiş yıllarda siyasi ve sosyal düzensizlikler ile toleranssız ve adaletsiz uygulamalara karşı devrimci ideolojik faktörlerin öne çıktığı görülürken, Laqueur günümüzde ise dini ve milliyetçi fanatizmin baskın unsurlar olduğunu söylemektedir.[373] Bu noktada günümüzde de, terör hareketlerine yönelen ve dini ve makro-milliyetçilik fikirlerini felsefi temel olarak alan örgütlerin de aynı şekilde adaletsiz, toleranssız uygulamalar ile siyasi, sosyal ve ekonomik düzensizlikleri, sorunları ileri sürerek, mevcut düzene savaş anlamında şiddeti bir çıkar yol olarak benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Soğuk savaş döneminde, Marksist-Leninist (ML) ideolojiler ve Doğu Bloğunun etkisiyle, ağırlıklı olarak sol kanat olarak kabul edilen düşüncenin, terörizme temel oluşturduğu, dünya ve Türkiye genelinde etkin olan ve eylemleriyle öne çıkan terör örgütlerinin büyük çoğunluğunun bu düşünce yapısı etrafında örgütlendiğini söylemek mümkündür. Türkiye örneğinde; 1980 öncesinde faaliyet gösteren örgütlerin incelenmesinde aşırı sol kesim başlığı altında 23, bölücü başlığı altında 9, ırkçı kesim 1 ve irticai kesim 4 örgüt olarak açıklanmaktadır. Bölücü kesimin de ML ideolojiyi benimsedikleri dikkate alındığında ML ideolojiyi izleyen 32 terör örgütü yapılanmasının karşısında, sağ kesim olarak birleştirebileceğimiz 5 adet yapılanmanın varlığı görülmektedir.[374] Bir başka kaynakta, Cumhuriyetin kuruluşundan 2002 yılına kadar bu sayılar; sol kanatta 96, sağ kanatta 46 ve bölücü kanatta 65 terör örgütü, dernek ve siyasi yapılanmadan bahsedilmektedir. Yine ideoloji temelinde bir ayrım yaptığımızda ML çizgide 161, sağ çizgide ise 46 yapılanma karşımıza çıkmaktadır.[375] Soğuk Savaş döneminde dünya genelindeki terör yapılarının incelendiği ve 1987 yılında yayınlanan bir çalışmada, örgütlerin

[372] Cragin, (2007), a.g.e., s.1.
[373] Laqueur, (2003), a.g.e., s.29.
[374] Bu tasnif için bkz.: Genelkurmay Başkanlığı, (1983), *Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi*, , Ankara: Genkur. Basımevi.
[375] Bu örgütlerle ilgili olarak bkz.: Demirel, (2002), a.g.e.

neredeyse tamamının ML ideolojiyi benimsedikleri dikkat çekmektedir. Bunların yanında sağ ve dini temelli örgütlerin varlığının çok az olduğu görülmektedir.[376] 2000 yılında yayınlanan bir başka çalışmada ise, Dünya genelinde incelenen 45 terör örgütünün 11 tanesinin dini referanslı, geriye kalan 34 tanesinin ise ML ideolojik tabanlı oldukları görülmektedir.[377] ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2009 yılı terörizm raporunda, Dünya genelinde 44 terör örgütüne yer verilmekte, bunlardan 25'inin dini referanslı (Müslüman), 19'unun ise ML ve etnik ideolojiye dayandıkları dikkat çekmektedir.[378]

Bu araştırmalardan da anlaşılacağı üzere, gerek Türkiye'de ve gerekse Dünya genelinde faaliyetleri görülen terör örgütlerinin temel hareket ideolojisini ML felsefi akımlar oluşturmaktadır. Ancak günümüzde bu ağırlık devam ederken etkinlik noktasından bakıldığında, İslami referanslı örgütlerin sayıca belki az olmakla birlikte, eylemsel ve etki oluşturma açısından çok fazla öne çıktıkları ve özellikle dünya genelinde ML örgütlerin artık fazla etki ve rollerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. ML fikirlerin etkisinin azalmasında, bu ideolojinin öncülüğünü yapan SSCB'nin ve Doğu Blokunun dağılması, Komünizm düşüncesinin liberalizm ve kapitalizm karşısında iflas etmiş sayılması etkili olmuştur.

Türkiye'de son yıllarda yaşanan ve kamuoyunda Ergenekon davası olarak bilinen adli süreçte, iddia edilen terör örgütü yapılanmasının, bu yapılan tasniflerin dışında kaldığı düşünülmektedir. Dava sonuçlandığında terör örgütünün varlığı ispatlanır ise, ulusal refleks ile geliştiği anlaşılan faaliyet bu tartışmalara yeni bir boyut kazandıracaktır. İddia edilen Ergenekon terör örgütünün iddianamede yer verilen faaliyetleri incelendiğinde, toplum tabanından gelen değişim isteklerine, taleplerine rağmen, toplumu kendi düşünceleri ve doğruları çerçevesinde, belirli bir azınlığın menfaatleri doğrultusunda şekillendirmek isteyen bir grubun, şiddeti araç olarak kullandığı, kullanmak için planlar yaptığı görülmektedir.

---

[376] Bu çalışma için bkz.: Thackrah, J.Richard, (1987), *Encyclopedia of Terrorism and Political Violence*, Londra: Routledge & Kegan Paul Ltd..
[377] Bu tasnif için bkz.: Harmon, Christopher C., (2002), *Terrorism Today*, Londra: Frank Cass.
[378] Bkz.: U.S. Department of State, (2010), *Country Reports on Terrorism 2009*, y.y.y.: Department of State Publication.

Terörizmin ideoloji ile birlikte anılması genel yaklaşım olarak benimsenmekte iken, terörizmin sadece bir ideolojinin manifestosu olarak kabul edilemeyeceği, terörizmin, politik düşünceler dizisi içerisinde yer alan veya biraz daha dışında olan herhangi bir grup tarafından başvurulan stratejik bir operasyon yöntemi olduğunu ileri sürenler de bulunmaktadır.[379] Bu yaklaşımda ideolojinin temel belirleyici unsur, hareket noktası olmadığına vurgu yapılmakla birlikte, ideolojinin varlığı da korunmaktadır.

1990 öncesi ML esaslı, 1990 sonrası ise inanç esaslı ideolojiler terörizmde öne çıkmakla beraber, gelecekte terörün ideolojisi tartışılırken, geçmişte olduğu gibi aşırı sağ, aşırı sol ve inanç temelli fikirlerin yanı sıra, bu tasnifin dışında kalan ve çevre ve hayvan hakları, küreselleşme karşıtlığı gibi konular veya günümüzde etkin olan ve siyasal yapıya yön veren fikir akımlarının tamamen dışında, farklı felsefelerle ortaya çıkabilecek ve zamanla gelişecek çok değişik görüşlerin, gelecekte şiddet içeren örgütlenmelere gerekçe olmasının mümkün olduğu değerlendirilmektedir. Nitekim çevreci akımların zaman zaman gündeme gelen eylemlerinin, ileride bazı grupları belirli hedeflere yönelik şiddet kullanmaya itmeyeceğini iddia edemeyiz. Ayrıca hızla değişim gösteren dünya ve yaşam şekli, insanları daha mutlu ve müreffeh kıldığı gibi, tam tersine çok daha mutsuz, karamsar ve yokluk içinde de bırakmaktadır. Adaletsizlik, tolerans eksikliği, siyasi, sosyal ve ekonomik alanlara bağlı derinleşen uçurumlar, yerel, bölgesel sorunlar ve çatışmalar, ulusal veya uluslararası müdahaleler, çifte standart uygulamaları gibi sayabileceğimiz pek çok konu radikal tepkilerin oluşmasına neden olmaktadır. Bu radikalleşmelerin, marjinal grupların gelişmesine, şiddet içerikli stratejiler geliştirmesine ve dolayısıyla teröre zemin oluşturmasına kaçınılmaz olarak bakabiliriz. Diğer yanda, ABD ve batı karşıtlığı, demokratik yönetimlerin yerelde ve dünyada yaşanan sorunlara çözüm getiremediği düşünceleri, BM, IMF gibi uluslararası kurumların başarısızlığı, yeni arayışları beraberinde getirecek, bu arayışlar yeni düşüncelerin ortaya çıkmasına yol açacaktır. Bu düşüncelerin yapıcı yönleri olacağı gibi, radikalleşmeye giden yönleri de olacaktır.

[379] Laqueur, (2003), a.g.e., s.195.

Sonuç olarak; gelecekte hangi düşünce ve yönelimin, arayışın ürünü olursa olsun radikalleşme, terörizm kavramının ve ideolojisinin belirleyici noktası olacaktır. Öte yandan, sağ-sol gibi birbirlerini geçmişte iten ve düşman olarak gören anlayış, yerini ortak sorunlara karşı ortak mücadele anlayışına bırakacak ve dolayısıyla, farklı fikirlerin birbirleriyle savaşı, yerini daha çok otoritelere karşı birlikte hareket geliştirme anlayışına bırakacak gibi görünmektedir. Netice olarak, ideolojik temel, terörizmle mücadelenin esas noktasını oluşturmakta ve terörle mücadele ile terörizm ile mücadele bu noktada ayrışmaktadır. Terörle mücadele, terör örgütlerinin mensuplarını etkisiz hale getirme, eylemlerini önleme ve güvenlik güçlerinin operasyonları ile bir daha eylem yapamayacak hale getirilmelerini sağlama olarak görülmelidir. Terörizmle mücadele ise, terör örgütlerinin ideolojileri ile ortaya koymakta oldukları gerekçelerle mücadele olarak kabul edilmelidir.

Terörizm-ideoloji ilişkisini tartışırken şu hataya da düşmemek gerekir. İdeolojiler, toplumsal hayatı düzenleyen, insanlara hayata bakış açısı sunan fikirler bütünüdür. Esasında ideolojiler şiddeti çağrıştırmazlar ve şiddete kaynak oluşturmak için geliştirilmezler. Zamanla bazı kişiler veya gruplar tarafından şiddete referans olarak kullanılırlar. İdeolojilerin ortaya çıkışı, toplumsal ve bireysel hayat tarzını geliştirmeye yönelik olması nedeniyle doğrudan terörizmle bütünleştirilmeleri çok yanlış ve hatalı bir değerlendirme olacaktır. Nitekim bu hata ve değerlendirmelerden kaçınılması noktasında BM belgelerinde, terörizmin hiçbir din, ulus, medeniyet veya etnik grup ile ilişkilendirilemeyeceği hususuna özellikle vurgu yapılmaktadır.[380]

3.1.4.Komünizm İdeolojisi

Komünizm veya komünistlik, sosyal örgütlenme üzerine bir kuramsal sistem ve üretim araçlarının ortak mülkiyetine dayalı bir politik harekettir. Komünizm sınıfsız bir toplum oluşturma hedeflemektedir. Marx ve Engels'in birlikte kaleme aldığı ve 21 Şubat 1848 tarihinde yayınlanan Komünist Parti Manifestosu ile siyasi alanda isimlenmeye başlamıştır.

[380] United Nations General Assembly, (2006), a.g.k.

Komünizmin ortaya çıkışı, esas itibariyle hümanist kaygılara dayanmaktadır. Sanayi devriminin bütün acımasızlığıyla yoğun yaşandığı ilk dönemlerinde, Marx, emeklerini satan işçilerin, kadınların ve çocukların nasıl sömürüldüğünü görmüş ve kapitalizmin neden olduğu bu acımasızlığı ortadan kaldıracak, karşıt bir tezi kurgulamıştır. Ekonomik ve felsefi temeller üzerine oturtulan, hümanist kaygıların ürünü olan Komünizm, SSCB başta olmak üzere, teoriden pratiğe geçirildiği ülkelerde, çok ciddi eleştirilere konu olacak insanlık dışı uygulamaları beraberinde getirmiştir. Marx ve Engels, Komünist Manifesto'da proletaryanın burjuva düzenini ve özel mülkiyeti bir devrimle ortadan kaldırıp, sınıfsız bir toplum düzenini gerçekleştirmesi gerektiğini söyleyerek, Komünist teoriyi şu tek cümleyle özetlemektedir: "Özel mülkiyete son verilmesi."[381] Karl Marx ve F. Engels tarafından geliştirilen ve ortaya konan bu ideoloji Lenin tarafından pratiğe dökülmüştür. Komünizmin Çin'de Mao tarafından uygulanması sonucu kendi adıyla bütünleşen Maoist akım gelişmiştir. Bu ideolojinin zamanla farklı ülkelerde farklı uygulamaları ortaya çıkmış, uygulamayı geliştiren liderlerin adlarıyla da bütünleşmiştir. Örneğin Arnavutlukta Enver Hoca, Yugoslavya'da Tito bu konuda örnek olarak gösterilebilir.

Komünizm ideolojisinin temeli diyalektik değişime dayanmaktadır. Diyalektik materyalizm (tarihi maddecilik) kavramı, bir bölümü Hegel'in çalışmalarından alınmak üzere, Karl Marx ve Frederich Engels tarafından geliştirilmiştir. Komünist kelimesine Lenin tarafından; "Kendimize Komünistler diyoruz. Bir Komünist nedir? Latince bir sözcüktür. Communis'in (ortak) Latincesidir. Komünist toplum, her şeyin –toprağın, fabrikaların- ortaklaşa sahip olunduğu ve halkın ortaklaşa çalıştığı bir toplumdur. Komünizm budur.", şeklinde açıklama getirilmiştir. [382]

[381] Marx, Karl ve Engels, Friedrich, (1970), *Manifesto*, İstanbul: Öncü Kitabevi, s.53, İngilizce çeviride Chapter II. Proletarians and Communists başlığı altında bu cümle şu şekilde geçmektedir: "In this sense, the theory of the Communists may be summed up in the single sentence: Abolition of private property", Karl Marx and Frederick Engels, (1848), *Manifesto of the Communist Party*, http://www.anu.edu.au/polsci/marx/classics/manifesto.html, (Erişim Tarihi: 13.10.2010)

[382] Lenin, (1989), *Din Üstüne*, (Çev. Ferhat Gelendeş), Ankara: Başak Yayınları, s.60.

Komünizm ideolojisi, Rusya'da Lenin'in önderliğinde Rus Çarlığına karşı Bolşeviklerce başlatılan ve Ekim 1917 tarihinde başarıya ulaşan devrim ile birlikte uygulama alanı bulmuş ve Dünya tarihinde kanlı bir şekilde yerini almıştır. Devrimin başarıya ulaştırılması, 1917-1922 tarihleri arasında Rusya'da kanlı bir iç savaşın yaşanmasına ve binlerce insanın ölümüne neden olmuştur. Daha sonraki süreçte Komünizmin etkisine giren her yere bu şiddet taşınmıştır. Çarlık Rusyası yönetimini ortadan kaldırmak için verilen mücadeleye, daha sonra yeni rejimin oturtulabilmesi için yaşanan iç savaş da eklenince Komünizm ideolojisinin devletleşmesi yüz binlerce insanın hayatının sona ermesine neden olmuştur. Komünist ideolojisinin devletleşmesi silahlı mücadele ile sağlandığından, bu ideolojinin taşındığı ülkelerde de devrimci direniş ruhunu canlandırmıştır. Devrimci direniş, silahlı mücadele ile mümkün olduğundan, soğuk savaş sürecinde SSCB'nin birçok ülkede yayılmacılık politikası uygulaması, mevcut yönetimlere karşı şiddeti geliştirmiş, düzene karşı silahlı ayaklanma yürütülmesi terörizm olgusunu öne çıkartmıştır. Böylece bu ideoloji aynı zamanda, terör örgütlerince teorik alt yapı unsuru olarak kullanılmıştır.

Marx, "Devrim, yalnızca hâkim sınıf başka türlü devrilemediği için değil, fakat aynı zamanda onu deviren sınıfın, geçmişin biriken pisliklerinden kurtulabilmesi ve toplumu yeniden kurabilmesi ancak bir devrim içinde mümkün olduğu için zorunludur.",[383] sözleriyle devrimi Komünist ideolojinin yayılmasında ve başarılı kılınmasında gerekli görmüştür Marx ve Engels Komünist Parti Manifestosu'nda Komünistlerin, mevcut sosyal ve siyasal düzene karşı olan her yerdeki her devrimci hareketi desteklemeleri gerektiğini belirtmektedir.[384] Bu yaklaşımlar 1960'lı yıllarda kurulan ve ideolojik temelini Marx'ın fikirlerinden alan bazı örgütlerce devrim için şiddetin gerekliliğine, devrimin ancak silahlı mücadele ile yapılabileceği düşüncesine dayanak oluşturmuştur. Mao ise "…Her köyde teröre başvurmak gerekir, aksi durumda ülkede faaliyette bulunan karşı devrimcilerin eylemlerinin bastırılabilmesi ve hâkim sınıfın devrilmesi mümkün olmayacaktır." [385]

[383] Marx, Karl, (1975), *Sosyoloji ve Felsefe*, (Çev. Ardeşeş Margos), İstanbul: May Yayınları, s.88.
[384] Marx, Karl and Engels, Frederick, (1848), *Manifesto of the Communist Party*, Chapter IV. Position of the Communists in Relation to the Various Existing Opposition Parties, http://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch01.htm, (Erişim Tarihi: 07.10.2010)
[385] Tung, Mao Tse, (1967), *Selected Works of Mao Tse Tung*, Pekin: Language Press, s.83.

"Devrim bir yemek partisi verme veya şiir yazma, resim yapma değildir; zarif, ferah, kibar, çok ılımlı, nazik, saygılı, sınırlandırılmış âlicenap şekilde yapılamaz. Devrim bir ayaklanmadır. Bir sınıfın diğer sınıfı devirdiği bir şiddete başvurmadır."[386] ifadeleri ile şiddeti, yürütülen mücadelede önemli bir araç olarak sunmaktadır. Mao'nun bu yaklaşımı başka ülkelerde ortaya çıkan ve fikirlerinden esinlenen örgütlerce şiddetin gerekliliği olarak yorumlanmıştır.

Komünizm ideolojisinin temelinde sınırsız, sınıfsız, ferdi mülkiyetsiz, her yönüyle eşit bir toplum modeli bulunmaktadır. Dar anlamda komünizm, üretim araçlarını, kamu mülkü haline koyan bir topluma verilen addır. Marksizm bütün görüşlerini, bütün teorilerini maddeci bir temel üzerine kurar. Maddeci görüş açısından dünyayı inceler, dünyayı güden kanunları maddeci görüşün yardımıyla bulmaya çalışır. Burns konu ile ilgili eserinde "dünyayı madde olarak gören Marksizm, onda diyalektik deyimi altında toplanan özellikler bulur" demektedir.[387] Lenin'in Sosyal-Demokrasi olarak da tanımladığı Komünizm, dünya görüşünü bilimsel sosyalizme, yani, Marksçılığa dayandırır ve diyalektik maddeselcilik-tümüyle tanrı tanımaz ve bütün dinlere düşman bir maddeselcilik olarak belirtilir.[388]

Komünist teorilerinin temeli diyalektik değişime dayanmaktadır. Diyalektik materyalizm (tarihi maddecilik) kavramı, bir bölümü Hegel'in çalışmalarından alınmak üzere, Karl Marx ve Frederich Engels tarafından geliştirilmiştir. Diyalektik materyalizm; Marksist-Leninist yapılanmaların dünya görüşüdür. Doğa olaylarına yaklaşımı, onları inceleme ve kavrama yöntemi diyalektik olarak ifade edilmekte, doğa olaylarını yorumlayışı, bu olayları ele alışı ve teorisi materyalist olduğundan, bu dünya görüşü diyalektik materyalizm olarak adlandırılmaktadır. Yani hayat sürekli bir değişim içindedir. Diyalektikle sürekli değişimi anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Tarihsel Materyalizm ise; diyalektik materyalizmin ilkelerinin toplum yaşamının incelenmesi alanına uzatılması, diyalektik materyalizm ilkelerinin toplum yaşamındaki olaylara, toplum ve toplum tarihi üzerindeki çalışmalara uygulanması

[386] Tung, Mao Tse, (1927), "Report on an Investigation of the Peasant Movement in Hunan", http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_2.htm, (Erişim Tarihi: 07.10.2010)
[387] Burns, Emile, (1968),*Marksizmin Temel Kitabı,* (Çev. Sedat Emekçi), Istanbul: Ant Yayınları, s.88.
[388] Lenin, (1989), a.g.e., s.21.

şeklinde belirtilmektedir.[389] Yani tarih incelenirken, meydana gelen olaylar, çatışmalar ve savaşlar, sınıflar arasındaki farklılıklara dayandırılmaktadır. Tarihte hep emeğini satanlar ve sermaye sahipleri arasında çatışmalar olmuştur. Tarih, sınıflar arasında ortaya çıkan çatışmaların bir ürünü olarak görülür.

Marx ve Engels, toplumların zamanla birbirini izleyen tarihi aşamalardan geçtiği kavramını ortaya atmışlardır. Her tarihi aşama ekonomik sistemi ile belirlenmiştir ve her aşamada toplumu oluşturan çeşitli kuvvetler, kurulu düzene karşı ayaklanarak, toplumun bir sonraki tarihi aşamaya geçmesini sağlar.[390] Marx, Engels ve Lenin, sosyalizme geçiş sürecinin silahlı mücadele ile hızlandırılabileceğine inanmışlardır. Bu nedenle, şartların uygun olduğu zamanda ve yerde, devrimin gerçekleşebilmesi için silahlı mücadelenin başlatılması fikri geliştirilmiştir. Marx bu süreci, "Zor (şiddet), yeni bir topluma gebe her eski toplumun ebesidir" sözleriyle özetlemektedir. [391]

Devrimi gerçekleştirmek için silahlı mücadele ve şiddetin kaçınılmaz ve vazgeçilmez olarak kabul edilmesi, doğal olarak Komünist ideolojinin şiddet kavramı ile birlikte anılmasına neden olmuştur. ML ideolojiyi mücadelelerinde temel alan bazı örgütlerin teröre yönelmesi komünist ideolojiyi terörizm ile özdeş hale getirmiştir. Komünizm veya "Devrim" kavramlarının terörizm ile özdeş olarak algılanması yanlış olmakla birlikte pratikteki uygulamalar bu algıya neden olmuştur. Bu algının oluşmasında ise Komünizm ideolojisinin teorisyenleri olan Marx, Engels, Lenin ve Mao gibi kişilerin devrime giden yolda şiddetin kaçınılmaz olduğunu vurgulamalarının katkısı olmuştur. Sonraki süreçte ortaya çıkan uygulamalardaki şiddet bu algının bir ürünü olmuştur. İhtilalcı (devrimci) örgütlerin şiddete yönelmeleri, şiddetin devrim sürecindeki rolü ile meşrulaşmıştır.

---

[389] Stalin, J. V., (1979), *Dialektik ve Tarihsel Materyalizm,* (Çev. S.Nuhoğlu), İstanbul: Yıldız Yayınları, s.5.
[390] Dilmaç, (1997), a.g.e., s.75.
[391] Marx, Karl, (1975), *Kapital*, 1. Cilt, Ankara: Sol Yayınları, s.792.

3.1.5.Milliyetçilik İdeolojisi ve Aşırı Sağ

Bu konu başlığı altında incelenen fikirler, bir ırkın üstünlüğünü, bağımsızlığını savunan düşüncelerden, bir ülkede yaşayan halkın varlığının, sahip olduğu devletin gücünün korunması fikrini savunanlara, Neonazi akımda olduğu gibi, başka ırktan kişilere karşı nefreti temel alan düşüncelere kadar değişik hususları kapsamaktadır. Milliyetçilik sözlük anlamıyla; maddi ve manevi açılardan millet ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde tutma anlayışı, ulusçuluk, ulusalcılık, nasyonalizm, olarak tarif edilmektedir.[392] Milliyetçilik ideolojisi, belirli bir ırkın varlığı üzerinden yürütülen mücadele olarak anlaşılmaktadır. Bu konu, bir ırkın diğer ırklardan üstün olduğu teziyle yürütülen bir mücadele olarak algılanabildiği gibi, baskın bir ırkın yönetiminde yaşayan ve azınlıkta kalan bir ırkın, bağımsızlık ve özgürlükler mücadelesi olarak da karşımıza çıkabilmektedir. Ancak, terörizm kapsamında konu ele alındığında, daha çok, başka etnik kökene mensup olduklarını iddia eden ve hâkim bir ırkın yönetimi altında yaşayanların ortaya koydukları bağımsızlık, özerklik ve özgürlük gibi, kendi etnik kimliklerini öne çıkartıcı talepleri ile gündeme gelmektedir. Wilkinson'a göre bu tür örgütler siyasal olarak self-determinasyonu arzu etmekte ve mücadelelerini bir bölgenin bağımsızlığı üzerine vermektedirler.[393] Dünyanın çeşitli bölgelerinde, yukarıda tanımlanan gruba dâhil olanların, hâkim unsurun yönetimine karşı mücadele içerisine girdikleri görülmektedir. Milliyetçilik ideolojisi de bu noktada zaman zaman şiddeti bir araç ve strateji olarak kullanmaktadır. Bu konuda bilinen en önemli örnekler, İngiltere'de İrlandalılar, İspanya'da Bask, Fransa'da ETA, Rusya Federasyonunda Çeçenler, Çin'de ise Uygur Türkleri olarak gösterilebilir. Milliyetçilik, bu gruplarda baskın bir unsur olarak öne çıkmakta, kimliklerini koruyamadıkları, siyasal, sosyal ve ekonomik alanda yeterli ve eşit düzeyde haklar elde edemedikleri gibi, çok çeşitli nedenlere bağlı olarak mücadele içerisine girmektedirler. Milliyetçilik temelinde yürütülen bu mücadeleler zamanla terörizme de dönüşebilmektedir.

Kesin bir tarih ve dönem belirtilmemekle birlikte devletlerin varlığı ile birlikte milliyetçilik düşüncesi birçok devletin yönetiminde hâkim unsur olmuştur.

[392] TDK Sözlüğü, (2009), "Milliyetçilik", http://tdkterim.gov.tr/bts/, (Erişim Tarihi: 12.06.2009)
[393] Wilkinson, (2003), a.g.e., s.20.

Milliyetçiliğin ideolojik olarak öne çıkmaya başlaması ise sanayi devriminin beraberinde getirdiği modernite ile birlikte görülmeye başlamıştır.[394] Günümüze yansıyan yönüyle bakıldığında, 1789-1799 Fransız Devriminin modern anlamdaki milliyetçi düşüncelere etkisi görülmektedir.[395] Bu dönemlerde milliyetçilik, özellikle monarşik yönetimlere karşı isyan içerisinde olan halkın savunduğu bir siyasi düşünce olarak kendini göstermiştir. 1800'lü yıllarda Napolyon'un Almanya'yı istilası (1804-1815) sırasında Almanların ortaya koyduğu karşı tepkiler milliyetçilik ruhu içerisinde şekillenmiştir. Yine 1800'lü yılların ilk çeyreğinde gerek Avrupa'da ve gerekse Ortadoğu'da Osmanlı Devletine karşı gelişen ayaklanmaların temelinde milliyetçilik akımları belirleyici rol oynamıştır.

18 inci yüzyıldan itibaren, monarşik yönetimlerin zayıflaması sonucu ortaya çıkan isyan hareketlerinde kendi ırklarının bağımsızlığını sağlama etkili olurken, Rusya, İngiltere, Almanya, Fransa gibi ülkeler başta olmak üzere, yayılmacı ve sömürgeci ülkelerin geliştirdikleri genişleme politikalarının temelinde de kendi ırklarının üstünlüğünü ve hâkimiyetini sağlama düşüncesi etkili olmuştur. Bunun yanında sömürgeci devletlere karşı ortaya çıkan anti-sömürgeci hareketler de milliyetçilik temelinde ortaya çıkmıştır. 18. yy.da özellikle Osmanlı Devleti içerisinde, Balkanlarda ve Arabistan'da ortaya çıkan ayaklanmalar milliyetçilik temelli bağımsızlık hareketleri olup bu hareketlerin milliyetçi eksenli şiddetin örneklerini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Daha sonraki dönemlerde Hindistan'da İngilizlere karşı, Cezayir'de Fransızlara karşı gelişen bağımsızlık hareketleri yine milliyetçilik düşüncelerinin büyük ölçüde etkili olduğu şiddet hareketlerine örneklerdir.

Milliyetçilik kavramı ile birlikte, eş anlamlı gibi algılanan bir diğer kavram ise Faşizmdir. 20. yüzyılda ortaya çıkmış sosyal ve ekonomik bir sistem olan Faşizm ideolojisi, ırk esaslı milliyetçilik, üstün ırkın bütün sosyal ve ekonomik hayata, yani devlete bütünüyle egemen olmasını öngören devletçilik ve dünyaya hâkim olmak için savaş olmak üzere üç temel ilkeyi esas alır. Bulaç'ın ifadesiyle Faşist teorinin

[394] Bkz.: Smith, Anthony D., (2001), "Milliyetçilik ve Tarihçiler", *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, İstanbul: Şehir Yayınları, ss. 31–63.
[395] Carr, Edward Hallet, (2007), *Milliyetçilik ve Sonrası*, İstanbul: İletişim Yayınları, , s.15.

felsefesi, milliyetçilik; uygulaması devletçilik; dış politikası ise savaş olarak ortaya konmaktadır.[396] Bir ırkın üstünlüğünü temel alan Faşizm; milli duyguları yüceltmek, millete onur ve şuur kazandırarak diğer dünya milletlerinden üstün olduğunu kabul ettirmek iddialarındadır. Özellikle ML ideolojinin aktif olduğu dönemde, Marksizm'in beynelmilelciliğine, enternasyonal anlayışına karşı milli duyguları öne çıkartmış, hatta dış politikada da belirleyici olmuştur. Mannan Faşizmin, ırk üstünlüğünü, milli genişlemeyi, kendi kendine yeterli olmayı, askeri yönden güçlenmeyi ve sayısal çoğalmayı savunduğunu vurgulamaktadır.[397] Marksist literatürde Faşizm, kendini işçi sınıflarına karşı savunmak için büyük kapitalistler tarafından beslenen ve ortaya çıkarılan bir sistem olarak tanımlanmaktadır.[398]

Terörizm kavramı ile birlikte anılan ve günümüze de yansıması görülen milliyetçi hareketlerin örneklerini daha çok Avrupa'da görmekteyiz. Fransa'da % 10 gibi bir nüfusa sahip Korsikalıların başvurduğu ayrılıkçı şiddet çerçevesinde Korsikalı milliyetçilerin oluşturduğu Korsika Milliyetçi Kurtuluş Cephesi (Fronte di Lİberazione Naziunale di Corsica FLNC) örgütün yürüttüğü silahlı mücadele 1975 yılından beri Fransa'nın en önemli iç güvenlik sorunu olmuş ve halen daha etkisi devam etmektedir. Avrupa'da milliyetçilikten beslenen bir diğer ayrılıkçı hareket İspanya'da Bask bölgesinde yaşanmaktadır. Sorunun somut şekilde ortaya çıkması Sabino Arana tarafından, 1895 yılında Basklıların ayrı bir millet olarak tanınmasını ve kendi kendilerini yönetmelerini amaçlayan Bask Milliyetçi Partisi'nin (Partido Nacionalista Vasco PNV) kurulmasına dayanmaktadır.[399] İspanya'da Bask terörünü günümüze taşıyan ise ETA'nın kurulmasıdır. PNV'ye göre tam bağımsızlığı savunan ve aynı zamanda Marksist ideolojiyi benimsemiş olan ETA 1960'lardan sonra silahlı eylemlere başlamıştır. [400] İspanya'da gündemde olan bir diğer milliyetçi tabanlı hareket Katalonya bölgesinde yaşanmaktadır. Özerklik talep eden ve ayrılma yanlısı olan Katalonlar Basklıların aksine terör eylemlerine bulaşmamış olup isteklerini

[396] Bulaç, Ali, (1991), *Çağdaş Kavramlar ve Düzenler,* İstanbul: Beyan Yayınları, s.136.
[397] Mannan, A. A., (1973), *İslam Ekonomisi*, (Çev. Bahri Zengin), İstanbul: Fikir Yayınları, s.87.
[398] Guerin, Daniel, (1975), *Faşizm ve Büyük Sermaye,* İstanbul: Suda Yayınları, s.140.
[399] Johns, Michael, (2004), *Europe's Black Sheep: Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country*, Montreal: University of Maryland, s.11.
[400] a.g.e., s.13;
İspanya'nın ETA sorunu için ayrıca bkz: Polis Akademisi, (2010), *İspanya'nın Terörle Mücadelesi*, Utsam Raporları Serisi 15.

siyasi zeminde kabul ettirmeye çalışmaktadırlar.[401] Kuzey İrlanda'daki milliyetçilik hareketleri İngiltere'nin karşı karşıya kaldığı en önemli güvenlik sorunu olmuştur. Kuzey İrlanda'da İngiliz müdahalesine karşı Katolik İrlandalıların örgütlediği milliyetçilik ve din eksenli hareketler kapsamında İrlanda Cumhuriyet Ordusu'nun (IRA) silahlı mücadele başlatması ile gelişen süreç günümüze kadar yansımıştır. [402]

Aşırı sağ olarak da nitelendirilebilen ve bazı terör örgütlerinin referans aldığı milliyetçi fikirler, aşırı sol fikirlerde olduğu kadar çok fazla kamuoyunda yer alamadıklarından dolayı gündemde fazlaca görünmemektedirler. Geçmişte Nazizm ile çok fazla gündemde yer alan aşırı sağ düşüncelerin, günümüzde de farklı yansımaları görülmektedir. Neonazizm fikirler, aşırı milliyetçi düşünceler dünyanın çeşitli ülkelerinde azınlıkta da olsa etkisini göstermektedir. Almanya'da, 1990'lı yıllardan itibaren ülkede yaşayan başka uyruklu kişilere yönelik nefretin temel alındığı silahlı yapılanmalar ortaya çıkmıştır. 29 Mayıs 1993 tarihinde Solingen'de bir Türk ailenin evine yönelik eylemde 5 Türk hayatını kaybetmiş, 4 Şubat 2008 tarihinde Ludwigshafen kentinde meydana gelen olayda ise 9 Türk hayatını kaybetmiştir. Özellikle Türklere yönelik bazı saldırıların temelinde Neonazist düşüncelerin yer aldığı görülmüştür. Yine Bosna-Hersek'de Sırpların Boşnaklara yönelik katliam ve benzeri kabul edilemez uygulamaları, bu tür düşüncelerin bir sonucudur.

Bireysel teröre önemli bir örnek olan ve 1995 yılında ABD'de bir kamu binasına bomba koyarak 168 kişinin ölümüne yol açan Timothy McVeigh, aşırı sağ düşüncelerin etkisinde bu eylemi gerçekleştirmiştir. Özellikle siyah Amerikalılara yönelik eylemleri ile tanınan Ku Klux Klan örgütü ele alınabilecek önemli bir örnektir. İtalya, aşırı sağ düşüncedeki yapılanmaların gerçekleştirdiği en kanlı terör eylemlerine sahne olmuştur. 12 Aralık 1969 tarihinde Piazza Fontana'da patlayan bomba sonucu 17 ölü, 88 yaralı, 28 Mayıs 1974 tarihinde Brescia'da Piazza della Loggia'da bir gösteri sırasında patlatılan bomba sonucunda 8 ölü, 90 yaralı, 2

[401] Hank, Johnston, (1991), *Tales of Nationalism: Catalonia, 1939–1979*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press, s.243'den aktaran Şekerbay, Hakkı, (2009), "*Kimlik Politikası, Milliyetçilik, Etnisite Bağlamında Avrupa'da Ayrılıkçı Hareketler ve Avrupa Birliğine Olan Etkileri"*, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
[402] Thackrah, (1987), a.g.e., s.120.

Ağustos 1980 tarihinde Bologna tren istasyonunda patlayan bomba sonucu 85 ölü, 200 yaralı. Bu eylemlerle ilgili yürütülen soruşturmalar sonucunda, eylemlerin Gladyo olarak adlandırılan, işadamı, siyasetçi gibi sivil unsurları da bünyesinde barındıran devlet içerisinde örgütlenmiş bir örgüt tarafından, hükümeti yıpratmak amaçlı gerçekleştirilmiş oldukları gerçeği ortaya çıkartılmıştır.

3.1.6. Dini Referanslı İdeolojiler

Din olgusu, tarihin her döneminde insanlar üzerinde en etkili unsurlardan biri olmuştur. Semavi olarak nitelendirilen tek tanrılı dinlerin yanı sıra, Budizm, Hinduizm gibi her türlü inanç sistemi ve olağanüstü kabul edilen bir güce inanma gibi düşünceler de bu kapsamda ele alınabilir. Yahudilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık dünya nüfusunun önemli bir bölümünün inanç sistemini oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra, Hindistan'da, Uzakdoğu ülkelerinde olduğu gibi farklı inanışların da insanlar üzerinde etkili olduğu bilinmektedir.

Kelime anlamıyla din; hür iradeleriyle inanan akıl sahibi insanları, en iyiye, en doğruya, en güzele ve ebedî mutluluğa ulaştıran ilahî kanunlar bütünü[403] veya Tanrı'ya, doğaüstü güçlere, çeşitli kutsal varlıklara inanmayı ve tapınmayı sistemleştiren toplumsal bir kurum[404] olarak tanımlanmaktadır. Din, doğru ile yanlışı belirleyen, iyi ile kötüyü ayıran özellikleri ile hayatın neredeyse bütününü kapsamaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere din, hayatın her alanına yönelik kurallar koymakta ve böylece insanların hayatları boyunca şekillendikleri ilkeler bütünü oluşturmaktadır. Bu etkisinden dolayı da insanların düşünceleri üzerinde belirleyici en önemli olguların başında gelmektedir. İnanç sistemlerinin hayatın hemen her alanına yönelik kurallar öngörmesi, siyasal düşünceler de dâhil olmak üzere kişiler üzerinde etkili olmakta ve fikirlerin şekillenmesi ve gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bunların bir sonucu olarak inanç sistemleri kendi ideolojilerini oluşturmakta veya ideolojilere önemli etkilerde bulunmaktadırlar.

Yakın tarihimizde dinin siyaset ve devlet üzerinde etkilerinin yaşandığı en önemli gelişmeler 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail devletinin kuruluşunun ilan

[403] Diyanet İşleri Başkanlığı, (2009), "din", http://www.diyanet.gov.tr, (Erişim Tarihi: 13.10.2009)
[404] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (2009), "din", www.tdk.gov.tr., (Erişim Tarihi: 12.3.2009)

edilmesi ve 1979 yılında İran'da Humeyni liderliğinde yaşanan devrim olmuştur. İsrail devletinin ortaya çıkışı Musevilik inancına dayalı dini referanslı olduğu gibi, İran'daki devrim hareketi de yine İslam inancına dayalı referanslara bağlı olarak gerçekleştirilmiştir. Her iki olayda da din ideolojisinin siyasi hayata etkileri, ihsanları ve toplumları yönlendirmedeki gücü gözlenmiştir. Daha sonraları Afganistan'da Ruslara karşı örgütlenen Taliban hareketinin ve Pakistan'daki siyasi gelişmelerin de önemli etkileri olmuştur.

Din olgusunun terörle bağdaşlaştırılması ise, bazı terör örgütlerinin ideolojik tabanlarını önemli ölçüde inandıkları dini değerlere bağlamasından kaynaklanmaktadır. Dinin terör örgütlerince temel referans olarak alınması, dini değerlerin farklı yorumlanması, eylemleri kutsallaştırmakta, onları dini bir gereklilik gibi sunabilmekte ve şiddetin örgüt üyeleri arasında ve halk nazarında meşrulaştırılmasını kolaylaştırmaktadır. İnançsızlara ve destekçilerine karşı yürütmekte oldukları kutsal savaş, engel ve sınırlamaları önemli ölçüde ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca, özellikle intihar saldırısı türü eylemlerde, eylemcileri, elde edecekleri kutsal payeden dolayı da büyük ölçüde motive edebilmektedir.

Dini sistemleri referans alan örgütlerde, örgüt liderinin dini kişiliğinin olması ayrı bir sorundur. Bu tür yapılarda dini yönü olan lidere karşı tartışmasız bağlılık vardır. Liderin talimatları, dini referanslı olarak görüldüğünden tartışmasız yerine getirilmektedir. Örgütün emirlerini yerine getirme inanç sisteminin gereklerini yerine getirme ile eşdeğer kabul edildiğinden, inanç temelli örgütlerde daha acımasız ve felaket doğurucu eylemler ortaya konabilmektedir.

İslam fundamentalizmi ya da radikal İslam kavramları, dini referanslı ideolojilerin tartışılmasında ve terörizm ilişkisinin kurulmasında önemli kavramlar olarak öne çıkmaktadır. Esposito'nun tanımlamasıyla Fundamentalizm, terminolojik anlamını hariç tutarsak daha çok siyasi aktivite bağlamında, aşırılık, fanatizm, terörizm ve Amerikan düşmanlığı olarak ifade edilmektedir.[405] Son yıllarda da El Kaide terör örgütünün ortaya çıkması ile birlikte İslam inancı terörle birlikte çok

[405] Esposito, John L., (1999), *The Islamıc Threat: Myth or Reality?,* New York: Oxford University Press, s.5.

daha fazla anılmaya başlamış ve dünyada yanlış algılamalara neden olmuştur. Laqueur'a göre 19. ve 20. yy.da böyle bir algılama yokken günümüzde Müslüman ve Arap teröristlerin çok etkin olduğu ve dünya terörünü etkileyen birincil faktör olduğu ileri sürülmektedir.[406] Ayrıca, ABD, İngiltere ve Almanya'dan üst düzey istihbarat ve terör uzmanlarının ortaya koydukları tespitlerde İslamcı fundamentalizm gerçekten Batının karşısındaki en büyük terör tehdidini oluşturduğu ileri sürülmektedir.[407] Aslında İslam dininin temel kaynağı olan Kuran'da eşkıyalık, adam öldürme, gasp, yol kesme gibi eylemler bozgunculuk diye tanımlanmakta ve yeryüzünün düzenini bozucu bir davranış biçimi olarak şiddetle karşısına çıkılmaktadır. [408]

Din, her türlü ideolojinin de üstünde çok daha geniş kapsamlı bir düşünce sistemidir. Yaratılışından bugüne insanların, toplumdan topluma, sosyal yapıdan bir başka sosyal yapıya göre değişiklik göstermekle beraber, insanlardan üstün, her şeye hâkim bir varlığı, değişik sıfatlar vermek suretiyle Tanrı olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır. Din'in ideolojilerle ilişkisi üzerine yapılan bir değerlendirmede Mardin, Comte'un "Acaba dinin yerine insanlık ideolojisini sokabilir miyiz?" diye bir kaygısının bulunduğunu belirterek, din meselesinin, baştan itibaren toplumu ayakta tutmak, ilkelerini pekiştirmek, hatta topluma bir temel vermekle ilgili çok ilginç bir bağlantısı olduğunu ileri sürmektedir. Bütün modern sosyolojinin, din ortadan kalktığı zaman yerine ne gelecek problemi üzerine kurulabileceğini belirten Mardin, bu ifadeleriyle din olgusunun insanlar üzerindeki etkisi ve rolüne vurgu yapmaktadır.[409]

İnancın bir gereği geliştirilen mücadele yöntemleri ve eylemlerinin önlenebilmesi oldukça zor ve karmaşık bir konudur. Bu örgütlerdeki kişilerin, katı inanç ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanlış yorumları, El Kaide örgütü örneğinde görüldüğü gibi semavi dinleri de tehlikeli bir silah haline getirebilmektedir. Bu silahın etkisizleştirilmesi çok kapsamlı ve uzun süreçli çabaları gerektirmektedir. Ayrıca, terörizm konularını dinsel bir çerçeveye oturtmak yanlış görülmektedir.

---

[406] Laqueur, (2003), a.g.e., s.30.
[407] Reeve, Simon, (2001), *Yeni Çakallar, Remzi Yusuf, Usame bin Ladin ve Terörizmin Geleceği*, İstanbul: Everest Yayınları, s.307.
[408] Atay, Hüseyin ve diğerleri (1995),: *İslam Gerçeği*, Ankara: A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayını, s.79, 80.
[409] Mardin, Şerif, (1992), "Söyleşi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 19.01.1992, s.9.

Çünkü terörizmin kökenleri asıl itibariyle siyasal hedefler içermektedir. El Kaide başkalarını İslam dinine davet ediyor, dini referans göstererek eylem yapıyor olsa bile, eğer IRA'nın terörizm faaliyetleri "Katolik terör" olarak görülmüyorsa, neden El Kaide'nin terörist faaliyetlerine "İslami terör" denilsin eleştirileri yapılmaktadır.[410] Bu eleştiri, terör örgütlerinin kendilerini meşrulaştırmaları açısından da önemli bir noktaya işaret etmektedir. Terör örgütlerinin eylem ve faaliyetlerinin dini referanslara bağlanarak açıklanması örgütlerin kendilerini meşrulaştırmalarına destek vereceğinden kaçınılması gereken bir husus olarak görülmelidir. Özellikle semavi dinler olarak kabul edilen İslamiyet, Hıristiyanlık ve Musevilik açısından bakıldığında, bu dinlerin şiddetle özdeş gibi gösterilmesi ve bu meyanda yorumların ortaya konması gerçekçi ve çözüme katkı sağlayıcı değildir.

Dinler, şiddetin değil barışın destekleyicisidir. Dinler, adalete, barışa ve insana değer katan hususlara katkı sağlayan kurumlar olma özelliği taşımaktadır. Özellikle İslam dininin küresel terör ile birlikte anılması çok tehlikeli çatışma süreçlerine işaret etmektedir. Bu nedenle İslam dini ile ilgili önyargı ve tehdit görme eğilimlerinin gözden geçirilmesi ve Batılı yazarlarca konunun daha objektif olarak ele alınması gerekir. Diğer yanda İslam dinini siyasal çatışma aracı olarak kullanan örgütlerin ve bağlantılı şiddet eylemleri ve özellikle intihar saldırılarının oluşturduğu negatif algıların değişmesi, din felsefesi ile bu tür eylemlerin bağdaşmadığının ortaya konabilmesi için de İslam dünyasına önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.[411]

3.1.7. Türkiye Perspektifinden İdeolojiler ve Terörizm İlişkisi

Terörizm kavramının oluşmasında örgütlerin faaliyetlerini meşrulaştırdıkları ideolojik temel önemli bir yere sahiptir. Dolayısıyla tanım sorunu ele alınırken ideolojilerin terör örgütleri üzerindeki etkisinin incelenmesi gerekir. Türkiye'nin terör konusunda son otuz yılda karşılaştığı sorunlar ve kazandığı tecrübeler dikkate alındığında Türkiye perspektifinin de ele alınması konunun anlaşılması noktasında önemli katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde komünizm, etnik

[410] Mazari, Shireen, (2006), "Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, s.213.
[411] Terörizmin İslam ile bağdaşmadığı, teör ve özellikle intihar saldırılarının dini temellerinin bulunmadığı ile ilgili bkz.: Çapan, Ergün, (2004), (Der.), *An İslamic Perspective Terror and Suicide Attacks,* ABD: The Light.

ve milliyetçilik ve dini referanslı ideolojilerin Türkiye perspektifinde terörizmle ilişkileri çok kısa tarihsel süreci ile birlikte ele alınacaktır.

3.1.7.1. Komünizm İdeolojisi ve Türkiye'ye Etkisi

Komünizmin Türkiye'de taraftar ve karşıtlarınca algılanması farklı kabul ve önyargılara dayanmaktadır. Bu ideolojiyi Türkiye'ye taşıyanlar, felsefi ve ekonomik temelleri ile birlikte aynı zamanda din karşıtlığı, geleneksel ahlaki değerlere zıt hayat tarzı sunan yönünü de öne çıkartarak politikalarını şekillendirmişlerdir. Bu nedenle karşıtlarınca da din düşmanlığı, ahlaki değerleri kabul etmeyen, sadece mülkü değil, kadınları bile ortak mal gibi gören bir hayat tarzı olarak algılanmıştır. Bu nedenle Komünizmin Türk halkı arasındaki algısı, daha çok ahlaki değerlere bakış açısıyla ele alınmıştır.

1917 yılında Rusya'da Bolşevik Partisinin Lenin'in liderliğinde iktidarı ele geçirmesi Osmanlı topraklarında da etkisini göstermiştir. 10 Eylül 1920'de Bakü'de bir araya gelen bir grup tarafından Türkiye Komünist Partisi'nin kuruluşu gerçekleştirilmiş ve başkanlığına Mustafa Suphi seçilmiştir. Daha sonra Anadolu'ya geçen M. Suphi ve 14 arkadaşının 29 Ocak 1921 tarihinde esrarengiz şekilde ölümleri TKP hareketini ve komünist faaliyetlerini illegal alana çekmiş ve bu durum 1960'lara kadar sürmüştür. 1960'lı yıllara kadar geçen süreçte Komünist faaliyetlerde bunanlar sürekli takip altında tutulmuş ve adli kovuşturmalara konu edilmişlerdir. 1960 sonrasında Komünizm veya sosyalizm akımı Türkiye İşçi Partisinin (TİP) 13 Şubat 1961 tarihinde 12 sendikacı tarafından kurulması ile kitlelerin karşısına çıkmaya başlamıştır. TİP'nin siyasal alandaki faaliyetleri ML fikirlerin tartışma ortamı bulmasına yol açmıştır. Bu dönemde dikkat çeken bir diğer husus 1951 yılında tutuklanan TKP kadrolarının serbest bırakılması olmuştur. Serbest bırakılanlar faaliyetlerini çeşitli alanlarda devam ettirmişler ve 60'lı yıllar boyunca Mihri Belli, 1970'li yıllarda ise Hikmet Kıvılcımlı bu alanda öne çıkan ve etkili olan isimler olmuştur. Bu dönemde ayrıca, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi (TSİP), Türkiye Emekçi Partisi (TEP), Sosyalist Devrim Partisi (SDP), Vatan Partisi (VP) gibi legal partiler kurulmuş ve kapatılmıştır.

1960 sonrasında gelişen sosyalist hareketlerde Türkiye İşçi Partisi - TİP önemli rol oynamış ve daha sonra ortaya çıkan yeni yapılanmalara da kaynak teşkil etmiştir. 1960'lı yılların sonunda meydana gelen fikir ayrılıkları ve bölünmeler sonucunda, özellikle Mihri Belli'nin öncülük ettiği fraksiyonun, TİP'ni oportünistlikle,[412] yani sosyalist teorilerde sapmalara neden olmak suçlamasıyla, geniş bir sosyalist gençlik kitlesi kendini Fikir Kulüpleri Federasyonu - FKF aracılığı ile illegal örgütlenmeler içerisinde bulmuştur.[413] Sol hareketler içerisinde 60'lı yılların sonlarında yaşanan tartışmalar, karşılıklı ideolojik sapma suçlamaları, fikir ayrılıkları bölünmeleri de beraberinde getirmiştir.[414] Fikir tartışmaları, Milli Demokratik Devrim (MDD) ve Sosyalist Devrim (SD) olarak adlandırılan iki temel stratejinin benimsenmesine neden olmuştur.

Teorisyenliğini Mihri Belli'nin yaptığı Milli Demokratik Devrim stratejisi; illegaliteyi esas alan, mevcut düzenin kurallarını reddeden, silahlı halk hareketi ile devrimin gerçekleştirilebileceği bir mücadele yöntemini savunmaktadır. Proletarya iktidarının silahlı halk savaşı ile gerçekleşebileceği düşüncesinden hareketle halkı silahlanmaya ve silahlı mücadele etrafında örgütlenmeye davet etmektedir. Nitekim MDD çizgisi Zürrcher'e göre bir süre sonra bazı sol terör örgütlerinin doğmasına neden olmuştur.[415] Bu strateji iki aşamada ele alınmaktadır: Birinci aşamada asker-sivil aydın zümre ile devrimcilerin öncülüğünde, emperyalist güçlerin ve yerli işbirlikçilerinin tasfiyesini hedefleyen Milli Demokratik Devrim, ikinci aşamada ise, işçi sınıfının öncülüğünde feodaliteye ve kapitalist güçlere karşı yapılan Sosyalist Devrimdir. MDD tezine göre "Türkiye geri kalmış (bırakılmış) bir tarım ülkesidir. Henüz tam kapitalistleşememiş bir ülke olan Türkiye'nin nesnel ve öznel koşulları sosyalist devrim için hazır değildir. Bu nedenle öncelik demokratik bir sosyal-siyasal ortamı yaratacak milli bir devrimdir. Bu asker-sivil aydın zümrenin katılacağı, hatta

---

[412] Çayan, Mahir, (1969), "Oportünizm Nedir.? Revizyonizmin Keskin Kokusu-I", *Türk Solu Dergisi*, Sayı: 91, s.1, 2.
***Oportünizm:** Fırsatçılık; anti-sosyalist güçlerin, kılık değiştirip devrimci saflara sızarak, bilimsel sosyalist teoride sabotajlar yapmasına literatürde 'oportünizm' denir.
[413] Sayılgan, Aclan, (1971), *Türkiye'de Sol Hareketler*, Istanbul: Otağ Yayınları, s.497.
[414] Bu dönemde yaşanan tartışmalar ve fikir ayrılıkları için bkz.: Aybar, Mehmet Ali, (1968), *Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, Seçmeler (1945-1967)*, İstanbul: Gerçek Yayınları; Belli, Mihri, (1968), "Milli Demokratik Devrim", *Türk Solu,* Sayı 53 ve Aren, Sadun, (1993), *TİP Olayı (1961-1971)*, İstanbul: Cem Yayınları.
[415] Zürrcher, Erik Jan, (2007), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev.: Yasemin Saner Gönen, İstanbul: İletişim Yayınları, 21.baskı, s.372, 373.

işçi sınıfı önderliği ele alıncaya kadar yöneteceği bir cephe ile gerçekleştirilecek geri üretim ilişkilerinin tasfiyesini (anti-feodal/demokratik nitelikli) ve ülke bağımsızlığının önündeki engellerin kaldırılmasını hedefleyen (anti-emperyalist/milli nitelikli) bir devrim olacaktır."[416] Bu hareketin çekirdek kadrosu asker, sivil entelektüel kesim ile gençlerden oluşturulmak istenmektedir. Belli'ye göre devrime öncülük edecek olan asker-sivil aydın zümrenin ideolojisi günümüz şartlarına uydurulmuş Kemalizm olarak tarif edilmektedir.[417] MDD stratejisine göre demokratik devrim sosyalizme giden yolun zorunlu aşaması olarak tanımlanır.[418]

Sosyalist Devrim Stratejisi; İşçi ve köylülerin öncülüğünde, yasal zeminde yürütülecek siyasi mücadele ile sosyalist bir kadronun seçim ile işbaşına gelerek iktidarı ele geçirmesi, yani devrimi gerçekleştirmesi anlamını taşımaktadır.[419] Bu tezi savunanlar Türkiye'de demokratik devrimin çoktan tamamlandığını, Türkiye'nin önündeki aşamanın sosyalist devrim aşaması olduğunu belirtmektedirler. Sosyalist Devrim; TİP Genel Başkanlığı'ndan M. Ali Aybar'ın tasfiye edilmesinden sonra, Behice Boran grubunca Milli Demokratik Devrim MDD stratejisine karşı saptanmış TİP stratejisi olarak tanımlanmakta ve Kapitalizmin ortadan kaldırılması ve sosyalizmin kurulması ile sonuçlanan, siyasi ve ekonomik dönüşümlerin tümünü kapsayan bir süreç olarak kabul edilmektedir.[420] Sosyalist devrim yaklaşımında; her ülkede kapitalizmden sosyalizme geçiş süreci olan oldukça uzun bir devreyi içine aldığı, siyasal devrimle, yani işçi sınıfının iktidarı ele geçirmesiyle başladığı ve işçi sınıfının iktidarı kurulmadan kapitalizmden sosyalizme geçilemeyeceği ileri sürülmektedir.[421] Mehmet Ali Aybar'ın öncülük ettiği bu stratejide sosyalist devrimin halkın katılımıyla gerçekleşmesi için kitlelerin hareketlendirilmesi ve yasal zeminde siyasal mücadele yürütülmesi savunulmaktadır.

MDD stratejisinde görüleceği üzere, yasadışı alanlarda geliştirilecek silahlı bir halk hareketi ile devrimin gerçekleştirilmesi hedeflenmekte ve halkın

[416] Yetkin, Çetin, (1998), *12 Mart 1971 Öncesi Türkiye'de Soldaki Bölünmeler,* İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, s.9.
[417] Belli, Mihri, (1970), *Yazılar (1965-1970),* Ankara: Sol Yayınları, s.19.
[418] Belli, Mihri, (1967), "Devrimci Şiar Meselesi", *Türk Solu,* Sayı 5, s.7.
[419] Marmara Brifingi, (1995), a.g.e., s.45,47.
[420] Somer, (1971), a.g.e., s.37.
[421] Çobanoğlu, Nadiye R., (1979), *Marksizm-Leninizm İlkeleri I,* Istanbul: Yar Yayınları, s.299.

silahlanması ve örgütlenmesini savunmaktadır. Bu nedenle, Türkiye'de ML ideolojiyi esas alan yapılar terör faaliyetlerinde uzun yıllar başrol oynamışlardır. Savunulan ideoloji, şiddeti hareket noktası yapmakta bu nedenle de terörizm kapsamında anılmaktadır. Nitekim bu dönemin önemli gençlik liderlerinden biri olan ve terör eylemlerini silahlı propaganda olarak tanımlayan Mahir Çayan, "Silahlı propaganda askeri değil, politik mücadeledir. Bireysel değil, kitlevi mücadele biçimidir. Yani silahlı propaganda, pasifistlerin iddia ettiği gibi kesin olarak terörizm değildir. Bireysel terörizmden amaç ve biçim olarak farklıdır. Silahlı propaganda belirli bir devrimci stratejiden hareketle emekçi kitlelere elle tutulur, gözle görülür maddi ve somut eylemlerden hareketle soyuta gider. … kitleleri bilinçlendirir, onlara politik hedefler gösterir… Önce kitleleri sarsar, giderek de bilinçlendirir. Silahlı propaganda… kitlelerin dikkatini devrim hareketine çeker" ifadeleriyle şiddeti devrimin bir unsuru olarak meşrulaştırmaktadır.[422] Bu dönemde Komünist düşüncenin Türkiye'de yayılmasına, işçi ve köylü temelinde örgütlenmeyi esas alan hareketlerin gelişmesine öncülük eden bu isimlerin hiçbiri köylü ve işçi olmaması dikkat çekicidir.

M.L. ideolojinin özellikle 1970'li yıllardan itibaren Türkiye'de silahlı yapılar oluşturarak faaliyetlerini arttırdıkları görülmektedir. Aynı ideolojik temelden hareket edilmesine rağmen, algılama ve uygulama farklılıkları nedeniyle değişik örgütlerin etrafında faaliyetler sürdürülmüştür. İdeolojik farklılıklar temelinde, çekirdek örgüt olarak kabul edilen ve gelecekte ortaya çıkan terör yapılarına da temel teşkil eden aşağıdaki örgütlerin kurulduğu görülmektedir.[423]

a) Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO): Deniz Gezmiş'in önderlik ettiği bu örgütlenme, Milli Demokratik Devrim stratejisini benimsemiş ve silahlı mücadeleyi esas almıştır.

b) Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (THKP/C): Mahir Çayan'ın liderliğinde MDD stratejisini benimseyen örgüt, halk ile devlet arasında kurulu olan

[422] Çayan, Mahir, (1979), *Bütün Yazılar*, İstanbul: y.y., s.337.
[423] Konu ile ilgili bkz.: Dilmaç, Sabri, (2006), "Global Threat: Terrorism and Its Impact on Turkey" *Istanbul Conference on Democracy and Global Security 2005*, Ankara: Oncu Press, ss.449-465.

suni dengeyi kıracak bir öncü savaşı sürdürme ve bunun için silahlı propagandayı temel alır.

c) Türkiye İhtilalcı İşçi Köylü Partisi (TİİKP): Doğu Perinçek'in liderliğinde Çin yanlısı bir yol izlemiştir.

d) Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML): TİİKP'den koparak, İbrahim Kaypakkaya liderliğinde kurulan bu örgüt, TKP'nin devamı olarak kendini ifade etmiş, Maoist düşünceyi de kapsayan bir yaklaşım benimsemiştir.

Sosyalist Devrim veya Milli Demokratik Devrim stratejisini izleyen bu örgütler ve bunların devamı niteliğinde ileriki yıllarda fikir ayrılıkları ve liderlik tartışmaları gibi nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan onlarca örgütlenme, ideolojik olarak Sovyetler Birliği, Arnavutluk, Küba, Çin, Latin Amerika modellerinden etkilenerek stratejilerini geliştirmişlerdir. SSCB'nin dağılması ve bununla birlikte Sosyalist Bloğun da çökmesiyle birlikte, ML ideolojinin etkinliği azalmış, eski Sosyalist Blok ülkeleri ve SSCB'den kopan ülkelerde bu ideoloji hızlı bir şekilde devlet ideolojisi olmaktan çıkarak nostalji haline gelmeye başlamıştır. Bu süreç dünya genelindeki ML akımları da zayıflatmıştır. Marksist-Leninist ideolojideki yaşanan dağılmayı eleştiren terör örgütü Devrimci Sol'un lideri Karataş; sol görünümlü bazı örgütlerin Marksizm-Leninizm ilkelerini kendi ülkelerine özgü uygulayamadıklarından ve bu doğrultuda derinleşme sağlayamadıklarından, Marksizm-Leninizm'in yapay kaldığını ileri sürmüştür.[424] Türkiye, bu noktada dünyadaki bu süreci oldukça geriden takip eden bir görüntü vermektedir. Dünya genelinde nostalji haline gelen ve etkisini yitiren ML ideoloji Türkiye'de etkisini hala devam ettirmektedir.

ML ideoloji ile ön plana çıkan önemli bir diğer hareket ise Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde ortaya çıkan Kürtçülük tartışmaları etrafında oluşmuştur. Değişik isimler altında faaliyet yürüten Kürtçülük hareketinin en önemli örgütlenmesi, gelişimi 1974'lere dayanan ve 1978 yılında Kürdistan İşçi Partisi PKK olarak kurulan yapı olmuştur. PKK başta olmak üzere, Kürtçülük etrafında kurulan örgütler, ideolojik olarak kendilerini ML olarak tanımlamış, ancak tamamen etnik

[424] Baran, (1995), a.g.e., s.3.

esaslı örgütlenme oluşturarak, bu temelde ayrı bir devlet kurmayı hedeflemişlerdir. Silahlı şiddeti temel faaliyet stratejisi olarak benimseyen ancak bu dönemde çok fazla etkinliği bulunmayan PKK, 12 Eylül 1980 Askeri Harekâtı ile birlikte birçok elemanını yurtdışına göndererek, Suriye ve Suriye'nin kontrolündeki Lübnan topraklarında oluşturduğu eğitim kamplarında silahlı örgütlenmesini belirli bir seviyeye getirdikten sonra 1984 yılında Eruh ve Şemdinli ilçelerine yönelik silahlı saldırıları ile adını kamuoyuna duyurmuştur. PKK terör örgütü 1984 yılından bugüne Türkiye'nin iç güvenliğini tehdit eden ve binlerce insanın ölümüne neden olan en önemli hareket olarak yerini korumaktadır. Örgüt liderinin 1999 yılında Kenya'da yakalanarak Türkiye'ye getitilmesinin ardından siyasallaşmaya yönelik politikalar geliştirmeye çalışan örgüt, militanlarının önemli bir bölümünü Irak'ın kuzeyinde oluşturduğu kamplarda barındırmakta ve zaman zaman terör eylemleriyle, ancak daha yoğun olarak ise şehir merkezlerindeki örgütlenmeleri üzerinden yürüttüğü sokak gösterileri gibi toplumsal içerikli şiddet eylemleriyle etkisini hissettirmeye devam etmektedir.

3.1.7.2. Türkiye'de Milliyetçilik İdeolojisi

Türkiye'de milliyetçilik fikirlerinin gelişimi Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar uzanmaktadır. Devletin güç ve toprak kaybı ile Avrupa'da, Ortadoğu'da güç kazanan ayaklanmalar genelde milliyetçilik temelinde gelişmiştir. Devletin güç ve toprak kaybı sadece Türk olmayan unsurlarda milliyetçilik düşüncelerinin geliştirmemiştir. Aynı zamanda Türk olan hâkim unsurun da, devletin parçalanmasını önleme ve yok olmaktan kurtulabilmek için kendi kültürel kimliğini geliştirme gereğini ortaya çıkarmıştır. Bu arayışlar Turancı-Türkçü hareketleri ortaya çıkarmıştır. Avrupa'da eğitim gören bazı Türk aydınları tarafından başlatılan Jön-Türk hareketi bu anlamda önemli görülmektedir. Akşin'e göre Türkçülüğün Türk milliyetçiliğine, yani siyasal bir akıma dönüşmesi ve örgütlenmesi ise II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki ile gerçekleşmiştir.[425] Türkçülük konusundaki çalışmalar İttihat Terakki üyesi ve Ergani/Maden (Diyar-ı Bekir) mebusu olarak Meclis-i Mebusan'a seçilen, aynı zamanda İstanbul Üniversitesi'ndeki ilk sosyoloji profesörü olan Ziya Gökalp ve ekibi tarafından hazırlanmıştır. Özellikle

[425] Akşin, Sina, (2004), *Türkiye Tarihi*, C.IV, İstanbul: Cem Yayınları, s.48.

1. Dünya Savaşı sonrasında gerileyen Osmanlı İmparatorluğu'nun göçlerle Anadolu'ya sıkışması, Türk milliyetçiliği düşüncesinin etkinliğini arttırmıştır.

Türkiye'de siyasal anlamda milliyetçilik fikri 1903 yılında Yusuf Akçura tarafından yazılan "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı makalenin yayınlanması ile başlar. Akçura'nın yanı sıra Ziya Gökalp ve Tekin Alp de milliyetçilik fikirlerinin gelişmesine yazı ve düşünceleri ile önderlik etmişlerdir. Milliyetçilik düşüncesinin önemli kaynaklarından biri olan Gökalp "Türkçülüğün Esasları" adlı kitabında Türkçülüğün mahiyetini ve programını belirlemeye çalışmış ve Türkçülüğü, "Türk milletini yükseltmek" olarak tanımlamış ve millet kavramını da: "Ne ırki, ne kavmi, ne coğrafi, ne siyasi, ne de iradi bir zümre değildir. Millet lisanca, dince, ahlakça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir." şeklinde ifade etmiştir.[426] Cumhuriyet döneminde Milliyetçilik düşüncesinin Pan-Türkist, Turancılık olarak etnik milliyetçilik temelinde, siyasal anlamda gelişmesinde Reha Oğuz Türkkan ve Nihal Atsız gibi isimlerin önemli katkıları olmuştur.[427] 1930'lu yıllardan itibaren gelişme gösteren Pan-Türkist hareketine katılanlar 9 Mayıs 1944 tarihinde hükümeti devirme teşebbüsü suçu ile tutuklanmıştır. Bu dönemdeki Pan-Türkist hareketlerin gelişmesinde Komünizm tehlikesinin etkisi de görülmektedir. [428]

Milliyetçilik düşüncesi Cumhuriyet sonrası Türk siyasi hayatında Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Köylü Partisi'nin birleşmesiyle 1958 yılında kurulan Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) ile yer almaya başlamıştır. 1965 yılında CKMP'nin Genel Başkanlığına Alparslan Türkeş seçilmiş, 1969 yılındaki Olağanüstü Büyük Kongrede partinin adı Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirilmiştir. Milliyetçilik düşüncesi bu tarihe kadar Türk siyasi hayatında etkin bir rol üstlenmemiştir. Siyasal anlamda milliyetçilik, Milliyetçi Hareket Partisinin

[426] Gökalp, Ziya, (1990), *Türkçülüğün Esasları*, Ankara: Kültür Bakanlığı, s.12,17.
[427] Pan-Türkizm ve Turancılık hareketleri ile etnik milliyetçiliğin gelişmesinde önemli etkileri olan bu üç isim ile ilgili olarak şu eserlere bakılabilir: Landau, Jacob M., (1999), *Pantürkizm*, (Çev:Mesut Akın), İstanbul: Sarmal Yayınları; Atsız, Nihal, (1992), "Yirminci Asırda Türk Meselesi II, Türk Irkı=Türk Milleti", *Makaleler*, C:III, İstanbul: Baysan Yayınları; Türkkan, Reha Oğuz, (1940), *Türkçülüğe Giriş*, *Türk Milliyetçiliğinin Üzerinde Duracağı Meseleler*, İstanbul: y.y. ve Özdoğan, Göksu Günay, (2001), *Turan'dan Bozkurt'a*, İstanbul: İletişim Yayınları.
[428] Karpat, Kemal, (1996), *Türk Demokrasi Tarihi,* İstanbul: Afa Yayınları, s.220,221.

(MHP) Türk siyasi hayatında yer alması ile birlikte etkinliğini genişletmiştir. Türk milliyetçiliği ve Türk-İslam ülküsünü savunan bir siyasi parti olan MHP'nin kurucusu olan Alparslan Türkeş, ilk defa 1965 yılında yayınlanan 9 Işık adlı eseri ile bu düşüncenin Türk siyasi hayatında sistematiğini oluşturmuştur. Türkeş bu eserinde; "Bir milletin kendi gerçeklerine veya çıkarlarına göre ortaya koyduğu bir idare biçiminin, bir siyasi felsefenin başka milletlerce benimsenmesi, kopya edilmesi, bir insanın farklı kan grubuna sahip birisinden kan alması kadar tehlikelidir." diyerek "bütün davaların çözümü için kendimize dönmek, her şeyi Türk milleti için, Türk'e doğru ve Türk'e göre kılmak mecburiyeti vardır"[429] sözleriyle milliyetçilik fikrinin siyasi hayattaki rolü ve önemini açıklamaya çalışmıştır. Ayrıca, "Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak Ben Türküm diyen herkes Türk'tür. Türkçülük ve Türkün tayininde sapık ölçülere, laboratuar ırkçılığına inanmıyoruz. …Antropolojik ırkçılık, Türk milliyetçilik ülküsünün dışındadır. Milliyetçilik anlayışımız, maneviyatçı, akılcı, demokratik, çağdaş bir milliyetçiliktir." ifadeleriyle milliyetçilik düşüncesinin sadece ırk esaslı bir anlayış olmadığını belirlemiş ve Türk Milliyetçiliğini, "Türk milletinin kendi varlığını, meşru savunma isteğinden, meşru savunma duygusundan doğmuş bir şuur ve duygu" olarak tanımlamıştır. [430]

1960'lı yıllarda Komünizm ideolojisinin Türkiye'de etkisini hissettirmeye başlaması ile birlikte başlayan tartışmalar aynı zamanda ideolojik çatışmaları ve kavgaları da beraberinde getirmiştir. Bu süreç, milliyetçilik düşüncesi etrafında örgütlenen kişilerle, komünizm fikrini savunan grupları karşı karşıya getirmiştir. Bu çatışmanın belirgin taraflarından birini MHP ve onun çevresinde oluşan siyasi örgütlenmeler oluşturmuştur. MHP lideri Türkeş; "Milli bütünlüğümüzü parçalamak isteyen anarşist komünistlerin hain düşünce ve hareketleri sona ermiş sayılmaz. Ülkemizde anarşist ve komünist hareketlerinin tam manasıyla yok edilebilmesi için, milliyetçi bir idareye lüzum vardır. Anarşist komünistlerle mücadelede zafere erecek tek idare, bu mücadelede, bir taraftan kanun hâkimiyet ve takibatını kurarken, diğer taraftan da ülkenin en kısa zamanda kalkınmasını sağlayacak sosyal ve ekonomik

[429] Türkeş, Alparslan, (1975), *Milli Doktrin 9 Işık*, İstanbul: Dergah Yayınevi, s.10.
[430] Türkeş, Alparslan, (1979), *Temel Görüşler*, İstanbul: Dergah Yayınları, s.22,23.

tedbirleri alacaktır."[431] ifadeleriyle komünizmin devlet için bir tehlike olduğunu vurgulamıştır.

Milliyetçili ideolojisi temelinde Türkiye'de kurulmuş ve devlet kayıtlarına yansımış veya adli vakalara yansımış bir terör örgütüne rastlanmamaktadır. Bazı eylemlerde adı basına yansıyan TİT (Türk İntikam Tugayı) gibi isimler ise somut bir yapıya dayanmamaktadır. Aşırı sol karşısında antikomünist bir cephe oluşturmak için MHP çatısı altında örgütlenen ve ülkücü olarak tanımlanan unsurlar içerisinden bazı kişilerin illegal faaliyetlere yöneldikleri ve terör eylemlerinde rol aldıkları görülmektedir.[432] Silahlı şiddet içeren faaliyetleri 1980 öncesine dayanan milliyetçilik hareketleri 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi ile birlikte MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası olarak adli takibata konu olmuş, dava sürecinde 9 ülkücü silahlı eylemlerinden dolayı idam edilmiştir.[433] 1980 sonrasında ise somut bir illegal örgütlenme veya silahlı eylemleri bilinmemektedir.

3.1.7.3. Türkiye'de Dini Referanslı İdeolojilerin Teröre Etkisi

Din olgusu, Türkiye'nin siyasi ve kültürel tarihinde her zaman çok etkin bir konumda bulunmuştur. İslam inancının bir gereği olarak din, hayatın her alanında yönlendirici ve pek çok noktada da belirleyici rol oynamaktadır. 1923 yılında Cumhuriyetin kurulması ile birlikte dini değerlerin devlet ve siyasal sistemden arındırılması ve nihayetinde 1924 Anayasası ile laiklik ilkesinin devlet yönetiminde benimsenmesi neticesinde dinin etkisi siyasal alandan arındırılmış, ancak kültürel ve sosyal alanın bir parçası olmaya devam etmiştir. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında dini etkiye bağlı olarak gelişen siyasal hareketler çeşitli güvenlik sorunlarına yol açmış, ortaya çıkan isyan hareketleri, alınan sert güvenlik tedbirleri ile bastırılmıştır. Yeni kurulan Cumhuriyet yönetiminin kurucusu Kemal Atatürk liderliğinde gerçekleştirdiği devrimler, siyasal, sosyal ve kültürel değişimler zaman içerisinde toplumda yerleşmeye başladıkça dinin bu alanlardaki etkisi de azalmıştır. Ancak bu etki özellikle eğitim açısından geri bölgelerde ve belirli kesimlerde belirli ölçüde devam etmiştir.

---

[431] Türkeş, (1975), a.g.e., s.67.
[432] Genelkurmay Başkanlığı, (1983), a.g.e., s.101.
[433] Demirel, (2002), a.g.e., s.475.

Dinin tarikat ve cemaat yapılanmaları şeklinde toplum üzerindeki etkisi farklı seviyelerde hep var olmuş ve olmaya da devam etmektedir. Ancak, radikal anlamda ve siyasal içeriği ağırlık taşıyan yönüyle İslam dininin Türkiye'deki etkisi 1979 İran devriminin dünyada ve bölgede etkisini göstermesiyle birlikte hız kazanmıştır. İran devrimi ile birlikte yönetimin rejimi ihraç politikaları, siyasal İslam ağırlıklı söylemleri, İslam dininin siyasal yönüyle de başarılı olabileceği tezine ilgiyi arttırmıştır. Siyasal ve radikal düşüncelerin Türkiye'deki etkisi neticesi geleneksel dini grupların yanında farklı gruplar da ortaya çıkmaya başlamış, radikal söylemleri ağırlıklı olan ve geleneksel dini grupları da kabul etmeyen bu gruplar sayıca az olmakla birlikte örgütlenmeye başlamıştır. 1990'lara gelindiğinde bu gruplardan bazılarının şiddet eylemlerine yöneldiği görülmüştür. Gazeteci-yazar Çetin Emeç ve Turan Dursun'un öldürülmesi eylemleri, daha sonra akademisyenler Bahriye Üçok, Muammer Aksoy ile gazeteci-yazar Uğur Mumcu suikastları, İslami Hareket Örgütü ve Kudüs Ordusu gibi terör örgütlerinin faaliyetleri olarak kayda geçmiştir.

1990'lı yıllar Güneydoğu Anadolu bölgesinde PKK ile mücadele bağlamında adını duyurun Hizbullah örgütünün eylemlerine sahne olmuştur. İlk başta PKK terör örgütüne karşı bir hareket olarak başlayan Hizbullah örgütü çok sayıda öldürme eylemleri ile bölgede halk üzerinde korkuya neden olmuştur. Bu örgüt daha sonra faaliyet ve eylemlerini batı ilerine yaymaya başlamış, buralarda ise daha çok diğer dini gruplara yönelik eylemlere yönelmeye başlamıştır. 2000'li yıllarda Polis tarafından Hizbullah terör örgütüne yönelik ülke genelinde başlatılan operasyonlarda, çok sayıda silah ve mühimmat ele geçmiş, örgütün öldürerek gömdüğü kişilerin cesetlerine ulaşılmıştır. Bu örgütlerin eylemleri dini (inanç) suistimalli terörün Türkiye'de etkisini gösteren örneklerdir. Dini unsurların istismar edidiği bir başka boyutta dikkati çeken Alevi-Sünni, laik-antilaik ve radikal-geleneksel gibi çatışma ortamlarının kendini hissettirmesi olmuştur. Ancak bütün bu süreçler Türk halkının duyarlı ve sağduyulu yaklaşımları ile yaşama şansı bulamamıştır.

El Kaide eylemleri ile bütün Dünyayı sarsan küresel terör, 15-20 Kasım 2003 tarihlerinde İstanbul ilinde 4 ayrı noktada meydana gelen bombalı saldırılar ile Türkiye'yi de etkisi altına almıştır. El Kaide'nin önemli bir ismi olan ve Türkiye sorumlusu olduğu iddia edilen Loui el-Sakka'nın öne çıktığı El Kaide terör

örgütünün Türkiye'deki yapılanması tarafından gerçekleştirilen bu eylemler ve bir İsrail yolcu gemisine bombalı saldırı hazırlığı içerinde iken el-Sakka'nın 2005 yılında Türkiye'de yakalanması ile önlenen eylemler ile birlikte Türkiye, küresel terör tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Küresel terör dalgasının, dünya'daki gelişmelere paralel şekilde Türkiye'de de etkisini hissettirmeye devam edeceği değerlendirilmektedir.

3.2. TANIMIN İKİNCİ UNSURU: ÖRGÜTLENME

Kelime anlamı itibariyle örgüt; ortak bir amacı veya işi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu birlik, teşekkül, teşkilat olarak tanımlanmaktadır.[434] Belirli bir ideolojiyi, düşünceyi hayata geçirmek isteyenlerin bir araya gelmesi örgütün kuruluşuna zemin hazırlamış olur. Terörizm kapsamında da aynı süreçler yaşanır. Ancak doğası gereği klasik sivil toplum örgütlerinden farklı olarak, gizli ve illegaliteyi gerektiren bir örgüt modeli etrafında düşünceler birleşir. Jongman terör örgütünü, siyasal hedeflere ulaşmak için sistematik şiddet kullanılan devlet dışı bir örgütlenme olarak tarif etmektedir.[435] Aslında terörizmin tanımından hareketle, tanımda yer alan hususlara ulaşmak için kurulan örgüt şeklinde tarifler geliştirmek mümkündür. Yani terörizmin ulaşmak istediği hedefleri gerçekleştirebilmek için kurulan örgütlenmeyi terör örgütü olarak tanımlayabiliriz. Örgütlülüğün gereği ile ilgili olarak terör örgütleri, "Devrim ancak ezilenlerin, ezenlerin siyasal iktidarını yıkacak ve kendi siyasal iktidarını kurabilecek bir örgütlülüğün olması ile olanaklıdır."[436] ifadeleriyle örgütsel yapının gerekliliğini belirtmektedir Ayrıca örgüt ve önderlik (yönetim), zayıflıkları aşmak için bir silah olarak görülür ve savaşın ancak örgütle kazanılacağı ileri sürülür.[437] Hemen her düşünce bir örgütlenmeye temel oluşturduğundan örgüt kavramının hangi aşamada terörizme yöneldiğine ve bu çerçevede algılanmaya başladığına dikkat edilmelidir. Tezin ikinci bölümünde terörizmin unsurlarından hareketle yapılan örgüt-terörizm

[434] Türk Dil Kurumu Sözlüğü, (2009), "örgüt", www.tdk.gov.tr., (Erişim Tarihi: 12.3.2009)
[435] Jongman, A.J., (2005), "Trends in International and Domestic Terrorism in Western Europe, 1968-1988", *Western Responses to Terrorism,* Schmid, Alex P. ve Crelinsten, Ronald D. (Der.), New York: Frank Cass Publishers, s.31.
[436] TKP/ML, (t.y.), "Polise Karşı Mücadele Tedbirleri-Devrim, Parti ve Gizlilik", (TKP/ML terör örgütünün hazırladığı not.), y.y.y.: y.y., s.7.
[437] Öcalan, Abdullah, (1994), *PKK Zindan Direniş Konferansı Konuşmaları*, Weşanen Serxwebun 68, y.y.y.: y.y., s.192.

ilişkisi ile ilgili değerlendirmelerde de görüleceği üzere faaliyetin siyasal şiddet ile birleşmesi örgütü terörizm ile ilişkili hale getirmektedir.

Marksist-Leninist modelde siyasal örgütlenme, mücadele biçimlerine göre düzenlenmektedir. Yönetimin tamamen tehdit olduğu dönemlerde profesyonel devrimcilerin gizli örgütlenmesi, legal alanda eğitim, sendika vb. örgütlenmeler, kitle eylemleri ve ayaklanmalara yönelik fabrika komiteleri, köylü komiteleri, grev komiteleri ve devrimci savaş komiteleri örgütlenme biçimleri olarak ele alınmakta ve bunların hepsinin üstünde egemen olan yönetim yapısı (Parti) bulunmaktadır.[438] Terörist yapılardaki örgütlenme, merkezi yapılanma ve buna bağlı silahlı yapılanma ile propaganda faaliyetlerinin yürütüldüğü üç ayaklı bir yapıdan oluşmaktadır. Terör örgütleri, yönetimlere karşı faaliyet göstermesinden dolayı, faaliyetlerini ve üyelerini gizlilik içerisinde ve illegal olarak yönetmesi esastır. Ancak terör örgütlerinde gizli örgütlenme yapısı ile birlikte, geniş kitlelere ulaşmak için legal yapılanmalar da aynı ölçüde önemlidir. Aşağıda şekil 3'de oluşturduğumuz şemada klasik bir terör örgütünün nasıl yapılandığı belirtilmektedir.

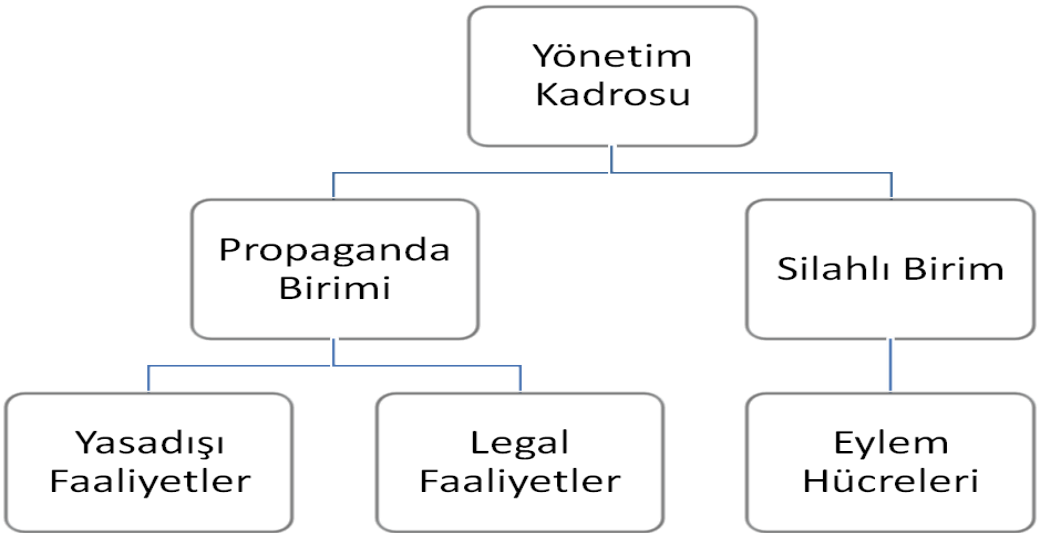

Şekil 3: Terör örgütü yapılanma şeması.

[438] Stalin, J. V., (1992), *Strateji ve Taktik*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, s.48.

Terör örgütleri, legal ve illegal alanın birbirinden bağımsız olamayacağı, illegalitenin legaliteyi kucaklaması gerektiği, aksi durumda illegalitenin kendi dar ilişkileriyle sınırlı bir yapıya dönüşeceği, buna karşın legalitenin geniş bir ilişki ağına sahip, denetimden ve merkezi yönlendirmeden uzak kalması durumunda ise, kendiliğindenci karakteri aşamayan bir örgüte dönüşeceğini ileri sürmektedirler.[439] Bu nedenle legal alan ile illegal alanın dikkatli bir şekilde birleştirilmesine önem verilir ve legal alan çalışmaları olmadan sadece illegal alanda örgütlenen bir yapının yeterli ve etkin olamayacağı düşünülür. Örgütsel faaliyetlerde aktif olarak bulunanların, illegal ve polis takibinde olan bir yapı içerisinde faaliyette bulunabilmeleri için illegalitenin gereklerini yerine getirebilecek titizliği taşımaları, yaşam tarzı alışkanlıkları, günlük ilişkileri ve örgüt içi ilişkilerde gereken özeni göstermeleri istenir. Legal veya illegal hangi alanda olursa olsun, bir terör örgütüne dâhil olan kişiler birçok şeyden feragat etmek zorundadır. Örgütlerde hedef alınan kitle içerisinden etki altına alınanlar, güvenlik nedeniyle hemen gizli faaliyetlere dâhil edilmezler. Bu nedenle, esas örgüt yapısı içerisinde gizlilik muhafaza edilir ve bu gizlilik, örgüt merkez yapısına gidildikçe daha da önem kazanır. Ancak, geniş kitlelere ulaşmak, bu kitleyi örgütlemek ve canlı tutabilmek için ise, yarı açık yapılanmalar içerisinde hareket edilir.

Örgütsel anlamda önemli bir teorisyen olan Lenin, yapısal olarak kurulacak örgütün güçlü olmasının yanı sıra, aynı zamanda tam bir gizlilik içinde çalışmasının gerekliliğine değinmekte, gizliliğin son derece zorunlu bir şart olduğunu belirterek, bütün öteki şartların bu birinci şarta uydurulmak zorunda olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, mücadelenin güçlü bir devrimciler örgütü tarafından yönetilmediği sürece, o proletaryanın kendiliğinden gelme mücadelesinin hiç bir zaman gerçek sınıf mücadelesi olamayacağını ileri sürmektedir.[440] Kuralları belirli bir sistem içerisinde faaliyetlerin sürdürülebilmesi, örgütsel yapının sağlamlığına bağlıdır. Lenin, bütün şartlarda ve bütün dönemlerde, siyasi mücadeleyi sürdürmekte ustalaşmış sağlam bir örgüt olmadan, sağlam ilkelerle aydınlanmış ve azimle yürütülen, taktik diye

[439] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990a), *Yolun Neresindeyiz?*, y.y.y.: y.y., s.15.
[440] Lenin, (1997), a.g.e., s.167,168.

adlandırılmaya layık sistemli hareket planından söz edilemeyeceğinden bahsetmektedir.[441]

Klasik terör örgütleri aşağıda Şekil 4'de gösterildiği gibi piramit şeklinde örgütlenmektedirler. Ancak farklı örgüt tiplerinde farklı modellere de rastlamak mümkündür. Bu örgütlenme modelinde en üstte lider, ona yakın mesafede yönetim kadroları, ortada farklı faaliyet alanlarının militanları, altta legal/açık alandaki unsurlar ve en altta ise örgüte sempatizan kitleler yer almaktadır. Bu şekil aynı zamanda yukarıdan aşağıya doğru artan oranda örgütün kadrolarının sayısal yoğunluk durumunu da göstermektedir. En altta sayısal çoğunluk fazla olmakla birlikte nitelik az, yukarıya çıkıldıkça sayısal azalma ile birlikte nitelik artmaktadır. Bu modelde gruplar arasında çok net bir ayırım bulunmamaktadır, gruplar arasında geçişkenlik sözkonusudur.

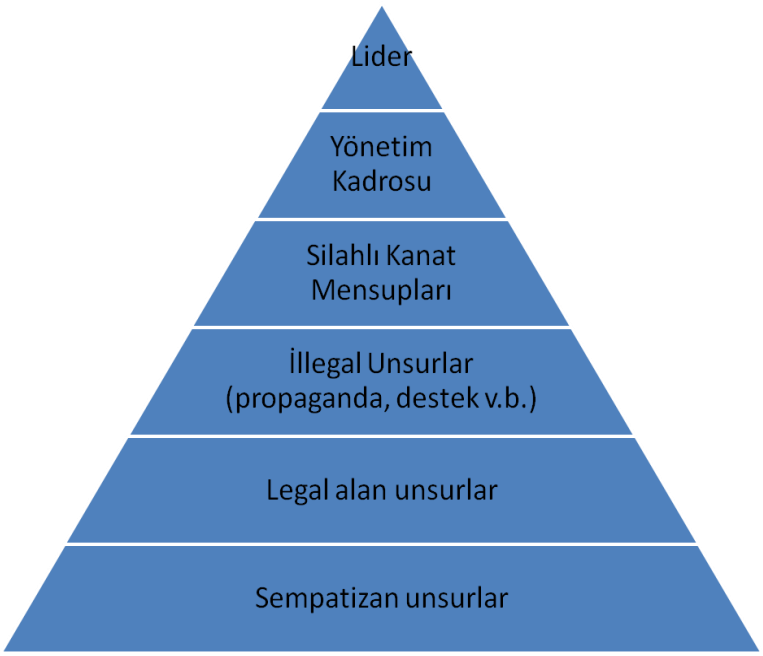

Şekil 4: Terör örgütü yapılanma piramidi.

[441] a.g.e., s.60.

Schmid terör örgütlerinin yapısını,

1) Organizatörler: politika ve stratejinin belirlendiği seviye,

2) Planlayıcılar: amaca yönelik planlamanın yapıldığı seviye,

3) Uygulayıcılar: aktif olarak eylemin gerçekleştirildiği seviye,

olarak açıklamakta ve 1 ve 2 inci seviyede olanların iyi eğitimli ve kompleks yapıları idare edebilecek kabiliyette olduklarını ve genelde medyanın gözünden uzak kalmaya çalıştıklarını belirtmektedir.[442] Örgütler kadrolarını oluştururken toplumda ulaşabildikleri her kesime yönelik çalışmalar yürütürler. Örgütün hedefi, bütün yaş gruplarını içine almakta ve bunun bir sonucu olarak da terör örgütlerine katılım yaşı PKK gibi geniş kitleleri etkileyebilen örgütlerde 14'lere kadar düşmektedir.

Devrimci Sol terör örgütü, mensuplarını ideolojik, politik, örgütsel bakımdan yeterli eğitimden geçmiş ve yetkinleşmiş insanlar olarak tanımlamakta ve kadroların yetiştirilmelerinin uzun bir süreci gerektirdiğini, sadece kitaplarda yazılanların yeterli olmadığını, ideolojik-siyasi formasyonlarının geliştirilmesinin işin bir yanını oluşturduğunu, eğitimin esas olarak elemanları hayatın içinde çok yönlü olarak geliştirme ve donatma olduğunu vurgulamaktadır.[443] Terör örgütlerinde, bir alt kademeden üste geçebilmek için kişinin güvenilirliği, örgüte olan bağlılığı, ideolojik konulardaki birikimi gibi birtakım kriterler uygulanmaktadır. Özellikle ideolojik açıdan herhangi bir sapmasının bulunmaması ve gizli faaliyetlerde bulunabileceği konusunda güvenilirliğini ispatlamış olması gerekir. Bir üst konuma geçirilmeden önce referanslarla birlikte, basit sayılabilecek birtakım üst alan faaliyetine katılarak test edilmesi sağlanır. Bazı durumlarda aday kişi güvenlik güçleriyle karşı karşıya kalacağı basit sokak eylemlerinde görevlendirilir, güvenlik güçlerince gözaltına alınması ve bu süreçte yaşadıkları, tepkileri ölçülmek suretiyle karar verilmeye çalışılır. Örgütlerin militan kadrosuna dâhil edilen herkes silahlı eylemlerde görevlendirilmemektedir. Bazıları silahlı faaliyetlerde görevlendirilirken, birçoğu ise propaganda ve destek alanlarında kullanılmaktadır. Özellikle silahlı alanda görev

[442] Schmid, Alex P., (1996) "The Links between Transnational Organized Crime and Terrorist Crimes", *Transnational Organized Crime*, C.2, No.4, ss.40-82'den aktaran European Commission, (2008), *Defining Terrorism*, Hollanda: y.y., s.42.
[443] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990a), a.g.e., s.13.

alabilmek çok fazla güveni gerektirir ve eleman sıkıntısının olmadığı örgütlerde titizlik gösterilen bir konudur.

Sıkı bir hiyerarşik yapının egemen olduğu terör örgütlerinde, özellikle El Kaide ile birlikte yeni yapılanma modelleri de ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni yapıda, örgütün ana çatısı yine yukarıda ifade ettiğimiz şekilde korunurken, örgütün felsefesini benimseyen, ideolojisinden doğrudan temas veya dolaylı şekilde etkilenen kişiler tarafından, hiyerarşik yapı ile organik bağı bulunmayan ülkesel ve yerel hücre tipi örgütlenmeler oluşmaya başlamıştır. İnternet dâhil medya üzerinden yayılan örgütsel fikirlerden etkilenen bu kişiler, zamanla hücre tipi yapılanmaya giderek örgütün temel stratejileri doğrultusunda çalışmaya başlamaktadır. Zamanla belirli bir yeterliliğe geldiklerini düşündüklerinde de yine örgütün genel hedef stratejileri çerçevesinde eylem yapacak hedef arayışına da girebilmektedirler. Bu tarz örgütlenme modelinde El Kaide'nin ideolojik yöndeki çalışmalarının etkileri öne çıkmaktadır. ABD başta olmak üzere Batı dünyasına karşı bütün Müslümanları mücadele etmeye çağıran içerikler, dünyanın çeşitli ülkelerindeki radikal kişilerde karşılık bulabilmektedir. Crenshaw küresel terörizmin doğurduğu bu yeni örgütlenme modelini belirli bir liderlik mekanizması ve belirli bir merkezi olmayan yapı olarak tanımlamaktadır.[444] Crenshaw'ın bu açıklaması fazla iddialıdır, çünkü bu modelde El Kaide'nin liderlik yapısı aynen benimsenmekte ve dijital dünya üzerinden asgari etkileşim sağlanabilmektedir. Özellikle eyleme dönük yapılarda, yapının içerisinden en az bir kişinin, bir şekilde El Kaide hiyerarşisi ile irtibat kurmuş olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle, Heymann'ın, El Kaide'nin örgütsel yapısı ile ilgili açıklamaları daha gerçekçidir. Heymann yazısında, El Kaide'den etkilenerek oluşan bu tür gruplarla asgari seviyede irtibat sağlandığı, eylem planlarının gözden geçirildiği ve desteklendiğini belirtmektedir.[445] El Kaide'nin geliştirdiği bu yeni yapılanmalarda, daha önceki yıllarda, Afganistan ve Irak gibi, Müslümanların yaşadığı alanlardaki çatışma bölgelerine yardım amaçlı giden ve buralarda El Kaide ile irtibat kurmuş, hatta ideolojik ve silahlı eğitim alarak kendi ülkelerine dönen

[444] Crenshaw, Martha, (2000), "The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century", *Political Psychology*, C.21, No.2, New York: Moynihan Institute of Global Affairs, s.408.
[445] Heymann, Philip B., (2003), *Terrorism, Freedom and Security*, ABD: The MIT pres, s.12.

kişilerin büyük rolü bulunmakta ve bir şekilde fiziki irtibatın en alt seviyede olsa da sağlandığı anlaşılmaktadır.

Terör örgütlerinin yapılanmalarının üç önemli özelliği dikkat çeker:

a) Hücre sistemi örgütlenme,

b) Gizli haberleşme,

c) Rapor-talimat ilişkisi,

Terör örgütleri, özellikle silahlı faaliyetlerini yürüttükleri birimlerinde, faaliyetlerinin deşifre olmaması ve güvenlik birimlerinin faaliyetlerinin içerisine muhtemel sızmalarını önleyebilmek ve güvenlik kuvvetlerinin kendilerine yönelik operasyonları karşısında en az zararla kurtulabilmek amacıyla, az sayıda kişiden oluşan ve birbirlerini tanımayan, doğrudan irtibatları bulunmayan hücreler şeklinde yapılanmaktadırlar. Bu yapılar, örgütün faaliyet alanı olarak belirlediği, üniversiteler, fabrikalar, mahalleler, köyler gibi alanlarda kurulmaya çalışılır. Küçük gruplar halinde (Hücre sistemi) örgütlenmiş bir illegal örgütün mensuplarını ve faaliyetlerini deşifre edebilmek oldukça zordur. Hücre sisteminde örgüt, elemanlarını gruplar arasında ilişkiyi önleyerek, muhtemel bir polis operasyonu veya örgütten kopma esnasında, gruplar arasında bağlantı kurulmasını, farklı gruplardaki kişilerin birbirlerini tanımamasını, hatta aynı hücre içindeki kişilerin bile birbirlerinin gerçek isimleriyle tanımamasını sağlamayı hedefler. Hücrelerde içlerinden biri siyasi sorumlu olarak görevlendirilir ve bu kişi aynı zamanda örgütle olan ilişkiyi sağlar. Bu tür yapılanmada her hücreden bir kişi üst yapıdan biri ile irtibatlı olarak kontrol edilir. 2000'li yıllarda, aşırı sol terör örgütlerinde, bu yapının da ötesine gidilerek her hücre doğrudan yurtdışı ile bağlantı kurmak suretiyle tam bir gizlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Hücre sistemi içerisinde gerek barınma, doküman ve malzeme saklama ve gerekse örgütsel faaliyetler için evler kiralanmaktadır. Bu evlerde genelde aile görüntüsü verilmek suretiyle çevrenin şüpheleri çekilmemeye çalışılır. Bu konu ile ilgili örgüt talimatlarında, örgüt mensuplarının oturdukları evlerde oturulan çevreye uygun bir sosyal konumda görünmeleri, bürünülen kimlikteki insana uygun davranışlar içerisinde bulunmaları, buna uygun şekilde iş saatine uygun geliş-gidişlerin yapılması, yine bürünülen sosyal kimliğe uygun kıyafet, ev eşyası seçilmesi, çevredeki insanların alışkanlıkları ve sosyal değerleriyle çelişilmemesi gibi

konularda dikkatli olmaları istenir. Gizliliğin sağlanabilmesi amacıyla örgüt mensupları kendi içlerinde ve dışarıya karşı sahte kimliklerle yeni bir hayat tarzı kurgulamaktadırlar. Her örgüt üyesinin bir kod adı ve buna uygun kimlik ve maskesi bulunmaktadır. Örgüt üyeleri bile birbirlerini gerçek isimleri ile tanımamaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, kullanılan kimliğe uygun bir maske ile sosyal hayat sürdürülmeye çalışılır.

Önemli bir diğer konu da örgütün gizliliğine uygun bir haberleşme sisteminin geliştirilmesidir. Örgüt yönetimi ile diğer bireyler arasında iki taraflı olarak gerçekleşmesi gereken bilgi aktarımının işlerliği, örgütün faaliyetlerinde önemli katkıda bulunmaktadır. Talimatların üstten alta iletilmesi, faaliyet raporlarının alttan üste aktarılmasının güvenliği, örgütü güvenlik güçlerinin operasyonlarında da korumaktadır. Haberleşmenin zamanında ve güvenlik içerisinde gerçekleşmesi örgüt yönetiminin etkinliğini de artırmaktadır. Bu nedenle terör örgütleri çeşitli teknikler geliştirmeye çalışırlar. Terör örgütleri haberleşme konusunda, teknolojik gelişmeleri yakından takip ederek, kullanmaya çalışmaktadırlar. Telefon ve internet teknolojisinin geldiği nokta dikkate alındığında örgütlerin haberleşmelerinde önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Artık bir dağın başında veya çölün ortasında bile olsanız uydu teknolojisi sayesinde istediğiniz şekilde haberleşme imkânı elde etmektesiniz. Bu konuda tek sorun, haberleşmenin güvenliğinin sağlanmasıdır. Bu da, şifreler, semboller kullanılmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Güvenliği sağlanmış haberleşme sistemi içerisinde, örgüt yönetiminin talimatları aşağıya iletilmekte, aşağıdan da düzenli bir şekilde faaliyet raporları yukarıya ulaştırılmaktadır.

Sahip olduğu bazı özellikler nedeniyle metropol şehirler terör örgütlerinin faaliyet merkezleri olarak daha çok öne çıkmaktadır. Çünkü şehirler terör örgütlerine birçok imkân tanımaktadır. Terör uzmanı Crenshaw bu imkânları; hedeflerin çokluğu, hareket kabiliyeti ve mobilize imkânı, iletişim imkânları, toplu halde bulunma ve kamuoyunun gücü şeklinde belirlemektedir.[446] Büyük şehirler, gizlenme/barınma imkânları, hedef seçmede alternatiflerin fazla oluşu, etkide bulunulacak kitlenin büyüklüğü ve medyanın etkin ağı ve olayları hızlı duyurması

[446] Crenshaw, Martha, (1981), "The Causes of Terrorism", *Comperative Politics*, C.13, N.4, New York: City University of New York, s.382.

gibi özelliklerinden dolayı terör örgütlerinin faaliyetlerini yoğunlaştırdığı yerler olarak tercih edilmektedir. Şehir merkezlerindeki örgütlenmelere rağmen, yine birçok örgüt kırsal alanları merkez olarak seçmekte ve şehir faaliyetlerini de buralardan yönetmektedirler. Terör örgütlerinin önem verdiği bir diğer husus da, faaliyet gösterdikleri ülkenin dışında, başka ülkelerde de örgütlenmeye gidilmesidir. Cephe gerisi örgütlenme olarak da tanımlanan yurtdışı faaliyetler, başarılı olabilmek için önemli kabul edilmektedir. Ülke dışındaki yapılanma ve faaliyetlerle ülke içine her açıdan destek verilmektedir. Finans sağlama, yeni eleman temini, barınma ve eğitim alanları oluşturma, örgütün propagandasını yapmak, uluslararası destek, vb. birçok konuda ciddi destek sağlanmasına imkân tanımaktadır.

3.2.1. Merkezi Yapılanma ve Liderlik (Yönetim Kadrosu)

Terör örgütlerinin ortaya çıkışları, siyasal amaçlar için bir ideoloji etrafında bir araya gelen az sayıda kişi ile gerçekleştirilmektedir. İlk faaliyetler bir araya gelen bu çekirdek kadro tarafından başlatılmaktadır. Sivil Toplum Örgütleri gibi, terör örgütlerinin ilk faaliyetleri az sayıda insanın fikir birlikteliği sonucu filizlenmekte, zaman içerisinde bu kadro genişlemeye başlamaktadır. İlk oluşan bu birliktelikte genelde lider olarak belirlenmemiş ancak liderlik eden bir kişi öne çıkmakta, genelde de bu kişi ileride lider olarak kabul edilmektedir. Bu dar kadro, örgütün felsefe ve stratejilerinin oluşmasına da öncülük etmektedir. Örgütün ilk kuruluşunun oluşturulduğu bu yapı daha sonra örgütün yönetim kadrosunun da temelini oluşturmakta ve zaman içerisinde bazı isimler değişse bile ilk kadro genelde yerini korumaktadır. Terör örgütlerinin etkinliği ve taban genişliği, kurucu ve yönetici kadronun kalitesine bağlı olarak şekillenmektedir. Güçlü ve felsefi olarak birikimli bir yönetim/liderlik kadrosunun etkinliği örgütlerin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Lenin, "Tarihte hiçbir sınıf, kendi bağrından hareketi örgütlemeye ve yönetmeye yeterli politik önderler çıkarmadıkça egemenliği eline geçiremez." diyerek, liderliğin önemine vurgu yapmaktadır.[447] Önderlik olarak da adlandırılan yönetim kadrosunun önem ve fonksiyonu terör örgütlerince tanımlanırken, devrim bir önderlik olayı olarak görülmekte ve önderlik rolünü iyi oynarsa, öncü düzey bunun gereklerini yerine getirirse zafere ulaşılabileceği belirtilmekte ve eğer önderlik

[447] Lenin, V., (1993), *Bütün Eserleri*, C.4, (Çev. S. Kaya ve İ. Yarkın), İstanbul: İnter Yayınları, s.385.

istismar edilir, önderlikle oynanırsa –ki bu başlangıçta ufacık bir sapma bile olsa- ve bunun önüne geçilemezse, o devrimin yenilgiye uğrayacağı kabul edilmektedir.[448]

Terör örgütlerindeki lider kadroların genelde şehirlerde yaşayan, eğitimli ve kendini felsefi olarak yetiştirmiş kişilerden oluştuğu dikkat çekmektedir. Yönetim kadrosu, aynı zamanda örgütün yapısal kuruluşunu sağlamaktadır. Örgütün devam eden süreçteki gelişimini belirlemek, stratejilerin oluşturulması, faaliyetlerin planlanması ve ideolojik/politik önderlik yapmak yönetim kadrosunca gerçekleştirilmektedir. Terör örgütlerinin ilk kuruluşlarında sayısal azlık ve gizlilik nedenleri ile dar kadro ile faaliyetleri şekillendirmeleri nedeniyle, yönetici kadro aynı zamanda örgütün ilk silahlı eylemlerinde de aktif rol alırlar. Örgüt güçlendikçe ve sayısal anlamda geliştikçe, lider kadrolar silahlı eylemlerden çekilerek tamamen yönetim yapısının gelişmesine ve gizliliklerinin korunmasına önem vermeye başlarlar. Diğer yanda, genişlemeye başlayan örgütün gizlilik kurallarına azami dikkat ederek yönetilebilmesi, ilişkilerin geliştirilmesi, felsefi alanda çalışmaların derinleştirilmesi, eğitim ve yazılı materyallerin oluşturulması için yönetim kadrosu önemli bir yük üslenmektedir. Yönetim yapısı içerisinde liderin altında örgütün çeşitli faaliyetlerinden sorumlu yöneticiler oluşturulmaktadır. Örneğin silahlı faaliyetlerden sorumlu kişi, eğitim, propaganda ve mali konulardan sorumlu kişiler gibi görevler için iş bölümü yapılmaktadır.

Terör örgütlerinin liderlerinin kişiliklerine bakıldığında, bunların güçlü ve otoriter kişilik yapıları dikkat çekmektedir. Songar'a göre lider kadrolar, zeki ve başkalarını kullanma ve yönlendirme konusunda büyük yeteneği olan insanlar olarak dikkat çekmektedir.[449] Ayrıca, teorik alanda kendini yetiştirmiş, ürettikleri fikirleri ile örgütü yönlendirebilecek kapasiteleri de diğerlerinden öne çıkmaktadır. Örgüt liderlerinin en dikkat çeken bir diğer özellikleri ise, otoriter ve taviz vermeyen, katı kurallara bağlı olmalarıdır. Bu durumları nedeniyle de otoritelerine ve liderlik konumlarına örgüt içinden gelebilecek tehdit ve alternatiflere karşı da oldukça dikkatli davranmakta, muhtemel rakip ve tehditlere karşı da oldukça sert önlemler

[448] Öcalan, Abdullah, (1995a), *IV. Kongre Politik Rapor*, y.y.y.: y.y., s.107.
[449] Songar, Ayhan, (1984), "Genel Olarak Terör ve Türkiye'deki Olaylarının Psikiyatrik Değerlendirilmesi", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, 17-18 Nisan 1984, s.145.

geliştirmektedirler. Terör örgütlerinde liderlerin önemli dikkat çeken bir diğer özellikleri de, kendi psikolojik durumlarını örgüte doğrudan yansıtmaları olarak göze çarpmaktadır. Terör örgütlerini liderleri şekillendirmektedir. Terör örgütlerinin otoriter yapısı, liderin kişiliğinin örgütün yönetiminde öne çıkmasında en önemli faktördür. Zaman içerisinde terör örgütleri liderleri ile özdeş hale gelmektedirler. Bu duruma en tipik örneği PKK terör örgütünde görmek mümkündür. Halen cezaevinde bulunun terör örgütü lideri Öcalan'ın isminin sürekli öne çıkartılması, onun için eylemler düzenlenmesi ve kişiliğinin örgüt tabanında bir 'mit'e dönüştürülmesi bu durumun sonuçlarıdır. Artık o örgüt ile örgüt de onun kişiliği ile birleşmiş ve şahsında sembolize edilmiş olduğundan vazgeçilemez bir aktör halini almıştır.

Devrimci Sol örgütü lideri Dursun Karataş, 1992 yılında örgüt içerisinde çıkan tartışmalar ve çatışmada kendisinin benmerkezci bir şekilde örgütü yönettiği suçlamalarına karşın, örgütlerde liderliği "Her harekette, örgütte önderliğin (liderliğin) belirleyici bir rolü vardır. Hatta her devrim liderin adıyla anılır, onsuz anılamaz. Bu hemen bütün devrimler için geçerlidir."[450] şeklinde tanımlamış ve muhaliflerinin suçlamalarını reddetmiştir. Terör örgütlerinde liderler paranoyak bir kişiliğin sınırında olarak kabul edilmektedir. Liderin politik radikalizmi öne çıkmaktadır. Karacan'a göre terör örgütü liderleri, diğer lider kişilikler gibi insanları anlama, onların hayallerini kavrama ve onlara bu hayallerine ulaşmalarını sağlayacak roller bulma hususunda yetenekli kabul edilmekte ve kurnaz ve akıllı kişilikler olarak tanımlanmaktadırlar.[451]

PKK terör örgütü lideri Öcalan'ın yazılarında lider kişiliğin kendini üstün görme ve yönetimindeki kişileri küçük görme yaklaşımı açık şekilde ortaya konmaktadır. Öcalan'ın PKK toplantısında örgüte yönelik konuşması bu tespitimizi doğrulamaktadır. "Estetikte kendime büyük güvenim var. Hiçbir kişinin bana dayanacağını sanmam. Çünkü kendimi yapılandırdım. Nereye gitsem, düşmanın karşısında bile hayranlık uyandırıyorum. Kendime kesinlikle kusursuzum diyebilirim. Şu ana kadar bu kanıtlanmıştır da. Bir kişi kendini yetiştirmek isterse bunu nasıl

[450] Yağan, Bedri, (1992), *Neden Darbe*,, y.y.y.:y.y. .
[451] Karacan, İsmet, (1984), "Terörizm: Kavram ve Yapısı", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, 17-18 Nisan 1984, s.210.

yapacağı benim örneğimde ortaya konulmuştur. …Bir de kendinize bakın. Doğru dürüst iki kelime bilmeyi, iki sağlam adımınız, karşımda doğru dürüst bir duruş tarzınız bile olmasın ve ben sizi kabul edeyim. Hayır, ben iş yapmayı müthiş sanat edinmiş bir kişiyim, sizi bu hastalıklarınızla kabul edebilir miyim?"[452]

3.2.2. Silahlı Yapı (Askeri Kanat) ve Eylem Hücreleri

Silahlı mücadele terör örgütlerinin temel faaliyet unsurunu oluşturmaktadır. Terör örgütlerinin esas hareket noktası şiddet eylemleri ile hedefe ulaşma olduğu için, oluşturdukları en hassas yapı, bu eylemleri gerçekleştirecekleri unsurlardır. Silahlı mücadeleyi temel alan bir örgütün gelişmiş bir silahlı örgütlenmesi de olmak zorundadır. Örgütlerin ileri sürdükleri gibi halk savaşının yaygınlık kazanarak, geniş kitlelerin katılımının sağlanabilmesi için silahlı yapılanma can damarını oluşturmaktadır. Terör örgütlerince silahlı birimler, devrimin temel ihtiyacı olarak tespit edilmekte ve pasifikasyonu yıkmanın bununla mümkün olacağı, devrimci halk örgütlenmesinin en başta halka cesaret kazandırma, halkı siyasal ve ulusal bilince kavuşturma olduğu, örgütlenme ve eyleme çekmenin de bu silahlı birimlerle mümkün olabileceği kabul edilmektedir.[453]

Terör örgütlerinin silahlı yapıları güvenlik güçlerinin birinci hedefi durumunda olduklarından dolayı çok daha titiz ve gizlilik kuralları içerisinde örgütlenmeye çalışırlar. Bu nedenle silahlı unsurlar genelde birkaç kişilik hücreler şeklinde, birbirlerinden bağımsız olarak yapılandırılırlar. Silahlı yapı içerisinde görev alanların, diğer alanlarda bulunanlardan ayrı şekilde merkezi düzeyde örgütlenmesi esas alınır. Önce dar kadrolarla bu hücreler oluşturulur ve zaman içerisinde dikkatli bir şekilde genişletilmeye çalışılır. Diğer örgüt mensupları, gerektiğinde silahlı mücadeleye destek amaçlı kullanılmakla birlikte, hücre yapılarının içerisinde yer almaları güvenilirlik durumlarına bağlı olarak dikkate alınmaktadır. Silahlı birimlerde görevlendirilecek olanların seçiminde de dikkatli davranılmaktadır. Devrimci Sol'a göre silahlı birimlerde görev alacak olan sorumlu düzeydeki kişiler, politik vasıfları gelişmiş kişilerden seçilmekle beraber, silahlı yapının diğer alt elemanlarının politik vasıflarının gelişmiş olması tercih edilmekte, ancak bu bir

[452] Öcalan, (1995b), a.g.e., s.36.
[453] Öcalan, (1995a), a.g.e., s.126.

zorunluluk olarak görülmemektedir. Bu kişiler, bir gerillanın sahip olması gereken temel özelliklere sahip, örgüt ideolojisini asgari düzeyde kavramış, disipline uyan, özverili, gözü pek, cesur, askeri yetenekleri gelişmiş ya da gelişmeye açık olan örgüt üyeleri arasından seçilmektedir.[454] Silahlı birimlerde görev alan örgüt üyeleri, feodal ilişki olarak tabir ettikleri bütün akraba ve yakınları ile irtibatı ya tamamen keserler veya en alt seviyeye indirirler. Bu kişilerin, örgütün diğer üyeleri ile de ilişki kurmaları yasaklanmaktadır. Sadece irtibat noktası olan kişi ile çok sıkı kurallara bağlı olarak görüşebilmektedirler. Güvenlik o derece ön planda tutulmaktadır ki, aynı hücre içerisinde, aynı örgüt evinde kalan kişiler bile çoğu zaman birbirlerini gerçek isimleri ile tanımamaktadırlar. Silahlı yapılarda güvenliğin bu derece sıkı tutulması, bu yapıların deşifre olmasını önleme ve güvenlik kuvvetlerinin birinci derecede hedefi olan bu yapılara sızılmasını önleme amaçlıdır. Terör örgütünün bütün yapılanması gizlidir, ancak örgütün kalbi lider kadrosu ise, can damarı da silahlı birimleridir. Örgütün gücü ve kendini duyurması bu yapının işlevselliği ve gücü ile orantılıdır. Etkin silahlı eylemler gerçekleştirecek bir potansiyele sahip silahlı yapıları olan terör örgütlerinin göreceli başarısı daha fazla olmaktadır. El Kaide terör örgütünün silahlı hücrelerinin gerçekleştirmiş oldukları eylemler, bu tespitimizi doğrulamaktadır. Silahlı eylem gücünün etkinliği örgütün etkinliğini ve gücünü ortaya koymaktadır.

Türkiye'de bir dönem önemli bir figür olan ve daha sonraki örgütlere de ilham kaynağı teşkil eden Mahir Çayan'a göre, askeri kanat (silahlı birimler) hiç bir zaman politik kanattan ayrılamaz. Çayan'a göre halk savaşı, politikleşmiş bir askeri savaştır ve bu savaşta bütün demokratik ve ekonomik amaçlı hareketler, kitle gösterileri vs. bu mücadeleye bağlı olarak değerlendirilmektedir. Böylece silahlı mücadele için gerekli birimlerin oluşturulması, ML temelde bir örgütlenme için esas olarak alınmaktadır. Türkiye'nin emperyalizmin işgali altında olduğu iddia edildiğinden silahlı mücadelenin objektif şartları her dönem var olarak kabul edilmektedir.[455] Karacan, silahlı yapılar içerisinde yer alan örgüt mensuplarını, diğer insanların ihtiyaçlarına duyarsız, suçluluk duygusu taşımayan ve karşılarındakileri anlamaya çalışmayan kişiler olarak tanımlar ve bu kişilerin örgütü kendi anti-sosyal

[454] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990a), a.g.e., s.31.
[455] Çayan, (1979), a.g.e., s.261-263.

davranışlarını mantıklı göstermek için bir araç olarak kullanmakta olduklarına vurgu yapar.[456]

Carlos Marighella silahlı birimlerin (gerilla hareketinin) oluşumunu;

1) Silahlı gruplarının hazırlanması ve örgütlenmesi,

2) Silahlı hareketin başlatılması ve kökleşmesi,

3) Silahlı hareketin geliştirilmesi ve savaşa dönüştürülmesi,

olarak açıklamaktadır. [457]

Silahlı yapıların yönetim kadroları, ideolojik açıdan daha katı ve radikal bir kişilik kazanmaktadırlar. Halka yönelik silahlı eylemlerin kanlı neticelerinin olumsuz etkileri ancak radikal bir yaklaşım ile giderilebilmektedir. Silahlı eylemciler, eylemlerinin sonuçlarını değerlendirmeden, örgütün talimatları doğrultusunda, yorumlamadan eylemlerini gerçekleştirmektedirler. PKK eylemlerinde çocuk ve kadınların bile acımasızca hedef alınabilmesi, bu psikolojik alt yapının oluşturulmuş olmasının bir neticesidir. Silahlı yapılar, hareketin kamuoyuna duyurulmasında, yani propagandasının yapılmasında en önemli unsuru oluşturmaktadırlar. Örgütler, terör eylemleri ile varlıklarını geniş kitlelere duyurabilme ve yine terör eylemleri neticesi, yönetimlerin dikkatlerini çekme imkânı elde ederler. Yürütülecek bir faaliyetin deşifre olmaması ve herhangi bir bilgi sızmasında tamamen ortaya çıkartılamaması için, faaliyetler parçalara bölünmekte ve her parça ayrı kişi/hücre tarafından gerçekleştirilmekte, bu parçalar daha üstte bulunan başka isimler tarafından birleştirmek suretiyle anlamlandırılmakta, sonuç elde edilmeye çalışılmaktadır.

Bilinen örgütsel yapılarda, hücreler kendi inisiyatifleri ile eylem gerçekleştiremezler. Ancak El Kaide örneğinde olduğu gibi, genel eylem talimatları doğrultusunda, hücreler kendi inisiyatiflerini de katmak suretiyle eylem geliştirebilirler. Yine PKK terör örgütünün de, benzer şekilde genel eylem hedefleri ve stratejisi doğrultusunda, ayrıca emir ve talimat almadan eylem gerçekleştirdiği de görülmektedir. Gerçekleştirilmeye karar verilen bir terör eyleminde, hedef ile ilgili keşif yapan, hedefe yönelik eylemin keşfini yapan, silahları temin eden ve eylemi

[456] Karacan, (1984), a.g.e., s.210.
[457] Marighella, Carlos, (1992), *Şehir Gerillası El Kitabı*, Istanbul: Işık Yayınları, s.33.

gerçekleştiren gruplar farklı kişilerden oluşturulur. Hücreler/gruplar/kişiler arasındaki haberleşmeler kurye sistemi, önceden belirli randevular veya telefon/internet bağlantısı yöntemleri ile gerçekleştirilmeye çalışılır. Özellikle teknolojinin hızla geliştiği günümüzde terör örgütleri iletişim kanalları oluşturmada pek çok imkândan rahatlıkla yararlanabilmektedirler. Örneğin El Kaide terör örgütü liderinin dünyada en çok aranan adam olmasına rağmen, hala yakalanamamış olması, haberleşme sisteminde çok hassas olmalarından kaynaklanmaktadır.

Terör örgütlerinin silahlı yapılanmaları en önemli yanlarını oluşturur.Örgütün gücü ve etkinliği silahlı yapının gücüne önemli oranda bağlıdır. Bu nedenle örgütler bu alanda başarılı ve etkin olmak için her türlü imkânı elde etmeye çalışırlar. Silahlı mücadelenin öneminden dolayı da askeri birimlerde taraftar elde etmeye çalışırlar. Bu çeçevede Türkiye'de bazı ML tabanlı örgütler, örgüte yakın gençlerin askeri okullara yönlendirilmesini tavsiye etmekte, bu sayede hem kendi saflarından kişilerin bu kurumda yer almasını ve hem de Silahlı Kuvvetlerde devrimci zihniyetin oluşmasını amaçlamaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi MDD stratejisinde görüldüğü üzere devrimin oluşturulması için asker-aydın birlikteliği çok önemli görülmektedir. Ayrıca terör örgütleri silahlı unsurlarının eğitilmesi, silah, patlayıcı ve mühimmat temini ve eylem planlanmasında askeri birimlerdeki unsurların tecrübelerinden faydalanmayı düşünmektedirler. TKP/B, askeri okullarda yürüttükleri faaliyetin, konunun hassasiyetinden dolayı gençlik faaliyetlerinin sorumluluğu dışında olduğunu, bu yerlerdeki faaliyetlerin ayrı olarak yürütüldüğünü belirtmektedir.[458] Yine birçok ML örgütte faaliyet gösteren subayların varlığı da kamuoyuna yansımakta, geçmişte sadece THKP/C örgütü ile bağlantılı 123 subay ve astsubayın isimleri sayılmaktadır.[459]

3.2.3. Propaganda Birimi - Yasadışı ve Legal Faaliyetler

Terör örgütlerinin yapılanmalarında esas olan bir diğer birim de propaganda yapılarıdır. Propagandayı, bir fikri çeşitli yönleriyle ele alarak bütünlüğü içinde

[458] Türkiye Komünist Partisi/Birlik (TKP/B), (t.y.), *Gençlik Kitlelerini Kazanmak İçin*, y.y.y.: Genç Sosyalist Yayınları, s.20.
[459] Satılmış, Alişan ve Turhan, Metin, (2003), *Derin Devletin Solcuları*, Ankara: Altınküre Yayınları, s.135-141.

benimsetmeyi amaçlayan çalışma olarak tanımlayan [460] örgütler, ideolojilerini geniş kitlelere duyurabilmek ve taban oluşturabilmek için propaganda faaliyetlerine yönelirler. Bu amaçla, önce illegal alanda ve daha sonra buna bağlı olarak legal alanlarda da faaliyet yürütecek şekilde yapılanmalar oluşturmaya çalışırlar. Terör örgütleri, potansiyeline göre propaganda yapılarını ayrı bir birim olarak oluştururlar. Propaganda faaliyeti yürüten unsurlarla, silahlı faaliyetleri birbirlerinden ayrı şekillerde yapılandırarak, hem daha etkin olmayı ve hem de propaganda birimlerinin güvenlik açıklarının fazlalığı dikkate alınarak, silahlı birimlerin zarar görmemesine çalışılır. Propaganda faaliyetleri aynı zamanda örgütün geniş kitlelere dönük örgütlenebilmesine imkân sağlamaktadır. ML tabanlı örgütlerde "cephe" faaliyeti olarak da tanımlanan propaganda faaliyetleri esasında siyasal faaliyetlerin bütününü içermektedir. Silahlı mücadele ile bağlantılı olarak yürütülen silahsız faaliyetlerdir. Şiddetin siyasal biçimi olarak da ifade edilebilir. Öcalan silahlı unsurları halkın silahlı şiddeti olarak tanımlarken, cephe örgütlenmesi ve eylemleri de halkın siyasi şiddeti olarak görmektedir.[461] Terör örgütlerinin gücü ve potansiyeline göre, silahlı birim ve propaganda birimleri iç içe geçmiş veya tamamen birbirlerinden ayrı olarak örgütlenmektedir. Esas olan, tamamen ayrı yapılandırılmalarıdır.

Propaganda birimlerinin yapılanmasında da gizlilik esastır ve illegal birer yapı olarak bu birimler kurulmaktadır. Örgütler, propaganda esaslı faaliyet gösterdiklerinden, kamuoyuna seslerini duyurabilmek için her türlü imkânı değerlendirirler ve eylem hedeflerinin seçimi de bu amaca uygun olarak yapılmaya çalışılır. Propaganda, örgütün can damarıdır ve beslenebilmesi, büyüyebilmesi için propagandaya ihtiyacı vardır. Propaganda faaliyetleri sadece illegal alanda yürütülmez; aynı zamanda örgütler, geniş halk kitlelerine rahatlıkla ulaşabilmek ve illegalin sınırları içerisinde sıkışmamak için legal alanda da birtakım yapılanmalara giderler. Propaganda birimi, öğrenci, memur, işçi kesimi gibi legal alanlarda da örgütlenerek, toplumun geniş kitlelerine yönelik propaganda yapmanın yasal zemininden istifade etmektedirler. Legal alandaki bu yapılanmalar üzerinden, illegal alanlara yeni eleman kazandırma ve örgütün sempatizan tabanının genişletilmesi hedeflenmektedir. Legal alanda oluşturdukları örgütlenmeler ile propaganda

[460] Eğitim El Kitabı, (1993), y.y.y.: İşçinin Sesi Yayınları, s.43.
[461] Öcalan, (1995a), a.g.e.,, s.150.

faaliyetlerini çok daha rahat ve geniş tabanlı olarak yürütme imkânı elde ederler. Legal alan faaliyetleri, sempatizan kadroların temini ve bu kadrolardan illegale eleman sağlama açısından büyük önem taşımaktadır.

Türkiye Komünist Partisi/Birlik TKP/B terör örgütü, örgütlenmelerinin darlıktan kurtarılıp genişletilebilmesi için her türlü yasal olanaklardan yararlanılmasını belirtmekte ve mensuplarının, spor kulübü, tiyatro, halk oyunları, yabancı dil kursu vb. gençliğin yoğun olduğu çevrelere girmelerini istemekte, öğrenciler arasında ve işyerlerinde örgütlenmelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır.[462] Legal alanda yürütülecek propaganda faaliyetlerinde özellikle basın-yayın faaliyetleri çok önem taşımaktadır. Örgütler belirli bir potansiyel elde ettikten sonra mutlaka dergi veya gazete çıkarmak suretiyle legal alanda yerini almaktadır. Örgütün ekonomik gücüne göre de değişkenlik gösteren basın-yayın faaliyetleri son yıllarda radyo ve televizyonların kurulmasına kadar farklı zeminlere taşınmıştır. PKK örneğinde olduğu gibi finans sorunu olmayan örgütler, kurdukları televizyonlar üzerinden çok geniş kitlelere ulaşma imkânı elde edebilmektedirler. Günümüzün etkin bir iletişim aracı olarak internetin yaygın şekilde kullanılabilmesi, terör örgütlerine çok kolay ve ucuz propaganda imkânı sağlamaktadır.

Legal alan faaliyetlerinin önemli bir noktasını da sivil toplum örgütü çatısı altında gerçekleştirilen faaliyetler oluşturmaktadır. Örgütler, doğrudan sempatizan kadroları aracılığı ile dernekler kurdukları gibi, kurulu bulunan derneklerin yönetimlerinde veya faaliyetlerinde etkin olmak suretiyle de hareket etmektedirler. Özellikle üniversitelerdeki öğrenci faaliyetleri örgütlerin en fazla önem verdikleri alanların başında gelmektedir. Yürüttükleri mücadelenin başarısı için legal olanakları titizlikle kullanmayı hedefleyen örgütler, bu amaçla dernek, sendika, vakıf, dergi ve gazete, legal parti gibi değişik alanlarda faaliyeti önemsemektedirler.[463] Güvenlik kuvvetlerinin de en çok sıkıntı yaşadığı alanlar, terör örgütlerinin sivil toplum örgütlenmeleri üzerinden yürüttükleri faaliyetlerdir. Yasal zemini kullanarak gerçekleşen bu tür faaliyetlere müdahale, tepkilere ve tartışmalara yol açabilmektedir. Türkiye'de ve bazı başka ülkelerde de yer alan önemli bir örnek de siyasi parti

[462] TKP/B, (t.y.), , a.g.e., s.23.
[463] Yekbun, (1995), a.g.e., s.49.

faaliyetleri içerisinde terör örgütlerinin aktif şekilde çalışmalarda bulunma gayretleridir. Türkiye'de bazı partiler, terör örgütü PKK ile bağlantıları nedeniyle kapatılmakla karşı karşıya kalmıştır.

3.2.4. Örgütsel İşleyiş Kuralları

Terör örgütlerinin faaliyetleri, sürekli takip altında ve güvenlik güçlerinin silahlı operasyonlarına hedef olduklarından, çok katı kurallara bağlı olarak gerçekleşmektedir. Terör örgütlerinin faaliyetlerinin doğası gereği, bu kurallar hemen bütün örgütlerde birbirine benzer şekilde oluşmaktadır. Terör örgütlerinin faaliyetlerinde gözlenen temel işleyiş kurallarını aşagıdaki şekilde başlıklara ayırabiliriz.

3.2.4.1. Gizlilik

Güvenlik birimlerinin sürekli takibinde olan bir örgüt için en temel kural gizliliktir. Bu nedenle terör örgütleri, devlete ve dolayısıyla güvenlik güçlerine karşı yasadışı ve şiddet içerikli faaliyetlerde bulunduklarından dolayı, güvenlik güçlerinin operasyonlarından korunmak ve mensuplarını deşifre etmemek ya da yakalanmalarını önleyebilmek için bütün faaliyetlerini gizli şekilde gerçekleştirmek zorundadır. Bu nedenle terör örgütleri yasadışı faaliyetlerini gizli şekilde yapılandırmaktadırlar. Gizlilik konusundaki zafiyetler örgütün deşifre olmasına ve zarar görmesine neden olmaktadır. Terör yapılanmalarında gizlilik, örgütlerin güçlerini arttırıcı bir faktör olarak rol oynamaktadır. Gizliliğin öneminden dolayı bu prensipleri ihlal eden örgüt mensupları örgüt tarafından ağır cezalara çarptırılmaktadır. TKP/ML terör örgütünün hazırladığı bir notta gizlilik konusu şu ifadelerle anlatılmaktadır: "Devrimci Komünist Partisi gizli örgütlenir. Onun çeperlerinde bulunan sempatizanları da gizlilik ilkelerine uymalıdır. Bilmesi gereken kadar bilmelidir."[464] PKK terör örgütü, savaş içinde olan bir örgüt için gizliliğin çok daha gerekli ve vazgeçilmez olduğunu, bu nedenle genel olarak bütün örgütte, özel olarak da tek tek organ ve birimlerde gizliliğin korunması gerektiğini belirtmektedir. [465]

[464] Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist (TKP/ML), (t.y.), a.g.e., s.5.
[465] PKK, (1981), *Direnmek Yaşamaktır*, y.y.y.: y.y. s.31.

Gizlilikte temel, faaliyetlerin ve mensupların deşifre olmamalarıdır. Örgüt mensuplarının gizliliğinin sağlanabilmesi için öncelikle her örgüt mensubuna bir kod isim verilerek, muhtemel bir çözülme veya bilgi sızmasında gerçek kimliklerin öğrenilmemesi sağlanmaktadır. Faaliyetler üçüncü gözlerden uzak yer ve mekânlarda, yine üçüncü şahıslar tarafından hissedilmeyecek şekilde gerçekleştirilmektedir. Terör örgütlerinde her örgüt mensubu sadece bilmesi gerektiği kadarını bilir, tanıması gereken kişileri tanır. Örgüt üyelerinin kendilerini ilgilendirmeyen faaliyet ve isimlerle ilgili meraklı olması şüpheli duruma düşmesi için yeterli görülebilir. Bu nedenle örgüt içi ilişkiler mümkün olduğunca sadeleştirilmekte ve sıkı bir kontrol ve denetim içerisinde tutulmaktadır. Gizliliği korumak için örgüte dâhil edilen kişiler belirli bir deneme sürecinden geçirildikten ve belirli bir birikime sahip olduktan sonra seçilmektedirler. Ayrıca değişik kademelerde görev verilecek olan kişiler her yönüyle detaylı araştırılmakta, bilgi ve becerileri dikkate alınmaktadır. Özellikle örgüte sızmaların önüne geçebilmek için detaylı araştırmalar ve gözlemler önem taşımaktadır.

3.2.4.2. Merkeziyetçilik

Terör örgütlerinin en belirgin özelliklerinden biri merkeziyetçi yapıya sahip olmalarıdır. En alttaki örgüt üyesinden başlamak üzere her örgütçü bir üstündeki sorumlu vasıtasıyla lidere kadar giden katı bir hiyerarşi içerisinde, tamamen merkezi yönetim ilkeleri uygulanır. Bu yaklaşımda alt seviyede bulunan örgütçülere hiçbir şekilde inisiyatif tanınmaz ve en küçük adımlar bile merkezin bilgisi, kontrol ve talimatları çerçevesinde atılır. Merkeziyetçilik anlayışı terör örgütleri tarafından, devrimci bir örgütte hiçbir koşul altında asla vazgeçilemez bir örgütlenme ve çalışma tarzı olarak kabul edilir ve merkeziyetçiliğin gizliliğin korunması ihtiyacından kaynaklandığı ileri sürülür.[466] Bütün faaliyetler, yukarıdan aşağıya doğru talimat ve emirlerle, aşağıdan yukarıya ise raporlarla gerçekleşir. Merkezi yapının kontrolü katıdır ve emirlere mutlak uyulması esastır. Devrimci Sol'a göre merkezi iradeyi kabul etmeyen, ideolojik farklılıkları olanlar, örgütün içerisinde barındırılmazlar. [467]

[466] PKK, (1981), a.g.e., s.31.
[467] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990b), *Komiteler, Hücreler, ve Silahlı Ekipler İşlerlik ve Bazı Kurallar*, y.y.y: y.y., s.4.

3.2.4.3. Denetim (Rapor veTalimat)

Terör örgütlerinde denetim çok önemli kabul edilmektedir. Her seviyedeki örgüt mensubunun, kendi üstlerinde yer alan sorumlular aracılığıyla, hiyerarşik bir yapı içersinde lidere kadar uzanan bir sistem içerisinde, günlük yaşantılarındaki hususlar dâhil olmak üzere, yaptıkları bütün faaliyetler ve gelişmeler hakkında rapor yazmak suretiyle sağlanmaya çalışılır. Bu denetim üstten alta ve aşağıdan yukarıya doğru olacak şekilde gerçekleşmektedir. Tabandan gelen denetim ile üstten gelen denetim birbirlerini tamamlayıcı bir bütünlük oluşturur. Denetim ile bireysel hareketler, hantallık ve durağanlık önlenmeye çalışılır. Örgütün kendi kendisini, bağlı yapılarını, tek tek mensuplarını denetlemesi, kontrol etmesi, varlığı ve gelişmesi için hayati önemde kabul edilir. Ayrıca bu mekanizma ile örgüte sızmaların daha çabuk tespit edilmesi mümkündür. Ancak denetim ve kontrol ile örgüt üyelerinin gerçek durumları, ihtiyaçlar, eksiklikler ve sorunlar tespit edilebilir ve önlem geliştirilir. Üstten alta verilen talimatların uygulanması ve benimsenmesi sağlanır.

Örgütlerin her seviyedeki mensupları tarafından, kendilerine verilen sorumluluk konuları ile ilgili konularda hazırlanan raporlar, bir yandan örgütün denetimini sağlarken, diğer yandan özeleştirileri niteliğini de taşımaktadır. Faaliyetlerin her türlü detaylarının raporlarda yer alıyor olması, örgüt yöneticilerinin örgütü yakından izlemesine, en ufak detaylar kadar gerektiğinde müdahale edebilmelerine imkân tanımaktadır. Rapor ve talimat sistemi, örgütün en önemli denetim mekanizmasını oluşturmaktadır. Her seviyeden üst yönetime aktarılan raporlar, üst yönetimden alt kesimlere doğru talimatlar ile karşılık bulmaktadır. Örgüt yönetimleri, aldıkları raporları da dikkate almak suretiyle, örgütün stratejileri ve eylem hedefleri doğrultusunda oluşturdukları düşünceleri talimat olarak en alt seviyeye kadar yansıtmaktadır. Tamamen gizli olarak yürütülen faaliyetler konusundaki talimatlar, aynı hassasiyetle verilmekle birlikte, genel stratejiler ve düşünceler konusundaki talimatlar, örgütün legal veya illegal yayın organları ile de örgüt mensuplarına ulaştırılabilmektedir.

Terör örgütleri, örgütlenme sürecinde daha başarılı olabilmek için geçmişte güvenlik kuvvetlerinin operasyonlarının örgüte ve örgüt mensuplarına etkilerini titizlikle dikkate alarak, elemanlarının faaliyetlerinin gizliliği ve güvenliğini sağlama

konusunda sonuçlar çıkartmakta ve bunları uygulamaktadırlar. Bu kapsamda örgüt yönetimi, güvenlik kuvvetlerinin her operasyonu sonrasında kapsamlı bir değerlendirme yapabilmek için, operasyona konu olan herkesten rapor almaktadır. Bu nedenle, yakalanma ve bu süreçle birlikte polisin soruşturma sürecinde yaşananlar, savcılık ve mahkeme aşamalarında yaşananlar ve nihayet cezaevine gidiş sürecinin bütünüyle raporlanması istenmektedir. Bu raporlar sayesinde şehir merkezlerinde örgütsel faaliyetlerin daha güvenli hale getirilmesi için talimatlar yayınlanır. Devrimci Sol örgütünün bu çerçevede hazırladığı talimatta, geçmişten çıkarılan dersler sonucu;

-- Şehirlerde verilen randevulara ilişkin,
-- Polisin karakol kurduğu evlere ilişkin,
-- Yakalanma anı ve emniyet birimine götürülme ve emniyette yapılan bütün işlemler,
-- Güvenlik birimlerince takip edilme sorunu,
-- Yakalanılan yerde ve yakalanan kişilerin üstlerinde bulunan doküman, adres, telefon numarası v.b.
-- Randevulara ve hücre evlerine giderken, polis tarafından yakalanma anında tasarlanması gereken hayali ifadeler,
-- Polisten sonra savcıya ve hâkime verilmesi gereken ifadeler,
-- Cezaevine ilk gidişte karşılaşılacak sorunlar,
-- Polisin, operasyonda özellikle bazı örgüt üyelerini almayarak, bunların üzerinden başka örgüt mensuplarına ulaşma amacına karşın, bu kişilerle kurulacak ilişkiler,
-- Legal alan içerisinde yer alanların, illegal alandaki kişililerle olan ilişkileri,
gibi noktalara vurgu yapmakta ve bu başlıklarla ilgili detaylı şekilde ikaz ve uyarılarda bulunmaktadır.[468]

Bir başka örnekte, TKP/ML TİKKO örgütünün yönetimi, kırsal alanda faaliyette bulunan mensuplarına yönelik hazırladığı talimatta; "Tedbirlerin, gerek düşmana karşı yapılacak saldırılarda, gerekse kendimizi düşmana karşı savunma ve korumada doğru bir hareket çizgisi izleme açısından oldukça önemli bir yeri vardır. Şüphesiz ki, tedbirler genel çizginin belirleyeceği bir yönü değildir. Ama genel

[468] Devrimci Sol, (t.y.), *Yoldaşlar*, y.y.y.: y.y., s.7,8.

çizginin hayata uygulanmasının ve başarıyla yürütülmesinin önemli halkası, bu çizginin bir parçasıdır. Bu açıdan sorunu küçümsemek, adam sendeci davranmak doğru olmadığı gibi, savaşçı bir teşkilatın ruhuyla bağdaşmaz. Geçtiğimiz dönemde verdiğimiz kayıplarda tedbirsizliğimizin yerinin önemli bir boyutta olduğunu düşünürsek, tedbirlerin önemini daha iyi anlayabiliriz. Bu açıdan her yoldaş bölgemizin partimiz açısından taşıdığı önemi de göz önünde bulundurarak, alınan ve alınacak olan tedbirlerin titiz bir şekilde pratiğe uygulanmalı, duyarlı davranılmalıdır. Bu duyarlılık devrimci sorumluluğumuzun gereğidir. …tedbirler savaş kurallarının bir parçasıdır. Bu karşı-devrimciler için gerekli olduğu gibi, devrimciler için de gerekli bir savaş yasasıdır." ifadelerini takiben,

- ✓ Sığınak ve barınaklar,
- ✓ Nöbetler,
- ✓ Konak yerleri,
- ✓ Silah ve teçhizat,
- ✓ Uyku ve Kalkma saatleri,
- ✓ Baskın ve çatışmalar,
- ✓ Harekât sistemi,
- ✓ Yürüyüşler,
- ✓ Kış tedbirleri,

başlıkları altında alınması gereken tedbirlerle ilgili talimatlar vermektedir.[469] Ayrıca bazı örgütlerde, örgüt mensuplarının raporlarını, önceden belirlenen şifrelere göre yazmaları istenir.

3.2.4.4. Kollektif Düşünce ve Hareket

Terör örgütlerinde, örgütün lider kadrosunun belirlediği strateji esastır ve bu noktada herkes aynı şekilde düşünmek ve hareket etmek zorundadır. Terör örgütlerinde kişisel düşüncelere ve davranışlara kesinlikle izin verilmez ve ağır şekilde cezalandırılır. Örgütün bütünlüğünü sağlama, katı kurallara bağlı olarak yönetimi sağlama ancak kollektif düşüncenin sağlanması ile mümkün olmaktadır. Kollektiflik, bireysel davranış ve faaliyetleri önleme, örgütün kadrolarından halk ilişkisine kadar bir bütün

[469] TKP/ML TİKKO, (1985), *Yalnızca Profesyonel Gerilla Birimlerine Uygulanacak Tedbirler Üzerine*, y.y.y.: y.y., s.5.

olarak kavranmasını sağlamaktadır. Terör örgütlerinin değerlendirmelerinde hataları görmenin ve azaltmanın bir yolu olarak, kollektif çalışmanın tam olarak oturtmaktan geçtiği belirtilmekte ve kollektif yapının bir parçası olma bilinci, örgütlülüğü zaafa uğratan tüm olumsuzluklara karşı savaşma bilinci olarak izah edilmektedir.[470] Bu nedenle aykırı düşünce ve davranışlara izin verilmez ve çok katı tavırlar alınır. Örgütün ideolojisi, hedefleri konusunda hiçbir eleştiriye tahammül yoktur. Her örgüt mensubu, bu noktada bir diğerinin denetçisi gibi davranmaktadır. Fark edilen bu tür aykırılıklara karşı çok katı yaptırımlar söz konusudur. Örgütler kendi ideolojik-politik varlıklarını koruyabilmek ve etkin bir mücadele geliştirebilmek için kendi saflarında en ufak bir aykırı düşünce ve harekete karşı kesin tavır koymak zorundadırlar. Özelikle ideolojik sapmaları ve fikir ayrılıklarını önlemek için her seviyede ideolojik eğitime önem verilir.

3.2.4.5. Toplantı

Terör örgütü, merkezi yapıya bağlı birim ve bunlara bağlı hücrelerden oluştuğundan, örgüt yönetimi bu yapıları farklı şekillerde bir araya getirmek suretiyle örgütün yönetilmesini sağlar. Örgütsel bütün kurallar belirli bir sistem içerisinde planlanan ve gerçekleştirilen toplantılarda alınır ve uygulamaya geçirilir. Terör örgütleri, ilk kuruluşlarını yaptıkları toplantı ile belirledikleri gibi, devam eden süreçte de belirli sürelerle geniş katılımlı toplantılar tertip etmek suretiyle, örgütün sorunları, strateji ve hedefleri gözden geçirilir. Toplantıların deşifre olmaması için gizliliğe riayet edilir ve ilgisiz kişilerin katılması, toplantı yerini bilmesi önlenir. Şehirlerde faaliyet gösteren örgütler için örgütün belirlediği evlerde yapılan toplantılar için gizlilik ve güvenlik önlemleri daha da önem taşır. Polisin operasyonlarıyla karşılaşmamak için çeşitli önlemler alınır. Sol literatürü kullanan örgütler, parti adı altında örgütlendikleri için geniş katılımlı toplantılarını "Kongre" olarak adlandırırlar.[471] Toplantılarda alınan siyasi kararlar kamuoyuna da çeşitli şekillerde duyurulmaya çalışılır.[472]

---

[470] Devrimci Sol, (t.y.), *12 Temmuz Darbesini Siyasal Zafere Dönüştürmek Mücadeleden Geçiyor*, y.y.y.: y.y., s.4.

[471] Bkz.:Proleter Devrimciler Koordinasyonu, (2011), *PDK Devrimci Bülten,* Sayı 46, http://www.komunistdunya.org/news.php?readmore=98, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)

[472] Bkz.: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi, (1995), *Kararlar, Kongre Belgeleri-2,* İstanbul: Haziran Yayınevi.

3.2.4.6. İnisiyatif

Örgütün amaçları ve lider kadronun emirler doğrultusunda, örgüt mensuplarının, kendi sorumluluk alanı içerisine giren konulara bireysel anlamda müdahale edebilmeleri demektir. İnisiyatif kullanma, örgüt militanlarının, örgüt yönetiminin talimatlarını uygulamada bireysel çabalarını ortaya koymalarına ve kendilerini ispatlamalarına imkân tanımaktadır. İnisiyatif, örgüt mensuplarına kolektif anlayışın dışına taşmasına imkân tanımaz. DHKP/C örgütüne göre her örgüt üyesi kendi sorumluluğuna verilen alan ve konularda ve gerektiğinde inisiyatifini ortaya koyabilir. Kollektif anlayışa ters düşecek bir şekilde kesinlikle inisiyatif geliştirilemez ve kabul edilemez.[473]

3.2.4.7. Özeleştiri

Her seviyedeki örgüt mensuplarının, örgüt dışı ve örgüt içi gelişmeleri, olayları ve kişileri, eksik, hatalı, zayıf, güçlü ve doğru yönleriyle değerlendirerek ortaya koymaları eleştiri ve özeleştiri olarak adlandırılır. Özeleştiriyi, insanın yanlışlığı, hata ve yetmezliğini görme yüceliği olarak tanımlayan terör örgütü lideri Öcalan, genel olarak ilerlemenin önünde engel olan, işlerin sağlam ve başarılı gidişatına değil, zayıf kalmasına neden olan, yenilgiye yol açan özellikleri gözden geçirmek, kendine yöneltmek, atılması gerekeni bıçakla keser gibi kesip atmak, olumsuzlukları bir hastalık unsuru olarak görmek ve uygun yöntemle aşmasını bilmek olarak açıklamakta ve kendini günlük olarak özeleştiriye tabi tuttuğunu, en büyük silahlarından birinin özeleştirisel yaşamı olduğunu ileri sürmektedir.[474]

Terör örgütleri, çok katı uygulamalarla mensuplarını sınırlamakta ve denetim altında tutmaktadırlar. Bu nedenle, raporlama yolu ile edindikleri bilgilerden de faydalanmak suretiyle, en ufak bir şüphe duydukları olay ve kişi davranışları konusunda, sorumlu örgüt mensubundan özeleştiri yapmasını isterler. Bu talep sözlü olabileceği gibi, genelde yazılı olarak istenmektedir. Bu uygulama ile örgütün katı kurallarına aykırı olabilecek en ufak hataları, örgüt içerisinde birliği bozucu

[473] Türkiye Komünist İşçi Partisi, (2011), "Kolektif Çalışma Tarzı ve Devrimci İnisiyatif", http://www.tkip.org/parti/parti-sehitleri/yazi/article/42/kolektif_calisma_tarzi_ve_devrimci_i.html, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)
[474] Öcalan, (1994), a.g.e, s.199.

davranışları daha başında tespit ve önleme, talimatlara bağlı kalınmasını sağlama hedeflenmektedir. Böylece, örgütsel işleyişe aykırı kabul edilen hareketleri önlenmek, hataları gidermek ve muhtemel sızmalara karşı da önlem alınması hedeflenir. Akdere'nin ifadelerinde örgütsel işleyişe zararlı ve sızmalara karşı en güçlü silah eleştiri ve özeleştiri olarak kabul edilir.[475] Ayrıca örgüt üyelerinden katılım aşamasında ve faaliyetlerinin herhangi bir aşamasında ya da bir suçlama, faaliyetlerde eksiklik ve hatalar oluşması, örgüt faaliyetlerinin aksaması, güvenlik güçlerinin operasyonlarına uğrama, verilen talimatı istenilen şekilde gerçekleştirememe gibi çeşitli nedenlere bağlı olarak, örgüt mensupları özeleştirilerini yapmak zorunda bırakılmaktadır.

Örgüte katılımın ilk aşamasında verdikleri özgeçmiş ve içerisinde istenilen özeleştiride, örgüt mensubunun hayatının her evresini anlatması ve geçmişte yaptığı işlerle ilgili bilgi vermesi beklenir. Özellikle ileriki safhalarda istenilen özeleştirilerde, örgüt mensuplarından yaptıkları hataları ve eksikliklerini samimi bir şekilde ortaya koymasıdır. Bu uygulamanın bir diğer önemli amacı da, örgüt mensuplarının, lider karşısında zayıf durumda kalması ve kendisini tamamen örgüte adamasıdır. Özellikle, başarısız kalınan olaylarda veya güvenlik güçlerinin operasyonları sonrasında alınan özeleştirilerle, örgütün zayıf noktaları ve açıkları tespit edilmeye ve giderilmeye çalışılır. Eleştiriyi bir öğrenme yöntemi olarak tanımlayan terör örgütleri, eleştiriyle geliştiklerini ve zafere doğru ilerlediklerini ileri sürmektedirler. Örgütlerin ifadelerinde devrim hareketlerinin eleştiriyle, eleştirisel yöntemle kendini yükümlü gördükleri, baskı ve zulümlerin eleştiriyle açığa kavuşturulabileceği ve yeni düzenin de aynı eleştiri gücüyle kurulabileceği, eleştirinin düşmana karşı yapıldığı gibi kendi içine yönelik de yapılması gerektiği belirtilir.[476] İdeolojik ve siyasi düzeyin ayrılmaz bir parçası veya yöntemi olarak da görülen eleştiri silahı ile ideolojik, siyasi düzeyin geliştirileceği, bütün yaşamın eleştiri ile düzeltilebileceği, hemen her şeye, çalışmalara egemen kılınması gereken bir yaşam ve savaş yöntemi olan bir olgu olduğu kabul edilir.[477]

---

[475] Akdere, İlhan, (1990), *Marksizm'de Temel Kavramlar*, İstanbul: Evrensel Basım Yayım, s.48.
[476] Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi-Devrimci Sol, (2011), "Eleştiri-Özeleştiriyi Yeniden Örgütsel İnşamızda Bir Silaha Dönüştürelim", *Devrimci Çözüm,* http://www.nadir.org/nadir/initiativ/rev_linke/dc/dcorta1.html, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)
[477] Öcalan, (1995b), a.g.e., s.336.

3.2.4.8. Disiplin

Belirli bir strateji doğrultusunda faaliyet gösteren örgütler için disiplin vazgeçilmez bir unsurdur. Disiplin, ortak tavır ve davranışların geliştirilmesi, verilen emirlerin ve görevlerin en iyi şekilde yapılabilmesi için kaçınılmaz görülür. Katı bir disiplin anlayışının egemen olduğu terör örgütlerinde üst yönetimin veya sorumlu kişilerin emir ve talimatlarına uymamak, savsaklamak veya bunlarda değişiklik yapmak kabul edilemez. Terör örgütleri, özellikle polis takibi ve operasyonlarından zarar görmemek için, çok sıkı bir disiplin içerisinde faaliyetlerini organize etmektedirler. Ayrıca, örgütün faaliyetleri de çok katı bir disiplin anlayışı içerisinde sürdürülür. Özellikle hiyerarşik düzen içerisinde örgütün bir arada tutulabilmesi, alınan kararların tam olarak uygulatılabilmesi, ancak çok katı bir disiplin içerisinde gerçekleştirilmektedir. Lidere ve görevlendirdiği kişilere mutlak itaat esastır. Örgüt içi disiplinin sağlanması için, örgüt işleyişi ile ilgili kesin kurallar konur ve bu kurallara uymayanlara da çeşitli cezalar uygulanır. Bu cezalar, uyarı, eleştiri alma, teşhir ve tecrit, hapis ve öldürme gibi, örgütsel yapılara göre değişkenlik gösterebilen cezalardan oluşmaktadır. Ancak, örgüte ihanet olarak algılanan davranışlara kesinlikle ölüm cezası verilmektedir. DHKP/C ve Hizbullah gibi örgütlere baktığımızda, birçok üyelerini, ihanet, casusluk gibi suçlamalarla öldürdükleri görülmektedir.

Devrimci Sol terör örgütü hazırladığı bir talimatta:

-- Polis takibini getirme, operasyona ve deşifre etmeye neden olma,
-- Polisle açık veya gizli işbirliğine girip ihanet etme,
-- Örgüt kararlarını uygulamama,
-- Örgütün mal varlığını ve prestijini kendi çıkarların için kullanma,
-- Örgütten ilişki gizleme,
-- Hizipçilik, komploculuk ve hareket aleyhine çalışma,
-- Yetkilerini aşarak eylem kararları alma ve örgütü riske sokma,
-- Kadın-Erkek ilişkilerinde kuralsız ve zaaflı hareket etme,

gibi hususları ağır suç olarak tanımlanmakta ve bu suçları işleyen örgüt mensuplarına ölüm, örgütten ihraç, geçici ihraç, uyarı vb. cezalar uygulanacağı belirtilmektedir.[478]

[478] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990b), a.g.e., s.7.

Örgüt üyelerindeki disiplinsiz davranışlar, örgütsel yapının gevşemesine, denetimsizliğe, örgütün deşifre olmasına ve örgüt kararlarının uygulanmamasına neden olur ve bu durum örgütlerde dağılma ve kopmalara yol açabilir. Bunun çok önemli bir sonucu da örgütün güvenlik birimlerinin operasyonlarına açık hale gelmesidir. Terör örgütlerinde disiplinsizlik, örgüt üyelerinin yakalanmaları veya ölmeleri ile sonuçlanacağından dikkatle ele alınan bir konudur. Devrimci Sol'a göre örgütsel faaliyetlerde kuralsız yaşamı kurallı yaşamla, ciddiyetsizliği disiplinle, yasak savma anlayışını sorunları ciddiyetle ele almayla, amatörlüğü profesyonellikle yer değiştirmeden örgütsel faaliyetleri sürdürmek olanaksız olarak kabul edilir ve bir örgütsel hareketin, kadrolarında birincilerin değil ikincilerin belirleyici olmasını sağladığı ölçüde etkin bir güç haline geleceği savunulur.[479]

Terör örgütlerinden elde edilen bilgilerde bir örgütün kendisini başarılı görmesi için aşağıda sıralanan hususları olgunlaştırması gerektiği üzerinde durulmaktadır:

a) Eleman potansiyeli ile orantılı olarak yer altı örgütlenmesini ve bu çerçevede üst ve alt birimlerini en azından stratejik bölge (belirli şehir merkezleri, yurtdışı vs.) ve alanlarda (üniversite gençliği, işçi kesimi vb.) tamamladığında,
b) Örgütün, ideolojik ve politik alanda, faaliyette bulunduğu alanlarda etkinliği sağladığı ve kadroları arasında kolektif hareket anlayışını geliştirdiğinde,
c) Kadrolarının eksiklik ve yetersizliklerini gidererek, bir örgüt bilinci içerisinde olmalarını sağladığında,
d) Ülke genelinde gündemi belirleyecek ya da etkileyecek politikaları siyasi ve silahlı yapı boyutuyla pratiğe geçirebilecek bir kadrolaşma düzeyine ulaştığında,
e) Merkezi düzeyde politika üretebilecek, her şart altında önderlik yapabilecek ve kendi içinden alternatiflerini çıkaracak, kısaca bir parti çatısını oluşturabilecek önder düzeyde bir liderlik yapısı oluşturduğunda,
f) Siyasi pratiği çok yönlü geliştirerek yükselttiği, silahlı eylem çizgisini hayata geçirebildiği ve buna belirli bir istikrar kazandırabildiğinde,

[479] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990b), a.g.e., s.16.

g) Kısaca örgütlenme ve mücadele, politika ve taktiklerle asgari anlamda gerçek bir yer altı örgütü olacak olgunluğa erişildiğinde başarılı bir örgütlenme gerçekleşmiş kabul edilmektedir.[480]

Marksist Leninist kökenli terör örgütlerinde örgüt üyesi olma yani devrimcilik, yeraltı yaşamına (illegalite) konsantre olmak, onu yaşam biçimi olarak kavramak, disiplinli yaşamayı alışkanlık haline getirmek olarak tanımlanmaktadır.[481] Terör örgütlerinin benimsediği bu hususlar incelendiğinde bazı konularda fazla abartılı ve iddialı söylemler geliştirdikleri dikkat çekmektedir. Bunun nedeni, terör örgütleri ideolojilerine paralel olarak çok büyük hedeflere ulaşmak için kurulur ve bu uğurda canlarını ortaya koymak suretiyle, devlet güçleri ile mücadeleye girişirler. Bundan dolayı da, kendi kadrolarına ve kamuoyuna çok büyük görünmek, büyük hedefler peşinde olduklarını gösterebilmek için söylemlerini de büyük tutmak zorundadırlar. Örgüt mensuplarının devlete karşı verilen mücadele karşısında güçlü kalabilmesi, gerçekleştirilen şiddet eylemleri karşısında şüpheye düşmemesi için motivasyon ve haklılık dikkat edilmesi gereken iki hususdur.[482] Ancak ideolojik yüklemeler ile örgüt mensupları sürekli motive edilebilmekte ve haklılık duygusu canlı tutulmaktadır. Aksi takdirde terör örgütleri zor şartlar altındaki faaliyetleri ile şiddet eylemlerinde devamlılığı sağlamaları mümkün olamayacaktır.

3.3. TANIMIN ÜÇÜNCÜ UNSURU: ŞİDDET

Terörizm tanımında yer alan unsurlardan şiddet[483] unsurunu ele alacağımız bu bölümde, terörizm ile şiddetin nasıl ve neden birleştiği, siyasal şiddetin neden kabul gördüğü ve terör örgütlerinin şiddeti nasıl meşrulaştırdıkları, neden şiddete başvurulduğu konularında değerlendirmeler ve tespitler ortaya koymaya çalışacağız. Şiddet, "Ölüm, yaralanma, kişilerin sindirilmesi, tahdit altına alınması veya malın gasp edilmesi, tahrip edilmesi ile sonuçlanan veya sonuçlanması niyetiyle girişilen, yasal olmayan zor kullanımı veya kullanma tehdidi" olarak açıklanmaktadır.[484]

[480] Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990b), a.g.e., s.23.
[481] Devrimci Sol, (t.y.), *Örgütsel Faaliyetlerde Uyulması Gereken Zorunlu Kurallar*, y.y.y.: y.y., s.3.
[482] Rapoport, David C., (Der.), (2001), *Inside Terrorist Organizations*, B. Britanya: Frank Cass, s.2
[483] Genel anlamda şiddet kavramı ile ilgili değerlendirmeler için bkz.: Heitmeyer, Wilhelm ve John Morgan (Der.), (2003), *International Handbook of Violence Research*, Hollanda: Kluwer Academic Puplishers.
[484] Wilkinson, Paul, (1986), *Terrorism and the Liberal State*, Londra: Macmillan, s.23.

Terörizm de bir şiddettir, ancak her şiddet terörizm değildir.[485] Örneğin, devletlerin, egemenlik alanında veya uluslararası alanda başvurdukları şiddet meşruluğu ve haklılığı tartışmalı olmakla birlikte terörizm kapsamında değerlendirilmemektedir. Bu nedenle şiddeti terör örgütlerinin başvurduğu eylemler bağlamında yani siyasal şiddet ile sınırlı tutarak inceleyeceğiz. Siyasal şiddet, devlet gücünü etkileme, ele geçirme veya koruma amacıyla yapılan siyasi mücadele sürecinde işlenen her türlü şiddet davranışı olarak tanımlanmaktadır.[486] Şiddetin siyasallaşması, başvurulan şiddetin meşru yönetimlere veya halka yönelik olarak, siyasal sonuçlar elde etmek amacıyla kullanılması durumunda ortaya çıkmaktadır. Van den Haag şiddetin siyasallaşmasını, yönetim gücünün ve halkın davranışlarının kontrol edilmesi veya etki altına alınması amacıyla sistematik olarak kullanılması halinde gerçekleşeceğini belirtmektedir.[487] Yani şiddet, yasadışı ve meşru olmayan şekilde siyasal bir sonuç elde etme amaçlı olarak kullanıldığında siyasallaşmaktadır.[488] Bu bağlamda teröristler de siyasal değişikliklere yol açabilmek için şiddete başvururlar.[489] Terörizm siyasal şiddetin bir şekli olduğundan şiddet unsuru önem kazanmaktadır.

Bell, devrimci terörizmin başvurduğu şiddeti (terörü) aşağıdaki başlıklar altında açıklamaktadır:

(1) Örgütsel terör: Her devrimci örgüt iç disiplini sağlamak, örgüte sızmaları engellemek ve sorumsuz, hata yapan üyelerini cezalandırmak için şiddete başvurmaktadır. Disiplinin çok katı şekilde uygulandığı terör örgütlerinde en küçük bir hata ve verilen işlerde gevşek davranma veya zamanında yerine getirememe şiddetle cezalandırılmaktadır. Diğer yanda sızmalara karşı oldukça şüpheci davranan terör örgütlerinin şüphe duyduklarını ölümle cezalandırmaktadırlar.

(2) Sadakati sağlayıcı terör: Geniş halk kitlelerinin desteğini sağlamak için başvurulan şiddet eylemleri olarak açıklanmaktadır. Terör örgütleri, halka

[485] Laqueur, Walter, (2000), *The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, USA: Oxford University Press, s.8.
[486] Bahar, (2009), a.g.e., s.240.
[487] Haag, Ernest van den, (1972), *Political Violence & Civil Disobedience*, Londra: Harper ve Row, s.60.
[488] Porta, Donatella della, (1995), *Social Movements, Political Violence and the State*, UK: Cambridge University Press, s.2.
[489] Horgan, (2005), a.g.e., s.8.

yönelik gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile örgütlerine karşı itaat edilmesini sağlamaktadırlar. Bu tür şiddet uygulamaları halkı örgütlerin propagandalarına açık hale getirmekte ve faaliyetlerine destek olunmasını temin etmektedir.

(3) Fonksiyonel (işlevsel) terör: Stratejik avantaj elde edebilmek için silahlı mücadele yürütme. Belirli bir bölgede veya bir alanda kontrolü elde edebilmek için şiddet uygulama bir yöntemdir.

(4) Manipülatif terör: Hareketin kahramanlığı üzerine yoğunlaşma ve etkilerini arttırma; belirli talepleri elde edebilmek için, işgal edilen yerin tahrip edilmesi veya rehinelerin öldürülmesi tehdidinde bulunma olarak açıklamaktadır.

(5) Sembolik terör: Düşmanı temsil eden hedeflere yönelik eylemde bulunma. [490]

Bu tasnifte yer alan örgütsel terör başlığını ele aldığımızda; terör örgütleri, üyelerine verdikleri cezanın diğer üyeler üzerinde de etkin olabilmesi için açık ve görünür şekilde infazı gerçekleştirmektedir. Bunun için mahkemeler oluşturmakta, yargılama yapmakta, savunma ve iddiaları dinlemekte, ceza vermekte ve cezayı infaz etmektedir. Genelde örgüte ihanet ve ajanlıkla suçladıkları mensuplarını çok vahşi şekilde öldürerek cezalandırma yoluna gitmektedirler. IRA, PKK, DHKP\C ve Türk Hizbullah terör örgütlerinin bu tarzda gerçekleştirdiği çok sayıda eylemleri bulunmaktadır. Cezalandırma adı altında uygulanan şiddet (terör) örgüt içi korkuyu derinleştirmekte, örgüt üyelerini sorgusuz şekilde örgüte bağlamakta ve her türlü talimatı yerine getirmede kesin itaate neden olmaktadır.[491] PKK terör örgütü örneğinde olduğu gibi, bazı terör örgütlerinin, faaliyet yürüttükleri alanlardaki kitlelerin itaatini sağlamak, örgüte karşı olası olumsuz tepkileri ortadan kaldırmak amacıyla şiddet (terör) uyguladıkları görülmektedir.

---

[490] Bell, J.Bowyer, (1978), *A Time of Terror: How Democratic Societies Respond to Revolutionary Violence*, New York: Basic Books, ss.95-104'den aktaran, Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books, s.50, 51.

[491] Hanefi Avcı'nın anılarına yer verdiği kitabında PKK terör örgütünün yargılamaları konusunda anlattıkları terör örgütlerinin uyguladıkları örgüt içi şiddeti açıklamaktadır. Bkz.: Avcı, Hanefi, (2010), *Haliçte Yaşayan Simonlar*, İstanbul: Angora Yayınları.

3.3.1. Şiddet Kavramı ve Neden Şiddet?

Şiddet kavramının niteliğinin belirlenmesi için, kim şiddete başvuracaktır, şiddet gerçekleştiğinde ne olmaktadır, şiddet nasıl ortaya konmaktadır, kimi hedef almaktadır, şiddetin nedeni nedir ve şiddetin amacı nedir gibi temel sorulara cevap aranmakta ve böylece şiddetin kapsamı ortaya konmaya çalışılmaktadır.[492] Şiddetin yasallığına dikkat çeken Whitehead ise, özellikle devletler tarafından şiddete başvurmanın nasıl ve ne zaman kabul edilebilir olacağını tartışmaktadır.[493] Terörizm bağlamında ele alındığında siyasal şiddetin bir ürünü olarak kabul edilen terörizm, gerçekleştirdiği şiddet eylemleri ile anlam kazanmaktadır. Şiddet, terör örgütlerin amaçlarını kamuoyuna duyurabilmeleri, siyasal hedeflere ulaşabilmeleri için önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle şiddeti, kamuoyuna veya devlete yönelik mesaj taşıyan terör eylemlerinin propaganda da kullanılması olarak da açıklayabiliriz. Bu yönüyle şiddet, Crelinsten'in ifadesiyle kendisini iyi ifade edemeyen kişilerin dili, duygu ve düşüncelerini kelimelerle, yazıyla, yayınla anlatamayan kişilerin başvurduğu bir iletişim şekli, düşüncelerin şiddet ile dışa vurulması olarak da izah edilmektedir.[494]

Dünya siyasi tarihinde önemli bir figür olan Mao Tse-Tung'a göre "Tarihte, kuvvet ve şiddetin kullanılmadığı veya kullanılacağı tehdidinin yapılmadığı çok az direnme ve devrim hareketi başarı kazanmıştır."[495] Terör örgütlerince silahlı eylemlerde bulunmak suretiyle hedefe doğru yol alma temel strateji olarak benimsendiği için terörden bahsedilmektedir. Bu nedenle örgütler, belirli bir aşamadan sonra, silahlı şiddet eylemlerini hareketlerinde temel alırlar. Örgütlü ideolojik faaliyetlerin terörizme kaymaları, şiddete başvurmaları ile başlamaktadır. Şiddet eylemleri, terörist faaliyetler açısından vazgeçilmez olduğu gibi, örgütlerin yasal anlamda bir zemine oturtulmasında da belirleyici olmaktadır. Bu nedenle, şiddet içermeyen faaliyetlerin terörizm içerisinde değerlendirilmesi de mümkün görülmemektedir. Bu kapsamdaki en önemli soru şiddetin hangi aşamada terör kabul

[492] Imbush, Peter, (2003), "The Concept of Violence", Wilhelm Heitmeyer ve Morgan, John (Der.), *International Handbook of Violence Research*, Hollanda: Kluwer Academic Puplishers, s.20,21.
[493] Whitehead, Neil L., (2007), "Violence and the Cultural Order", *Daedalus*, USA: MIT Press, Kış s.45.
[494] Crelinsten, Ronald D., (2002), "Analysing Terrorism and Counter-terrorism: A Communication Model", *Terrorism and Political Violence*, C.14, No.2, Londra: A Frank Cass Journal, s.93.
[495] The International Association of Chief of Police, (t.y.), a.g.e., s.6.

edilmesi gerektiğidir. Bir ülkedeki yasal yönetime karşı geliştirilen şiddet hareketleri terör olarak kabul edilebilir. Ancak, bu konuda da özgürlük savaşçısı kavramı ikileme neden olmakta ve çok önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun belirleyiciliğinde de ülkelerin siyasi yaklaşımları öne çıkmaktadır. Çakal Carlos ise, tarihsel süreçte, yasa dışı olmasalar bile, devrimci, milliyetçi, irredantist* veya dinci ideolojilere sahip pek çok politik örgütün, strateji ya da taktik olarak "terörizm" diye nitelendirilen silahlı direnişi kullandığını, günümüzde çok güçlü düşmana karşı, güç dengesi büyük oranda aleyhte olunan durumlarda, korkutarak yıldırmaktan, terörize etmekten başka çare olmadığını söyleyerek, şiddetin kullanımını meşru göstermeye çalışmaktadır.[496]

Terör örgütleri, kuruluşlarını belirli bir aşamaya getirip yeterli insan gücünü sağladıklarını düşündüklerinde, etkin bir terör eylemi ile kamuoyuna seslerini duyurma ve böylece dikkatleri yürüttükleri mücadelenin üzerine çekme arayışına girerler. Özellikle mevcut siyasi yolların seslerini duyurmada yetersiz oluşu ve haklı olduklarına inandıkları davalarını duyuracak diğer yolların tıkanması durumunda şiddet eylemleri çıkış noktası olarak kabul edilmektedir. Crenshaw, siyasal katılım imkânlarındaki eksikliği terörün ortaya çıkışına neden olan motivasyonlar arasında göstermektedir.[497] Bazı yazarlar, devletin yasal muhalefet alanını daralttığı ve toplumsal farklılık ifadelerine karşı yasal zora başvurduğu ölçüde, özsavunma temelinde filizlenen yasadışı şiddet hareketlerine de zemin hazırlayacağını ileri sürmektedir.[498]

Şiddeti savaş olarak tanımlayan terör örgütleri savaşı, siyasi faaliyetlerin şiddetle yürütülmesi olarak görmekte ve silahlı savaşı, halkların kurtuluşu doğrultusunda bütün gelişmelerin temelinde yatan bir savaş biçimi olarak tanımlamakta, örgütün temel çıkışı olan temel mücadele olarak kavratıp uygulamaya çalıştığı en önemli araç silahlı mücadeledir denmektedir.[499] PKK örneğinde

*** İrredantist:** Dil, din, soy ve kültür birlikteliği olduğu halde herhangi bir devletin sınırları dışında yer alan halk ile söz konusu devletin birleşmesi fikri.

[496] Carlos, (2004), a.g.e., s.94.

[497] Crenshaw, Martha, (1981), "The Causes of Terrorism", *Comperative Politics,* C.13, No. 4, New York: City University of New York, s.381.

[498] İnsel, Ahmet, (1992), "Bilinçli Şiddetin Meşruiyeti", *Birikim Dergisi*, Sayı:38/39, İstanbul: Birikim Yayıncılık, s.39.

[499] Öcalan, (1995a), a.g.e., s.37, 123.

görüldüğü üzere, PKK örgütlenme aşamasını belirli bir seviyeye getirdikten sonra ilk defa 1984 yılında gerçekleştirdiği Eruh ve Şemdinli baskınları ile iç ve dış kamuoyunun dikkatlerini çekmeye çalışmış ve bunda da büyük ölçüde başarılı olmuştur. Bu duruma bir diğer örnek de, Devrimci Sol örgütün, 1994 yılında isim ve yapı değişikliğine giderek DHKP/C olarak yeniden örgütlenmesini eski Adalet Bakanı Mehmet TOPAÇ'a yönelik suikast eylemi ile duyurmasıdır. ML ideolojiye dayalı hareketlerde, işçi olayları, grevler, sokak gösterileri, ekonomik ve siyasi nedenlere/krizlere dayalı kargaşalar, sosyalist devrimin başlaması için bir vesile olarak kabul edildiğinden bu tür hareketler içerisinde etkin olarak yer alınmaya, hareketler ajite edilmeye çalışılmaktadır.[500]

Sosyolog Slater ve Stohl; eylemlere bazı anlamlarda rehberlik eden bir inançlar dizisi ya da haklılaştırma sistemi bulunduğunu ileri sürmektedir.[501] Böylece eylemciler yapmış oldukları kanlı eylemlere bir haklılık gerekçesi bulabildiklerinden dolayı suçluluk psikolojisini atmaktadırlar. Kendi inanç sistemleri içerisinde eylemlerin gerekli olduğu, eylemlerin haklarını savundukları halklar için düzenlendiği, vatandaşların bilinçlenmesine katkıda bulunduğu teziyle meşruluklarını sağlamaya çalışmaktadırlar. Çayan'a göre halk savaşı, politikleşmiş bir askeri savaştır ve Türkiye'nin, emperyalizmin işgali altında olarak yorumlanması nedeniyle de, silahlı mücadelenin objektif şartları her dönem var olarak kabul edilmektedir.[502] Diğer yanda, halk ile yönetim arasında mevcut olan suni dengenin bozulmasında kullanılacak en önemli argüman silahlı güçtür.

Terör eylemleri, siyasal yönetimlere karşı, bu yönetimleri ve temsil ettiği sistemi şiddet unsuru kullanarak değiştirmeyi hedefleyen, bu hedefe ulaşmak için her türlü şiddet eylemini meşru gören özellikleri ile karşımıza çıkmaktadır. Amaca ulaşmak için her türlü girişimin mubah görülmesi, ahlaki ve yasal sınırlarının olmayışı, şiddet kullanan siyasal örgütleri sadece devlete yöneltmekle kalmayıp, aynı zamanda suçsuz insanların da büyük ölçüde bu eylemlerden zarar görmesine neden olmaktadır. Silahlı şiddet eylemlerinin önemli bir neticesi, halk üzerinde oluşturduğu

[500] Lenin, V. I., (1979), *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Ankara: Sol Yayınları, s.151.
[501] Schlesinger, Philip, (1994), *Medya Devlet ve Ulus*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.24.
[502] Çayan, (1979), a.g.e., s.261-263.

korkudur. Bu korku, halkı örgütün faaliyetlerine istemeden de olsa destek vermeye itmektedir. Uygulanan şiddet, muhalif olan kişi ve hareketleri de etkisizleştirmektedir. Diğer yanda şiddet eylemleri örgüt üyelerini de etkilemekte, örgüt içi dayanışmayı kuvvetlendirmekte, örgütten kopmaları da engelleyici nitelik taşımaktadır. Wilkinson eserinde, şiddeti bir araç olarak kullanan terörün oluşturduğu şiddet ortamının getirdiği fiziki ve psikolojik baskılar ile kişilerin iradi hareketlerinin engellenmekte olduğunu ve üzerlerinde aşırı güce dayalı baskılar uygulandığını belirtmektedir.[503]

Terör örgütlerinin silahlı eylemlerinin halka yönelmesi ile birlikte bu eylemlerden korkan insanlar, güvenlik güçlerinin eylemleri önlemede yetersiz olmaları ile birlikte güvenlerini yitirmeye başlar ve kendilerini savunmasız hissederler. Bu durumun bir sonucu olarak da kendilerini ve ailelerini terör örgütleri karşısında koruyabilmek için terör örgütlerinin isteklerine istemeden de olsa katkı sağlamaya başlarlar. Türkiye'de Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşanan terör olaylarda bu durumun somut yansımalarını görmek mümkündür. PKK terör örgütünün çocuk, kadın demeden şiddet uygulaması halkın bir kısmını örgütün yanında olmaya itmiş, devlet, eylemleri önlemede yetersiz kaldığı için halkın üzerinde geçici de olsa bir otorite zaafına uğramıştır. PKK şiddet eylemlerinin kitle üzerindeki etkisinden hareketle bu durumu bölge halkı üzerinde otorite kurmada kullanmıştır. PKK lideri Öcalan bölgede sürdürdükleri şiddeti, "Silahlı mücadelenin rolünü genelleştirirsek, Kürdistan'da ancak şiddete ve zora dayalı ve yine ancak uzun vadeli bir savaşla, Kürdistan halkına dayatılan köleleştirmeye karşı konulabilecek ve kurtuluşa gidilebilecektir. Kürdistan halkının ancak sıcak savaşla kendini temizleyebileceği, bu temelde yaşama kabiliyetinin olabileceği, bunun dışında hiçbir yöntemle sadece düşmana karşı değil, kendi gericiliğine karşı da savaşamayacağı ve kendini kurtaramayacağı gerçeği, silahlı mücadeleyi can alıcı zorunluluk yapmaktadır. Partinin temel eylem taktiği zora dayalı silahlı mücadele ve bunun da en yoğunlaşmış biçimi olarak silahlı savaşımdır."[504] ifadeleriyle açıklamak suretiyle meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

[503] Wilkinson, (1974), a.g.e., s.85.
[504] Öcalan, (1995a), a.g.e., s.124.

Şiddet eylemleri, aynı zamanda devleti daha otoriter ve katı kurallarla davranmaya itmektedir. Bunun uygulamadaki sonuçları da halk üzerinde devlet aleyhine sonuçlar doğurmaktadır. Özellikle terör olaylarının artması ile birlikte insanların yaşantısının bir parçası haline gelmiş olması durumu daha da çıkılmaz hale getirebilmektedir. Şiddet sarmalı olarak da ifade edilebilecek bu durum olayları daha da çözümsüz noktalara taşımaktadır. Bu noktada özgürlük ve güvenlik dengesi tartışmaları gündeme gelmektedir. Kohen'e göre bu ikilem terörizm ile karşı karşıya kalan bütün ülkelerin sorunu olarak algılanmaktadır.[505] Güvenlik ve özgürlük dengesinin doğru kurulamadığı ortamlarda ya güvenlik zaafı belirmekte ya da temel haklarda bile birtakım sınırlamaların yaşandığı ortamlarla karşı karşıya kalınmaktadır.

Terör örgütlerince şiddet eylemlerinde devleti temsil eden sembollerin seçilmesi ayrı bir anlam taşımaktadır. Bu tür hedefler devlet otoritesini sarsmakta ve devlet otoritesi zaafa uğratılmaktadır. Devlet ülkesinde meşru güç kullanma hakkına sahip tek otoritedir. Bal'a göre terör örgütleri gerçekleştirdikleri şiddet eylemleri ile alternatif güç kullanımı ve otorite oluşturmak suretiyle devlet otoritesini sarsmış olurlar.[506] Diğer yanda, devlete yönelik eylemlerde başarılı olunması örgütün moralini yükseltmekte ve devletle mücadele edilebileceği duygusunu beslemektedir. Güvenlik güçlerinin eylemlerin hedefi olması ve kayıp vermeleri tepkilerinin zaman zaman kontrol edilemediği sonuçlar da doğurmaktadır. Terör olaylarının toplumsal olaylara etkisi ile birlikte güvenlik kuvvetlerinin olaylar karşısındaki maksadı aşan sert tutumları, gösteriye katılanları daha da tahrik etmekte ve örgütlerin taban oluşturmasına zemin hazırlamaktadır.

Eylemsizlik hali, terör örgütleri açısından bir açmaza dönüşebilmektedir. Eylemlerle örgütler tabanlarına hâkim olmakta ve canlılığını, etkinliğini ve otoritesini koruyabilmektedir. Bu tür durumları dikkate alan örgütler, sürekli bir eylem arayışı içerisinde hareket ederler. Dev Sol, silahlı politika yapan bir hareketin, silahlı gücünü sürekli büyütmesi ve geliştirmesi zorunluluğu olduğunu, aksi halde tıkanma, kendini tekrar etme ve giderek bir gerileyiş içine girmenin kaçınılmaz hale geleceğini

[505] Kohen, Sami, (2008), "Özgürlük-Güvenlik İkilemi", *Milliyet Gazetesi*, 13.06.2008, s.7.
[506] Bal, İhsan, (2006), *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,* Ankara: USAK, s.29.

belirtmektedir.[507] Terör örgütlerinin dinamizmi, örgütün eylemliliği ile doğru orantılı olup başarılı olan her eylem örgüte ayrı bir güç kazandırmaktadır. "Devrim için savaşmayana sosyalist denemez" sloganı[508] ile Devrimci Sol örgütünün "Savaş ve ölüme hazır olma, bizim siyasi amaçlarımıza ulaşmanın birer gereğidirler. Bu politik amaçlarımıza ulaşmak için ölmek gerektiğinde çatışmayı ve ölümü karşılamaya hazırız."[509] ifadeleri terör örgütlerinin şiddet unsuruna yaklaşımlarını ortaya koymaktadır.

Terör eylemlerinde hedef ile terör örgütü arasında her zaman bir bağ bulunmamaktadır. Devlete ait hedeflerde bir illiyet bağı olmakla birlikte, halka yönelik ve rastgele alanlarda gerçekleştirilen birçok eylemde bu bağa rastlanmamaktadır. Sembol olarak seçilen eylemlerde bile, eylemin mağdurlarının çoğunlukla örgütle bağı yoktur. Örneğin El Kaide terör örgütünün 2003 yılında İstanbul'da HSBC bankasına yönelik eyleminde, HSBC bankası örgüt açısından sembolik bir değer taşıdığından bağ kurmak mümkünse de, olayda hayatını kaybedenler açısından bu bağı kurmak mümkün değildir. Bu tür kitlesel eylemlerde ölenlerin bu eylemi düzenleyenler ile eylemin hedefi olanlar arasında hiç bir siyasal ilişki, bir hesaplaşma olmadığı gibi, belki eylemi gerçekleştiren örgütün ideolojisine yakınlık duyanlar bile bulunabilmektedir. Eylemlerde hedef, eylemin yapıldığı yerde o anda bulunan kitle değildir, hedef maktullerin de içinde yer aldığı siyasal otoriteye bir mesaj vermektir. Bu nedenle terör eylemlerinin mağdurları rastlantı sonucu kurban olan kişilerden oluşmaktadır. Ancak, güvenlik güçlerine veya devleti temsil eden noktalara yönelik eylemlerde, örgüt açısından göreceli de olsa bir bağ bulunduğunu söyleyebiliriz. Terör örgütlerinin sembolik değeri yüksek hedeflere, özellikle devletin sembollerine yönelmesi, yapmaya çalıştığı propagandanın etkisini arttırmaya yöneliktir. Thornton, terörü sembolik bir hareket (a symbolic act) olarak tanımlarken, bu duruma değinmektedir ve bu tür eylemlerin propaganda etkisi üzerinde durmaktadır.[510]

---

[507] Devrimci Sol, (1993), *Dava Dosyası II*, İstanbul: Haziran Yayınları, s.89.
[508] Çayan, (1979), a.g.e., s.266. (Bu sözün aslı Fidel Castro'ya ait olup « Devrim için dövüşmeyene komünist denmez » şeklindedir. Bkz : Castro, Fidel, (1978), *Devrim İçin Savaşmayana Komünist Denmez*, İstanbul: Yar yayınları, s.67)
[509] Devrimci Sol, (t.y.), *12 Temmuz,* a.g.e., s.5.
[510] Thornton, (1964), a.g.e., s.77.

Terör örgütlerinin simgesel hedeflerin yanı sıra, rastgele hedeflere yönelik eylemlere başvurmaya başlaması, şiddetin, çok fazla öne çıkarak temel strateji halini alması, örgütün aslında çıkmazına işaret etmekte ve aynı zamanda örgütün savunduğu değerlerin toplum içerisinde sorgulanmasına neden olmaktadır. Terör örgütlerinin ortaya koydukları eylem şekilleri, hedefleri ve eylem amaçları, ideolojilerine göre farklılık gösterebilmektedir. DHKP/C örneğinde olduğu gibi bazı örgütler genellikle devleti ve düzeni temsil eden sembollere/kişilere yönelik eylemleri strateji olarak benimserken, PKK örneğinde olduğu gibi, hedef ayırımı gözetmeksizin eylemlere başvuranlar olmaktadır. Yine Türk Hizbullah'ında olduğu gibi, kendine düşman olarak seçtiği kitleleri (PKK örgütü veya muhalif kabul ettiği diğer örgütsel yapılanmalar) hedef olarak belirleyenler de bulunmaktadır.

Günümüzde çok daha fazla dikkat çeken eylem türlerinden biri intihar saldırısı olarak düzenlenen eylemlerdir. Bu eylemlerde, saldırıyı düzenleyen kişinin kendi hayatı üzerine eylemi oturtması, terör eylemlerinin en fazla merak edilen yönlerinden biri olarak görülmelidir. İntihar saldırısı şeklinde düzenlenen ve ideolojik alt yapıya göre motivasyonu değişen terör eylemleri, terör saldırılarının ve şiddetin en üst noktasıdır. Bu tür eylemlerde kullanılan teröristleri, psikolojik bozukluğu olan kişiler veya uyuşturucu türü maddeler verilmek suretiyle geçici irade zafiyetine tabi tutulmuş kişiler olarak göstermek çok fazla kolaycılık olacaktır. Geçmişten günümüze meydana gelen bu tür terör eylemlerinde, kahraman olma, halk nezdinde ölümsüzleşme, şehit olma, değerleri için kendini feda etme, lidere bağlılık gibi çok değişik motivasyonların intihar eylemlerinde rol aldığı uzmanlarca belirtilmektedir.[511] İntihar eylemleri ve bunun farklı bir şekli olan ölüm orucu eylemleri, etkileri nedeniyle, bazı terör örgütlerince önemli bir eylem stratejisi olarak benimsenmektedir. Kamuoyunun dikkatini çekmesi, medyada fazlaca yer alması ve eylemin şekline göre sonuçlarının çok fazla çarpıcı olması ve toplum üzerinde meydana getirdiği korku, cazip olarak görülmesine neden olmaktadır. Geçmişte; Mısır'da Enver Sedat'a yönelik saldırı, 11 Eylül'de ABD'de uçakların kullanılması ile gerçekleşen saldırılar, Ortadoğu'da İsraillilere yönelik gerçekleşen saldırılar ve

[511] Laqueur, (2003), a.g.e., s.71.

son yıllarda Afganistan ve Irak'da gerçekleşen bu tür saldırılara bakıldığında, fiziki ve psikolojik etkileri rahatlıkla değerlendirilebilmektedir.

Terör örgütleri açısından her başarılı eylem, yeni bir eyleme kapı açmaktadır. Özellikle kendince başarılı ve ses getiren eylemler daha ileri seviyede ve sembolik değeri yüksek eylemler için teşvik edici olmaktadır. Diğer yandan eylemsizlik örgütlerde çözülme sürecini tetiklediği ve tabanda zafiyetlere yol açtığı için her örgüt farklı seviyelerde eylemlerle bu süreci kontrol altında tutmaya çalışır. Dolayısıyla, tabanı canlı tutma ve örgüt mensuplarına moral verme kaygısı örgütleri eylemlere yönelten önemli bir husustur. Ayrıca, eylemlerin sürekliliği, örgütün eylemler sayesinde varlığını sürdürebilmesi ve güçlenmesi, zaman içinde eylemleri araç olmaktan çıkarıp, sonuçsuz bir amaç haline dönüştürebilmektedir.

3.3.2. Şiddetin Türleri (Eylem Şekilleri)

Eylemler terörizm kavramına etki eden en önemli faktördür. Terörizmi gündeme taşıyan, her alanda tartışmalı hale getiren ve sorun olarak öne çıkartan terör örgütlerinin gerçekleştirdiği eylemlerdir. Eylem şekilleri ve asimetrik etkisi büyük olan eylemlerin tanım sorununa ve kavrama etkisi nedeniyle bu konuyu inceleyecek ve önemli eylemlerden örneklere yer vereceğiz. Terör örgütleri belirledikleri amaçlarına ulaşabilmek için şehir ve kırsal alandaki silahlı örgütlenmeleri sayesinde değişik eylem şekillerine başvurmaktadırlar. Örgütlerin başvurdukları eylemlerden bazıları basit, bazıları ise daha karmaşıktır. Eylemlerde basitten karmaşığa doğru giden bir sıranın izlendiği gözlenmektedir. Bir eyleme başvurmadan önce o eylemi yerine getirebilecek kişi ve yöntemleri iyi hesaplamak gereğini vurgulamaktadırlar.[512] Terör örgütlerinin eylemlerine bakıldığında genel olarak, saldırı, baskın, işgal, pusu kurma, sokak eylemleri, gasp ve soygun, adam öldürme, adam kaçırma, rehin alma, , tesis, bina ve araçlara yönelik eylemler, sabotaj ve propaganda mahiyetli eylemler gerçekleştirildiği görülmektedir.

Terör örgütlerinin şiddet türleri, spontane şiddet (gösteri ve toplumsal olaylarda meydana gelen olaylar); mala yönelik saldırılar (kişilere veya devlete ait

[512] Marighella, (1992), a.g.e., s.95.

bina, tesis, araç); cana yönelik saldırılar (infazlar, siyasi cinayetler, suikastlar gibi); özgürlüğün kısıtlanması (rehin alma, kaçırma gibi) ile sınırlı karşılaşmalar (pusu, saldırı, çatışma gibi) durumlar ve diğer eylemler şeklinde de tasnif edilmektedir.[513]

Aslında terör eylemlerini küresel terörizm tehdidinden kaynaklanan ve bunun haricinde olmak üzere iki ayrı başlıkta incelemek daha doğru olacaktır. Küresel terör tehdidi ortaya çıkmadan önce eylemlerin neden olduğu maddi zarar ve insan kayıplarının belirli bir sınırda kaldığı, korkutucu ve bazı eylemler dehşet verici bulunsa bile yine de küresel terör tehdidi kapsamında meydana gelen eylemlerle kıyaslandığında aynı derecede dehşet verici olmadığı ortadadır.

3.3.2.1. Küresel Terörizm Harici ve Küresel Terörizm Kapsamında Şiddet

Kıyaslama yapılabilmesi açısından küresel terörizmin dışında değerlendirilen terör faaliyetleri kapsamında meydana gelen terör eylemleri ve bu eylemlerin yol açtığı can kayıpları ile eylem şekillerinin incelenmesinden görüleceği üzere, **(Ek-2)** eylemlerin çok önemli kayıplara neden olduğu, ancak eylemi gerçekleştiren örgütlerin yerel/ülkesel anlamda faaliyette olan terör örgütleri oldukları ve hedef aldıkları bir ülkenin çıkarlarına yönelik eylemleri gerçekleştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Küresel terör tehdidi ile birlikte, özelde El Kaide terör örgütünün Kenya, Endonezya, ABD, İngiltere, İspanya, Cezayir, Türkiye gibi değişik ülkelerde gerçekleştirmiş olduğu eylemlerde görüldüğü üzere **(Ek-3)** eylemlerin sonuçlarının çok daha ağır olduğu, daha yaygın bir coğrafyayı kapsamayı başladığı ve özellikle El Kaide gibi bir örgütün bütün ülkeleri tehdit edebildiği görülmektedir. Terörizmin küresel düzeyde dünya güvenliğini etkilemeye başladığı bu yeni dönemde meydana gelen eylemlerin bir diğer dikkati çeken yönü ise, eylemlerin intihar saldırısı şeklinde düzenlenmiş olmalarıdır. Küresel terörizm dışında kalan terör eylemlerinde propaganda yapma daha ağırlık kazanmaktadır. Eylemlerde amaç çok zayiat verdirmek değil etkin bir eylem gerçekleştirebilmektir. Küresel terörizmin gerçekleştirdiği eylemlerde amaç olabildiğince daha fazla öldürmektir. Terörizmi, düşmanlarına karşı başlattığı asimetrik savaşta önemli bir silah olarak görmektedirler. Şimdilik sadece El Kaide felsefesi ve örgütü olarak somutlaşan küresel terör dini temellere dayalı bir mücadele

[513] Jongman, (2005), a.g.e., s.32.

stratejisi olarak yürütülmektedir. Usame bin Laden 1996'da ABD'ye karşı savaş ilan ettiğinde ve dünyanın her yerinde Amerikalıların öldürülmesi için fetva çıkardığında El Kaide olarak bilinen devlet dışı bir aktör ile ABD arasında asimetrik bir savaş başlamıştır. Devlet dışı bir aktör (El Kaide), özelde bir devlet (ABD), genelde bütün emperyalistlerle (ABD müttefiki kabul edilen ülkeler) dünya genelinde savaştığını belirtmekte ve kayda değer eylemlerle çok ciddi bir tehdit oluşturabilmektedir. Bu durum çerçevesinde "Asimetrik Savaş Stratejisi", küresel terörü bugüne kadar bilinen terörizmin çok ötesine bir noktaya taşımaktadır. El Kaide'nin ortaya koyduğu terör, dünyanın tek süper gücüne ve destekçilerine karşı bir savaş stratejisi olup, ABD'yi dünyada yaşanan her türlü kötülüğün sorumlusu olarak kabul etmesi ve bu nedenle "şeytan" olarak görmesinden kaynaklanmaktadır. Dünya sisteminin değiştirilebilmesi ve hayal ettikleri düzenin tesisi, sistemi kontrol eden düşmanın zayıflatılması ile olacağından eylemlerini özellikle ABD çıkarlarına yöneltmektedir. Diğer ülkelere yönelik eylemlerin temelinde daha çok ABD'ye verilen desteğin çekilmesini sağlamak ve yalnızlaştırmak suretiyle gücünün zayıflatılması yer almaktadır. İnandıkları felsefenin dünyaya hakim kılınması da ancak bu şekilde küresel mücadele ile gerçekleştirilmiş olacaktır.

3.3.3. Küreselleşen Dünyada Şiddetin Bir Yansıması: Kitle İmha Silahları

Tokyo'da Sarin gazı kullanılarak gerçekleştirilen saldırı ve şarbon ve benzeri kimyasal maddelere bulaştırılmış mektupların eylem amaçlı gönderilmeye başlaması kimyasal, biyolojik ve nükleer içerikli eylemleri tartışmaya açmıştır. Özellikle doğu bloğunun çözülmesi ile birlikte ortaya çıkan yönetim boşluğunda birçok NBK (Nükleer, Biyolojik, Kimyasal) içerikli yani Kitle İmha Silahlarının (KİS) ve maddelerin kontrolsüz kalması, bu tür malzemelerin bazı ülkeler ve terör örgütlerince de elde edilmeye çalışılması ülkeleri ayrı bir endişeye sevk etmeye başlamıştır. ABD başta olmak üzere Batılı gelişmiş ülkeler, bu tür maddelerin kontrol altına alınması ve bazı ülkeler ile terör örgütlerinin eline geçmemesi için çok yoğun mesai ortaya koymaya başlamışlar ve bu konu hala en önemli gündem maddeleri arasında yer almaya devam etmektedir. Konunun önemine binaen ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde ABD'yi tehdit eden konuların başında kontrolsüz Kitle İmha Silahlarının

(KİS) geldiği açıklanmış[514] ve KİS'lerin teröristlerin eline geçmesini önlemek ve bu alanda mücadele edebilmek için "Kitle İmha Silahlarıyla Mücadele Ulusal Strateji Belgesi" hazırlanarak yürürlüğe konmuştur.[515]

Nisan 2010'da ABD, Washington'da 50 ülkenin katılımı ile düzenlenen Nükleer Güvenlik Zirvesi toplantısında, terör örgütlerinin oluşturduğu tehdit de ele alınmış ve ABD Devlet Başkanı Obama'nın basına yansıyan konuşmasında teröristlerin tereddüt etmeden nükleer silah kullanabileceğini, El Kaide gibi örgütlerin nükleer silah ve başka kitle imha silahları elde etmeye çalıştıklarını, elde ettiklerinde de bu silahları tereddüt etmeden kullanabileceklerini belirterek, dikkatleri bu konunun önemi üzerine çekmiştir. [516]

Terör örgütlerinin KİS'leri ele geçirme ihtimali ülkelerin güvenliği açısından çok büyük bir risk oluşturmaktadır. KİS'lerin kullanılmasıyla gerçekleştirilecek bir terör saldırısının neticesinde ortaya çıkacak insan kaybı ve maddi hasarlar dikkate alındığında ve bunların ekonomik ve sosyal hayata yansımaları düşünüldüğünde işin ciddiyeti daha da artmaktadır. Bu nedenle de KİS kullanılarak yapılacak bir terör saldırısına hazırlıklı olmak ve bununla mücadele edebilmek için yeni politikalar geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Öncelikle ne tür KİS materyallerinin teröristlerce kullanılabileceği, teröristlerce elde edilme ihtimali yüksek olanların tespiti önem taşımaktadır. Bu konuda da KİS'lerin bazı ülkeler üzerinden terör örgütlerinin eline geçebileceği ihtimali gündeme gelmektedir. Dolayısıyla sayılan bu konularda uluslararası işbirliği ve koordinasyonun önemi tartışılmaz hale gelmektedir.

Kitle İmha Silahları kapsamında teröristlerce kullanılma ihtimali bulunan maddeler kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer (CBRN) olmak üzere 4 başlıkta kategorize edilmektedir.[517] Kimyasal maddeler, terör örgütlerince kullanılma ihtimali en yüksek olanlar olarak kabul edilmektedir. Uygun dozda ve doğru ortamda kullanıldığında neden olacağı insan kayıpları çok yüksek olacaktır. Nitekim Irak'ın

[514] Bush, (2002a), a.g.e., s.8.
[515] Bkz.: Bush, George W., (2002b), *National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction*, Washington: The White House.
[516] Milliyet Gazetesi, (2010), "Obama: Teröristler Tereddüt Etmeden Nükleer Silah Kullanabilir", 13 Nisan 2010, s.1.
[517] U.S. Department of State, (2009), *Country Reports on Terrorism 2008*, y.y.y.: Department of State Publication, s.189.

16 Mart 1988 tarihinde Halepçe'de kullandığı kimyasal silahların neticesinde 5.000 civarında insan ölmüş, binlercesi de yaralanmıştır. 1995 yılında Tokyo'da Aum Shinrikyo örgütü tarafından gerçekleştirilen kimyasal maddeli saldırı bir diğer önemli örnektir. Kimyasal maddelerin sanayide ve benzeri sivil alanlarda da çok fazla kullanılıyor olmaları, temin edilmesini kolaylaştırmakta ve dolayısıyla kontrolünü zorlaştırmaktadır.

Biyolojik maddeler, yiyecek, su, hava veya canlılar üzerinden rahatlıkla yayılması sağlanabilecek özelliktedir. Biyolojik maddelerin, dünya genelinde bulunan birçok laboratuar sayesinde elde edilmesinin kolaylığı tehlikeyi arttırmaktadır. Doğru şekilde kullanılması halinde yine çok sayıda kayıplara yol açabilecek, özellikle insanlar üzerinden diğer insanlara yayılması halinde çok kısa zamanda kıtalararası etkisi görülecektir. Bulaşıcı maddeyi taşıyan bir kişinin havayolu ile uluslararası bir uçuş gerçekleştirmesi halinde bulaşıcı etkinin dünya geneline yayılması rahatlıkla sağlanmış olacaktır. Kuş gribinin dünyada ve ülkemizde meydana getirdiği etki ve sonuçları biyolojik madde ile yapılacak saldırıların etki ve yansımalarının anlaşılması için somut örnektir. El Kaide terör örgütünün biyolojik madde elde etmek için çalışmalarda bulunduğu, Afganistan, Kandahar'da biyolojik silah laboratuarı inşa ettiği, canlı hayvanlar üzerinde deneyler yaptığı bilinmektedir.[518] Radyolojik maddeler de yine endüstride sıklıkla kullanılan maddelerden olduğundan, ele geçirilmesi ve terörist amaçlar kullanılması mümkündür. Nükleer silah ise elde edilmesi ve kullanılması daha zor gibi görünse de, elde edildiğinde ve kullanıldığında oluşturacağı tehdit nedeniyle terör örgütlerince cazip görülecek bir silahtır.

3.3.4. Şiddet Eylemlerinin Amacı

Terör örgütlerince gerçekleştirilen şiddet eylemleriyle çeşitli amaçlar elde edilmek hedeflenir. Her eylem bir amaca yönelik olup, hedef seçimi ve eylem şekli istenilen amaca paralel tespit edilmektedir. Crenshaw terör eylemlerinin tipolojisini belirlediği

[518] U.S. Department of State, (2009), a.g.e., s.190.

çalışmasında terör eylemlerinin nedenlerini ve hedef alınan kitlede oluşturulmak istenen tepkileri aşağıdaki tabloda yer verilen şekilde belirlemektedir: [519]

Tablo 5: Terör Eylemlerinin Tipolojisi.

Eylem Nedeni	Hedef Kitle	Beklenen Tepki
Moral verme	Sempatizanlar	Coşku, heyecan
Reklam, propaganda	Geniş kitleler	Merak uyandırma
Zihin karıştırma	Geniş kitleler	Endişe
Bertaraf etme	Kurban ve belirlenen grup	Umutsuzluğa sevk etme ve hareketsizlik
Provokasyon	Belirlenen grup	Korku

Aynı tasnifi yapan Thornton ise eylem nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır: Örgüt mensuplarına ve sempatizanlarına **moral kazandırmak**; örgütün ideallerini ve hedeflerini duyurmaya yönelik **propaganda yapmak**; halk üzerinde, kendilerini korumakla görevli olanların artık koruyamadığı duygusunu oluşturmak, yalnız ve güvensiz hissettirerek **zihinleri karıştırmak**; muhalif güçleri etkisizleştirme, fiziken ortadan kaldırmaya yönelik, ne zaman eylem hedefi olacakları duygusunu oluşturan **bertaraf etme**; teröristlerle mücadelede normal yasal yolların dışına çıkılarak güvenlik önlemlerinin aşırı seviyeye çıkmasını ve uç tedbirlerin uygulamaya konulmasını sağlamaya yönelik **provokasyon.**[520] Şiddet eylemleri terör örgütlerinin hedeflerine ulaşmada kullandıkları en önemli ve etkili aracı olarak kabul edilmekle birlikte, Thornton ve Crenshaw'ın çalışmalarında da görüleceği üzere terör örgütlerinin eylemlerinin neticesinde elde etmeyi amaçladıkları neticeyi bir noktada değerlendirmek mümkün değildir. Örgütler, genelde düzenlemiş olduğu eylemler ile birden fazla sonuç elde etmeyi planlarlar. Bu nedenle, terör örgütlerinin eylemlerini değerlendirirken, örgütlerin stratejileri ve içinde bulundukları dönem önem

[519] Crenshaw, Martha, (1979), *Revolutionary Terrorism*, Stanford: Hoover Institution, s.36,37'dan aktaran, Schmid, Alex P. ve Albert J. Jongman, (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books, s.52.
[520] Thornton, T. Perry, (1964), "Terror as a Weapon of Political Agitation", Eckstein, Harry (Der.), *Internal War*: Problems and Approaches, New York: The Free Press, ss.82-87.

taşımaktadır. Örgüt, faaliyetlerinin gelişimi ve stratejileri çerçevesinde, eylemlerinde belirli konuları ön plana çıkartarak, hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Şiddet eylemlerinin amaçlarını, propaganda yapmak, devlet otoritesini sarsmak, devletin şiddet kullanmasını sağlamak, örgüt mensuplarının moralini yükseltmek, yıldırmak ve sindirmek, halkın moralini bozmak gibi başlıklar altında sıralamak mümkündür.[521] Şiddet eylemleri, esas olarak terör örgütlerinin propagandasını yapmak için gerçekleştirilmektedir. Eylemlerle örgütler, kamuoyunu dikkatini savundukları davalarının üzerine çekerek, örgütün fikirlerinin ulaştığı kitleyi genişletmektedirler. Çakal Carlos, terörist eylemler aracılığıyla, fakirler ve aşağılanmışların seslerini duyurdukları, varlıklarını dünyaya hatırlattıklarını belirtmektedir.[522] Özelikle medya organlarının bu tür eylemleri ve örgütün faaliyetlerini haberlere taşıması, örgütlerin amaçlarına ulaşmalarına katkı sağlamış olmaktadır. Haberlere yansıyan eylemleri ile terör örgütleri sürekli gündemde kalmakta ve isteklerini daha kolay bir şekilde duyurabilmektedirler. Avşar, bu noktada terör örgütlerinin en önemli desteğini medya araçlarından elde ettiğini söylemektedir.[523]

Şiddeti yani silahlı propagandayı bir mücadele aracı olarak gören terör örgütleri, bu şekilde etkinliklerini arttırabilmekte, ulusal ve uluslararası alanda geniş kitlelere seslerini duyurabilmekte ve tanınır hale gelmekte, örgütün güçlü olduğu imajını halk nezdinde kuvvetlendirmekte, örgüte karşı oluşan dirençleri zayıflatmak, halkın örgüte olan sempatisini ve desteğini arttırmak gibi sonuçlar elde etmektedirler. Diğer yanda; terör örgütlerince gerçekleştirilen her türlü eylem, devlet otoritesine karşı bir başkaldırı ve saldırı niteliği taşımaktadır. Örgütler şiddet eylemleri ile devletin mevcut otoritesini yıpratmakta ve böylece halk nezdinde devletin zaafını tartışmaya açmaktadırlar. Bu nedenle de, güvenlik güçleri başta olmak üzere, devlet otoritesini temsil eden kurum ve kişiler öncelikli hedefler arasında yer alır.

[521] Dilmaç, (1996), a.g.e., s.69.
[522] Carlos, (2004), a.g.e., s.101.
[523] Avşar, (1992), a.g.e., s.53.

Olağandışı bir durum olan terör eylemlerinin artması, güvenlik önlemlerini de arttırmakta ve bunun doğal bir sonucu vatandaşlar günlük yaşantılarında bu önlemlerden olumsuz olarak etkilenmektedirler. Devletin aldığı olağanüstü tedbirler ve uygulamalar (Sıkıyönetim, Olağanüstü Hal ilanı) devletin bir nevi şiddet kullanması olarak algılanmaktadır. Devletin, terörle mücadelede şiddet kullanması terörizmin temel stratejilerinden birini oluşturmaktadır. Terör eylemleri ile yönetimleri provoke ederek karşı tepkilerini arttırmakta, giderek sertleşen güvenlik önlemleri geliştirmelerine yol açmaktadır. PKK ile yürütülen mücadelede, yerleşim yerlerinin güvenlik nedeniyle boşaltılması, önemli sayıda kişinin evlerini, yaşadıkları toprakları bırakarak başka illere göç etmesi, sürekli yol uygulamaları ve evlerin, mahallelerin aranması gibi alınan önlemler halkın devlete bakışını olumsuz etkilemektedir. Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan terör olaylarının yol açtığı iç göçün etkileri halen daha etkisini devam ettirmektedir. TBMM Meclis Araştırma Komisyonu'nun 1998'de açıklanan raporuna göre, 1997 yılı Kasım ayı itibari ile 905'i köy, 2 bin 523'ü mezra olmak üzere 3 bin 428 yerleşim birimi terör nedeniyle boşaltılmış ve 378 bin 335 kişi yerinden olmuştur. Türkiye'de faaliyet gösteren İnsan Hakları kuruluşlarının verilerine göre ise; yaklaşık 4 bin yerleşim birimi boşaltılmış ve 3 milyonun üzerinde insan göç etmek zorunda kalmıştır.[524] Bu durum sadece göçe doğrudan maruz kalanları değil, bu insanların giderek yerleştikleri yerlerde, uyum sorunu nedeniyle diğer insanları da olumsuz şekilde etkilemektedir.

Ayrıca terör eylemleri, özellikle medya vasıtasıyla kamuoyuna yansıdığında ve gerek devlet birimlerinin ve gerekse toplumun dikkatini çektiğinde, bu eylemler, gerçekleştiren örgütlerce başarılı olarak kabul edilir. Örgütün temel stratejisi şiddet eylemleri üzerinden propaganda yapmak ve amaca yürümek olduğu için her eylem örgütün gücünü arttırmakta, örgüt mensuplarına moral ve motivasyon kazandırmaktadır. Bu etkiyi, örgütün sempatizanlarında da görmek mümkündür. Bu nedenle Thornton örgüt mensupları ve sempatizanlarına moral kazandırmayı bir eylem amacı olarak tespit etmektedir.[525]

[524] Radikal.com, (2004), "Köye Dönüş Ağır Aksak", *Radikal Gazetesi*, 30.08.2004, http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=126489(Eri%FEim, (Erişim Tarihi: 13.11.2009)
[525] Thornton, (1964), a.g.e., s.82.

Şiddet eylemleri ve bu eylemlerin devlet tarafından önlenememesi halkın örgüt karşısında tedirginliğini ve yılgınlığını arttırıcı rol oynamakta ve böylece örgütün isteklerine daha açık hale gelmelerine yol açmaktadır. Aynı zamanda, yayınladıkları bildiri ve yaptıkları propagandaları ile halkı örgüte karşı olmamaları, devletle işbirliği içerisinde olmamaları konusunda ikaz etmekte, PKK örneğinde olduğu gibi, vatandaşlara ve hatta yaşadıkları köylere saldırılarda bulunarak ciddiyetlerini göstermeye çalışırlar. Diğer yanda örgütler, güvenlik mensuplarına yönelik eylemleriyle ve zaman zaman yayınladıkları bildirilerle güvenlik mensuplarını tehdit ederek onları aynı zamanda örgüte karşı dikkatli davranmaya yöneltmeyi de hedeflemektedir. Şiddet eylemlerinin bir diğer önemli etkisi de, özellikle halkın günlük yaşantısına etki eden, doğrudan halkın can ve malına yönelik eylemlerdir. Purpura halkın günlük yaşantısını olumsuz etkileyen bu tarz eylemlerin toplumun moralini bozmakta olduğunu ve devlete olan güveni sarstığını belirtmektedir.[526]

[526] Purpura, Philip P., (2007), *Terrorism and Homeland Security*, USA: Butterworth-Heineman, s.22.

SONUÇ

Günümüzde devletleri etkileyen en önemli ulusal ve uluslararası güvenlik sorunu olan terörizm varlığını önümüzdeki yıllarda da devam ettirecek zemini bulacaktır. Bu nedenle de üzerinde tartışılmaya ve bilimsel çalışmalar yapılmaya devam edilen bir konu olacaktır. Bundan dolayı, terörizm üzerine çalışırken, değişik kişiler ve kurumlar kadar uluslararası örgütlerin konuya yaklaşımları ve terörizm kavramına yükledikleri anlamlar, tanımlamalar önem taşımaya devam edecektir. Terörizm kavramını ve tanım sorununu doğru şekilde ele almadan, yorumlamadan sorunla ilgili ulusal ve uluslararası alanda gerekli adımları atmakta güçlükler yaşanacaktır. Özellikle terörizmle mücadele açısından bu husus daha da önem kazanmaktadır. Akademik çevrelerden uzmanlara, medyadan güvenlik bürokrasisine ve politikacılara kadar ilgili bütün alanlarda kavramın ve tanımın doğru tartışılması, üzerinde genel mutabakat oluşması, sorunun çözümüne de doğru katkılar sunmuş olacaktır.

Süreç içerisinde teröre neden olan çatışma unsurlarında değişiklik olacak, ancak terörizm varlığını yeni formları içerisinde, yeni birtakım nedenlere bağlı olarak devam ettirecektir. İdeolojik nedenlerin yanı sıra, mikro-milliyetçilik, inanç, nefret, mağduriyet yaşama, çevrecilik ve hayvan hakları, rüşvet ve yolsuzluğun etkin olduğu ekonomik çalkantılar gibi farklı nedenler temelinde devam edecek olan terörizm ve terör örgütleri daha marjinal bir yapıya bürünecek, ancak etkileri ve asimetrik tehdit güçleri artacaktır. İnanç sistemleri kapsamında, semavi dinlerin takipçileri arasından geçmişte olduğu gibi gelecekte de çıkacak marjinal gruplar tehdit sıralamasında muhtemelen önde yer almaya devam edecek, ancak bunların yanında marjinal ve tek tanrı inancına dayanmayan çok farklı inanç sistemlerine dayalı anlayışlar da şiddetin kapsamı içerisinde ele alınmaya başlanacaktır.

Küreselleşmenin etkileri ve teknoloji ve bilimin gelişmesiyle dünyanın küçülmesi, medya unsurlarının gelişmesiyle iletişimin yaygınlığı ve siyasal, sosyal ve kültürel alandaki değişiklikler her alana olumlu ve olumsuz etkilerde bulunduğu gibi terörizm alanında da aynı şekilde etkilerde bulunmuştur. Geçmişte, yerel veya bölgesel olan terör sorunu artık küreselleşmiş, etkileri de aynı şekilde artmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırıları ve El Kaide'nin birçok farklı coğrafyadaki ülkelerde

eylem gerçekleştirmesi, sorunu uluslararası zeminlerde daha yoğun tartışılır hale getirmiştir. BM ve NATO örgütleri başta olmak üzere, hemen hemen bütün küresel ve bölgesel örgütler terörizm sorununu daha ciddi şekilde ele almaya ve işbirliğini geliştirmeye yönelik önemli çalışmalara yönelmişlerdir. Yaşanan terör olayları ve özelde El Kaide örneği şunu göstermiştir ki, küreselleşen dünyada artık bir terör örgütü bile etkin bir uluslararası aktör haline gelebilmektedir. Bugün El Kaide, yarın ise ne olacağını kestirmek zordur. Dolayısıyla, ülkelerin ve kuruluşların güvenlik gelişmelerini daha ciddi ve dikkatle takip etmeleri, muhtemel gelişmeleri bu noktada çok iyi analiz edebilmelerinin önemi açık şekilde görülmüştür. Bir terör örgütünün dünyaya ve süper güçlere meydan okuması, eylemleriyle sarsması, alışılmış algıların çok dışında iken gerçek olmuştur. Bu gerçek, ülkeleri ve uluslararası örgütleri güvenlik sorununun, sadece ülkesel veya bölgesel değil küresel bazda da ciddiyetle ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymuştur.

Terörizmin etkileri Türkiye açısından yeni görülen bir husus değildir. Türkiye, son 40 yıldır yaşadıkları ile terörizmden en fazla etkilenen ülkelerin arasında yer almaktadır. Terörle mücadelede kaybedilen binlerce hayat, harcanan milyarlarca para ülkeyi her yönüyle etkilemiş, hatta bu gerekçeyle ülkede rejim bile askeri vesayet altına alınmıştır. Türkiye'nin, bölgesel ve küresel anlamda gelecekte önemli bir güç olma potansiyeli ve günümüzde artan etkinliği ve ortaya koyduğu çabalar, hem bölgesel ve hem de küresel anlamda konumunu güçlendirmektedir. Bu durum, geçmişte sürekli terörle iç içe yaşayan Türkiye'yi gelecekte de etkilemeye devam edecektir. Önemli olan bu etkinin en aza indirilebilmesidir. Siyasal alanda olduğu kadar ekonomik alanda da önemli bir engel teşkil eden terörizm sorununun Türkiye açısından bir engel olmaktan çıkartılması çok önemli bir avantaj sağlayacaktır. Bunun gerçekleşebilmesi de sorunun Türkiye açısından doğru algılanması ve paralelinde gerekli düzenlemelere gidilerek, yeni bir mücadele stratejisi ortaya koymasına bağlıdır. Terörizmle mücadele amacıyla son yıllarda ortaya konan çabalar, demokratikleşme ve milli birliği sağlamak için yapılanlar, bu kapsamda kurumsal değişiklikler ile Kamu Güvenliği ve Düzeni Müsteşarlığının kurulması, MİT

Müsteşarlığına çok genç bir ismin atanması, iddia edilen terör örgütü Ergenekon davası, önemli bir sürecin işaretleri olarak algılanmaktadır.

Geçmişte olduğu kadar günümüzde de bütün dünyayı etkileyen terörizm konusu çok sayıda akademisyen ve yazarın, güvenlik uzmanlarının ilgi alanı olmuş ve çok sayıda eserin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya konan eserlerin pek çoğunda kavram bir bölüm olarak ele alınmış ve tanım sorunu tartışmaları yapılmıştır. Tanım sorunu üzerinde müstakil çalışmalar yabancı kaynaklarda çok az olmakla birlikte giriş bölümünde belirttiğimiz gibi önemli sayılacak bazı çalışmalar da ortaya konmuştur. Türkiye'de ise bu tarz çalışmalar yeterince yer bulmamıştır. Bir çok eserde ve uluslararası/bölgesel örgütlerin çalışmaları kapsamında terörizmin tanımı yapılmakla birlikte, tanımın üzerinde mutabakat sağlanan bir metnin oluşturulamaması en önemli noktalardan biri olarak geçmişten günümüze yerini korumuştur. Bu tez çalışmasında örnek olarak ele aldığımız sözlük tanımları **(6),** uluslararası örgütlerce ortaya konan **(12),** bazı ülkelerin mevzuatlarında yer alan **(10),** akademisyen ve uzmanlarca ortaya konan **(48)** olmak üzere rastgele seçilmiş (**76**) tanımın ve bu soruna yönelik yaklaşımların incelenmesi sonucunda, sorunun tanımlamada değil siyasal nedenlere, yorum farklılıklarına bağlı olduğu gerçeği görülmüştür. Hemen bütün tanımlar aynı içerikte birleşmekte, aynı temel unsurlara yer vermek suretiyle tanım yapılmaktadır. Aynı içerikteki tanımlar birbirinden çok az farklı ifade tarzlarıyla ortaya konduğu görülmektedir. Yaptığımız incelemede ortaya çıkan sonuçta 76 tanımdan 65'inde (% 84) şiddet unsuruna yani hareket ölçütüne, 55'inde (% 71) terörizm faaliyetinin siyasal motivasyon boyutuna yani saik ölçütüne, 23 tanımda (% 29) açık olarak, diğer bütün tanımlarda ise gizli özne olarak örgüt unsuruna yani fail ölçütüne vurgu yapılmaktadır. Dolayısıyla bu sonuçlar tanımların benzerliğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlardan tespit edilen üç temel unsur aynı zamanda bilimsel olarak veya yasal anlamda, inceleme konusu olan bir faaliyetin terörizm ilişkisini göstermede de kullanılabilecektir.

Fiili durumda ortaya çıkan sorunlar bu tez çalışmasında da açıklanmaya çalışıldığı üzere terörizmin unsurlarının tespit edilmesi ve bu unsurların içeriğinin detaylı şekilde ortaya konması ile tanımdan kaynaklanan sorunların aşılmasında, çifte

standart bakış açıları ve uygulamaların giderilmesinde, terörün kökeni ile ilgili fikir ayrılıklarının, tartışmaların ve silahlı faaliyetlere bakış açılarının daha sağlıklı değerlendirilebilmesinde bilimsel anlamda katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Terörizmin tanımı ile ilgili üzerinde mutabakat sağlanan bir metnin oluşmadığı iddiaları ile ilgili en temel sorunun, devletlerin konuya bakışları ve politik öncelikleri olduğu anlaşılmaktadır. Devletlerin bölgesel ve küresel çıkarları birçok konuda olduğu gibi terörizm konusuna da etki etmektedir. Dünyada yaşanan sorunların temelinde devletlerin çıkarları ve bu çıkarların her türlü değerin üstünde tutulma mantığı yer almaktadır. Bu mantık devam ettiği müddetçe, çatışma ve rekabet önlenemediği sürece, bu çıkarlara etki eden faktörlerin bütünüyle ortadan kaldırılması da fazla mümkün görülmemektedir. Önemli olan, ülke çıkarlarının yanında adalet ve eşitlik gibi hususların da göz önünde bulundurulması, özellikle can ve mal güvenliği konusunda daha hassas olunabilmesidir.

Terörizm tanımlarının incelenmesinde üç temel unsurun öne çıktığı ve tanımın çatısını oluşturduğu görülmüş ve bu unsurlar ideoloji, şiddet ve örgüt olarak tasnif edilmiştir. Bir faaliyetin terörizm kapsamında olup olmadığının değerlendirilmesi, faaliyetin bünyesinde bu unsurların ne şekilde yer aldığına bakılarak yapılabileceği anlaşılmıştır.. Bu tasnif, aynı zamanda siyasal faaliyetlerin ne şekilde ele alınması gerektiği, hangi noktada terör kapsamına dâhil olacakları konusunda da önemli bir ölçü olarak görülmektedir. Terörizmin esas unsurlarının belirlenmesi, bu unsurların ne olduklarının incelenmesi, siyasal faaliyetlerin, radikal ideolojilerin ve faaliyetlerin analiz edilmesinde önemli katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda terör örgütlerinin analiz edilmesi, stratejilerinin doğru anlaşılabilmesi açısından da önemlidir. Özellikle güvenlik birimlerinin terör örgütlerine yaklaşımlarındaki eksiklik ve önyargılı görüşler, örgütlerin anlaşılması ve analiz edilmesinde önemli bir sorundur. Devletin, kendini koruma refleksi dolayısıyla kendisine yönelik her olaya bakışı çoğunlukla olumsuzluk içerdiğinden, bu yaklaşım önemli sorunları da beraberinde getirmekte ve başlangıçta çok rahat çözülebilecek sorunları, doğru algılanamadığı için çözümsüz hale getirebilmektedir. Bu sorunların içinde önemli bir yer tutan terörizme doğru şekilde yaklaşmak, ancak kavramın iyi

anlaşılması ile mümkün olacaktır. Bu noktadan hareketle ortaya koyduğumuz bu çalışmanın terörizm kavramının anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Terörizmin incelenmesinde ideolojilerin önemli bir yere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Ancak, ideolojiyi terörizm ile özdeş gibi algılamak çok büyük bir hatayı beraberinde getirmektedir. Özellikle inanç esaslı ideolojilerde, bir inanç sisteminin bütünüyle olumsuz algılanması ve dolayısıyla da toplumsal ve küresel barışı bozucu hale gelmesi tehlikesi söz konusudur. Bu nedenle ideolojinin ne olduğu, terör örgütlerinin ideolojiyi algılamaları ve aralarındaki ilişkinin boyutunun doğru anlaşılması çok önem taşır. Nitekim İslam dünyasının, El Kaide örgütü nedeniyle zan altında bırakılması, topyekûn mahkûm edilmek istenmesi, dünyanın geleceği ve barışı açısından üzerinde hassasiyet gösterilmesi gereken bir konudur. Bunun gibi, genel kabul gören, insanların hayatlarına yön veren düşünce ve inançların terör ile beraber anılması ciddi bir hata olarak görülmeli ve terörizm ile ideolojik zeminlerinin doğru tahlil edilmesi gerekir. Çalışma kapsamında bu konuda önemli tespit ve değerlendirmeler ortaya konmuştur.

Düşünce özgürlüğü kadar örgütlenme özgürlüğü de önemli bir toplumsal haktır. Ancak bu hakkın, başkalarının hakkını ortadan kaldıracak şekilde, insanların can ve mal güvenliklerine zarar vermek ve toplumların düzenini bozmak için kullanılması tabii ki kabul edilemez. Hak aramak için oluşturulan bir örgütün, başkalarının hakkına zarar vermesi, örgütün kendisiyle çelişmesidir. Terör örgütleri de çoğunlukla bir hak aramak, adalet ve eşitlik sağlamak iddiasıyla kurulmaktadır. Terör örgütlerinin örgütsel yapıları incelendiğinde, sivil toplum örgütlerinden birçok noktada ayrıldıkları, illegal yapılanmayı esas alarak çok daha katı kurallara sahip oldukları dikkat çekmektedir. Örgütün, lider kadro etrafında şekillendiği ve liderin psikolojik yapısının örgütün yapısını da şekillendirdiği, bu nedenle örgütlerin anlaşılmasında liderlerin anlaşılmasının da önem taşıdığı görülmektedir. Terör örgütlerinin toplum içerisinde yapılanması, faaliyetlerini büyük bir gizlilik içerisinde, katı kurallara göre sürdürmeleri, bu örgütlerin deşifre edilmelerini zorlaştırmakta ve dolayısıyla da mücadeleyi güçleştirmektedir. Terörizmde bir örgütü tehlikeli kılan o örgütün şiddet eylemlerinde bulunmak amacıyla örgütlenmesidir. Bir düşünce ne

kadar tehlikeli ve radikal olursa olsun, şiddete başvurmak amacıyla örgütlenmediği müddetçe tolere edilmesi ve kontrol altında tutulması mümkündür. Bu nedenle örgüt yapılarının incelenmesi, hem mücadele açısından ve hem de örgütlerin anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu konuda tezde yer verdiğimiz bilgiler ve değerlendirmeler, terör örgütlerinin yapısal olarak anlaşılması, örgütlenme ve terörizm ilişkisini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Şiddete başvurma, terör örgütlerinin stratejilerinin en önemli noktasıdır. Şiddet eylemleri örgüte güç kazandırmaktadır. Bir faaliyetin terörizm kapsamında ele alınması da şiddet eylemlerine yönelmesiyle başlamaktadır. Dolayısıyla terörizm incelenirken en fazla dikkat çeken şiddet eylemleridir. Eylemlerin niteliği, etkisi ve yöneldiği hedefler bu noktada önem kazanmaktadır. Terör örgütlerinin eylem hedeflerini belirlemesinde, sahip oldukları ideoloji ve bu çerçevede oluşturdukları stratejileri öne çıkmaktadır. Eylem hedefleri belirlenirken bazen seçici davranıldığı gibi çoğu zaman rastgele kalabalıkların hedef seçildiği gözlenmektedir. Rastgele hedef seçimi, toplumun terör karşısında korkusunu arttırıcı rol oynamakta ve günlük hayatı olumsuz etkilemektedir. Örneğin İngiltere'de toplu taşımacılık araçlarına yönelik saldırılar bir müddet insanları bu araçları kullanmaktan kaçındırmıştır. Diğer yanda havayolu araçlarının hedef alınması, bu sektöre yönelik güvenlik tedbirlerini en üst noktaya çıkarmış ve bu durum da insanların günlük yaşantılarını olumsuz etkilemiştir. Şiddetin meşrulaştırılması belki de konunun en önemli noktasını oluşturmaktadır. Terör eylemleri çok sayıda insanın ölümü ile sonuçlanmaktadır. Yukarıda belirttiğimiz gibi eylem hedeflerinin seçiminde bir ölçü olmaması, rastgele kalabalıkların hedef alınması ve sonucunda ortaya çıkan can kayıpları teröristler açısından da önemli bir engel olarak kabul edilmesi beklenir. Ancak örgütler, savundukları davalarına körü körüne denecek şekilde bağlılık göstermeleri ve hedeflerine ulaşmada her şeyin mubah görülmesi bu eylemlerin sonuçlarından olumsuz etkilenmelerine engel olmaktadır.

Terörizm sorununu tartışmaya kavramdan başlamaktayız. Bu nedenle kavramın ve tabii ki terörizmin tanımının incelenmesi, sorunun anlaşılmasına katkı sağlayan çalışmalardır. Bu alanda yabancı uzman ve akademisyenlerce hazırlanmış

önemli kaynak eserler dikkat çekmekte ancak Türkiye'de de bu alanda önemli bir eksiklik görülmektedir. Türkiye gibi terörden uzun yıllar etkilenmiş, binlerce kayıp vermiş bir ülkede, bu konunun çok daha derinlikli olarak ve geniş açıdan ele alınmış olması ve çok daha fazla eserin yazılmış olması beklenir. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren bu alanda ilginin artmaya başladığı anlaşılmaktadır. Terörü bu derece derinden hisseden bir ülkede bu konunun her yönüyle çok sayıda kişi tarafından ele alınması, sorunun anlaşılması ve doğru çözümler üretilmesi açısından önem taşımaktadır. Güvenlik güçleri terörle mücadelelerini büyük bir özveri içerisinde yerine getirmekte ve terör örgütlerine önemli darbeler vurmaktadırlar. Ancak terörle mücadele güvenlik güçlerinin temel görevi ise ondan daha önemli olan terörizmle mücadele de başta akademisyenler olmak üzere, bu alanda çalışma yapan kişilerin katkılarına bağlıdır. Terörizmle mücadele aslında terörle mücadeleden daha önemli ve sorunun esasından çözümlenebilmesi açısından çok daha önde gelmektedir. Dünyada ve Türkiye'de terör ve terörizmle daha kalıcı ve etkili çözümler üretebilmek, sorunun doğru anlaşılması, her yönüyle incelenmesi ve bu alanda yapılması gereken bütün araştırmaların yapılmasına bağlı olacaktır. Bir sorunun çözümü öncelikle o sorunun doğru tanımlanması ve anlaşılması ile mümkündür. Her sorun öncelikle kavramları yönüyle ele alınmalı ve incelenmelidir. Kavram incelemesi sorunun analiz edilmesi ve çözümüne yönelik tedbirlerin geliştirilmesi açısından da yol göstericidir. Daha uzun yıllar etkisini hissedeceğimiz ve çağımızın önemli bir hastalığı olan terörizm sorunu ile ilgili olarak sorunu tamamen gidermek, terör örgütlerini ortadan kaldırmak kısa vadede mümkün olmayacağından, sorunun çözümüne yönelik katkı sağlayacak bütün çalışmaların önem taşıyacağı değerlendirilmektedir.

Bu tez çalışmasında uzmanlar ve yöneticiler tarafından gündeme getirilen, üzerinde mutabakat sağlanan bir tanımın yapılamadığı iddialarından hareketle 76 tanım üzerinden yapılan değerlendirmelerde tanımların kelime anlamlarının büyük oranda benzerlik taşıdığı, tanımlar yapılırken terörizm faaliyetinin özelliklerine dayanılarak hareket edildiği ve faaliyeti tarif eden temel özelliklere dayanılarak aynı unsurlara yer verildiği görülmüş ve esas sorunun yapılan tanımlarda değil, siyasal nedenlere bağlı olarak bu tanımlara yüklenen anlamlardan kaynaklandığı sonucuna

varılmıştır. İncelemede tanım sorununun siyasal nedenlerden bağımsız olarak ele alınmasının zorluğu dikkat çekmiş, bu nedenle terörizm faaliyetini temel özellikleri ile açıklayan unsurların tanımlamada önemi ve rolü tespit edilmiştir. Giriş bölümünde de değindiğimiz gibi terörizm bir bilim dalı olmadığı ve somut parametreleri bulunmadığı için bilimsel tespitler yapmanın zorluğuna rağmen çalışmanın sonucunda, tanım sorunu ve terörizm kavramına açıklık getirecek bazı tespitler ve tanım önerileri geliştirilmiştir. Kavramın geliştirilmesi ve tanım önerisi sunulması noktasında konuyu özetlediğimizde netice olarak, terörizm siyasal bir harekettir, yani bir ideolojisi vardır, dolayısıyla sonuçları ve etkileri de siyasaldır. Kendi ideolojisini hâkim kılabilmek için siyasal sistemi ele geçirmeyi veya değiştirmeyi hedefler. Yasal olmayan, ancak bilinen bir örgütlenmeye sahiptir: Gizli olarak kurulan örgütün faaliyetleri ve üyeleri gizlidir. Faaliyetler eyleme dönüştüğünde, üyeleri de deşifre olduğunda aleni hale gelir. Şiddetin bir araç ve yöntem olarak kullanılmasını veya şiddet kullanma tehdidinde bulunulmasını ifade etmektedir: Hükümeti ve/veya halkı hedef alan şiddetin cana ve mala zarar vermeye yönelik olması gerekir. Bu tespitlerden hareketle siyasal bir amaca yönelik olarak gizlice örgütlenen kişilerin, şiddet eylemlerini kullanarak, siyasal sistemi ve halkı hedef alan faaliyetleri, tezin girişinde sınırını belirlediğimiz kapsamdaki terörizm olarak tanımlanabilir.

Sonuç olarak, farklı uzman ve yazarlar ile uluslararası örgütlerin tanımla ilgili incelediğimiz metinleri terör tanımlarının benzer olduğu sonucunu göstermekte ve sorununun siyasal nedenlere dayandığını ortaya koymaktadır. Bugüne kadar yaşanan terör olaylarının toplumsal etkileri tanımların benzerliğine etki etmekte, küresel terörle birlikte karakteri değişen terörizm ve asimetrik etkileri tanımların benzer şekilde yapılmasına neden olmaktadır. Terörizm tanımlanırken terör faaliyetindeki özellikler dikkate alındığından bu özellikler tanımın ana unsurlarının belirlenmesinde de belirleyici olmakta ve bu nedenle tanımlar benzer şekilde yazılmaktadır. Ortaya konulan tespitler tanım sorununun bir tanım yazım sorunu değil, bir gerekçe, bakış ve değerlendirme sorunu olduğunu göstermektedir. Siyasal ön kabuller etkili olduğu ve çıkarlar öncelik taşıdığı müddetçe de tanım sorunu tartışılmaya ve terörizmle mücadelenin önünde bir engel ve mazeret olmaya devam edecektir. En önemlisi de

şiddetin örtülü veya açık bir çözüm veya çözümsüzlük aracı olarak görülmesi tanım sorunu tartışmalarının devamına neden olacaktır. Bu nedenlerle, terörizmin tanımlanması çalışmalarında faaliyetin belirleyici özellikleri üzerinden hareketle çalışma yapılması en azından akademik çevrelerce ortak tanım oluşturulması açısından önemli bir hareket noktası olacaktır. Böylece tanım sorunu tartışmalarında siyasal nedenler daha belirgin hale gelecek ve böylece sorunun açıklık kazanması noktasında katkı elde edilmesi sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

Akdere, İlhan, (1990), *Marksizm'de Temel Kavramlar*, Istanbul: Evrensel Basım Yayım.

Akşin, Sina, (2004), *Türkiye Tarihi*, C.IV, İstanbul: Cem Yayınları.

Alkan, Türker, (1983), *Saldırganlık, Önyargı ve Yabancı Düşmanlığı*, İstanbul: Hil Yayınları.

Althusser, Louis, (2003), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Alp Tümertekin), İstanbul: İthaki Yayınları.

Altuntaş, Ekin Noyan, (2009), *Terörizme Karşı Savaş Stratejisi*, Ankara: İmge Kitabevi.

American Heritage Dictionary of the English Language, (2009), "Terörizm", http://education.yahoo.com/reference/dictionary/?s=terrorism, (Erişim Tarihi: 17.08.2009).

Aren, Sadun, (1993), *TİP Olayı (1961-1971)*, İstanbul: Cem Yayınları.

Arıboğan, Deniz Ü., (2006), "Terörizme Karşı Kurumlararası Koordinasyon ve İşbirliği İmkânları", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, ss.125-134.

Arıboğan, Deniz Ü., (2006), "To Look or to See; Conceptualizing Terrorism", *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies, Workshop Papers,* Ankara: Sosyoloji Derneği, 2006, ss.17-23.

Arıboğan, Deniz Ülke, (2008), "PKK İçinde Taşeron Gruplar Var", *Yeni Şafak Gazetesi*, 13.10.2008.

Aust, Anthony, (2010), *Handbook of International Law,* UK: Cambridge University Press.

Atalay, Beşir, (2010), "İçişleri Bakanı Atalay, Eit'te "Terörizm"'e Değindi", http://www.haberler.com/utf-8-b-imsww4fesmwetevsxlagqk-2434973-haberi/, (Erişim Tarihi: 25.12.2010)

Ataöv, Türkkaya, (1981), "Terörizme Karşı Uluslararası İşbirliği Gereklidir", *Evrensel Dostluk Dergisi*, S.1, Ankara: y.y.

Atay, Hüseyin; Bilgin, Beyza; Ayas, Rahmi; Güneş, Arif; Elik, Hasan ve Öztürk, Y.Nuri, (1995), *İslam Gerçeği*, Ankara: A.Ü. İlahiyat Fakültesi Yayını.

Atsız, Nihal, (1992), "Yirminci Asırda Türk Meselesi II, Türk Irkı=Türk Milleti", *Makaleler*, C:III, ss.133-146.

Avcı, Hanefi, (2010), *Haliçte Yaşayan Simonlar,* İstanbul: Angora Yayınları.

Avşar, B. Zakir, (1992), *Kitle İletişim Araçları ve Terör*, İstanbul: Kamer Yayınları.

Aybar, Mehmet Ali, (1968), *Bağımsızlık, Demokrasi, Sosyalizm, Seçmeler (1945-1967)*, İstanbul: Gerçek Yayınları.

Bahar, H. İbrahim, (2009), *Sosyoloji,* Ankara: USAK Yayınları.

Bal, İhsan, (2006), *Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler,* Ankara: USAK Yayınları.

Bal, İhsan, (2006), *Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri,* Ankara: USAK yayınları.

Baran, M. Ali, (Dursun Karataş), (1995), "Emperyalist ve İşbirlikçilerinin En Büyük Yalanı: Terörizm", *Kurtuluş Dergisi*, Haziran 1995, y.y.y.: y.y., ss.20-24.

Bassiouni, M. Cherif, (2001), *International Terrorism; Multiliteral Conventions (1937-2001),* New York: Transnatioal Puplishers.

Başeren, Sertaç H., (1987), *Uluslararası Hukuk Açısından Yabancı Devlet Memurlarına Karşı İşlenen Terör Eylemleri ve Doğurduğu Sonuçlar,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Başeren, Sertaç H., (2001), "İnsan Hakları ve Terörizm", *İnsan Hakları ve Güvenlik,* Ankara: Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi, ss.195-224.

Başeren, Sertaç H., (2008), "Terrorism with Its Differentiating Aspects", *Defence Against Terrorism Review,* C.1, N.1, ss.1-11.

Belli, Mihri, (1967), "Devrimci Şiar Meselesi", *Türk Solu,* Sayı 5, 15 Aralık 1967, ss.2-7.

Belli, Mihri, (1968), "Milli Demokratik Devrim", *Türk Solu,* Sayı 53, ss.1-4.

Belli, Mihri, (1970), *Yazılar (1965-1970),* Ankara: Sol Yayınları.

Bell, J.Bowyer, (1978), *A Time of Terror: How Democratic Societies Respond to Revolutionary Violence,* New York: Basic Books.

Bennet, William J., (2003), *Why We Fight: Moral Clarity and the War on Terrorism,* Washington: Regnery Publishing.

Bernard, Cherly, (2003), *Civil Democratic Islam Partners, Resources and Strategies,* CA: RAND Corporation.

Beşe, Ertan, (2002), *Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları,* Ankara: Seçkin Yayınevi.

Bila, Fikret, (2007), "Karadayı ile Mülakat", *Milliyet Gazetesi*, 05 Kasım 2007.

Borum, Randy, (2004), *Psychology of Terrorism*, Florida: University of South Florida.

Bozdemir, Mevlüt, (1982), "Terör (mü) ve Terörizm (mi)?", YILLIK, *SBF Basın ve Yayın Yüksek Okulu*, C.IV, (1981), Ankara: SBF BYYO Basımevi, s.523-534.

Brown, Doug (Der.), (2004), *Terörizm ve Terörizmle Mücadele,* (Çev. Lütfi Tomuş), Ankara: EGM.

Brzezinski, Zbigniew, (1994), *Kontrolden Çıkmış Dünya*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

Bulaç, Ali, (1991), *Çağdaş Kavramlar ve Düzenler,* Istanbul: Beyan Yayınları.

Burkay, Kemal, (2007), "PKK Bizi Terörize Etti Derhal Silah Bırakmalı", *Sabah Gazetesi*, 26.11.2007.

Burns, Emile, (1968), *Marksizmin Temel Kitabı,* (Çev.Sedat Emekçi), Istanbul: Ant Yayınları.

Bush, George W., (2002a), *The National Security Strategy of the United States of America*, Washington DC: The White House.

Bush, George W., (2002b) *National Strategy to Combat Weapons of Mass Destruction*, Washington DC: The White House.

Carlos, Ilich Ramirez Sanchez, (2004), *Devrimci İslam*, Ankara: Elips Yayınları.

Carr, Caleb, (2002), *The Lessons of Terror,* New York: Random House.

Carr, Edward Hallet, (2007), *Milliyetçilik ve Sonrası*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Castro, Fidel, (1978), *Devrim İçin Savaşmayana Komünist Denmez,* Istanbul: Yar Yayınları.

Cemal, Hasan, (2007), "Yüzeysel, Gülünç ve de Hazin!", *Milliyet Gazetesi,* 26.10.2007.

Chase, Elston, (2003), *Harvard and the UNABOMBER The Education of an American Terrorist,* New York: W.W.Norton Company.

Chomsky, Noam, (1991), "International Terrorism: Image and Reality", Alexsander George (Der.), *Western State Terrorism,* New York: Routledge, ss.12-38.

Chomsky, Noam, (1991), *ABD Terörü Terörizm Kültürü*, İstanbul: Pınar Yayınları.

Chomsky, Noam; Herman, Edward S.; O'sullivan, Gerry ve Alexander, George, (1999), *Terörizm Efsanesi*, (Çev.: B. Sina Şener), Ankara: Ayraç Yayınları.

Clark, Wesley K., (2004), *Modern Savaşları Kazanmak, Terörizm ve Amerikan İmparatorluğu*, İstanbul: Truva Yayıncılık.

Cline, Ray S. ve Alexander, Yonah, (1986), *Terrorism as State-Sponsored Covert Warfare,* Virginia: Hero Books.

Club de Madrid, (2005), "International Summit on Democracy, Terrorism and Security", http://summit.clubmadrid.org/agenda/the-madrid-agenda.html, (Erişim Tarihi: 30.09.2010).

Commonwealth of Independent States, (1999), "Treaty on Cooperation among the States Members of the Commonwealth of Independent States in Combating Terrorism", http://treaties.un.org/doc/db/Terrorism/csi-english.pdf, (Erişim Tarihi: 30.09.2010).

Cnnturk.com, (2010), "Yılın ilk işsizlik rakamı açıklandı", http://www.cnnturk.com/2010/ekonomi/genel/04/15/yilin.ilk.issizlik.rakami.aciklandi/572198.0/index.html, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

Council of Arap Ministers of Interior and Justice, (1988) *Arap Convention on Combating Terrorism,* Kahire: y.y.

Council of Europe, (2005), "Convention on the Prevention of Terrorism", http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/196.htm, (Erişim Tarihi: 30.09.2010).

Corbin, Jane, (2003), *The Base: Al-Queda and the Chancing Face of Global Terror,* Great Britain: Pocket Books.

Cragin, Kim, (2007), *Understanding Terrorist Ideology*, CA: Rand Corporation.

Crelinsten, Ronald D., (2002), "Analysing Terrorism and Counter-terrorism: A Communication Model", *Terrorism and Political Violence*, C.14, No.2, 2002, London: A Frank Cass Journal, ss.77-122.

Crenshaw, Martha, (1979), *Revolutionary Terrorism,* Stanford: Hoover Institution.

Crenshaw, Martha, (1981), "The Causes of Terrorism", *Comperative Politics,* C.13, ss.379-399.

Crenshaw, Martha, (2000), "The Psychology of Terrorism: An Agenda for the 21st Century", *Political Psychology*, C.21, No.2, ss.405-420.

Crozier, Brian, (1974), "Aid for Terrorism", *Annual of Power and Conflict, 1973-74. A Survey of Political Violence and International Influence,* London: Institute for the Study of Conflict, 1974, ss.4-7.

Çapan, Ergün, (Der.), (2004), *An İslamic Perspective Terror and Suicide Attacks,* USA: The Light.

Çaşın, Mesut Hakkı, (2008), *Uluslararası Terörizm*, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Çayan, Mahir, (1969), "Oportünizm Nedir.? Revizyonizmin Keskin Kokusu-I", *Türk Solu Dergisi*, Sayı 91, ss.1-2.

Çayan, Mahir, (1979), *Bütün Yazılar*, Istanbul: y.y.

Çobanoğlu, Nadiye R., (1979), *Marksizm-Leninizm İlkeleri I,* Istanbul: Yar Yayınları,

Deen, Thalif, (2005), "U.N. Member States Struggle to Define Terrorism" http://ipsnews.net/news.asp?idnews=29633 (Erişim Tarihi: 10.11.2009).

Demirel, Emin, (2002), *Terör*, İstanbul: IQ Yayıncılık.

Devrimci Sol, (t. y.a), *Yoldaşlar*, y.y.y.: y.y.

Devrimci Sol, (1993), *Dava Dosyası II,* İstanbul: Haziran Yayınları.

Devrimci Sol, (t. y.b), *Örgütsel Faaliyetlerde Uyulması Gereken Zorunlu Kurallar*, y.y.y.: y.y.

Devrimci Sol, (t.y.c), *12 Temmuz Darbesini Siyasal Zafere Dönüştürmek Mücadeleden Geçiyor*, y.y.y.: y.y.

Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990a), *Yolun Neresindeyiz?*, y.y.y.: y.y.

Devrimci Sol Merkez Komitesi, (1990b), *Komiteler, Hücreler ve Silahlı Ekipler İşlerlik ve Bazı Kurallar*, y.y.y: y.y.

Dilmaç, Sabri, (1996), *Uluslararası Bir Sorun Terörizm ve Türkiye*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.

Dilmaç, Sabri, (1997), *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, Ankara: EGM Yayınları.

Dilmaç, Sabri, (2006), "Global Threat: Terrorism and Its Impact on Turkey" *Istanbul Conference on Democracy & Global Security 2005*, Ankara: Oncu Press, ss.449-465.

Dimitriu, Paul, (1981), *İdeolojilerin Çöküşü*, (Çev. Fahrettin Arslan), Ankara: Umran Yayınları.

Dishman, Chris, (2001), "Terrorism, Crime, and Transformation," *Studies in Conflict & Terrorism*, C.24, No. 1, ss.43-58.

Diyanet İşleri Başkanlığı, (2009), "din", http://www.diyanet.gov.tr, (Erişim Tarihi: 13.10.2009).

Dönmezer, Sulhi, (1977), "Her Yönüyle Tedhiş", *Son Havadis Gazetesi*, 10.11.1977.

Drake, C. J. M., (1998), "The Role of Ideology in Terrorists' Target Selection", *Terrorism and Political Violence,* C.10, No.2, London: Taylor and Francis, ss.53-85.

Drake, C.J.M., (1988), *Terrorists' Target Selection,* London: Macmillan Press.

Dündar, Can, (2007), "Tarihten Ders Almak", *Milliyet Gazetesi*, 22.1.2007.

Dündar, Can, (2008), "Mustafa Hakkında Her Şey", http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/436028.asp, (Erişim Tarihi: 16.11.2010).

Enders, Walter ve Sandler, Todd, (2002), "Patterns of Transnational Terrorism 1970-1999: Alternative Time Series Estimates", *International Studies Quarterly*, C.46, No.2, ss.145-165.

EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), (2011), "Uluslararası Sözleşmelerde Terörizm", http://www.egm.gov.tr/teror.terorizm.uluslar.sozlesme.asp, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

Encylopedia Britannica, "terrorism", http://www.britannica.com/EBchecked/topic/588371/terrorism, (Erişim Tarihi: 17.8.2009).

English, Richard, (2009), *Terrorism How to Respond*, Oxford: Oxford University Press.

Erdem, Selahattin, (1992), *Türkiye Devriminin Yolu ve Görevleri*, İstanbul: Zagros Yayınları.

Ergil, Doğu, (1980), *Türkiye'de Terör ve Şiddet,* Ankara: Turhan Kitabevi.

Ergil, Doğu, (1991), "Terörizmin Mantığı ve Hedefi", *A.Ü. SBF Dergisi*, C.XLVI, S.1-2 Ocak-Haziran 1991'den ayrı baskı, Ankara: SBF.

Ergin, Sedat, (2000), "MİT Müsteşarının Açıklamaları", *Hürriyet Gazetesi*, 28 Kasım 2000.

Esposito, John L., (1999), *The Islamıc Threat: Myth or Reality?,* New York: Oxford University Press.

European Union (EU), (2003), *A Secure Europe in a Better World: European Security Strategy*, Brussels: y.y.

European Commission, (2008), *Defining Terrorism*, Hollanda: y.y.

Executive Office of the President United States, (2003), *National Strategy For Combating Terrorism*, y.y.y.: : Government Publication.

Federal Bureau of Investigation, (2006), *Terrorism 2002-2005*, y.y.y.: FBI Counterterrorism Division.

FBI, (2008), "2008 Crime in the United States" http://www.fbi.gov/ucr/cius2008/data/table_01.html, (E. Tarihi: 05.03.2010).

Freeman, Charles, (1986), *Terrorism*, London: Batsford Academic and Educational Limited.

Fuller, Graham E., (2004), *Siyasal İslamın Geleceği*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Fuller, Graham, (2008), "Türkiye'nin Sonunu ABD Planı Getirecek", *Milliyet Gazetesi*, 25.11.2008.

Gale, Stephan, (2009), "Terrorism 2005: Overcoming the Failure of Imagination", Stephan Gale, Michael Radu, Harvey Sicherman, (Der.), *The War on Terrorism: 21st-Century Perspectives*, New Jersey: Transaction Publishing, ss.66-72.

Ganor, Boaz, (1998a), "Countering State-Sponsored Terrorism", http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/701, (Erişim Tarihi: 24.06.2009).

Ganor, Boaz, (1998b), *Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist Another Man's Freedom Fighter?*, Israel: ICT Papers.

Ganor, Boaz, (2005), *The Counter-Terrorism Puzzle,* New Brunswick: Transaction Publishers.

Gardner, Hall, (2007), *American Global Strategy and the War on Terrorism,* Great Britain: Antony Rowe Ltd.

Gareau, Frederick H., (2004), *State Terrorism and The United States*, London: Zed Book.

Garner, Bryan A. (Der.), (1999), *Black's Law Dictionary,* US: West Group.

Garrison, Arthur H., (2004), "Defining Terrorism: Philosophy of the Bomb, Propaganda by Deed and Change Through Fear and Violence", *Criminal Justice Studies*, C.17, N.3, ss.259-279.

Gazeteoku.com, (2008), "Genelkurmay Başkanı İlker Başbuğ'un Açıklamaları", http://www.gazeteoku.com/news_detail.php?id=131224, (Erişim Tarihi: 17.09.2008).

Gazete5.com, (2010), "Sigortalıların yüzde 41'i...", http://www.gazete5.com/haber/asgari-ucretle-calisan-sigortali-sayisi-kac-6-aralik-201-64677.htm, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

Genelkurmay Başkanlığı, (1983), *Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi*, Ankara: Genkur. Basımevi.

Georgewbush-whitehouse.archives.org., (2011), "Saddam Hussein's Support for International Terrorism", http://georgewbush-hitehouse.archives.gov/infocus/iraq/decade/sect5.html, (Erişim Tarihi: 05.01.2011)

Gökalp, Ziya, (1990), *Türkçülüğün Esasları*, Ankara: Kültür Bakanlığı.

Guerin, Daniel, (1975), *Faşizm ve Büyük Sermaye*, Istanbul: Suda Yayınları.

Gupta, Dipak K., (2008), *Understanding Terrorism and Political Violence*, New York: Routledge.

Gunter, Michael M., (1984), "Ermeni Terörizminin Çağdaş Görünümü", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, 17-18 Nisan 1984, ss.105-109.

Gül, Abdullah, (2007), "Gül'den 4 Kritik Açıklama", *Hürriyet Gazetesi*, 22.11.2007.

Güvenir, Osman, (1980), "Türkiye'de Terör ve Güvenlik Kuvvvetlerinin Durumu", *Abdi İpekçi Semineri*, *Türkiye'de Terör,* İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, ss.82-87.

G7.utoronto.ca., (1995), "Ottawa Ministerial Decleration on Countering Terrorism", 12 Aralık 1995, http://www.g7.utoronto.ca/terrorism/terror96.htm, Erişim Tarihi: 13.04.2009)

Haag, Ernest van den, (1972) *Political Violence & Civil Disobedience*, London: Harper ve Row.

Haber7.com, (2008), "İşte Rakamlarla 12 Eylül Darbesi", http://www.haber7.com/haber/20100912/Iste-rakamlarla-12-Eylul-1980-darbesi.php, (Erişim Tarihi: 12 Eylül 2008).

Haber.mynet.com, (2010), "ABD'den Erdoğan'a Hamas Yanıtı", http://haber.mynet.com/detay/dunya/abdden-erdogana-hamas-yaniti, (Erişim Tarihi: 25.06.2010).

Habervitrini.com, (2006), "İsrail, HAMAS'ın Ankara Ziyaretine Çok Bozuldu", http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=209798 (Erişim Tarihi: 25.06.2010).

Habervitrini.com, (2008), "İşte Türkiye'de Kapatılan Partiler!..", http://www.habervitrini.com/haber.asp?id=330576, (Erişim Tarihi: 03.01.2011).

Ham, Peter ve Kugler, Richard, (2002), *Western Unity and the Transatlantic Security Challenge*, The Marshall Center Papers, y.y.y.: VIB.

Hamilton, Lawrence C., (1978), *Ecology of Terrorism: A Historical and Statistical Study,* Univercity of Colorado, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Colorado.

Hampson, Norman, (1988), *The Life and Opinions of Maximilien Robespierre*, London : Basil Blackwell.

Hank, Johnston, (1991), *Tales of Nationalism: Catalonia, 1939–1979*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Harmon, Christopher C., (2002), *Terrorism Today*, London: Frank Cass Puplishers.

Hayden, Patrick; Landsford, Tom ve Watson, Robert P., (Der.), (2006), *America's War on Terror,* Cornwall: MPG Books Ltd.

Heitmeyer, Wilhelm ve Morgan, John, (Der.), (2003), *International Handbook of Violence Research,* Hollanda: Kluwer Academic Puplishers.

Hermann, Edward S. ve O'Sullivan, Gerry, (1991), "Terrorism as Ideology and Cultural Industry", Alexander George (Der.), *Western State Terrorism,* New York: Routledge, ss.39-75.

Heymann, Philip B., (2003), *Terrorism, Freedom and Security*, USA: The MIT Pres.

Hoffman, Bruce, (1982), *Right Wing Terrorism in Europe,* Santa Monica: Rand.

Hoffman, Bruce, (1998), *Inside Terrorism,* London: Victor Golanez Ltd.

Hoffman, Bruce, (1999), "Terrorism Trends and Prospects", Ian O. Lesser, Bruce Hoffman; John Arquilla; David Ronfeldt and Michelle Zanini (Der.), *Countering the New Terrorism,* Santa Monica CA: Rand, ss.7-38.

Hoffmann, Stanley, (2002), "Clash of Globalizations", *Foreign Affairs*, C.81, No.4, ss.104-115.

Horgan, John, (2005), *The psychology of Terrorism*, New York: Routledge.

Huntington, Samuel, (2001), *Medeniyetler Çatışması*, Ankara: Vadi Yayınları.

Imbush, Peter, (2003), "The Concept of Violence", Wilhelm Heitmeyer ve John Morgan, (Der.), *International Handbook of Violence Research,* Hollanda: Kluwer Academic Puplishers, 2003, ss.13-40.

International Association of Chief of Police, (t. y.), *Terörist Suçların Soruşturmasına Analitik Yaklaşımlar,* An IACP Training Program, Maryland: y.y.

İnsel, Ahmet, (1992), "Bilinçli Şiddetin Meşruiyeti", *Birikim Dergisi*, Sayı:38/39, ss.38-42.

İnternethaber.com, (2008), "İçişleri Bakanı Beşir Atalay, Terörün Bilançosunu Açıkladı.", http://www2.internethaber.com/news_detail.php?id=132218, (Erişim Tarihi: 11 Mart 2008).

İşçinin Sesi, (1993), *Eğitim El Kitabı*, y.y.y.: İşçinin Sesi Yayınları.

Jaishankar, K., (2009), "Communal Violence and Terrorism in India: Issues and Introspections", Thomas Albert Gilly; Yakov Gilinskiy; Vladimir A. Sergevnin (Der.), *The Ethics of Terrorism*, USA: Charles C. Thomas Publisher, ss.21-34.

Jenkins, Brian M., (1975), "International Terrorism, A New Mode of Conflict", David Carlton ve Carlo Schaerf (Der.), *International Terrorism and World Security*, London: Croom Helm, ss.13-49.

Jenkins, Brian M., (1980), *The Study of Terrorism: Definitional Problems*, California: The Rand Corporation.

Johns, Michael, (2004), *Europe's Black Sheep: Explaining Ethnic Conflict in Corsica and the Basque Country*, Montreal: University of Maryland.

Jongman, A.J., (2005) "Trends in International and Domestic Terrorism in Western Europe, 1968-1988", *Western Responses to Terrorism*, Alex P. Schmid ve Ronald D. Crelinsten (Der.), New York: Frank Cass Publishers, ss.26-76.

Jordan, David P., (1985), *The Revolutionary Career of Maximilien Robespierre*, New York: Free Press.

Juergensmeyer, Mark, (2003), *Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence*, USA: University of California Press.

Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, (2010) *2009 Faaliyet Raporu*, Ankara: KOM Yayını.

Karacan, İsmet, (1984), "Terörizm: Kavram ve Yapısı", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, 17-18 Nisan 1984, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, ss.198-200.

Karpat, Kemal, (1996), *Türk Demokrasi Tarihi,* İstanbul: Afa Yayınları.

Kaynak, Mahir, (1990), "Terörizm Gerçeği", *Cuma Dergisi*, S.19, Kasım, ss.7-8.

Kaynak, Mahir, (1986), "Anarşi Görevini Bitirdi. Durdu.", *Milliyet Gazetesi*, 21 Eylül 1986.

Keleş, Ruşen ve Artun, Ünsal, (1982), *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara: A.Ü. SBF Yayını.

Khattar, Aref M. Al, (2003), R*eligion and Terrorism:An Interfaith Perspective,* USA: Praeger Publishers.

Kılıç, Aydoğan, (1996), "Bu Oyun Bitmeli", http://aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-1531-26-bu-oyun-bitmeli.html, (Erişim Tarihi: 16.11.2010).

Kışlalı, A.Taner, (1995), *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara: İmge Kitabevi.

Kiknadze, Tamara, (2007), "Terrorism as a Social Reality", *Understanding Terrorism: Analysis of Sociological and Psychological Aspects,* Suleyman Ozeren (Der.), Hollanda: IOS Press, ss.51-62.

Kohen, Sami, (2008), "Özgürlük-Güvenlik İkilemi", *Milliyet Gazetesi*, 13.06.2008.

Kongar, Emre, (2002), *Küresel Terör ve Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kushner, Harvey W., (1998), *Terrorism in America: A Structured Approach to Understanding the Terrorist Threat,* İllinois: Charles C. Thomas.

Landau, Jacob M., (1999), *Pantürkizm*, (Çev:Mesut Akın), İstanbul: Sarmal Yayınları.

Latimes.com, (2008), "Muharem Kurbegoviç", http://latimesblogs.latimes.com/lanow/2008/09/who-is-muharem.html, (Erişim Tarihi. 30.09.2010).

Latimes.com, (2010), "Muharem Kurbegoviç", http://articles.latimes.com/keyword/muharem-kurbegovic, (Erişim Tarihi: 30.09.2010).

Laqueur, Walter, (1977), *Terrorism*, Boston: Little Brown and Company.

Laqueur, Walter, (2000), *The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, USA: Oxford University Press.

Laqueur, Walter, (2002), "Terörizmin Yorumlanması", *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, (Çev. Cemal Güzel), Ankara: Ayraç yayınevi, ss.95-142.

Laqueur, Walter, (2003), *No End to War, Terrorism in the Twenty-first Century*, London: Continuum Press.

Laqueur, Walter, (2009), *A History of Terrorism*, USA: Seventh Printing, 2009.

Lenin, V. I., (1979), *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Ankara: Sol Yayınları.

Lenin, (1989), *Din Üstüne*, (Çev.Ferhat Gelendeş), Ankara: Başak Yayınları.

Lenin, V. I, (1993), *Bütün Eserleri*, C.4, (Çev. S. Kaya ve İ.Yarkın), İstanbul: İnter Yayınları.

Lenin, V. I., (1997), *Ne Yapmalı?,* İstanbul: İnter Yayınları.

Loesche, Peter, (1978), "Terrorismus und Anarchismus", M.Funke (Der.), *Extremismus im demokratischen Rechtstaat,* Bonn: Bundeszentrale für politishe Bildung, ss.83-84.

Lustick, Ian S., (2006), *Trapped in the War on Terror*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Lutz, James M. ve Lutz, Brenda J., (2008), *Global Terrorism,* New York: Routledge.

Makarenko, Tamara, (2004), "The Crime–Terror Continuum: Tracing the Interplay Between Transnational Organised Crime and Terrorism", *Global Crime*, C.6, No. 1, UK: Routledge, ss. 129–145.

Mallin, Jay, (1977), "Terrorism as a Military Weapon", *Air University Review*, C..28, No.2, Washington: Air University, ss.54-64.

Mango, Andrew, (2005), *Türkiye'nin Terörle Savaşı*, İstanbul: Doğan Kitap.

Mannan, A. A., (1973), *İslam Ekonomisi*, (Çev.Bahri Zengin), *İstanbul:* Fikir Yayınları.

Mardin, Şerif, (1992), *İdeoloji*, Istanbul: İletişim Yayınları.

Mardin, Şerif, (1992), "Söyleşi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 19.01.1992.

Marighella, Carlos, (1992), *Şehir Gerillası El Kitabı*, Istanbul: Işık Yayınları.

Marmara Brifingi: (1995), *Devletin Gözüyle Sol ve Sağ Örgütler*, İstanbul: Kaynak Yayınları.

Martin, Gus, (2010), *Understanding Terrorism: Challances, Perspectives and Issues,* USA: SAGE Publication.

Marx, Karl, (1975), *Kapital*, 1.cilt, Ankara: Sol Yayınları.

Marx, Karl, (1975), *Sosyoloji ve Felsefe*, (Çev.Ardeşeş Margos), Istanbul: May Yayınları.

Marx Karl, ve Engels, Frederick, (1848), "Manifesto of the Communist Party", http://www.anu.edu.au/polsci/marx/classics/manifesto.html, (Erişim Tarihi: 13.10.2010).

Marx, Karl ve Frederick Engels, (1848), "Manifesto of the Communist Party, Chapter IV. Position of the Communists in Relation to the Various Existing Opposition Parties", http://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch01.htm, (Erişim Tarihi: 07.10.2010)

Marx, Karl. ve Engels, Friedrich, (1999), *Felsefe Metinleri*, Ankara: Sol Yayınları.

Marx, Karl ve Engels, Friedrich, (1970), *Manifesto*, İstanbul: Öncü Kitabevi.

Mazari, Shireen, (2006), "Terörizmin Geleceği ve Ortak Nitelikleri", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, ss.207-234.

Merriam-Webster's Dictionary of Law, (1996), "Terrorism", Philippines: Merriam-Webster.

Meydan Larousse, (1993), "Terörizm", C. 12, İstanbul : Sabah.

Milliyet Gazetesi, (2004), "Terör Tanımlandı: Sivil Öldüren Örgüt Terörist", 30.11.2004.

Milliyet Gazetesi, (2006), "Ankara, İsrail'in PKK Benzetmesinden Rahatsız", 17.02.2006.

Milliyet Gazetesi, (2010), "Obama: Teröristler Tereddüt Etmeden Nükleer Kullanabilir", 13.04.2010.

Mockaitis, Thomas R., (2008), *The New Terrorism, Myths and Reality,* California: Stanford Univesity Press.

Mutlu, Servet, (2010), "PKK Terörünün 21 Yıllık Faturası 300 Milyar Dolar", http://www.ekovitrin.com/index.php/pkk-terorunun-21-yillik-faturasi-300-milyar-dolar, (Erişim Tarihi: 21.12.2010).

Natenyahu, Benjamin, (1986), "Defining Terrorism", Benjamin Natenyahu (Der.), *Terrorism How The West Can Win*, London:Weidenfeld-Nicolson, ss.7-15.

Netanyahu, Benzion, (1986), "Terrorists and Freedom Fighters", Benjamin Natenyahu (Der.), *Terrorism How The West Can Win*, London: Weidenfeld ve Nicolson, 1986, ss.25-30.

NATO, (2004), *NATO's Military Concept for Defence Against Terrorism*, y.y.y.: y.y.

NATO, (1999), "The Washington Declaration", The North Atlantic Council in Washington, 23-24 Nisan 1999. http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-063e.htm, (Erişim Tarihi: 29.03.2010)

Office of the President United States, (2003), *National Strategy For Combating Terrorism*, y.y.y.: Government Publication.

Office of the United Nations High Commissioner of Human Rigts, (2008), *Human Rigts, Terrorism and Counter-terrorism*, Cenevre: United Nations.

Organization of the Islamic Conference, (1999), "Convention of the Organization of the Islamic Conference on Combating International Terrorism, July 1999", http://www.oicun.org/7/38/, (Erişim Tarihi: 13.05.2009).

Organisation of the Islamic Conference, (2004), "Organized Crime and Terrorism, Toward a Comprehensive Approach", *The International Conference on Combating Terrorism,* Riyad 5-8 Şubat 2004, Riyad: y.y.

Osmanlicasozluk.net, (2009), "ideoloji", http://www.osmanlicasozluk.net/osmanlica/25728-sozluk-IDEOLOJI, (Erişim Tarihi:28.07.2009).

Öcalan, Abdullah, (1993), *Kürdistan Yurtseverliği ve Ulusal Kurtuluş Cephesi*, İstanbul: Zagros Yayınları.

Öcalan, Abdullah, (1994), *PKK Zindan Direniş Konferansı Konuşmaları*, Weşanen Serxwebun 68, y.y.y.: y.y.

Öcalan, Abdullah, (1995a), *IV. Kongre Politik Rapor*, y.y.y.: y.y.

Öcalan, Abdullah, (1995b), *V. Kongre Politik Rapor*, y.y.y.: y.y.

Özdoğan, Günay Göksu, (2001), *Turan'dan Bozkurt'a*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Özkök, Hilmi, (2006), "Açılış Konuşması", *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* Ankara 23-24 Mart 2006, Ankara: Genelkurmay Basımevi, ss.ix-xvi.

Palmer, Monte ve Palmer, Princess, (2007), *At the Heart of the Terror: Islam, Jihadists and America's War on Terrorism,* Marryland: Rowmann-Litttlefield Publishers.

Palmer, Monte, ve Palmer, Princess, (2008), *Islamic Extremism: Causes, Diversity and Challanges*, United States of America: Rowman ve Littlefield Publishers.

Pape, Robert A., (2005), *Dying to Win The Strategic Logic of Suicide Terrorism*, New York: Random House.

Perl, Raphael, (2004), *Open for Debate: Terrorism*, New York: Benchmark Books.

Pfefferbaum, Betty, (2006), "Victims of Terrorism and the Media", Andrew Silke, (Der.), *Terrorists, Victims and Society: Psychological Perspectives on Terrorism and its Consequences*, Great Britain: The Cornwel Press, ss.175-194.

Podhoretz, Norman, (2002), "In the Praise of the Bush Doctrine", *Commentary*, C.114, S.2, ss.19-39.

Poland, James M., (2010), "What is Terrorism?", http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm, (Erişim Tarihi: 02.03.2010)

Polis Akademisi, (2009), *İngiltere'nin Uluslararası Terörizmle Mücadele Stratejisi*, Ankara: Utsam Yayını.

Polis Akademisi, (2010), *İspanya'nın Terörle Mücadelesi*, Utsam Raporları Serisi 15, Ankara: Utsam Yayını.

Politze, Georges, (1996), *Felsefenin Başlangıç İlkeleri*, İstanbul: Sol Yayınları.

PKK, (1981), *Direnmek Yaşamaktır*, y.y.y.: y.y.

Porta, Donatella della, (1995), *Social Movements, Political Violence and the State*, UK: Cambridge University Press.

Proleter Devrimciler Koordinasyonu, (2006), "PDK Devrimci Bülten", http://www.komunistdunya.org/news.php?readmore=98, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)

Purpura, Philip P., (2007), *Terrorism and Homeland Security,* USA: Butterworth-Heineman.

Radikal.com, (2004), "Köye Dönüş Ağır Aksak", http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=126489(Eri%FEim, (Erişim Tarihi: 13.11.2009).

Rapoport, David C., (2001), *Inside Terrorist Organizations*, Great Britain: Frank Cass.

Rapoport, David C., (2004), "The Four Waves of Modern Terrorism", Audrey Kurth Cronin ve James M. Ludes (Der.), *Attacking Terrorism: Elements of a Grand Strategy,* Washington: Georgetown University Press, ss.46-73.

Raufer, Xavier, (2001), "New World Disorder, New Terrorism: New Threats for Europe and the Western World", Max. Taylor ve John Morgan, (Der.), *The Future of Terrorism*, London: CASS Puplishers, ss.30-51.

Reeve, Simon, (2001), *Yeni Çakallar, Remzi Yusuf, Usame Bin Ladin ve Terörizmin Geleceği*, İstanbul: Everest Yayınları.

Reinares, Fernando, (2003), "Terrorism", Wilhelm Heitmeyer ve John Morgan (Der.), *International Handbook of Violence Research,* Hollanda: Kluwer Academic Puplishers, ss.309-323.

Richardson, Louise, (2001), "Terrorists as Transnational Actors", *The Future of Terrorism*, Max. Taylor ve John Horgan (Der.), London: Frank Cass, ss.209-219.

Riyadh Declaration, (2005), Counter-Terrorism International Conference, Riyadh, (Yayınlanmamış konferans sonuç bildirisi).

Robison, Ray, (2007), *Both in One Trench: Saddam's Secret Terror Documents,* USA: y.y.

Rokeach, Milton, (1979), *Understanding Human Values: Individual and Societal*, New York: The Free Press.

Rosenthal, Uriel ve Muller, Erwin R., (2007), *The evil of Terrorism Diagnosis and Countermeasures,* Illinois USA: Thomas Books.

Sabah Gazetesi, (2008), "Öcalan: Çiller'in Öldürülmesi İstendi", http://arsiv.sabah.com.tr/2008/07/26/haber,1299EC03C7864925893249FC0E03CA77.html, (Erişim Tarihi: 16.11.2010).

Satılmış, Alişan ve Turhan, Metin, (2003), *Derin Devletin Solcuları*, Ankara: Altınküre Yayınları.

Sayarı, Sabri, (1990), *Amerikan Gizli Belgelerinde Türkiye'de İslamcı Akımlar*, Istanbul: Beyan Yayınları.

Sayılgan, Aclan, (1971), *Türkiye'de Sol Hareketler*, Istanbul: Otağ Yayınları.

Sazak, Derya, (2007), "PKK, ETA, DTP", *Milliyet Gazetesi*, 22.01.2007.

Scheinin, Martin, (2008), "Türkiye'de Terörün Tanımı Çok Geniş, http://www.abhaber.com/haber, (Erişim Tarihi: 15.09.2008).

Schmid, Alex P., (2001), "Terrorism and The Use of Weapons of MD: From Where the Risk?", Max Taylor ve John Morgan (Der.), *The Future of Terrorism*, London: CASS Puplishers, ss.106-132.

Schmid, Alex, (2004), "Terrorism: the Definitional Problem", *Case Western Reserve Journal of International Law*, C.36, S.2-3, ss. 375-419.

Schmid, Alex P., (2005), "The Response Problem as a Definition Problem", *Western Responses to Terrorism,* Alex P. Schmid ve Ronald D. Crelinsten (Der.), New York: Frank Cass Publishers, ss.7-13.

Schmid, Alex P. ve Janny de Graaf, (1982), *Violence as Communication: Insurgent Terrorism and the Western News Media*, London: Sage Publications.

Schmid, Alex P. ve Jongman, Albert J., (1988), *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, New Brunswick, NJ: Transaction Books.

Schmid, Alex P., ve Crelinsten, Ronald D., (2005), *Western Response to Terrorism,* New York: Frank Cass Publishers.

Schmitt, N. Michael, (2002), *Counter-Terrorism and the Use of Force in International Law*, The Marshall Center Papers, y.y.y.: VIB.

Schlesinger, Philip, (1994), *Medya Devlet ve Ulus*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Schulze, Reinhard, (2003), "Ein Leben für den Dschihad", *Die Tageszeitung*, Berlin,

Smith, Anthony D., (2001), "Milliyetçilik ve Tarihçiler", Armağan, Mustafa, (Der.), *Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik*, İstanbul: Şehir Yayınları, ss. 31–63.

Sociologyindex.com., (2010), "The concept of terrorism for National Liberation", http://sociologyindex.com/terrorism_for_national_liberation.htm, (Erişim Tarihi: 12.11.2010).

Somer, Kenan, (1971), "Devrim Teorisi ile İlgili Sorunlar Üzerine", *Emek Dergisi*, N.9, ss.35-38.

Songar, Ayhan, (1984), "Genel Olarak Terör ve Türkiye'deki Olaylarının Psikiyatrik Değerlendirilmesi", *Uluslararası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No:88, 17-18 Nisan 1984, ss.143-150.

Sonneborn, Liz, (2003), *Terrorist Attacks, Murder at the 1972 Olympics in Munich,* New York: The Rosen Publishing.

Stalin, J. V., (1979), *Dialektik ve Tarihsel Materyalizm,* (Çev.S. Nuhoğlu), Istanbul: Yıldız Yayınları.

Stalin, J. V., (1992), *Strateji ve Taktik*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Şekerbay, Hakkı, (2009), *Kimlik Politikası, Milliyetçilik, Etnisite Bağlamında Avrupa'da Ayrılıkçı Hareketler ve Avrupa Birliğine Olan Etkileri*, Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

Şenel, Turhan, ve Şenel, M., (1969), *Devlet Güvenliği ve Polis*, Ankara: EGM.

Taner, Tahir, (1939), "Tedhişçilik ve 16 İkinci Teşrin 1937 Cenevre Mukavelenameleri", *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası İHFM,* İstanbul: y.y., 1939, ss. 462-468.

Taskhiri, Ayetullah, (1987), "Definition of Terrorism", http://www.lessonplanspage.com/SSInfoDiscActivity-WhatIsTerrorism912.htm, (Erişim Tarihi: 02.03.2010).

Taşdemir, Fatma, (2006), *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi,* Ankara: USAK Yayınlar 10.

Teymur, Samih ve Smith, Cindy J., (2008), *PKK A Decades-old Brutal Marxist-Leninist Separatist Terrorist Organization,* USA: y.y.

Thachuk, Kimberley, (2006), "Terörizme Destek Veren Kaynaklarla Mücadele"**,** *Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği Sempozyumu,* 23-24 Mart 2006 Ankara, Ankara: Genelkurmay Basımevi, ss.57-74.

Thackrah, John Richard, (1987), *Encyclopedia of Terrorism and Political Violence*, London: Routledge & Kegan Paul.

Thornton, Thomas P., (1964), "Terror as a Weapon of Political Agitation", Harry Eckstein (Der.), *Internal War*: *Problems and Approaches*, New York: The Free Press, ss.71-99.

Toku, Neşet, (2003), *John Locke ve Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Liberte Yayınları.

Treverton, Gregory F., Carl Matthies, Karla J. Cunningham, Jeremiah Goulka, Greg Ridgeway, Anny Wong, (2009). *Film Piracy, Organized Crime, and Terrorism*, Santa Monica, CA: RAND Corporation.

Tung, Mao Tse, (1927), "Report on an Investigation of the Peasant Movement in Hunan", http://www.marxists.org/reference/archive/mao/selected-works/volume-1/mswv1_2.htm, (Erişim Tarihi: 07.10.2010).

Tung, Mao Tse, (1967), *Selected Works of Mao Tse Tung*, Peking: Language Press.

Tung, Mao Tse, (1979), *Teori ve Pratik*, İstanbul, Evren Yayınları.

Turkishweekly.net, (2011), "Turkish Hezbollah (Hizbullah) / Kurdish Hezbollah", http://www.turkishweekly.net/article/180/turkish-hezbollah-hizbullah-kurdish-hezbollah.html, (Erişim Tarihi: 03.01.2011)

Tümgazeteler.com, (2010), "İtalya'daki Gladyo ile ilgili yerel basında çıkan tüm haberler", http://www.tumgazeteler.com/?haberleri=italyan-gladyosu, (Erişim Tarihi: 08.10.2010).

Türkeş, Alparslan, (1975), *Milli Doktrin 9 Işık*, Istanbul: Dergah Yayınevi.

Türkeş, Alparslan, (1979), *Temel Görüşler*, İstanbul: Dergah Yayınları.

Türkiye Komünist Partisi/Birlik TKP/B, (t.y.), *Gençlik Kitlelerini Kazanmak İçin*, y.y.y.: Genç Sosyalist Yayınları.

Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist TKP/ML, (t.y.), *Polise Karşı Mücadele Tedbirleri-Devrim, Parti ve Gizlilik*, y.y.y.: y.y.

Türkiye Komünist Partisi/Markisit Leninist Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu TKP/ML TİKKO, (1985), *Yalnızca Profesyonel Gerilla Birimlerine Uygulanacak Tedbirler Üzerine*, y.y.y.: y.y.

Türkiye Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi-Devrimci Sol, (t.y.), "Eleştiri-Özeleştiriyi Yeniden Örgütsel İnşamızda Bir Silaha Dönüştürelim", http://www.nadir.org/nadir/initiativ/rev_linke/dc/dcorta1.html, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)

Türkiye Komünist İşçi Partisi TKİP, (2011), "Kolektif Çalışma Tarzı ve Devrimci İnisiyatif", http://www.tkip.org/parti/partisehitleri/yazi/article/42/kolektif_calisma_tarzi_ve_devrimci_i.html, (Erişim Tarihi: 24.02.2011)

Türkkan, Reha Oğuz, (1940), *Türkçülüğe Giriş, Türk Milliyetçiliğinin Üzerinde Duracağı Meseleler*, İstanbul: y.y.

Türmen, Rıza, (2008), "Terörizm ve Uluslararası İşbirliği", *Milliyet Gazetesi*, 13 Ekim 2008.

United Nations. GA, (1972), "2114th Plenary Meeting, res 3034", http://www.un.org/documents/ga/docs/27/ares3034(xxvii).pdf, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)

United Nations, (1973), "Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism", (A/9028), ss.21-23, http://untreaty.un.org/cod/avl/ha/dot/dot.html, (Erişim Tarihi: 13.4.2009)

United Nations, (1989), "72 nd Plenary Meeting, 44/29", http://www.un.org/documents/ga/res/44/a44r029.htm, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)

UN Economic and Social Council, (1996), "Links Between Transnational Organized Crime and Terrorist Crimes", 26.4.1996, s.53, http://www.uncjin.org/Documents/5comm/7e.htm, (Erişim Tarihi: 1.4.2009)

United Nations Security Council, (2001), "S/RES/1373", 28.9.2001, http://www.un.org/Docs/scres/2001/sc2001.htm, (Erişim Tarihi: 12.3.2009)

United Nations Security Counsil UN SC, (2001), "S/RES/1377", 12 Kasım 2001. http://www.un.org/Docs/scres/2001/sc2001.htm, (Erişim Tarihi: 12.3.2009)

United Nations Security Council, (2004), "Resolution. 1566", 8.10.2004, http://www.un.org/Docs/sc/unsc_resolutions04.html, (Erişim Tarihi: 12.4.2009)

United Nations General Assembly, (2006), **"**The United Nations Global Counter-Terrorism Strategy", A/RES/60/288, 20.9.2006, http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.shtml, (Erişim Tarihi: 13.4.2009)

United Nations, (2010), "A/RES/64/118, article 2". http://www.un.org/en/ga/64/resolutions.shtml, (Erişim Tarihi: 12.04.2009)

United States Army, (1987), *Terrorism: The Worldwide Threat and Protective Measures for the US Military*, Washington: US Army Intelligence and Threat Analys Center.

United States Department of State, (1991), *Patterns of Global Terrorism: 1990*, y.y.y.: Department of State Publication.

United States Department of State, (2004), *Patterns of Global Terrorism 2003*, y.y.y.: Department of State Publication.

United States Department of State, (2009), *Country Reports on Terrorism 2008*, y.y.y.: Department of State Publication.

United States Department of State, (2010), *Country Reports on Terrorism 2009*, y.y.y.: Department of State Publication.

United States National Counter Terrorism Center, (2009), *Annex of Statistical İnformation*, y.y.y.: y.y.

Vallis, Rhyll, Yang, Yubin, ve Abbass, Hussein A., (2006), *Disciplinary Approaches to Terrorism: A Survey*, Australian Defence Force Academy DSA Center, Canberra Australia: University of South Wales.

Veness, David, (2001) "Low Intensity and High Impact Conflict", Max. Taylor ve John Morgan (Der.), *The Future of Terrorism*, London: CASS Puplishers, ss.8-14.

Wardlaw, Grand, (1982), *Political Terrorism: Theory, Tactics and Countermeasures*, London: Cambridge University Press.

Waugh, William L., (1982), *International Terrorism*, Salisbury: Documentary Publications.

Weinberg, Leonard ve Eubank, William L., (2006), *What is Terrorism: The Roots of Terrorism*, New York: Infobase Publishing.

Weinberg, Leonard, (2009), *Global Terrorism*, New York: The Rosen Puplishing Press.

Whitehead, Neil L., (2007), "Violence and the Cultural Order", *Daedalus*, USA: MIT Press, ss.40-50.

Wikipedia.org, (2009), "Ted Kaczynski", http://en.wikipedia.org/wiki/Ted_Kaczynski, (Erişim Tarihi: 12.10.2009)

Wikipedia.org, (2010), "Terrorism", http://en.wikipedia.org/wiki/Terrorism, (Erişim Tarihi: 28.08.2010)

Wilkinson, Paul, (1974), *Political Terrorism*, London: MacMillan.

Wilkinson, Paul, (1986), *Terrorism and the Liberal State*, London: Macmillan.

Wilkinson, Paul, (2001), "Politics, Diplomacy and Peace Processes", Max. Taylor ve John Morgan (Der.), *The Future of Terrorism*, London: CASS Puplishers, ss.66-82.

Wilkinson, Paul, (2002), "Terör ve Terörizm: Kavramlar Özellikler ve Tipoloji", Cemal Güzel (Der.), *Silinen Yüzler karşısında Terör,* Ankara: Ayraç Yayınevi, ss.142-163.

Wilkinson, Paul, (2003), *Terrorism Versus Democracy The Liberal State Response*, London: Frank Cass.

Wither, James, (2006), "Al Queda and Global Jihad: Disaggregating or Disintegrating?", *Social Dynamics of Global Terrorism and Prevention Policies,* Workshop Papers, Ankara: Sosyoloji Derneği, ss.287-303.

Woodcock, George, (2004), *Anarchism,* Kanada: Broadview Press.

Woodward, Bob, (2004), *Plan of Attack,* New York: Simon and Schusler.

Yağan, Bedri, (1992), "*Neden Darbe*", y.y.y.: y.y.

Yekbun, (1995), *2.Kongre Kararları*, İstanbul: Çarçıra Yayınları.

Yetkin, Çetin, (1988), *12 Mart 1971 Öncesi Türkiye'de Soldaki Bölünmeler,* İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Yeni Şafak Gazetesi, (2007), "11 Eylül CIA ve MOSSAD'ın İşi", http://yenisafak.com.tr/dunya/?t=19.12.2007&i=88348
(Erişim Tarihi:17.09.2010)

Zinn, Howard, (2002), *Terrorism and War,* Kanada: Seven Stories Press.

Zürcher, Erik Jan, (2007), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, (Çev: Yasemin Saner Gönen), İstanbul: İletişim Yayınları, 21.baskı.

E K L E R

EK-1: Terörle Mücadele Kapsamında Birleşmiş Milletler Sözleşmeleri

1-Uçaklarda İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemlerle ilgili Sözleşme (Tokyo Sözleşmesi) : 14 Eylül 1963 tarihinde Tokyo'da imzalanmıştır. Havacılık güvenliğiyle ilgilidir.

2-Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi Sözleşmesi (1970 Lahey Sözleşmesi) : 16 Aralık 1970'de Lahey'de imzalanmıştır. Uçak kaçırma olaylarına yöneliktir.

3-Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi (1971 Montreal Sözleşmesi) : Yürürlüğe Giriş Tarihi: 26 Ocak 1973. Seyir halindeki uçaklara yönelik bombalama olaylarıyla ilgilidir.

4-Uluslararası Korunan Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1971) : Yüksek düzeyli devlet görevlilerine ve diplomatlara yönelik saldırılarla ilgilidir.

5-Rehin Alma Olaylarına Karşı Uluslararası Sözleşme (Rehineler Sözleşmesi) : 18 Aralık 1979 tarihinde New York'ta imzalanmıştır.

6-Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunması Hakkında Sözleşme (Nükleer Maddeler Sözleşmesi) : 3 Mart 1980 tarihinde, New York ve Viyana'da imzalanmıştır. Nükleer maddelerin yasadışı yollardan elde edilmesi ve kullanılmasıyla mücadele amaçlıdır.

7-Uluslararası Sivil Havacılığa Hizmet Veren Havaalanlarında Kanunsuz Şiddet Eylemlerinin Önlenmesi ile İlgili Protokol (1971) : Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Kanunsuz Hareketlerin Önlenmesi Sözleşmesi'ne ektir.

8-Denizcilik Seyrüsefer Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesi Sözleşmesi: 10 Mart 1988'de Roma'da imzalanmıştır. Gemilerde gerçekleştirilen terör eylemlerine yöneliktir.

9-Kıta Sahanlığı Üzerinde Bulunan Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Kanunsuz Eylemlerin Önlenmesi Protokolü: 10 Mart 1988 tarihinde Roma'da imzalanmıştır. Kıyı platformlarında gerçekleştirilen terör eylemlerine yöneliktir.

10-Plastik Patlayıcıların Tespit Edilmesi Amacıyla İşaretlenmesi Hakkında Sözleşme: 1 Mart 1991 tarihinde Montreal'de imzalanmıştır. Uçaklara yönelik sabotaj eylemlerinin önlenebilmesi için plastik patlayıcıların tespit edilebilmesi amacıyla kimyasal maddelerin işaretlenmesine yöneliktir.

11-Terörist Bombalamaların Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi: 1997 tarihli BM Genel Kurul Kararı Patlayıcı maddelerin öldürme, yaralama veya kamu mallarına ciddi zarar verme amacıyla gayrikanunî olarak kullanımının yasaklanmasına yöneliktir.

12-Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1999) : Taraf devletlere, hangi şekilde olursa olsun, doğrudan ya da dolaylı olarak, terörist eylemleri işlemek için veya bu eylemlerin gerçekleştirilmesinde kullanılacağını bilerek, kasten mali kaynak temini ve toplanmasını spesifik olarak suç haline getirecek yasal düzenlemeler yapma yükümlülüğü getirmektedir.

Ek-2: Küresel Terörizm Harici Şiddet Örnekleri

- 21 Şubat 1970 tarihinde, İsveç Havayollarına ait bir uçağa konan bombanın patlaması neticesinde Zürih yakınlarında düşen uçakta 38 yolcu ve 9 mürettebat hayatını kaybetmiştir. Eylemi Filistin kökenli bir Hıristiyan olan George Habbash'ın liderliğini yaptığı Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (The Popular Front for the Liberation of Palestine- PFLP) adlı terör örgütü gerçekleştirmiştir.
- 4 Aralık 1971 tarihinde Ulster Gönüllü Gücü tarafından Belfast'ta bir barda patlatılan bomba sonucu 15 kişi ölmüştür.
- 30 Mayıs 1972 tarihinde İsrail'de Japon Kızıl Ordusu teröristlerince Lod Havaalanında gerçekleştirilen saldırıda 26 kişi ölmüş, 78 kişi yaralanmıştır.
- 21 Temmuz 1972 tarihinde İngiltere'de IRA tarafından gerçekleştirilen 22 ayrı bombalı eylemde 9 kişi ölmüş, 130 kişi yaralanmıştır.
- 5 Ekim 1972 tarihinde Kara Eylül örgütü tarafından Münih'de olimpiyat oyunları sırasında gerçekleştirilen eylemde 11 İsrailli sporcu ve 1 Alman polisi öldürülmüştür.
- 17 Mayıs 1974 tarihinde İrlanda Dublin'de Ulster Gönüllü Gücü örgütü tarafından düzenlenen 3 ayrı bombalı araç saldırılarında 35 kişi ölmüştür.
- 4 Ağustos 1874 tarihinde İtalya'da bir trende patlayan bomba sonucu 12 kişi ölmüş, 44 kişi yaralanmıştır. Eylemi Ordine Nero adlı faşist bir grup üstlenmiştir.
- 30 Ağustos 1974 tarihinde Japonya Tokyo'da Mitsubishi şirketinin merkezine yerleştirilen güçlü bir bombanın patlaması sonucu 8 kişi ölmüş, 378 kişi yaralanmıştır. Eylemi sol bir örgüt üstlenmiştir.
- 21 Kasım 1974 tarihinde İngiltere Birmingham'da IRA tarafından bir işyerine (pub) yerleştirilen bombanın patlaması sonucu 21 kişi ölmüş, 182 kişi yaralanmıştır.
- 1 Mart 1975 tarihinde Kenya-Nairobi'de bir yolcu otobüsüne konan bombanın patlaması sonucu 26 kişi ölmüş, 60 kişi yaralanmıştır. Eylemi Kenya Halk Özgürlük Cephesi üstlenmiştir.
- 29 Aralık 1975 tarihinde ABD, New York La Guardia Havaalanında patlayan bomba sonucu 11 kişi ölmüş, 75 kişi yaralanmıştır. Eylemi üstlenen olmamıştır.
- 26 Haziran 1976 tarihinde, tarihe ünlü Entebbe baskını olarak geçen ve Uganda'da meydana gelen uçak kaçırma olayına müdahale edilmesi sonucu 1 İsrailli asker, 45 Ugandalı asker ve 4 yolcu ölmüştür. Eylemi PFLP gerçekleştirmiştir.

- 6 Ekim 1976 tarihinde Küba'da Küba Havayollarına ait bir uçağa konan bombanın patlaması sonucu 73 yolcu ve uçak mürettebatı ölmüştür. Eylemi üstlenen olmamıştır.

- 15 Aralık 1976 tarihinde Arjantin'de Savunma Bakanlığı binasında patlayan bomba sonucu 15 kişi ölmüş, 30 kişi yaralanmıştır. Eylemi radikal Peronist grubun gerçekleştirdiği açıklanmıştır.

- 13 Ağustos 1978 tarihinde Lübnan Batı Beyrut'ta Filistin Özgürlük Cephesi'nin merkezinin olduğu bir binaya konan bombanın patlaması sonucu 175 kişi ölmüş, 80 kişi yaralanmıştır. Eylemi Popular Front for the Liberation of Palestine–General Command PFLP-GC üstlenmiştir.

- 2 Ağustos 1980 tarihinde İtalya Bologna tren istasyonuna aşırı sağcı bir grup tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucu 85 kişi ölmüş, 2009 kişi yaralanmıştır

- 28 Haziran 1981 tarihinde İran Tahran'da bir siyası parti merkezinde patlayan bomba sonucu 69 kişi ölmüştür. Eylemi bir gerilla grubu üstlenmiştir.

- 7 Ağustos 1982 tarihinde Türkiye, Ankara Esenboğa Havaalanında ASALA tarafından gerçekleştirilen silahlı saldırıda 9 kişi ölmüş, 72 kişi yaralanmıştır.

- 11 Kasım 1982 tarihinde Lübnan'da İsrail askeri üssüne yönelik bomba yüklü bir araçla gerçekleştirilen intihar saldırısında 75 kişi ölmüştür.

- 23 Ekim 1983 tarihinde Lübnan'daki Amerikan askeri üssüne yönelik bomba yüklü bir araçla gerçekleştirilen saldırıda 241 ABD askeri ölmüş, 81 kişi yaralanmıştır.

- 15 Temmuz 1987 tarihinde Pakistan'da sokakta patlayan bomba sonucu 72 kişi ölmüş, 250 kişi yaralanmıştır.

- 12 Mart 1993 tarihinde Hindistan Mumbai'de araca yerleştirilmiş bir bombanın patlaması sonucu 257 kişi ölmüş, 1400 kişi yaralanmıştır.

- 28 Haziran 1994 tarihinde Japonya-Matsumoto'da Aum Shinrikyo örgütü tarafından Sarin gazı ile gerçekleştirilen saldırıda 7 kişi ölmüş, 660 kişi yaralanmıştır.

Ek-3: Küresel Terörizm Kapsamında Şiddet Örnekleri

- 7 Ağustos 1998 tarihinde, Kenya ve Tanzanya'da ABD elçiliklerine yönelik bombalı saldırılarda 225 insan ölmüş, 4 bin civarında insan yaralanmıştır.
- 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de Dünya Ticaret Merkezi ile Pentagon'a yönelik meydana gelen saldırılarda toplam 2.992 kişi ölmüştür. Bu eylem, dünya terör tarihinin en önemli terörist saldırısı olarak kayıtlara geçmiştir.
- Ocak 2002'de Endonezya Bali'de gece kulübünde meydana gelen patlamada 202 kişi ölmüştür.
- Mayıs 2003, Suudi Arabistan, Riyad intihar bombacısı saldırısında 34 kişi ölmüştür.
- Mayıs 2003, Fas'ta meydana gelen bombalı saldırıda 33 kişi ölmüştür.
- Kasım 2003, Türkiye, İstanbul, 4 ayrı hedefe yönelik gerçekleştirilen bombalı araçla yapılan intihar saldırılarında toplam 51 kişi ölmüş, çok sayıda kişi yaralanmıştır.
- Mart 2004, İspanya, Madrid'de trenlere yönelik meydana gelen bombalı saldırılarda 191 kişi ölmüş, 1500 civarında kişi yaralanmıştır.
- Temmuz 2005, İngiltere, Londra, tren ve otobüslere yönelik 3 ayrı bombalı saldırıda 52 kişi ölmüştür.
- Kasım 2005, Ürdün, Amman, 3 ayrı otele yönelik bombalı saldırılarda 57 kişi ölmüştür.
- Nisan 2007, Cezayir, bombalı intihar saldırısında 35 kişi ölmüş, yüzlerce kişi yaralanmıştır.
- Aralık 2007, Cezayir, BM binası ve Cezayir resmi binalarına yönelik 2 ayrı intihar saldırısında 60 kişi ölmüştür.
- Şubat 2008, Irak, Bağdat, iki kadın intihar bombacısının saldırısında 100 kişi ölmüştür.
- Ağustos 2008, Cezayir, bomba yüklü araçla düzenlenen intihar saldırısında 43 kişi ölmüştür.